

ANALITIČNE PODLAGE ZA POSODOBITEV MODELA SREDIŠČ ZA
SAMOSTOJNO UČENJE (SSU) IN MODELA BORZ ZNANJA (BZ)
(nelektorirano besedilo)

1

Ljubljana, december 2014

Financer: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

Nosilec projekta: Andragoški center Slovenije

Vodja naloge: dr. Nevenka Bogataj

Avtorji: mag. Peter Beltram, mag. Margerita Zagmajster, dr. Nevenka Bogataj, Simona Šinko

KAZALO

UVOD.....	5
Temeljni pojmi in dosedanji nameni OSU	5
METODOLOGIJA DELA	6
Kazalniki.....	6
Kabinetno zbrani podatki	7
Terensko zbrani podatki.....	8
Razprava v obliki fokusne skupine.....	9
Organizacija in avtorstva besedil.....	9
PREGLED UMEŠČENOSTI SSU in BZ V STRATEŠKE DOKUMENTE IN ZAKONODAJO	10
PODROBEN PREGLED IN ANALIZA PODATKOV O SSU	17
Izvor in razvoj modela, njegovih deležnikov in odnosa med njimi.....	17
Razvoj števila in delovanja SSU	19
Prostorske in učne zmogljivosti SSU.....	20
Značilnosti uporabnikov	22
Učne vsebine	37
Podrobnejši pregled odzivnosti udeležencev in obsega učenja v SSU po regijah in izvajalcih.....	40
Predstavitev delovanja in uporabnikov po posameznih središčih	48
Obseg učenja v SSU	50
Učni razlogi in nameni	53
Zadovoljstvo uporabnikov in njihovi učni načrti	56
Učna gradiva in učne vsebine.....	57
Osebj.....	65
Financiranje	71
Koordinacija.....	74
BORZA ZNANJA	76
MEDNARODNE IZKUŠNJE	84
Dobre prakse organiziranega samostojnega učenja v tujini	84
Središča za samostojno učenje.....	86
Borze znanja	89
Zaključne ugotovitve	95
ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA.....	97
Posodobljeni model SSU in BZ.....	97
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	105
LITERATURA IN VIRI	106
PRILOGE	110
Priloga 1: Nabor vprašanj za terenske obiske SSU	110

Priloga 2: Nabor vprašanj za terenske obiske BZ	111
Priloga 3: Vprašanja za udeležence I. fokusne skupine	113
Priloga 4: Gradivo z vprašanji za udeležence II. fokusne skupine	113

Slika 1: GIBANJE ŠTEVILA UPORABNIKOV SREDIŠČ, NOVO VPISANIH UPORABNIKOV IN ŠTEVILA OPRAVLJENIH UČNIH UR	23
Slika 2: STRUKTURA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV PO SPOLU	24
Slika 3: STAROSTNA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV	24
Slika 4: STAROSTNA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU	25
Slika 5: IZOBRAZBENA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV	26
Slika 6: IZOBRAZBENA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU	27
Slika 7: ZAPOSLOTVENI POLOŽAJ NOVO VPISANIH UPORABNIKOV	28
Slika 8: ZAPOSLOTVENI POLOŽAJ NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU	29
Slika 9: ZAPOSLOTVENI POLOŽAJ UPORABNIKOV	30
Slika 10: UPORABNIKI PO STATUSU IN IZOBRAZBI – PRED KRIZO IN PO NJEJ	31
Slika 11: UPORABNIKI PO STATUSU IN STAROSTI – PRED KRIZO IN PO NJEJ	32
Slika 12: UPORABNIKI PO STATUSU, GLEDE NA TIP SSU - število.....	33
Slika 13: UPORABNIKI PO STATUSU GLEDE NA TIP SSU - deleži.....	34
Slika 14: UPORABNIKI PO STATUSU IN IZOBRAZBI, GLEDE NA TIP SSU.....	35
Slika 15: DELEŽI VISOKOIZOBRAŽENIH IN MANJ IZOBRAŽENIH UPORABNIKOV PO STATUSU,.....	36
Slika 16: NAJBOLJ POGOSTO IZBRANE VSEBINE UČENJA Z DELEŽI PORABLJENIH UČNIH UR	37
Slika 17: ŠTEVILO UR SAMOSTOJNEGA UČENJA NAJPOGOSTEJE IZBRANIH UČNIH VSEBIN – PO LETIH.....	38
Slika 18: TREND PORABE UČNIH UR SAMOSTOJNEGA UČENJA ZA 5 NAJPOGOSTEJE IZBRANIH UČNIH VSEBIN	39
Slika 19: PRIMERJAVA ZMOGLJIVOSTI SREDIŠČ S ŠTEVILOM IN ZNAČILNOSTMI PREBIVALSTVA V REGIJAH	43
Slika 20: UČNE URE IN ŠTEVILO OBISKOV - PO REGIJAH (2004-2014).....	44
Slika 21: ŠTEVILO UPORABNIKOV IN DELEŽ ŽENSK MED NJIMI – PO REGIJAH (2004-2014).....	45
Slika 22: POVPREČJE UČNIH UR NA UPORABNIKA IN ZA PRVIH 30 UPORABNIKOV TER DELEŽ TISTIH Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI PO REGIJAH V OBDOBJU 2004 - 2014.....	46
Slika 23: DELEŽI PORABLJENIH UR ZA POSAMEZNE UČNE VSEBINE – PO REGIJAH (2004-2014).....	47
Slika 24: SSU PO ŠTEVILU NOVO VPISANIH UPORABNIKOV V OBDOBJU 2004-2014.....	48
Slika 25: UDELEŽBA IN POVPREČNO TRAJANJE OBISKOV V SSU	50
Slika 26: POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UDELEŽENCA, PORABA UR PRVIH 30 UDELEŽENCEV IN DELEŽ UDELEŽENCEV Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI, PO POSAMEZNIH SREDIŠČIH,.....	51
Slika 27: ODGOVORI UDELEŽENCEV O RAZLOGIH ZA OBISKOVANJE SSU, OB VPISU: 2005- 2014.....	54
Slika 28: OCENA UČINKOV UČENJA V SSU (iz ankete o zadovoljstvu)	55
Slika 29: SPREMEMBE V DELEŽIH VKLJUČENIH TUDI V DRUGE OBLIKE ORGANIZIRANEGA UČENJA PO PETLETNIH OBDOBJIH IN PO SPOLU	56
Slika 30: UČNE AKTIVNOSTI ANKETIRANIH IN NAČRTI ZA PRIHODNOST	57
Slika 31: RAZLIČNE VRSTE GRADIV PRI POSAMEZNIH PREDMETIH - DELEŽI	61
Slika 32: ŠTEVILO UR SVETOVALNEGA DELA V SSU IN ŠTEVILO UČNIH UR UPORABNIKOV	68
Slika 33: ŠTEVILO EVIDENTIRANIH SVETOVALNIH UR NA ENEGA UPORABNIKA SSU	69
Slika 34: ŠTEVILO UČNIH UR UPORABNIKOV NA ENO EVIDENTIRANO SVETOVALNO URO	70
Slika 35: SREDSTVA MINISTRSTVA ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT.....	71
Slika 36: UPOŠTEVANJE ŠTEVILA SVETOVALCEV KOT MERILO ZA FINANCIRANJE	73
Slika 37: FINANCIRANJE BORZ ZNANJA S STRANI MIZŠ, V OBDOBJU 2009-2013.....	77
Slika 38: GIBANJE ŠTEVILA PONUDNIKOV IN ISKALCEV ZNANJA.....	78
Slika 39: GIBANJE ŠTEVILA PONUJENIH ZNANJ IN POVPRŠEVANJ PO RAZLIČNIH ZNANJIH.....	79
Slika 40: DELOVANJE BORZE PO PORABLJENIH URAH SODELAVCEV	80

Slika 41: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO ZAPOSLOVITVENEM POLOŽAJU	82
Slika 42: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO IZOBRAZBI	83
Slika 43: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO STAROSTI	83
Preglednica 1: SEZNAM DELUJOČIH SSU, Z DATUMI NJIHOVE USTANOVITVE	20
Preglednica 2: SSU - OSNOVNI PODATKI ZA ŠOLSKO LETO 2013/2014.....	21
Preglednica 3: UPORABNIKI PO STAROSTI V % (2002-2013).....	25
Preglednica 4: SPREMEMBE V DELEŽIH UPORABNIKOV PO IZOBRAZBI IN STATUSU,	32
PRED IN PO KRIZI	32
Preglednica 5: SPREMEMBE V DELEŽIH UPORABNIKOV PO STATUSU IN STAROSTI, PRED IN PO KRIZI	33
Preglednica 6: SEZNAM SSU, ŠTEVILO UČNIH MEST IN ŠTEVILO UDELEŽENCEV - PO REGIJAH	40
Preglednica 7: NEKATERE ZNAČILNOSTI PREBIVALCEV V POSAMEZNI REGIJI	41
Preglednica 8: ŠTEVILO UČEČIH SE, ŠTEVILO UČNIH UR IN POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UPORABNIKA 2004-2014.....	49
Preglednica 9: POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UDELEŽENCA, PORABA UR PRVIH 30 UDELEŽENCEV IN DELEŽ UDELEŽENCEV Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI, PO POSAMEZNIH SREDIŠČIH, V OBDOBJU 2004 - 2014.....	52
Preglednica 10: DELEŽI UDELEŽENCEV, KI SO SE V POSAMEZNEM LETU SAMOSTOJNO UČILI ENO URO ALI MANJ, OZIROMA 2 URI ALI MANJ.....	53
Preglednica 11: ZADOVOLJSTVO ANKETIRANIH UDELEŽENCEV S POGOJI SAMOSTOJNEGA UČENJA ..	56
Preglednica 12: RAZLIČNE VRSTE UČNIH GRADIV	58
Preglednica 13: UČNA GRADIVA V SSU PO UČNIH VSEBINAH.....	59
Preglednica 14: RAZLIČNE VRSTE GRADIV V SSU PO UČNIH VSEBINAH - DELEŽI.....	60
Preglednica 15: FINANCIRANJE POSAMEZNIH SSU S STRANI MIZŠ V OBDOBJU 2009-2013, IN ŠTEVILO SVETOVALCEV.....	72
Preglednica 16: FINANCIRANJE BORZ ZNANJA S STRANI MIZŠ, V OBDOBJU 2009-2013	76
Preglednica 17: NAJPOGOSTEJŠE UČNE VSEBINE PONUDBE IN POVPRŠEVANJA	80
Preglednica 18: PREGLED IZBRANIH PRAKS ORGANIZIRANEGA SAMOSTOJNEGA UČENJA V TUJINI ...	87
Preglednica 19: PREGLED IZBRANIH PRAKS IZMENJAV ZNANJ V TUJINI	90

UVOD

Analitične podlage za posodobitev modela središč za samostojno učenje (SSU) in borz znanja (BZ) v letu 2014 so podlaga za nadaljnji razvoj mrež SSU in BZ in strokovna podpora sistemskemu premisleku in umeščanju SSU in BZ v sistem izobraževanja odraslih. Temeljni **namen analize** je z različnih zornih kotov (strateški, operativni, spremembe v času) predstaviti značilnosti delovanja in razvoja SSU in BZ ter na tej podlagi predlagati njun nadaljnji razvoj.

V nadaljevanju podajamo torej opredelitev organiziranega samostojnega učenja (OSU), opis obeh mrež in razvoja njune ponudbe s pomočjo številnih kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov, ki so v metodološkem delu podrobneje predstavljeni in utemeljeni. Zaključne ugotovitve in priporočila za nadaljnji razvoj upoštevajo tudi vpogled v tuje prakse in primere, kar bo slovenskim izkušnjam na področju izobraževanja odraslih še naprej omogočalo evropsko primerljivost. Analitične podlage v svojem izteku obsegajo tudi izčrpen pregled virov, ki so bili podlaga za pripravo tega besedila in tudi sicer predstavljajo prvi celovit pregled virov za preučevanje OSU.

Temeljni pojmi in dosedanji nameni OSU

OSU z mrežama SSU in BZ je ena starejših infrastrukturnih dejavnosti v izobraževanju odraslih v Sloveniji. Razvil jo je Andragoški center Slovenije (ACS) leta 1993 po vzoru »*Open Learning*«, nastalega okoli 1980 v Veliki Britaniji. Po dveh letih so bila vzpostavljena prva središča, nato pa je bila koordinacija delno prenesena na zunanjega izvajalca Knjižnico Otona Župančiča (KOŽ), s katerim je ACS dlje časa sodeloval ne glede na kadrovske spremembe, prenos KOŽ-a na novo lokacijo in skupno re-konceptualizacijo SSU v Centre vseživljenjskega učenja (CVŽU) ter periodično povezavo koordinacije BZ in SSU. Novi modeli in oblike prinašajo tudi nove pojme in z njimi poudarke (npr. CVŽU, Medgeneracijski centri, Medpodjetniški centri, Multimedijški centri, e-šole, borza dela idr.). Novosti udeležencem oz. uporabnikom prinašajo svežino, a so z vidika racionalnosti in preglednosti vprašljivi. Vsak zase namreč potrebuje dodatna zagonska sredstva za prepoznavnost, uporabnikom pa namesto utrjevanja referenc povzročajo nepreglednost, lahko tudi nezaupanje, medtem ko se med ponudniki razvija tekma za sredstva, v kateri (lahko) trpi kakovost osnovnega dela. Proces učenja - zlasti med manj izobraženimi, ki potrebujejo višjo stopnjo percepcije zaupanja in varnosti - terja stabilnost, preglednost in kakovost ponudbe.

Praksa uporablja različne pojme, ki so kljub neenotnosti ustrezni in utemeljeni:

neformalno, vseživljenjsko učenje (VŽU),

učenje/izobraževanje,

SSU – središče za samostojno učenje, BZ – borza znanja, OSU – organizirano samostojno učenje;

udeleženec/uporabnik, ponudnik/izvajalec;

IKT – informacijsko komunikacijska tehnologija,

strokovni delavec v IO (izobraževanje odraslih); mentor, svetovalec, informator.

Nameni, zaradi katerih Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) sofinancira SSU in BZ:

- zagotavljanje možnosti neformalnega izobraževanja na način brezplačnega OSU čim širšemu krogu ljudi;
- širjenje kulture samostojnega učenja in dvig izobrazbene ravni prebivalstva;
- spodbujanje in motiviranje posameznikov k učenju (pridobivanje novih znanj, utrjevanje starih

znanj, širjenje pomena vseživljenjskega izobraževanja);

- približevanje potrebam odraslih (dostopnost, prosta izbira vsebin in virov, časa in tempa učenja) pri čemer je posebna pozornost namenjena tistim, ki:
 - jim fizične ali časovne ovir preprečujejo vključitev v organizirane oblike učenja,
 - jim samostojno učenje s pomočjo IKT ustreza bolj kot druge oblike učenja,
 - so jim druge oblike učenja nedostopne zaradi denarnih omejitev.
- zagotavljanje ustrezne informiranosti ljudi in ciljnih skupin (letaki, oglasi, ipd.) o možnosti organiziranega samostojnega učenja;
- utrjevanje odgovornosti posameznika za napredovanje v lastnem znanju;
- zagotavljanje novih, fleksibilnih in v svetu uveljavljenih oblik izobraževanja;
- priprava učnega gradiva in materialov za samostojno učenje in v stalnem bogatenju izobraževalnih programov;
- uresničevanje sporočil iz Memoranduma o vseživljenjskem učenju (Perme, Hlebec et al., 2005).

Storitve SSU kot BZ so doslej doživele dober odziv, saj se vanje letno vključuje prek 8.000 ljudi. Sistemske težave so navzoče zadnjih deset let. Redne in številne pobude ACS za ureditev stanja so bile naslovljene na MIZŠ, ki je redno vlagalo v delujočo mrežo, redno zbiranje kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o samostojnem učenju, v razvoj infrastrukture za spremljanje ter vsaj občasno spopolnjevanje strokovnih delavcev. Zanje je tipična razmeroma visoka fluktuacija.

METODOLOGIJA DELA

6

Po strukturiranem pregledu kazalnikov in enot analize *analitičnih podlag za posodobitev dela SSU in BZ*, ki sloni na paleti virov – zakonodaji, strateških dokumentih, letnih in drugih poročilih o delovanju SSU in BZ ter bazah podatkov dveh aplikacij (e-spremljanje SSU in aplikacije ReNPIO) in literature, smo posebno pozornost posvetili primarno zbranim virom, ki smo jih v letu 2014 zajeli terensko, z intervjuji in dvema razpravama v obliki fokusnih skupin (FS).

Kazalniki

Osnovna enota opazovanja so bili:

1. posamezni SSU oz. BZ (BZ je prikazana v ločenem poglavju).
2. uporabniki SSU oz. BZ (za BZ na podlagi dosegljivih podatkov):
 - a. število uporabnikov – gibanje števila uporabnikov oz. udeležencev, ki so se v posameznem letu samostojno učili, po letih, za celotno Slovenijo in po regijah ter posameznem SSU;
 - b. struktura uporabnikov po spolu, starosti, izobrazbi in zaposlitvenem statusu, po letih, za celotno Slovenijo in po regijah ter posameznem SSU;
 - c. obseg učenja in najpogosteje izbrane vsebine;
 - d. zadovoljstvo uporabnikov;¹

¹ Vsak udeleženec je ob svojem 10 obisku SSU zaprosen, da izpolni kratek, anonimni vprašalnik o svojem zadovoljstvu z delovanjem SSU in o njegovih namenih obiskovanja SSU. Predstavljeni podatki zajemajo obdobje od leta 2005 do začetka decembra 2014. V tem času je bilo izpolnjenih 4082 anket. Rezultati so predstavljeni v

- e. učni nameni uporabnikov samostojnega učenja.
3. učna gradiva v SSU glede na vrsto in vsebino.
 4. osebe v SSU in BZ.
 5. oprema oz. infrastruktura za delovanje OSU je predstavljena s številom učnih mest in njihovo tehnološko opremljenostjo (izraženo s številom učnih mest z multimedijem računalnikom in številom priključkov na splet)
 6. Sistem in obseg financiranja s strani MIZŠ za večletno obdobje za celotno Slovenijo in po posameznih SSU (podatki se nanašajo na pretekla šolska leta, kadar so podatki zajeti iz ReNPIO, kamor se oddaja poročilo običajno septembra, ter na poljubno obdobje, kadar so podatki zajeti iz aplikacije e-SSU).

Podatki v letnih poročilih, ki jih organizacije izvajalke oddajajo v aplikacijo ReNPIO, se omejujejo na agregirane podatke za posamezno šolsko leto. Zato smo jih nadgradili s podrobnejšimi podatki, zbranimi v aplikaciji SSU. Kjer je bilo smiselno, smo podatke prikazali združene tudi po regijah.

Časovnih obdobjih opazovanja je več. Osnova je posamezno leto, za katerega so na voljo letni podatki (za šolsko ali koledarsko leto). Primerljivost je zagotovljena z izbiro enakih časovnih obdobjih, pri čemer se podatki za leto 2014 izjemoma nanašajo le na obdobje do 12. decembra. Na tej podlagi so pripravljene trendi podatkov za:

- celo obdobje razvoja SSU/BZ,
- za pet oz. desetletna obdobja.

Podatke smo zbirali že od vzpostavitve SSU dalje, v letu 2014 pa smo opravili podrobnejšo analizo obeh tipov podatkov.

7

Kabinetno zbrani podatki

Kabinetno smo analizirali podatke, zbrane v dveh bazah: SSU in ReNPIO.

1. Baza SSU je bila vzpostavljena leta 2006 in obsega podatke o vseh obiskih, s podrobnim opisom tako značilnosti udeležencev, kot učnih vsebin in trajanja samostojnega učenja. Podatki se vnašajo v posebno spletno aplikacijo, ki jo je razvil ACS v sodelovanju z zunanjimi sodelavci (Erika Pečnik, Franci Lajovic) in je njen skrbnik <http://ssu.acs.si/mreza/>. Vstopno geslo v aplikacijo prejmejo izvajalci ob predložitvi potrdila o uspešno zaključenih dveh usposabljanjih: *Uvodni seminar o postavitvi in vodenju SSU*, in *Svetovanje in mentorstvo pri samostojnem učenju*. Aplikacija SSU omogoča občasno, a redno preverjanje zadovoljstva udeležencev, s pomočjo anketnega vprašalnika, vpogled v namene in cilje samostojnega učenja udeležencev.
2. Aplikacija za spremljanje uresničevanja ReNPIO je bila vzpostavljena leta 2011. Izvajalci programov, ki se financirajo na podlagi Letnih programov izobraževanja odraslih (LPIO), v aplikacijo vnašajo podrobne podatke o izvedbah. Ti vpisi so namenjeni financerju (MIZŠ), ki na podlagi tega odobri izplačilo zahtevkov <http://npio.acs.si/vnos/index.php>. Vstopno geslo za vstop v aplikacijo prejmejo izvajalci ob vsakokratnem prejemu pogodbe o letnem sofinanciranju s strani MIZŠ.

obliki strukture anketiranih po spolu, izobrazbi in zaposlitvenem statusu in s frekvenčno porazdelitvijo ocen zadovoljstva z delom zaposlenih v SSU ter pogoji za učenje (razpon ocen od 1-7).

Terensko zbrani podatki

Poleg uporabe opisanih virov podatkov smo se odločili, da, kot dodaten in dopolnjujoč vir, uporabimo tudi metodi vodenih intervjujev in razpravo v obliki fokusne skupine. Za vodene intervjuje smo sestavili nabor vprašanj, tako v zvezi z delovanjem SSU, kot tudi v zvezi z delovanjem BZ, ki smo jih izbranim organizacijam poslali vnaprej. V razgovorih smo skušali izvedeti čim več o samih značilnostih delovanja SSU in BZ, o prednostih, problemih in težavah v zvezi z učnimi gradivi, kakšne izboljšave bi bilo koristno uvesti in katere so v posameznih SSU in BZ že uvedli, kako je s financiranjem, ipd. Skušali smo zajeti čim večjo raznolikost, tako glede okolja v katerem delujejo, kot tudi glede organizacijskih oblik. To bi nam omogočilo seznanitev, spoznavanje in razumevanje celotnega spektra mogočih praks in izkušenj, s katerimi se različne SSU in BZ odzivajo na različne ravni ali oblike povpraševanja prebivalcev, potencialnih udeležencev. Ker bi bil obisk pri vseh preveč potraten in zamuden, smo izbrali približno tretjino delujočih središč, na podlagi hkratnega ujemanja sledečih meril:

1. Zastopanost čim več slovenskih regij
2. Zastopanost javnih in zasebnih zavodov:
 - a. Javni zavodi: LU Velenje, RiC Novo mesto, LU Trbovlje, LU Jesenice, Zavod Znanje Postojna, LU Nova Gorica, Mestna knjižnica Izola, MKL;
 - b. Zasebni zavodi: DOBA Maribor, Glotta Nova Ljubljana, SMERI, Ravne na Koroškem, Rossana, Logatec;
3. Zastopanost različnih organizacijskih oblik javnih zavodov:
 - a. LU: RiC, Postojna, Jesenice, Nova Gorica, Velenje, Trbovlje;
 - b. Knjižnica: MKL, Mestna knjižnica Izola;
4. Zastopanost po velikosti naselja in posledično pričakovanega odziva:
 - a. v večjih mestih : Ljubljana (MKL: 503 udeleženci v 2013 ter Glotta Nova (364), DOBA Maribor (355), RiC Novo mesto (931), LU Velenje (472));
 - b. v manjših mestih in s srednje velikim odzivom : LUNG Nova Gorica (284), MK Izola (231), LU Jesenice (169);
 - c. v manjših krajih z manjšim odzivom: SMERI Ravne na Koroškem (132), LU Trbovlje (45), Rossana Logatec (105), Zavod znanje, Postojna (80).
5. Dodaten kriterij: v vzorec smo uvrstili vse štiri BZ , ki o svojem delovanju poročajo v spletno aplikacijo ReNPIO: MKL, DOBA Maribor, Mestna knjižnica Izola in RiC Novo mesto.

Z obiski SSU in BZ na terenu, smo želeli pridobiti:

- dodatne informacije, ki jih s samo analizo podatkov, zapisanih v aplikacijah SSU in ReNPIO, nismo mogli izluščiti,
- mnenja strokovnih delavcev, ki se z delovanjem SSU in BZ srečujejo v praksi, o sami zasnovi in delovanju modela SSU in BZ ter njegovimi pomanjkljivostmi, in
- pobude ali predloge za izboljšavo obeh modelov v prihodnje.

Izvedba dvanajstih vodenih intervjujev na izbranih lokacijah, opisanih v zgodnjem seznamu je potekala v maju in juniju 2014. Večinoma so bili to individualni intervjuji z vodjo središča, ponekod pa je prisostvovalo več zaposlenih (2-3), poleg vodje SSU oz. BZ tudi direktor ustanove in svetovalec. V povprečju je intervju trajal 3 polne ure in je potekal brez odmora. Obiskali smo vsa izbrana središča, razen LU Trbovlje, s katero smo se dogovorili, da nam bodo odgovore na vprašanja, zaradi odsotnosti

v obdobju, ki smo ga namenili za obiske na terenu, posredovali pisno. Naknadno smo se odločili za dodatni intervju z LU Krško zaradi delovanja SSU v okviru projekta CVŽU. Vse intervjuje smo avdio posneli, povzetke razgovorov pa smo tematsko uredili in so sestavni del poročila.

Razprava v obliki fokusne skupine

Organizirali smo razpravi v dveh FS.

1. Nameni prve FS so bili sledeči:

- opraviti pogovor s strokovnimi delavci SSU, ne glede na to, ali so sodelovali v intervjuju ali ne;
- ovrednotiti razloge večjih razhajanj v kvantitativnih podatkih;
- poglobiti razumevanje delovanja modela;
- pridobiti ideje za bodoče systemske predloge;
- iskanje skupnega imenovalca.

Zasnovana je bila junija, izpeljana pa 3.7., med 13. in 16. uro na ACS. Povabljenih je bilo 15 udeležencev, med njimi tudi ključni predstavniki MIZŠ, Urada za izobraževanje in ACS. Med udeleženci sta bili tudi dve uporabnici SSU in BZ, ki sta predstavili svoj pogled in svojo izkušnjo z delovanjem. Pripravljena vprašanja za razpravo (v prilogi), so bila udeležencem poslana vnaprej.

2. Nameni druge FS pa so bili:

- testiranje dela predlogov ACS, ki izhajajo iz analitičnih podlag;
- odgovori na dileme v interpretaciji podatkov;
- identifikacija ključnih priporočil s pomočjo razprave.

Razprava je bila izpeljana 4.10., med 9.30 in 13. uro na ACS. Povabljenih je bilo 20 udeležencev, med njimi predstavniki MIZŠ, Ljudskih univerz in knjižnic, v katerih delujejo SSU, BZ in ACS. Gradivo z vprašanji (v prilogi) je bilo razpravljavcem poslano vnaprej.

Organizacija in avtorstva besedil

Uvodu in poglavju o metodologiji (dr. Nevenka Bogataj) sledi pregled umeščenosti SSU v strateške dokumente in zakonodajo (mag. Margerita Zagmajster). Večji del besedila so podrobni rezultati analiz dosegljivih in zbranih podatkov (mag. Peter Beltram) s posebnim poglavjem, namenjenem učnim gradivom (mag. Margerita Zagmajster). Sledi prikaz mednarodnih izkušenj s podobnimi ali sorodnimi pristopi k organiziranemu samostojnemu učenju, ki ga je pripravila zunanja sodelavka Simona Šinko.

Ključno poglavje naloge so Zaključki in predlogi, ki so ga oblikovali vsi sodelujoči. Po pregledu literature in uporabljenih virov sledijo priloge:

- vprašalnika za vodenje intervjujev v SSU in BZ,
- gradiva za fokusni skupini,
- seznam uporabljenih kratic.

PREGLED UMEŠČENOSTI SSU in BZ V STRATEŠKE DOKUMENTE IN ZAKONODAJO

Pri pregledu umeščeniosti SSU in BZ v strateških in drugih dokumentih na evropski in nacionalni ravni je bilo naše izhodišče koncept oz. opredeljena vloga SSU in BZ ter dejavnosti, ki jih izvajajo v praksi.

Strateški in drugi dokumenti, ki neposredno ali posredno podpirajo vlogo in dejavnost SSU in BZ z različnih zornih kotov, in ki jih s tega vidika analiziramo, so naslednji:

- *Memorandum o vseživljenjskem učenju (2000),*
- *Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020),*
- *Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (2011),*
- *Evropska digitalna agenda (2010),*
- *Rethinking Education: investing in skills for better socio-economic outcomes (2012),*
- *Osnutek dokumenta Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020 (2014),*
- *Odpiranje izobraževanja: inovativno poučevanje in učenje za vse z novimi tehnologijami in prosto dostopnimi učnimi viri (2013),*
- *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011),*
- *Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013-2020 (2013),*
- *Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2014 (LPIO 2014),*
- *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2003),*
- *Zakon o izobraževanju odraslih (1996),*
- *Odredba o standardih in normativih v izobraževanju odraslih (2000),*
- *Odredba o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (1998).*

Idejni zasnovi SSU in BZ (namen in vloga) sledita načelom, zapisanim v **Memorandumu o vseživljenjskem učenju (2000)** v uvodnem delu, in v drugem poglavju, Vseživljenjsko učenje – čas za dejanja. Pomembni pa so predvsem cilji treh ključnih sporočil, ki se, po našem mnenju, povezujejo s konceptoma SSU in BZ:

- »zagotoviti splošen in nenehen dostop do učenja za pridobitev in obnovo spretnosti, ki so potrebne za nenehno participacijo v družbi znanja;
- razviti učinkovite metode učenja in poučevanja ter okoliščine za nenehno učenje, tj. v vseh življenjskih obdobjih (*angl. lifelong*) in za več razsežnostno učenje (*angl. lifewide*);
- zagotoviti možnosti za vseživljenjsko učenje vsakemu učencu kolikor je mogoče blizu, v njihovih lastnih okoljih in s podporo informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT), kjer je to primerno«.

Gre za naslednja ključna sporočila, ki so podrobneje predstavljena v četrtem poglavju:

- **št. 1: Nove temeljne spretnosti za vse**, v katerem se poudarja pomen temeljnih spretnosti za aktivno delovanje v družbi znanja;
- **št. 3: Inovacije v poučevanju in učenju**, v katerem je izpostavljen potencial IKT za inovacije v metodah poučevanja in učenja;

- **št. 6: Pripeljimo učenje bliže domu**, v katerem se poudarja velik potencial IKT za doseganje razpršenih in izoliranih populacij, pomen vseživljenjskega učenja kot gonilne sile za lokalno in regionalno obnovo in razmestitev učnih centrov na vsakodnevni lokacijah, kjer se zbirajo ljudje.

V **drugem poglavju** Memoranduma je med razlogi, zakaj je uresničevanje koncepta vseživljenjskega učenja v praksi največja prioriteta v EU, navedena tudi pomembnost dostopa do najnovejših informacij in znanja hkrati z motivacijo in spretnostmi. Ravno tako lahko najdemo podporo konceptu SSU v okviru **tretjega poglavja** točke **3.2 Kontinuum učenja za vse življenje** in sicer v drugem odstavku. Bistveno je dvigniti tako povpraševanje po učenju kot tudi ponudbo, posebej še za tiste, ki so imeli doslej najmanj koristi od izobraževanja in usposabljanja. Posameznik naj bi si sam izbral svojo učno pot, izobraževanje pa naj se prilagodi njegovim potrebam in zahtevam. Zagotavljanje možnosti neformalnega učenja je ključna vloga tako SSU kot BZ. Pomen neformalnega učenja je v Memorandumu poudarjen, saj »kontinuum vseživljenjskega učenja bolj izpostavlja neformalno in informalno (priložnostno) učenje«.

V **Strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020)** je na več mestih poudarjen pomen izobraževanja in usposabljanja za uresničevanje ciljev, da naj bi Evropa postala najbolj konkurenčno in dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. Glede na vlogo in dejavnost SSU lahko najdemo ustrezne cilje v vseh štirih strateških ciljnih dokumenta. V **strateškem cilju 1: Uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in mobilnosti** je med drugim navedeno, da si je treba prizadevati za uvedbo prožnejših učnih poti, večjo odprtost za neformalno učenje, spodbujanje izobraževanja odraslih ter za večjo privlačnost učenja tudi s pomočjo razvoja novih oblik učenja in uporabo novih tehnologij za poučevanje in učenje. V **strateškem cilju 2: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja** je kot najpomembnejši izziv opredeljena pridobitev ključnih kompetenc. V **strateškem cilju 3: Spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva** je zapisano, da je potrebno vsem državljanom ne glede na njihove osebne, socialne ali gospodarske razmere omogočiti vseživljenjsko pridobivanje, posodabljanje in razvoj znanj in spretnosti. V **strateškem cilju 4: Krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja** – poudarja pomen inovativnosti in ustvarjalnosti za gospodarski razvoj, pridobivanje prečnih ključnih kompetenc, kot sta učenje učenja in digitalno pismenost pa tudi skrb za dobro počutje posameznikov k učenju (ki prispeva k večji motivaciji posameznika k učenju). Večino navedenih ciljev dosegajo SSU s podporo udeležencem pri pridobivanju osnovnega računalniškega znanja, s podporo strokovnih delavcev SSU pri učenju udeležencev, z zagotavljanjem fleksibilnosti oz. prilagajanja učenja tempu in potrebam udeležencem in zagotavljanjem brezplačnega organiziranega samostojnega učenja, kar je še posebej pomembno za ranljive ciljne skupine. Za BZ veljajo vsi navedeni strateški cilji, saj le-te zagotavljajo prožnejše učne poti, neformalno učenje, pridobivanje ključnih kompetenc (npr. učenje učenja), vseživljenjsko pridobivanje in posodabljanje znanj, krepitev ustvarjalnosti in skrb za dobro počutje posameznikov (ponudnik in povpraševalec po znanju se sama dogovorita o vsebini, načinu in kraju učenja ipd.).

V **Resoluciji Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (2011)** je poudarjen pomen prispevka vseživljenjskega učenja in izobraževanja odraslih kot bistvenega dela kontinuitete vseživljenjskega učenja za uresničevanje ciljev strategije Evropa 2020. Med prednostmi

področji Evropskega programa za izobraževanje odraslih za obdobje 2012-2014 so med navedenimi usmeritvami najbližje vlogi in dejavnosti SSU naslednja priporočila:

1. spodbujanje prilagodljivih oblik učenja za odrasle znotraj **področja 1. Izvajanje vseživljenjskega učenja in mobilnosti**;
2. razvijanje digitalne pismenosti in temeljnih zmožnosti ter povečevanje ponudbe izobraževanja odraslih znotraj **področja 3. Spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva s pomočjo izobraževanja odraslih**;
3. **boljšo uporabo IKT pri izobraževanju odraslih** znotraj **področja 4. Spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti odraslih in njihovih učnih okolij**, in sicer kot sredstvo za zagotovitev širšega dostopa do izobraževanja in boljše kakovosti ponudbe.

Najbližje konceptu BZ pa so naslednja priporočila: priporočilo navedeno pod točko 1. (področje 1.), razvijanje temeljnih zmožnosti in povečevanje ponudbe izobraževanja odraslih, navedeno pod točko 2. (področje 3.) in spodbujanje pridobivanja prečnih ključnih kompetenc, kot so učenje učenja (področje 4.).

Evropska digitalna agenda (2010) določa smernice na področju vloge IKT pri doseganju ciljev strategije Evrope 2020. Z uresničevanjem ciljev agende naj bi države članice izkoristile potenciale IKT za trajno gospodarsko rast in doseganje splošnih družbenih koristi. V uvodu dokumenta je med ovirami za razvoj digitalne družbe in gospodarstva navedeno tudi pomanjkanje digitalne pismenosti in znanja in posledično izključenost mnogih državljanov iz digitalne družbe in gospodarstva. V dokumentu lahko prepoznamo vsebinsko povezavo z dejavnostjo SSU v enem izmed sedmih stebrov (oz. področij ukrepov digitalne agende) in sicer v **točki 2.6 Izboljšanje digitalne pismenosti, znanj in vključenosti**, v kateri je opozarjeno na to, da je smisel digitalne dobe v opolnomočenju in emancipaciji državljanov in da je potrebno ljudem iz prikrajšanih družbenih skupin omogočiti enakopravnejšo udeležbo v digitalni družbi. Zato je med ključnimi ukrepi navedeno, da naj bi se digitalna pismenost in usposobljenost uvrstila kot prednostna v uredbo o Evropskem socialnem skladu za obdobje 2014-2020. SSU pospešujejo pridobivanje digitalnih spretnosti s tem, ko omogočajo učenje s pomočjo računalnika in vaje tistim udeležencem, ki so se udeležili tečajev računalniškega opismenjevanja. Koncept BZ in njegova dejavnost (spletna aplikacija BZ s ponudbo in povpraševanjem po znanju) je v skladu s temeljnim načelom agende t.j. izkoristiti družbeni in gospodarski potencial IKT - v tem primeru za informiranje o možnostih za učenje in o povpraševanju po njem.

V dokumentu **Rethinking Education: investing in skills for better socio-economic outcomes (2012)** so države članice pozvane, da za spodbujanje odprtega in fleksibilnega učenja izkoristijo potenciale IKT, ki odpirajo nove možnosti za izboljšanje kakovosti, dostopnosti in pravičnosti v izobraževanju. IKT omogoča bolj učinkovito učenje in zmanjšanje ovir v izobraževanju. Navedeno se v veliki meri sklada s konceptom in dejavnostjo SSU in BZ.

V osnutku dokumenta **Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020 (2014)** je internet opredeljen kot osnovni element digitalne oz. informacijske družbe in kot tak vitalnega pomena za razvoj Slovenije. Navedeno je, da je splošni gospodarski in splošni razvoj v sodobni digitalni družbi tesno povezan z razvojem in uporabo interneta ter digitalno pismenostjo. Vizija Slovenije je zato »intenzivna in inovativna uporaba IKT in interneta v vseh segmentih družbe« med drugim tudi za izboljšanje digitalne pismenosti prebivalstva in vključitev digitalnih vsebin v neformalno

izobraževanje. V luči usmeritev tega dokumenta je tudi pobuda *Opening up Slovenia*, katere cilj je povezati različne deležnike na področju izobraževanja za nadaljnji razvoj novih pristopov v izobraževanju in strukturirati procese na področju odprtih izobraževalnih virov ter da bi Slovenija postala prva vzorčna država na področju razvoja odprtega izobraževanja. SSU s ponudbo brezplačne uporabe računalniške opreme in interneta omogočajo doseganje višje ravni digitalne pismenosti, kar je še posebej pomembno za ranljive skupine prebivalstva². Koncept BZ in njegova realizacija sledi viziji Strategije (v poglavju 2. Cilji) t.j. »inovativna uporaba IKT in interneta v vseh segmentih družbe« – v tem primeru na področju izobraževanja odraslih.

Pobuda *Opening up Slovenia* sledi sporočilu Evropske komisije ***Odpiranje izobraževanja: inovativno poučevanje in učenje za vse z novimi tehnologijami in prosto dostopnimi učnimi viri (2013)***. V sporočilu so predlagani ukrepi na ravni EU in na nacionalni ravni za pomoč izobraževalnim ustanovam, učiteljem in učencem pri pridobivanju digitalnih spretnosti in učnih metod; podporo pri razvoju in razpoložljivostjo prosto dostopnih učnih virov; povezovanju učilnic ter širjenju digitalnih naprav in vsebin; ter spodbujanju vseh deležnikov k spreminjanju vloge digitalnih tehnologij v izobraževalnih ustanovah. V sporočilu ugotavljajo, da uporaba IKT pomeni priložnost za večjo učinkovitost in enakost v izobraževanju. Izobraževalne ustanove naj izboljšajo svojo zmožnost prilagajanja, spodbujajo inovacije ter izkoristijo potencial tehnologij in digitalnih vsebin. Na podlagi izkušenj ocenjujejo, da ima IKT velik potencial za strukturne spremembe pri izobraževanju odraslih in da se z uporabo IKT v usposabljanju lahko zmanjšajo stroški in poveča prožnost v smislu časa in prostora. S kombiniranim učenjem (v živo in spletno) pa se lahko poveča motivacija in učna učinkovitost³. Ukrepi v navedenem sporočilu naj bi prispevali k uresničevanju ciljev strategije Evrope 2020. SSU s svojo infrastrukturo (opremo, prostori) in osebjem predstavljajo enega od možnih potencialov za udeležanje navedene pobude. Koncept in delovanje BZ pa z zagotavljanjem spletne aplikacije s ponudbo in povpraševanjem po znanju oz. učenju izkorišča potencial IKT ter s tem uresničuje splošno načelo sporočila (v točki 1.1 Inovativne organizacije) t.j. »vse izobraževalne ustanove morajo izboljšati svojo zmožnost prilagajanja, spodbujati inovacije in izkoristiti potencial tehnologij...«.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011) je rezultat nacionalnega projekta za pripravo predloga novih konceptualnih in sistemskih rešitev na področju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji. Vodilno načelo celotnega sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji ter tudi Bele knjige je vseživljenjskost učenja za vse. Povezavo vloge in dejavnosti SSU ter BZ z navedbami v dokumentu lahko prepoznamo na več mestih v sklopu poglavja o izobraževanju odraslih in sicer:

- v sklopu točke 3.1 Načela pri načelu **Pravičnost in enakopravnost ter enake možnosti pri dostopu, obravnavi in doseganju izidov**, kjer je navedeno, da je potrebno zagotoviti ustrezne ukrepe za prikrajšane skupine prebivalstva tudi v izobraževanju odraslih npr. motivirati podzastopane skupine za vključevanje v izobraževanje in učenje in povečevanje priložnosti;

² Po podatkih SURS (2014) v Sloveniji v prvem četrtletju 2014 ni imelo dostopa do interneta skoraj četrtina gospodinjstev (23%). Večina med temi je navedla, da ga ne potrebujejo (69%), 62% zaradi pomanjkljivega znanja o uporabi računalnika ali interneta in skoraj polovica (47%) zaradi visokih stroškov opreme oz. 45% zaradi visokih stroškov dostopa.

³ Evropska komisija namerava podpirati izobraževalne ustanove pri razvoju novih izobraževalnih modelov prek programov Erasmus + in Obzorje 2020 ter poziva države članice, da podpirajo inovativna poučevalna in učna okolja tudi z uporabo strukturnih in investicijskih skladov.

- v sklopu točke 3.1 Načela pri načelu **Inovativnost na področju izobraževanja odraslih ob upoštevanju specifičnih kulturnih, socialnih in izobraževalnih značilnosti slovenske družbe**, kjer piše, da je potrebno nenehno vpeljevati nove pristope in metode dela, ki temeljijo na novih spoznanjih in upoštevajo tudi razvoj sodobnih tehnologij;
- v sklopu točke 3.2. **Cilji** pa s cilji kot so: zagotoviti vsem odraslim **dostop** do kakovostnih izobraževalnih in učnih možnosti, zmanjšati ovire pri vključevanju odraslih v izobraževanje (z informiranjem, bogatenjem izobraževalne ponudbe) ter nadalje z različnimi ukrepi povečati motivacijo ranljivih skupin za izobraževanje in učenje.

V **točki 4.3 Izobraževalni programi in druge priložnosti za izobraževanje in učenje odraslih** je na kratko predstavljena problematika SSU in sicer, da njihove storitve koristi predvsem mlajša populacija, se pa še vedno premalo izkoriščajo kot podpora manj izobraženim odraslim vključenim v formalno izobraževanje. K temu naj bi prispevala tudi vsebinsko omejena ponudba učnih gradiv (predvsem so na voljo za tuje jezike). SSU pa so ena od oblik, ki podpirajo izobraževanje odraslih. V Beli knjigi pa SSU ne zasledimo v točki 4.5 Podporne dejavnosti v izobraževanju odraslih, čeprav so opredeljene kot oblika, ki podpirajo izobraževanje odraslih, temveč med programi. Tako v točki 4.3 kot v točki 4.5 BZ ni omenjena.

Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013-2020 (2013) je strateški dokument, ki določa ključne cilje, prednostna področja, dejavnosti, potrebne za izvajanje izobraževanja odraslih in obseg potrebnih javnih sredstev. Gre za dokument, ki predstavlja okvir za nacionalno politiko izobraževanja odraslih v Sloveniji za uveljavljanje koncepta vseživljenjskega učenja. V dokumentu so SSU oz. samostojno učenje omenjeni trikrat in sicer:

- **v III. delu, v šesti alineji med dosežki obdobja** veljavnosti Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 in v letih 2011 in 2012 (v točki 1.1), kjer piše, da se je »v 33 središčih za samostojno učenje letno učilo okrog 7.500 oseb«;
- **v V. delu, v okviru točke 3. Dejavnosti, potrebne za izvajanje izobraževanja odraslih.** Dejavnosti, na katerih bo poudarek, naj bi ministrstva, strokovni organi in izvajalci dosegali med drugim tudi z izvajalci podpornih dejavnosti izobraževanja odraslih (za informiranje, svetovanje, promocijo, **samostojno učenje**, motivacijo za izobraževanje in učenje), vključenih v strokovna omrežja v Sloveniji;
- **V V. delu v okviru točke 3.8 Promocija vseživljenjskega učenja in informiranje**, kjer je v zadnji alineji navedeno, da bo okrepljena informativno-promocijska dejavnost na področju priznavanja, vzpostavljene bodo javno dostopne storitve (možnost e-učenja, **večja privlačnost središča za samostojno učenje**, ipd.).

BZ pa je omenjena neposredno le enkrat in sicer **v III. delu, v šesti alineji med dosežki obdobja** veljavnosti Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 in v letih 2011 in 2012 (v točki 1.1), kjer piše, da je »ponudbo izobraževanja odraslih na sedmih borzah znanja pa je letno izkoristilo okrog 1500 odraslih«. Podlago za delovanje SSU in njihovo vlogo lahko zasledimo v uvodu dela IV. Izhodišča Nacionalnega programa (ReNPIO 2013-2020), kjer je na kratko opisan položaj v Sloveniji – gospodarska in finančna kriza in kako le-ta vpliva na izobraževanje odraslih. Ugotavlja se, da zmanjšana kupna moč omejuje možnost odraslih, da bi v svoje izobraževanje vlagali lastna sredstva, povečalo pa se je tudi število brezposelnih, s tem pa potreba po dodatnem usposabljanju. Učenje v SSU je namreč brezplačno in zato dostopno tudi tistim z nižjimi

dohodki in brezposelnimi. V poglavju 3. Ključni problemi lahko prepoznamo vlogo oz. dejavnost SSU in BZ tudi med poudarki/prednostnimi nalogami ReNPIO 2013-2020 in sicer v alineji pridobivanje splošnih znanj za dvig splošne izobraženosti, ter v alineji ozaveščanje o pomenu in usposabljanje za udeležanje načel trajnostnega razvoja. Ravno tako se koncept in dejavnost SSU in BZ skladata s točko Udeležba in pravičnost v izobraževanju odraslih, kjer je navedeno, da se ReNPIO 2013-2020 zavzema za približevanje izobraževalne ponudbe domu. V ReNPIO so med vsebinami (temami), na katerih bo poudarek v prvem prednostnem področju: splošno izobraževanje odraslih navedena tudi naslednja: pridobivanje temeljnih zmožnosti, povečanju digitalne pismenosti in vključenosti v informacijsko družbo, v motivacijskih in animacijskih programih ter v povečevanju socialne vključenosti. Vse navedene teme se ravno tako umeščajo v dejavnost in vlogo SSU. Vloga oz. dejavnost SSU je posredno umeščena v **1. prednostno področje**, neposredno pa je omenjena med **dejavnostmi, potrebnimi za izvajanje izobraževanja odraslih v smislu podporne dejavnosti izobraževanja odraslih v okviru promocije VŽU in informiranja**⁴. Ravno tako lahko najdemo povezavo s SSU v **poglavju IV, točka 6. Spremembe v sistemskem okolju**, ki jih predvideva ReNPIO 2013-2020 in sicer naj bi bila ponudba programov in podpornih dejavnosti na voljo vsem prebivalcem, s posebnimi spodbudami za manj izobražene in ranljive skupine, pokrivala pa naj bi najmanj programe za pridobitev temeljnih zmožnosti ter programe splošnega neformalnega izobraževanja za trajnostni razvoj. BZ pa v ReNPIO ni nikjer neposredno omenjena razen med **dosežki obdobja**.

V **Letnem programu izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2014 (LPIO 2014)**, ki predstavlja operativni instrument za uresničevanje ReNPIO, SSU in BZ nista nikjer neposredno omenjeni, razen v preglednici, ki prikazuje načrtovana finančna sredstva MIZŠ za leto 2014 po posamičnih programih in podpornih dejavnostih ter v okviru dela 3. Kazalniki spremljanja letnega programa izobraževanja odraslih 2014 . Z vlogo in dejavnostjo SSU in BZ sta vsebinsko povezani dve prednostni nalogi v okviru prvega prednostnega področja in sicer – vključevanje manj izobraženih in drugih ranljivih skupin v različne oblike splošnega neformalnega izobraževanja s poudarkom na izboljšanju temeljnih zmožnosti in uporabi IKT ter spodbujanje vključevanja odraslih v različne oblike oz. načine učenja s poudarkom na uporabi IKT. Zato temu sledita tudi načrtovana kazalnika SSU (10.000 vključenih udeležencev) in BZ (1.200 udeležencev) v okviru prvega prednostnega področja. Med okvirnimi kazalniki spremljanja izvajanja LPIO 2014 pa so SSU in BZ navedeni v točki 4. Spremljanje podpornih dejavnosti, vsebine in izvajalcev (znotraj 3. dela) kar kaže na nekonsistentnost v samem dokumentu (npr. v primerjavi z nekaterimi drugimi podpornimi dejavnostmi kot je npr. ISIO, ki je med kazalniki obakrat naveden med podpornimi dejavnostmi, nato pa tudi med kazalniki za dejavnosti – udeleženci v informiranju in svetovanju ter izvajalci informiranja in svetovanja).

V **Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2003)** SSU in BZ niso neposredno omenjene. S konceptom in dejavnostjo SSU in BZ se sklada večina ciljev vzgoje in izobraževanja, ki so naštetih v 3. členu kot npr. zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo; razvijanje

⁴ V ReNPIO je na str. 36 zapisano, da bo treba več vlagati v podporne dejavnosti, med dolgoročnimi cilji pa tudi, da bomo zagotavljali razvoj in ustaljeno delovanje podpornih dejavnosti za nemoteno delovanje vseh deležnikov v vseh procesih izobraževanja odraslih, zagotavljali izobraževanje in usposabljanje vsem odraslim ne glede na njihove osebne, socialne ali ekonomske razmere ter zagotavljali podporno okolje za izobraževanje in učenje odraslih v vseh življenjskih obdobjih.

jezikovnih zmožnosti; uveljavljanje možnosti izbire, omogočanje vzgoje in izobraževanja, ki ustreza stopnji razvoja in življenjski dobi posameznika; spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja ipd.

Ravno tako tudi **Zakon o izobraževanju odraslih (1996)** neposredno ne navaja SSU in BZ. Vsa načela izobraževanja odraslih opredeljena v 2. členu (vseživljenjskost izobraževanja, dostopnost izobraževanja pod enakimi pogoji, svoboda in avtonomnost pri izbiri poti, vsebine, oblik, sredstev in metod izobraževanja, laičnost izobraževanja odraslih, ki se opravlja kot javna služba, strokovna in etična odgovornost izobraževalcev, spoštovanje osebnosti in dostojanstva vsakega udeleženca) razen zadnje alineje se ujemajo s konceptom in dejavnostjo SSU in BZ.

SSU in BZ so v **Odredbi o standardih in normativih v izobraževanju odraslih (2000)** navedene v V. poglavju v **20. členu med infrastrukturnimi dejavnostmi**. Med temi so še raziskovalno delo, razvojno delo, svetovalno delo, razvoj in vzdrževanje informacijskega sistema, publicistična dejavnost, promocijske dejavnosti, mednarodno sodelovanje, razvoj javne službe, izpopolnjevanje in usposabljanje andragoških delavcev, evalvacije in drugo. V 21. členu je zapisano, da se v SSU šteje za delovno obveznost pri svetovalnem in mentorskem delu 20 ur dela z udeleženci tedensko, pri čemer se priznava polna delovna obveznost enega strokovnega delavca z visokošolsko izobrazbo, če je letno realiziranih 1.300 učnih ur udeležencev. V BZ pa se šteje polna delovna obveznost pri neposrednem delu s strankami v regijski BZ 30 ur dela s strankami, v osrednji pa 15 ur tedensko. Pri tem se regijski BZ priznajo sredstva za enega strokovnega delavca z višjo izobrazbo, osrednji pa 2. Določbe, v zvezi s financiranjem SSU so navedene še v členih 22., 23., 24., 25. in 26. V teh členih so navedena odstopanja, izjeme, financiranje fiksnih in drugih materialnih stroškov SSU ter izračun sredstev za plače za delo poslovnih, administrativnih, računovodskih in tehničnih delavcev in organizatorjev izobraževanja. Določbe v zvezi s financiranjem fiksnih in drugih materialnih stroškov ter plač pri BZ pa so zapisani v členih 24., 25. in 26.

V **Odredbi o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (1998)** so v 2. členu navedeni izobrazbeni pogoji za vodjo izobraževalnega področja, ki veljajo tudi za vodjo SSU, v 3. členu za svetovalne delavce, kar velja tudi za svetovalce v SSU in v 4. členu za mentorsko in tutorsko delo pri samostojnem učenju, kar velja tudi za mentorja/tutorja v SSU. V III. poglavju pa so v 7. členu navedeni prostorski pogoji za SSU («en prostor za samostojno učenje, v katerem mora biti za vsako učno mesto zagotovljenih najmanj 5m² površine; en prostor za delo vodje središča, mentorjev, tutorjev, tehničnih sodelavcev in administratorjev, en prostor za individualno svetovanje in tutorsko pomoč, en prostor za medsebojno sodelovanje in medsebojno pomoč udeležencev samostojnega učenja ter sanitarije; vsi prostori, razen prostora za samostojno učenje, se lahko uporabljajo tudi za druge skupne namene») in oprema, ki mora biti na voljo v SSU (vsako učno mesto opremljeno z multimedijem računalnikom s potrebno programsko opremo in z možnostjo priključitve na Internet, TV in videorekorder, kasetnik, CD – player ter tiskalnik ter vsaj 10 multimedijem in drugih programov za samostojno učenje.⁵ Prostorski pogoji in potrebna opremljenost za delovanje BZ pa sta navedena v 8. členu.

⁵ Glede na hiter razvoj IKT in trende v uporabi različnih vrst učnih gradiv, ki kažejo na to, da se avdio- in videokasete v SSU skorajda ne uporabljajo več, bi bilo potrebno posodobiti vsaj 7. člen.

PODROBEN PREGLED IN ANALIZA PODATKOV O SSU

Izvor in razvoj modela, njegovih deležnikov in odnosa med njimi

Razvoj modela, njegovih deležnikov in njihovih medsebojnih odnosov sta opisali Jasmina Orešnik in Erika Pečnik (Orešnik in Pečnik, 2007). Prvi razmisleki o razvoju kulture samostojnega učenja v slovenskem prostoru segajo v leto 1993, ko je bil primarni namen vzpostavitev učnih pogojev in primernih programov ter gradiv za odrasle, ki se želijo samostojno učiti, da bi učenje tako postalo dostopno čim širšemu krogu ljudi. Uveljavitev samostojnega učenja kot sistemske prvine v slovenski izobraževalni politiki in praksi je bil torej pomemben cilj prvih dveh desetletij razvoja in delovanja SSU. Prva SSU so nastala v letu 1995.

Leta 1971 v Chicagu nastala ustanova »The Learning Exchange«, ki je temeljila na načelu »each one teach one«. Uveljavila se je kot uspešna zbiralnica in posredovalnica informacij o ljudeh s skupnimi interesi, tj. potrebami po znanjih in spretnostih, povezovanjih pri različnih priložnostih, specifičnih željah ipd.. S takratnimi usmeritvami razvoja različnih motivacijskih oblik izobraževanja, ki bi spodbujale kulturo učenja pri nas je ACS razvil model informacijskega središča BZ, ki je začela delovati 26. oktobra 1992. Projekt BZ je tako v eksperimentalni fazi oktobra 1992 (z uradnim začetkom delovanja za javnost 26. oktobra 1992) do novembra 1993 deloval kot eksperimentalni model na ACS. V tem času je bila postavljena organizacijska struktura, koncept in metodologija spremljanja delovanja, vzpostavljena je bila medijska podpora in izdelan računalniški program za zbiranje, urejanje in posredovanje podatkov. Decembra 1993 je bila premeščena v KOŽ, enoto Delavska knjižnica, kjer je začela z rednim delovanjem ter je bila do januarja 1996 namenjena kritju lokalnih potreb prebivalcev Ljubljane in okolice. V tem obdobju je poleg svojega rednega delovanja (sprejemanje, urejanje in posredovanje podatkov) opravljala zlasti promocijsko funkcijo, nato pa z odpiranjem regionalnih in lokalnih enot postala tudi koordinator celote.

Ključni deležniki v modelu so ACS, KOŽ (kasneje MKL) in izvajalci po vsej Sloveniji. V prvem desetletju so skupaj redno letno izdelali poročila o delovanju mreže, drugo desetletje pa določajo stalne sistemske spremembe – kadrovske menjave in reorganizacije tako na ACS kot na KOŽ (ki se je preoblikovala v MKL in preselila na novo lokacijo) kot tudi v mreži, kar je prikazano v posebnem poglavju. Drugo desetletje razvoja določajo tudi uporaba evropskih sredstev za razvoj infrastrukture (aplikacija za spremljanje (2005), spletna stran <http://ssu.acs.si/>, programi izobraževanja strokovnih delavcev za BZ, stalno strokovno izpopolnjevanje za strokovne delavce SSU, leta 2011 pa tudi vzpostavitev aplikacije ReNPIO za enotno spremljanje vseh projektov izobraževanja odraslih v Sloveniji) ter:

- skrb za kakovost podatkov (zaradi dvomov v primerljivost med središči in kakovost podatkov, se je pričelo ločeno spremljanje stalnih udeležencev in novo vpisanih, da bi ne prišlo do preprostega ponavljanja evidence v času).
- novi evropski viri (program Vseživljenjsko učenje, podprograma Grundtvig in Leonardo, ESS)⁶,

⁶ Ministrstvo za šolstvo in šport je leta 2008 objavilo javni razpis za vzpostavitev CVŽU, v okviru Operativnega programa Evropskega socialnega sklada (ESS) *Razvoj človeških virov 2007-2013*, v vrednosti preko 12 mio eur (Javni razpis MŠŠ, 2008). Opredeljena sta bila osnovna namena razpisa:

- nadaljnji razvoj in zagotavljanje kakovostnega svetovanja, informiranja o možnostih izobraževanja in usposabljanja predvsem v lokalnem okolju, pestrosti in prožnosti ponudbe izobraževanja in usposabljanja;
- razvoj inovativnih modelov, katerih cilj je odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje, povečanje vključenosti odraslih prebivalcev v vseživljenjsko učenje, povečanje zaposlitvenih zmožnosti, spodbujanje gospodarskega in lokalnega razvoja, izboljšanje splošne izobraženosti odraslih.

- vrsta poročil, pripravljenih z namenom rešitev sistemskih izzivov (Bogataj, Možina, 2008, ACS, 2011).

Razvoj števila in delovanja SSU

Osnovni podatki so predstavljeni za celotno obdobje delovanja SSU, torej od leta 1995 do danes, podrobneje pa so predstavljeni za desetletno obdobje 2004-2013, za katero so bili dosegljivi v poročilih ali v aplikaciji SSU. Podrobnejši podatki o financiranju pa so predstavljeni za petletno obdobje 2009-2013.

Prva SSU so bila ustanovljena leta 1995, devet po številu:

1. Zavod Niansa, jezikovna šola Domžale: 4. septembra 1995,
2. Doba, zavod za izobraževanje p.o.: 7. septembra 1995,
3. Ljudska univerza Radovljica: 15. novembra 1995,
4. Andragoški zavod - Ljudska univerza Maribor: 20. decembra 1995,
5. Ljudska univerza Murska Sobota: 27. decembra 1995,
6. Ljudska univerza Škofja Loka: 6. februarja 1996,
7. Ljudska univerza Ormož: 4. marca 1996,
8. Grid d.o.o.: 23. aprila 1996,
9. Ljudska univerza Žalec: 10. maja 1996.

Do šolskega leta 1998/1999 se jim je pridružilo še nadaljnjih 17: ZKI Tržič, Euro šola, Ljubljana; KOŽ Poljane; Rossana, Logatec; Evropa, Bled; LU Koper; LU Ptuj; Animacija, Ptuj; LU Lenart; LU Gornja Radgona; Knjižnica Izola; Glotta Nova, Ljubljana; RIC Novo mesto; ZIK Črnomelj; KOR-CIS Slovenj Gradec; LU Velenje; in LU Celje – skupaj 24 SSU (Grid d.o.o. je medtem prenehal z delovanjem).

V šolskem letu 1998/1999, so se samostojno učili že 2.503 udeleženci, ki jim je bilo na voljo 151 učnih mest, na katerih so opravili 48.176 učnih ur.

V šolskem letu 2001/2002 se je število SSU povečalo na 33, z zmogljivostjo 207 učnih mest, na katerih je že 7.190 udeležencev opravilo 100.188 učnih ur.

Število 33 delujočih SSU se je ohranilo do danes, čeprav so se nekatere organizacije na spisku medtem zamenjale. Nekatera središča so medtem prenehala delovati: ELES, Evropa, Bled; Euro šola, Ljubljana; KOPO, Nova Gorica; LU Gornja Radgona⁷.

Odločili smo se, da se pri predstavitev podatkov omejimo na 33 SSU, katerih spisek se v zadnjih desetih letih ni spremenil.

⁷ Nekoliko poseben primer je LU Škofja Loka, ki se v poročilih o delovanju središč zadnjič pojavi v šolskem letu 2001/2002, ponovno pa je na spisek uvrščena v letu 2014. V prehodnem času naj bi središče sicer delovalo, vendar o svojem delu ni poročalo in ni bilo financirano s strani MIZŠ. Obstaja samo poročilo za leto 2014, ki pa ga naša analiza ne zajema.

Preglednica 1: SEZNAM DELUJOČIH SSU, Z DATUMI NJIHOVE USTANOVITVE

1	Andragoški zavod Velenje	9.4.1999
2	Andragoški zavod Maribor	20.12.1995
3	Animacija Ptuj	12.8.1997
4	CDI Univerzum	22.10.1999
5	DOBA	5.9.1995
6	Glotta Nova	28.8.1998
7	Inter-es, Ljubljana	1.6.2003
8	Kadring, Slovenska Bistrica	10.6.2005
9	LU Ajdovščina	9.6.1999
10	LU Celje	15.4.1999
11	LU Jesenice	14.3.2002
12	LU Kočevje	1.10.1999
13	LU Koper	15.9.1997
14	LU Lendava	28.10.1999
15	LU Murska Sobota	21.12.1995
16	LU Nova Gorica	17.3.2006
17	LU Ormož	4.3.1996
18	LU Ptuj	7.10.1998
19	LU Rogaška Slatina	1.4.2004
20	LU Slovenska Bistrica	15.12.2006
21	LU Tržič	13.9.1996
22	Mestna knjižnica Izola	1.7.1998
23	Mestna knjižnica Ljubljana	3.10.1996
24	Mitra, Ljubljana	6.4.2000
25	MOCIS, Slovenj Gradec	1.3.1999
26	RASG, d.o.o. Slovenske gorice	1.4.1999
27	RIC Novo mesto	21.10.1998
28	Rossana	24.1.1996
29	Smeri	21.3.2000
30	UPI LU Žalec	10.5.1996
31	Zasavska LU Trbovlje	5.11.2000
32	ZIK Črnomelj	19.2.1999
33	Znanje Postojna	20.10.1999

Vsi v nadaljevanju predstavljeni podatki se nanašajo na teh 33 SSU.

Prostorske in učne zmogljivosti SSU

Predno se posvetimo podrobnejšim predstavitev podatkov, si pogledjmo podatke o obsegu in zmogljivostih vseh 33 SSU v letu 2013. Zaradi razlik med podatki, vnesenimi v aplikaciji SSU in ReNPIO, ki sicer znatno ne odstopajo, navajamo oboje:

Preglednica 2: SSU - OSNOVNI PODATKI ZA ŠOLSKO LETO 2013/2014

Vir	Število središč	Število učnih mest	Število učnih mest z multimedijским računalnikom	Število priključkov na splet	Število opravljenih učnih ur	Število uporabnikov	Število svetovalnih delavcev	Število opravljenih svetovalnih ur
Aplikacija SSU	34	415	108	301	191.725	8.130	162	100.300
Aplikacija ReNPiO	34	399	241	283	193.230	8.017	144	103.088

Na podlagi terenskih obiskov smo ugotovili, da so glede prostorskih možnosti, ki jih premorejo organizacije, v katerih so organizirani SSU, velike razlike. Organizacije se povpraševanju po dodatnih učnih mestih prilagajajo z različnim uspehom. Ponekod jim možnosti dopuščajo zgledno razmeščanje učnih mest, ki omogočajo zasebnost (zvočno in vidno izoliranost), drugje so učna mesta na gosto postavljena v manjše prostore. Vpeljava prenosnikov v zadnjem času prostorske zadrege nekoliko omili, saj lahko udeleženci za učenje izrabijo katerikoli kotiček v dotični stavbi. Za novejši tehnološki razvoj pa stacionarni prostori kljub razpoložljivosti prenosnih računalnikov (ali prav zaradi njih) ne zadostujejo več, posebej z vidika doseganja manj mobilnih ciljnih skupin (starejši prebivalci podeželja in mest, gibalno ovirani, tehnološko slabo opremljeni in nižje opismenjeni). Še več, prav zaradi tehnoloških možnosti, je mobilnost prednost, ki še ni izkoriščena. Primer, na katerega so se SSU že (inovativno) odzvali, je Zgornja Savinjska dolina (LU Velenje). Pobude za mobilne enote izvirajo tudi z vidika možnosti preverjanja znanja.

Pomen opremljenosti središč se je v dvajsetletnem obdobju delovanja zelo spremenil. V začetnih letih so se sodobni računalniški programi in internetne povezave šele pojavljali, medtem ko je danes večina središč opremljenih z brezžično medmrežno povezavo. Vendar pa kljub temu ostaja ustrezna opremljenost še vedno pomembna, saj je večji del učnega gradiva še vedno na zgoščenkah, ki za svoje delovanje potrebujejo ustrezne računalnike ali mrežne postaje. Opremljenost z računalniki se med posameznimi SSU precej razlikuje. Zelo dobrodošla je bila možnost nabave opreme, ki jo je financiralo MIZŠ.⁸ Pri tem so bili izpuščeni zasebni zavodi. Raven opremljenosti je odvisna tudi od položaja organizacije, v kateri je organiziran SSU, saj se programska oprema nabavlja in vzdržuje na ravni celotne organizacije. Od položaja in finančnih zmožnosti organizacije je odvisna tudi nabava sodobnejše opreme, prenosnikov in tablic, kar bi, poleg prostorske razbremenitve učnih mest, z nameščenimi namiznimi računalniki, omogočilo tudi približevanje potencialnim udeležencem na terenu, v obliki gostovanj ali potujočih učnih postaj.

Pri pisanju raznih učnih nalog so SSU primerni iz več vidikov: gre za mirno, učenju prijazno okolje, z vso potrebno programsko opremo na eni strani, in razpoložljivostjo svetovalcev za pomoč ali preverjanje zapisanega.

⁸ MŠŠ-HW1/2006-4301-2/2006 »Javni razpis za dobavo in garancijsko vzdrževanje računalniške opreme za potrebe vrtcev, osnovnih šol, srednjih šol, zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, dijaških domov in drugih javnih zavodov«(30 LU je dobilo 103 prenosnike, 18 LU 49 zmogljivejših računalnikov in 7 LU 42 osebni računalnikov).

MŠŠ-HW_PREN2011-4300-82/2011 »Javni razpis za dobavo in garancijsko vzdrževanje prenosnih računalnikov za potrebe vrtcev, osnovnih šol, srednjih šol, zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, dijaških domov, višjih šol, glasbenih šol in ljudskih univerz v Republiki Sloveniji« (polovično sofinanciranje).

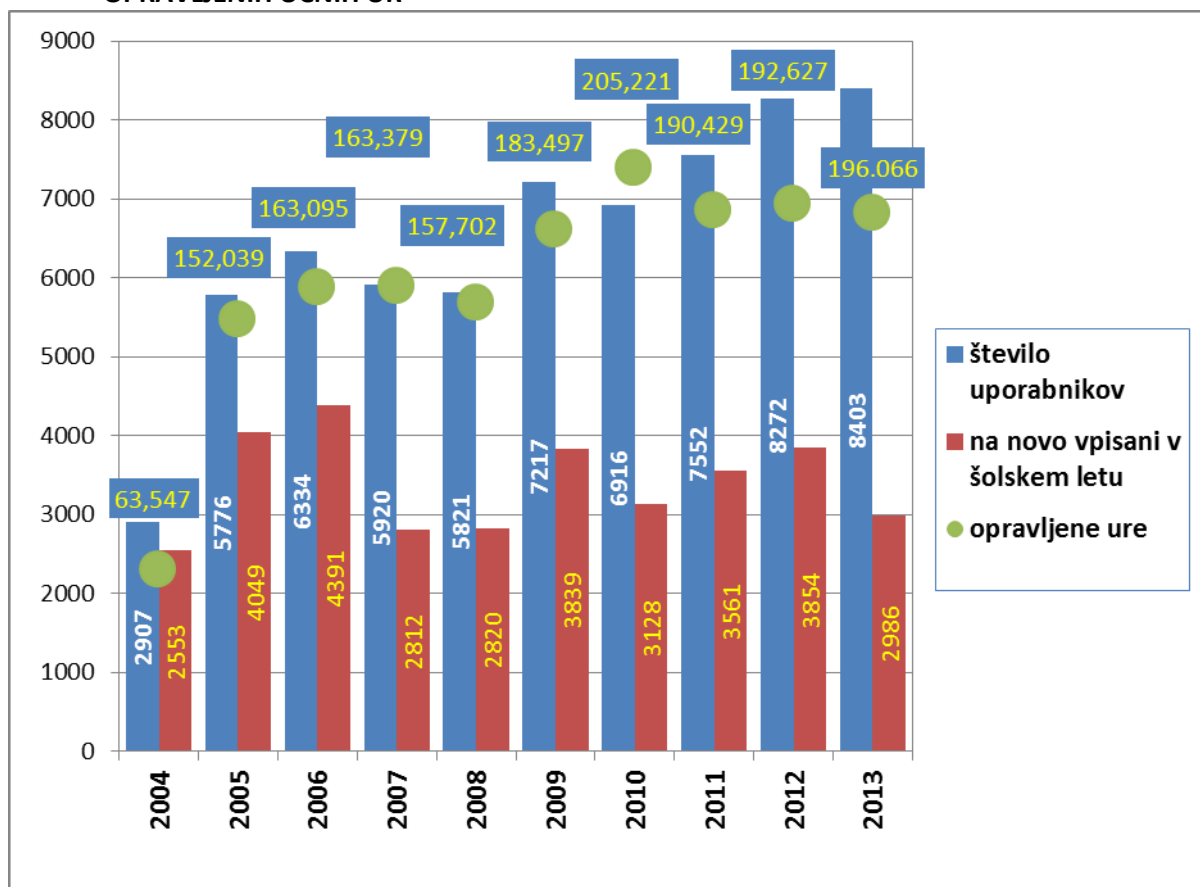
Značilnosti uporabnikov

Podrobni podatki o udeležencih se, za vsako središče posebej, zbirajo v obeh aplikacijah za spremljanje (SSU in ReNPIO). Pri izbiri SSU, ki smo jih obiskali in v katerih smo opravili vodene intervjuje, smo skušali slediti načelu zajetja čim večje raznolikosti, tako glede okolja v katerem delujejo, kot tudi glede organizacijskih oblik. To bi nam omogočilo seznanitev, spoznavanje in razumevanje celotnega spektra mogočih praks in izkušenj, s katerimi se različne SSU odzivajo na različne ravni ali oblike povpraševanje prebivalcev, potencialnih udeležencev.

Osnovne značilnosti udeležencev samostojnega učenja so vsem središčem bolj ali manj skupne: velik delež predstavljajo brezposelni, upokojniki in učenci ali dijaki, prevladujejo manj izobraženi, med udeleženci je veliko več žensk kot moških. Vendar so razlike med udeleženci v posameznih središčih, zaradi vplivov okolij v katerih delujejo, opazne in pomembne. Velike spremembe se dogajajo tudi tekom časa. Nerazvitost območja pogojuje starostno sestavo udeležencev, razpršenost poselitve pogojuje drugačne pristope pri pridobivanju udeležencev, večje breme gospodarske krize povečuje udeležbo brezposelnih, specifičnosti populacije opredeljujejo udeležbo specifičnih skupin prebivalcev. V nekaterih primerih, v večjih urbanih območjih, so udeleženci bolj izobraženi, starejši in bolj motivirani.

Omenjene razlike v marsičem opredeljujejo delovanje središč, tako po vsebini, kot po vlogi strokovnega kadra. Na primer, Romi, vpisani v program OŠ za odrasle, po pouku zasedejo razpoložljive zmogljivosti SSU, za učenje ali ponavljanje učne snovi. V tem primeru je vloga svetovalcev v središču večplastna, saj morajo pri tem učnem procesu zelo aktivno sodelovati. Na drugi strani, v nekem drugem SSU, se starejši udeleženci, s srednjo, višjo ali visoko izobrazbo, učijo tuj jezik: samostojno, motivirano, z jasnimi cilji. Svetovalne pomoči tako rekoč ne potrebujejo. Med tema skrajnima primeroma se zvrstijo vsi ostali: množica brezposelnih, ki pride v SSU poiskat pomoč pri pisanju prošenj, brezposelni v obmejnih območjih, ki se želijo naučiti jezik sosedov, kamor grejo iskat delo, kmetje na odmaknjenih kmetijah, ki jih je treba poiskati, obvestiti o možnostih, ki jih ponuja SSU, motivirati in potem včasih še fizično pripeljati opremo za učenje.

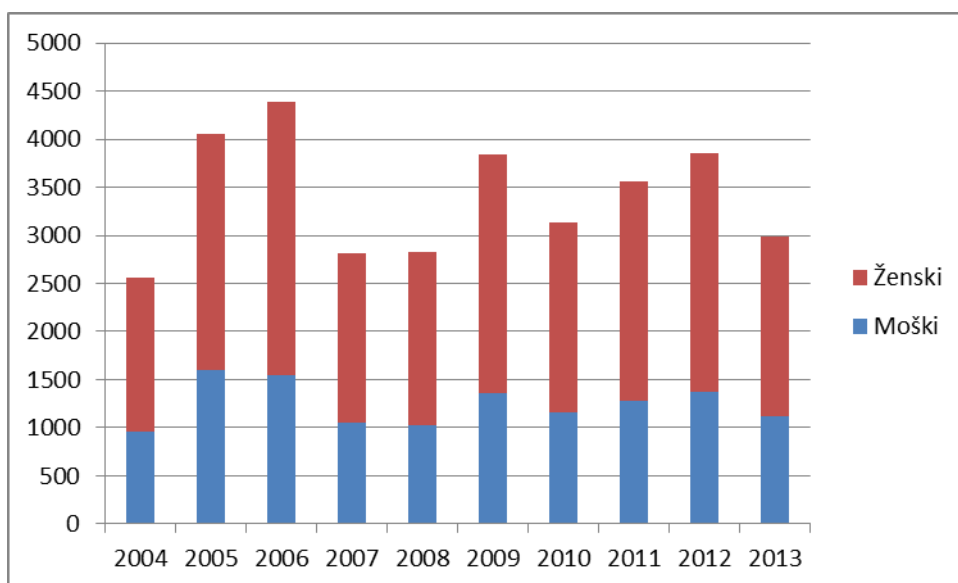
Slika 1: GIBANJE ŠTEVILA UPORABNIKOV SREDIŠČ, NOVO VPISANIH UPORABNIKOV IN ŠTEVILA OPRAVLJENIH UČNIH UR

Viri: Poročila o delovanju SSU, aplikacija SSU, aplikacija ReNPIO.

V desetletnem obdobju lahko opazimo (slika 1) razmeroma stalen trend povečevanja uporabnikov samostojnega učenja, medtem ko trend števila novo vpisanih nekoliko pada. V vsakem primeru pa gre za velik obseg učenja, kar kažejo tudi podatki o učnih urah, ki tudi kažejo pozitivni trend.

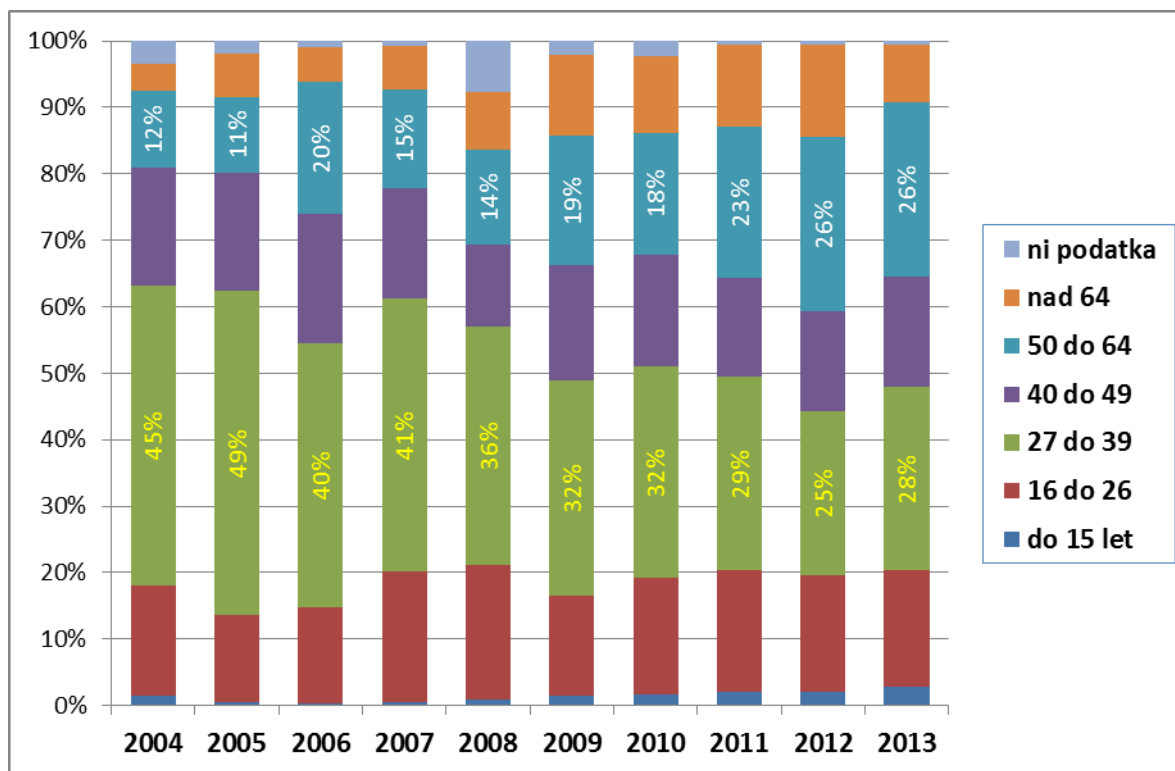
Slika 2: STRUKTURA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV PO SPOLU

Vir: Aplikacija SSU.

Med novo vpisanimi prevladujejo ženske, z nekaj več kot 60 odstotnim deležem.

Slika 3: STAROSTNA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV

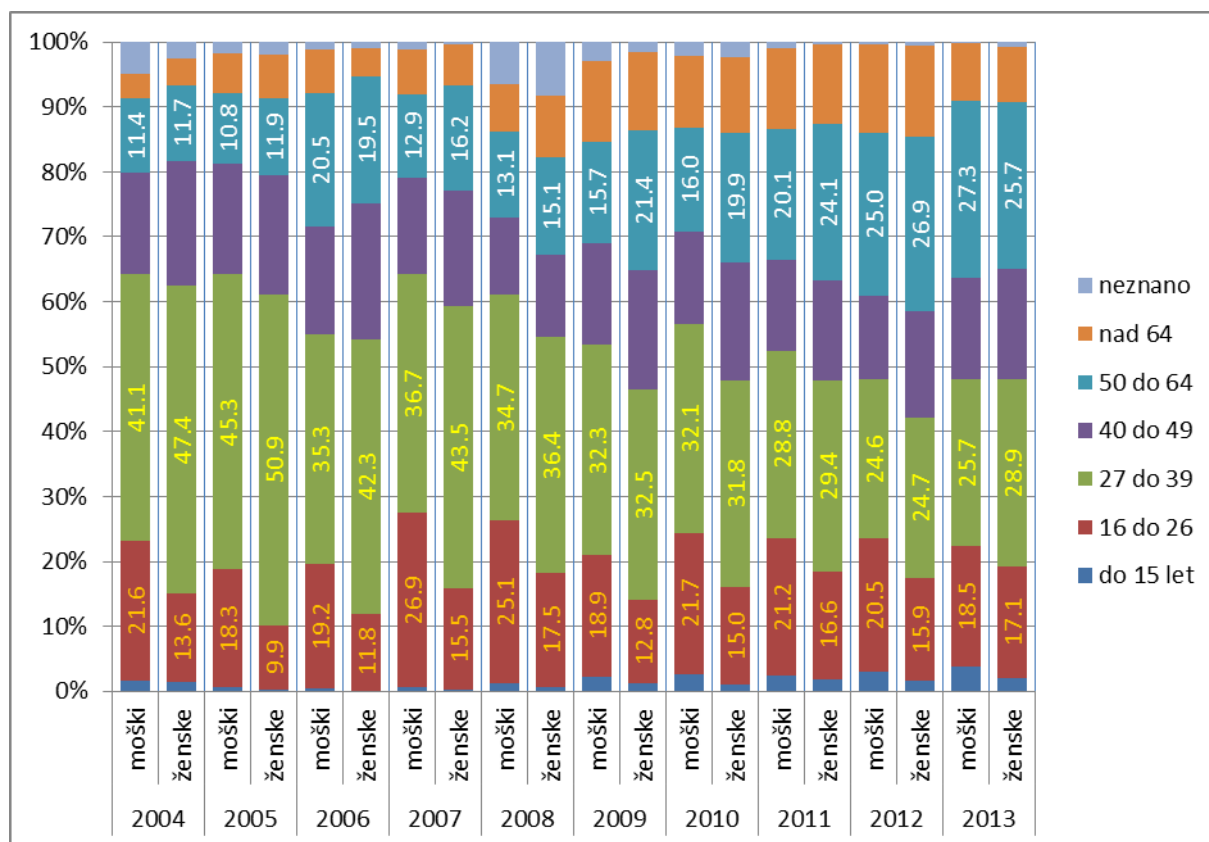

Vir: Aplikacija SSU.

Na sliki 3 opazimo velike spremembe predvsem v deležih dveh starostnih intervalov: zelo opazno zmanjšanje najbolj aktivne generacije, 27-39 let (s 45% na 28%) in znatno povečanje obiska starejše

generacije, 50-64 let (z 12% na 26%), pa tudi nad 64 let starosti. Narašča tudi delež mlajših od 15 let, ki sprva SSU niso obiskovali⁹.

Slika 4: STAROSTNA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU

Vir: Aplikacija SSU.

Na sliki 4 razberemo tri značilnosti: (1) med mladimi v dijaških in študentskih letih so moški po deležu nekoliko bolj zastopani od žensk, (2) med najbolj aktivno generacijo (27-39 let) je bil upad deleža večji pri ženskah, in (3) pri starejši generaciji je porast novo vpisanih uporabnikov za oba spola približno enak.

Preglednica 3: UPORABNIKI PO STAROSTI V % (2002-2013)

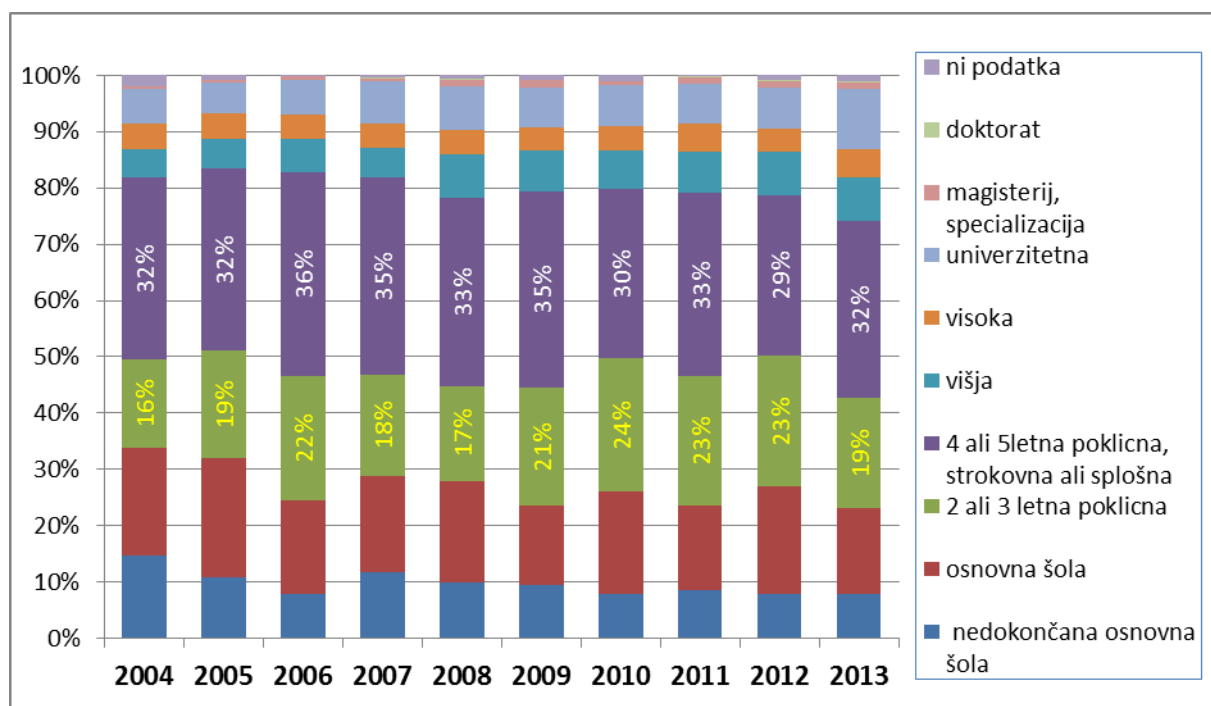
	do 19 let	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	nad 60 let
2002	35	33.7	18.7	9.3	2.4	1
2003	18	38	22	14	6	3
	do 15 let	15 - 24	25 - 49	50 - 64	nad 64 let	
2005	5	35	44	8	2	
2007	7.2	34.1	43.5	10.3	2.6	
2011	3.0	21.1	50.5	17.1	6.7	
2012	2.8	18.0	44.6	23.2	10.0	
2013	1.5	16.0	47.8	24.5	9.0	

Vira: Poročila o delovanju SSU, aplikacija ReNPIO.

⁹ Med otroki, ki obiskujejo SSU je, poleg učencev osnovnih šol, ki v SSU ponavljajo snov, tudi veliko otrok priseljencev, ki na ta način pomagajo svojim staršem (npr. manj izobraženim Albancam, ki se težko sporazumevajo), da se lažje vključijo v učne programe.

Na slikah 3 in 4 je predstavljena starostna sestava novo vpisanih uporabnikov, ki pa se lahko razlikuje od starostne sestave uporabnikov, ki so se v določenem letu samostojno učili v središčih. Za preglednico 3 smo podatek o starostni sestavi vseh uporabnikov povzeli iz poročil o delovanju SSU (od šolskega leta 2001/2002 do 2006/2007, z manjkajočima letoma 2004 in 2006), in iz aplikacije ReNPIO, aktivne od leta 2011, zaradi česar časovne vrste med seboj niso popolnoma primerljive za celotno obdobje, saj so se vmes spremenile starostne kategorije razvrstitve uporabnikov. Podrobnejše razčlenbe ti podatki ne omogočajo, vsekakor pa lahko razberemo, da se je med uporabniki delež mladine in »študentske« generacije, še opazneje zmanjšal kot med novo vpisanimi. Pri starejših od 50 let pa je porast podobno izrazit.

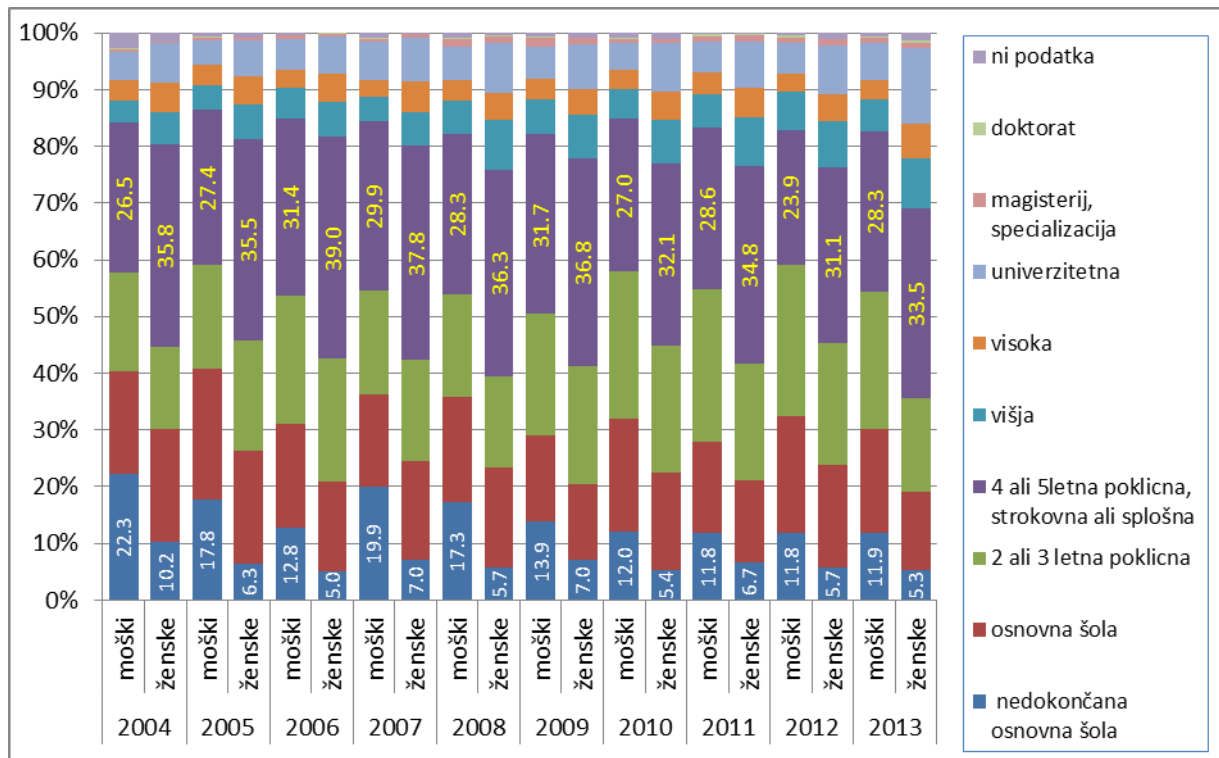
Slika 5: IZOBRAZBENA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV

Vir: Aplikacija SSU.

Med novo vpisanimi udeleženci se deleži po doseženi izobrazbi v teh desetih letih niso bistveno spremenili, čeprav trend nakazuje rast udeležbe bolj izobraženih. Tako je delež novo vpisanih z dokončano osnovno šolo ali manj, padel iz 33 na 23 odstotkov, delež tistih z višjo šolo ali več pa je zrasel od 18 na 26 odstotkov. Največji delež novo vpisanih ima dokončano poklicno ali srednjo šolo.

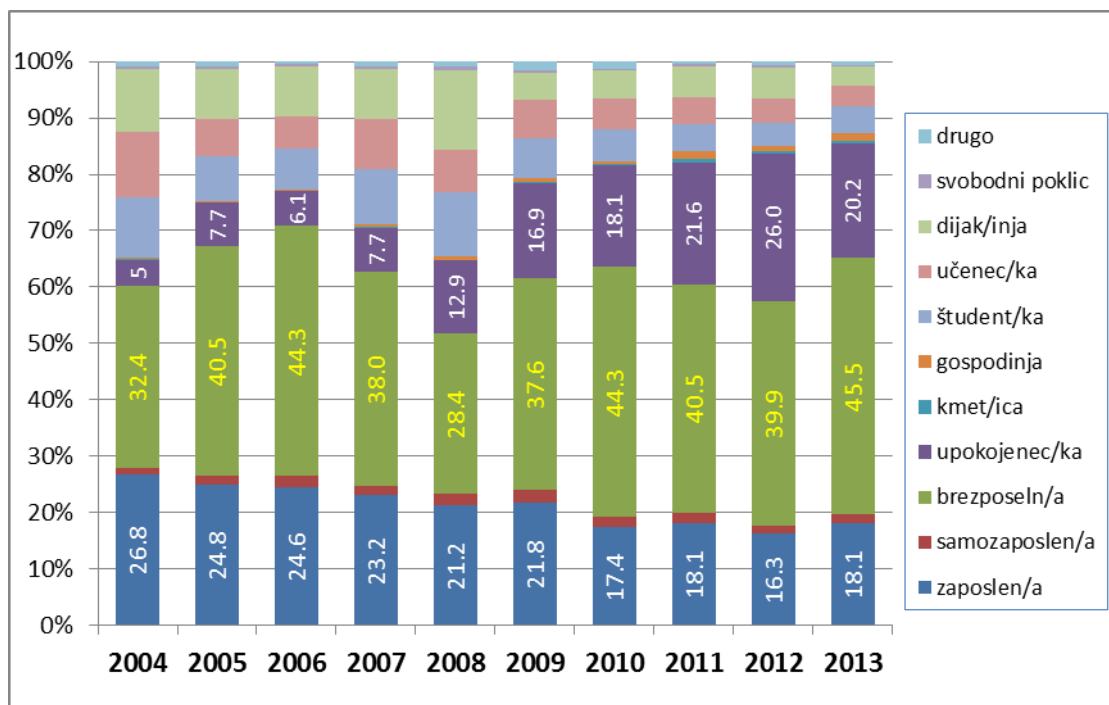
Slika 6: IZOBRAZBENA SESTAVA NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU

Vir: Aplikacija SSU.

Novo vpisane uporabnice so precej bolj izobražene od novo vpisanih uporabnikov in ta razlika se z leti ni bistveno spremenila (slika 6). V letu 2004 je bil delež moških z dokončano najmanj štiriletno srednjo šolo 42 odstotkov nasproti 55 odstotkov pri ženskah, v letu 2013 pa je ta odnos 45 proti 64 odstotkov.

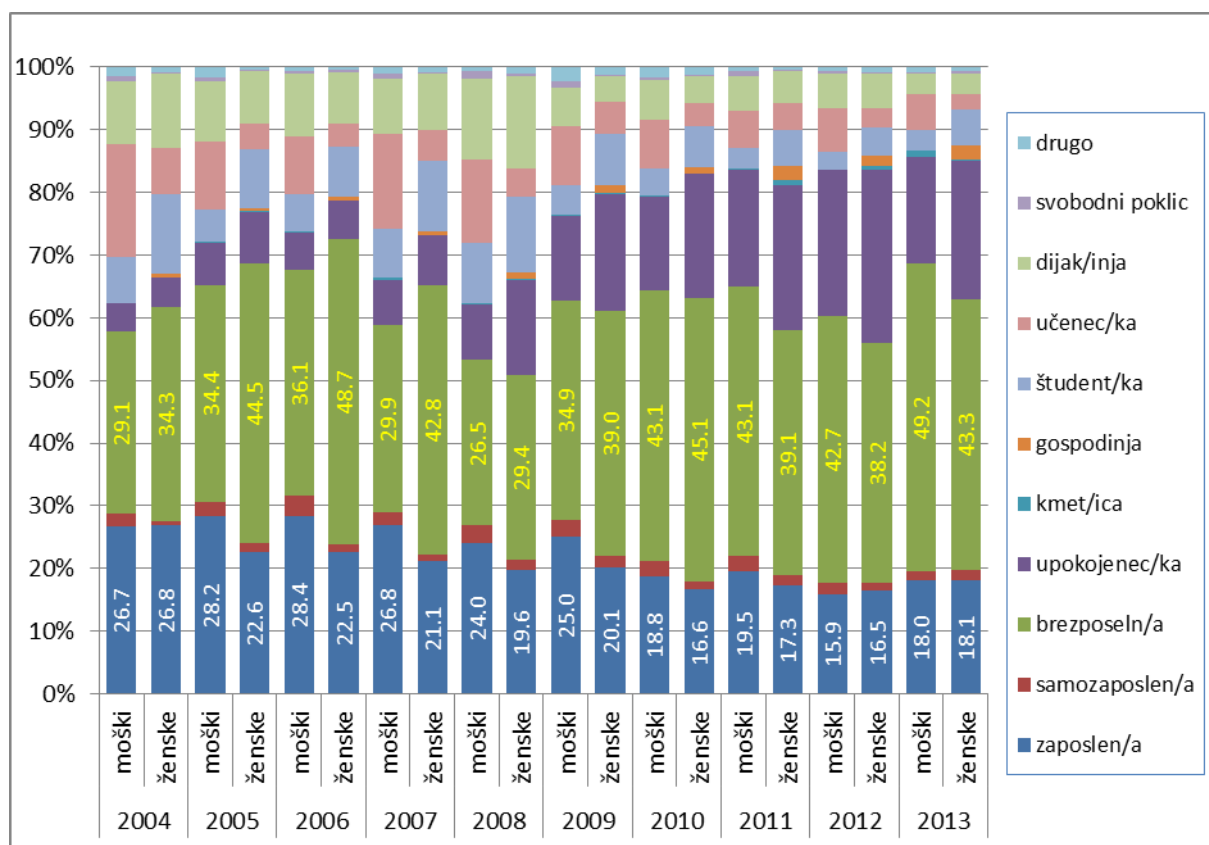
Slika 7: ZAPOSILITVENI POLOŽAJ NOVO VPISANIH UPORABNIKOV

Vir: Aplikacija SSU.

Zaposlitveni položaj novo vpisanih uporabnikov se je v zadnjih desetih letih bistveno spremenil (slika 7): znatno sta porasla deleža brezposelnih in upokojencev, na eni strani, precej pa sta se zmanjšala deleža zaposlenih ter dijakov in študentov, na drugi strani. Delež brezposelnih obsega skoraj polovico uporabnikov, upokojencev pa je približno petina.

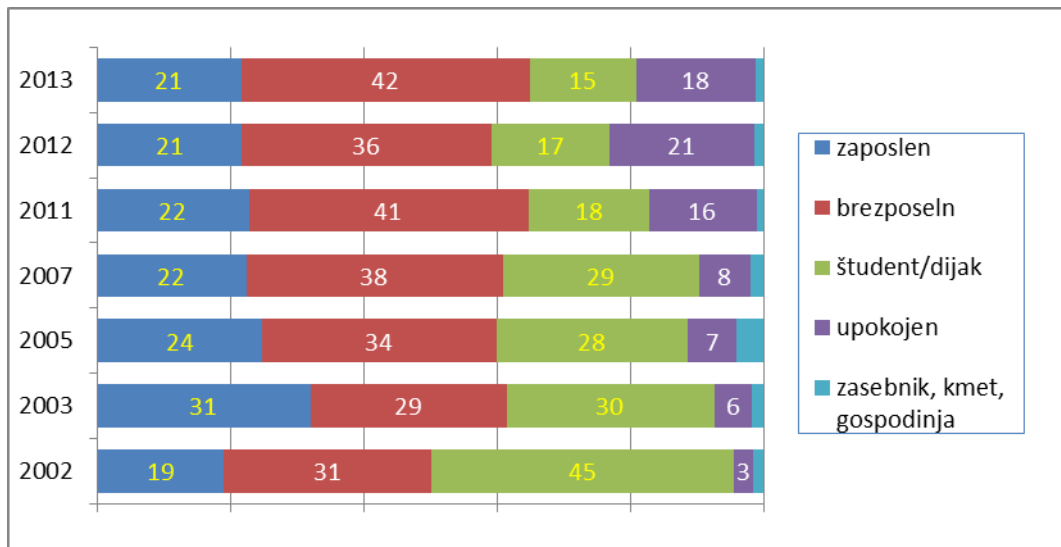
Slika 8: ZAPOSILITVENI POLOŽAJ NOVO VPISANIH UPORABNIKOV – PO SPOLU

Vir: Aplikacija SSU.

Spremembe v zaposlitvenem položaju novo vpisanih uporabnikov se glede na spol niso bistveno razlikovale (slika 8).

Slika 9: ZAPOSLOTIVENI POLOŽAJ UPORABNIKOV

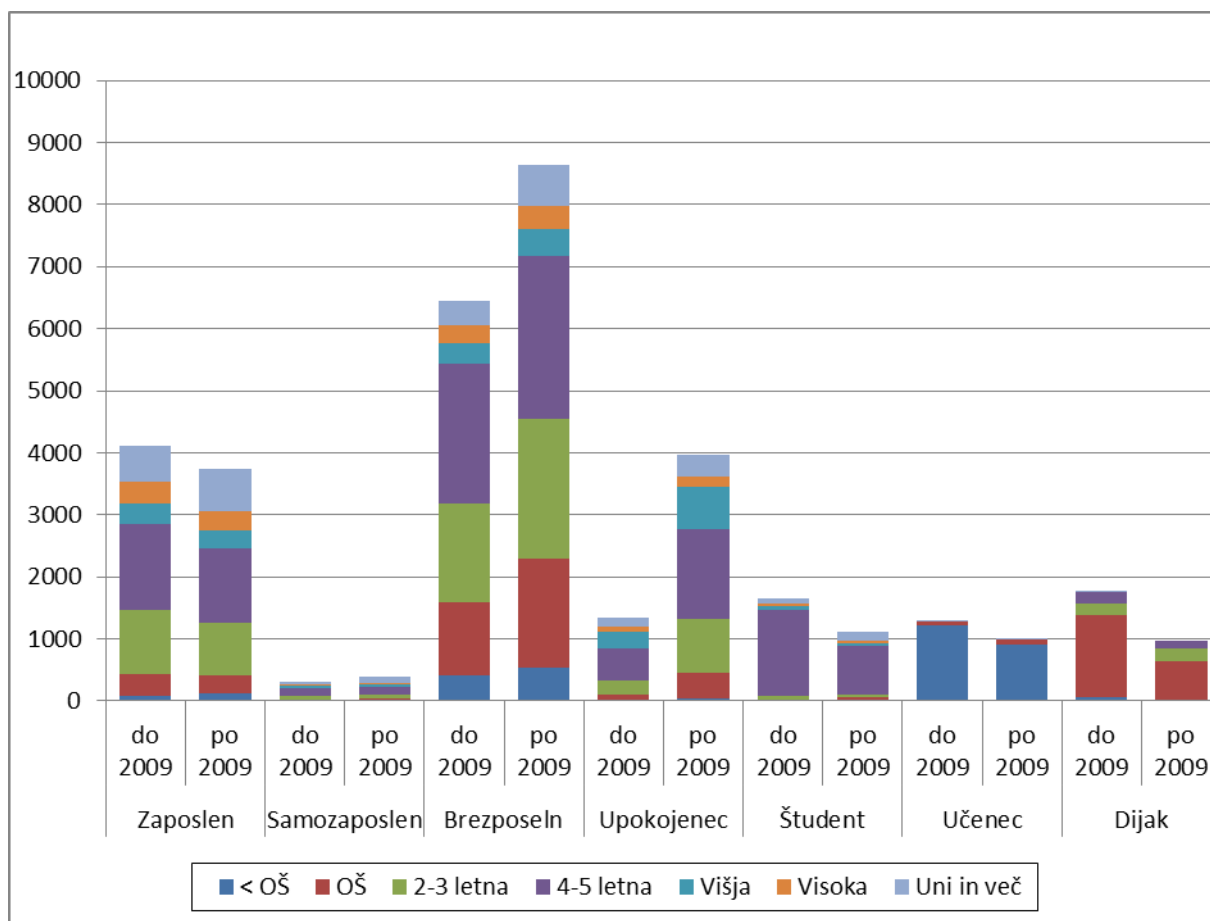

Vira: Poročila o delovanju SSU, aplikacija ReNPIO.

Tako kot pri starosti (preglednica 3), smo tudi pri zaposlitvenem statusu pogledali še sestavo uporabnikov, da bi preverili, če se razlikuje od novo vpisanih. Razberemo lahko (slika 9), da so trendi identični (slika 7), tako pri večanju deleža upokojenecv in brezposelnih, kot pri manjšanju deleža zaposlenih in študentov.

Na sliki 10 prikazujemo uporabnike po zaposlitvenem statusu, upoštevajoč tudi njihovo izobrazbo. Skoraj dvajsetletno obdobje delovanja središč smo razdelili na dva dela: pred letom 2009 (pred 31.12.2008) in po njem (po 1.1.2009), ko so se z vso ostrino začele pojavljati posledice ekonomske krize, s skokovitim porastom števila brezposelnih in množičnim izkoriščanjem milejših pogojev upokojevanja.

Slika 10: UPORABNIKI PO STATUSU IN IZOBRAZBI – PRED KRIZO IN PO NJEJ

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Že na prvi pogled vidimo, po letu 2009, izrazito povečanje števila brezposelnih in upokojencev. V vseh ostalih statusnih kategorijah (razen pri samozaposlenih) se je število uporabnikov zmanjšalo¹⁰. Sprememb v deležih posameznih izobrazbenih skupin se na sliki ne da natančneje razbrati, zato jih prikazujemo v preglednici 4.

¹⁰ Statusne kategorije: kmet, gospodinja in svobodni poklic, smo iz prikazanih podatkov izvzeli, saj je bilo teh uporabnikov premalo, da bi bile lahko ustrezno prikazane na sliki.

Preglednica 4: SPREMEMBE V DELEŽIH UPORABNIKOV PO IZOBRAZBI IN STATUSU, PRED IN PO KRIZI

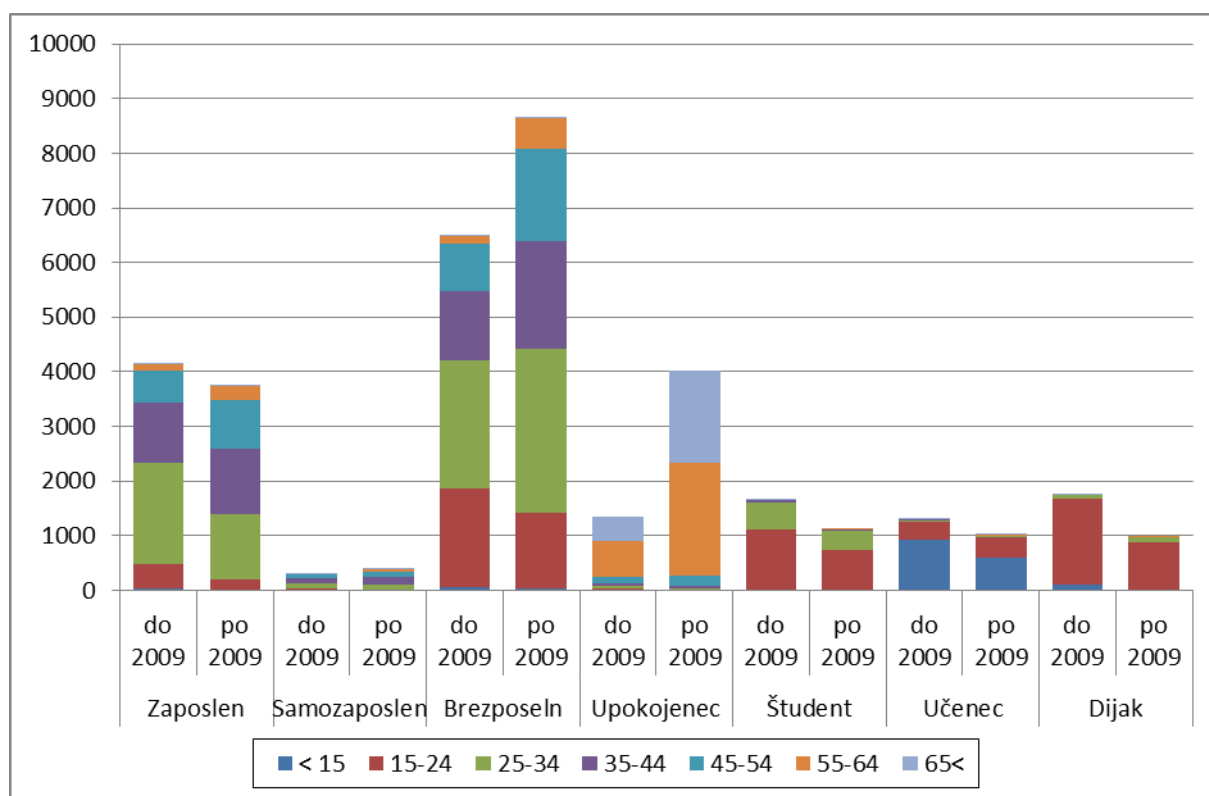
	< OŠ	OŠ	2-3 letna	4-5 letna	Višja	Visoka	Univerza in več
Zaposlen	1.1	-0.7	-2.4	-1.8	-0.3	-0.3	4.3
Samozaposlen	0.8	-1.7	-5.1	-2.6	-3.4	0.3	11.8
Brezposeln	-0.1	1.8	1.7	-4.7	-0.2	-0.2	1.7
Upokojenec	-0.3	3.9	5.9	-2.8	-3.1	-1.8	-1.7
Študent	0.6	2.6	1.1	-13.4	-0.2	0.6	8.8
Učenec	-4.0	2.1	0.6	0.2	0.1	0.2	0.8
Dijak	0.0	-13.1	10.3	3.5	-0.1	-0.1	-0.6

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Glede na številčno zastopanost posameznih statusnih kategorij uporabnikov, so pomembne tri opazne spremembe: (1) zmanjšanje deleža brezposelnih z nekoliko višjo izobrazbo (zmanjšanje uporabnikov z dokončano 4-5 letno srednjo šolo, na račun, sicer skromnega, povečanja manj izobraženih), (2) znatnega povečanja deleža manj izobraženih upokojencev, in, (3) povečanje deleža bolj izobraženih zaposlenih. Ostale spremembe (n.pr. pri študentih), zaradi manjše zastopanosti, ne omogočajo zanesljivih interpretacij.

Slika 11 je, kar se tiče višine posameznih stolpcev, identična sliki 10. Razlikuje se pa po sestavi stolpcev, saj so na njih predstavljeni deleži posameznih starostnih kategorij. Na prvi pogled vidimo povečanje deleža nekoliko starejših pri zaposlenih uporabnikih, deleža v starosti 25-34 med brezposelnimi in deleža starejših od 65 let med upokojenci.

Slika 11: UPORABNIKI PO STATUSU IN STAROSTI – PRED KRIZO IN PO NJEJ

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Za boljšo preglednost, smo tudi te podatke predstavili še v preglednici 5.

Preglednica 5: SPREMEMBE V DELEŽIH UPORABNIKOV PO STATUSU IN STAROSTI, PRED IN PO KRIZI

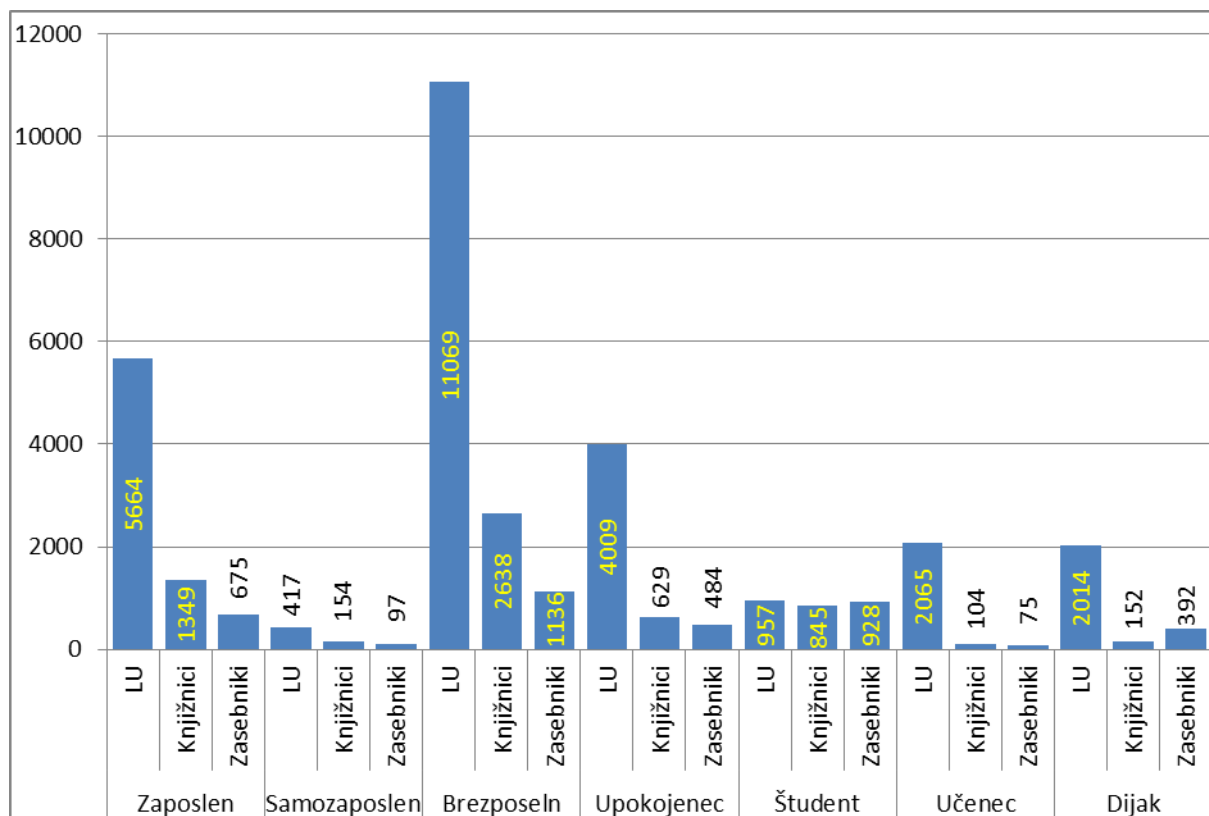
	< 15	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65<
Zaposlen	-0.6	-5.2	-13.1	5.0	9.3	4.4	0.2
Samozaposlen	-0.7	-7.1	-8.4	8.9	1.9	5.4	-0.1
Brezposeln	-0.6	-11.8	-1.4	3.4	6.1	4.2	0.1
Upokojenec	-1.0	-1.9	-2.1	-2.0	-4.2	1.7	9.4
Študent	-0.6	-1.1	1.8	0.0	-0.3	0.3	-0.2
Učenec	-13.8	11.8	0.6	-0.2	0.5	0.3	0.8
Dijak	-3.5	-4.1	6.3	1.0	0.0	0.3	-0.1

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Tudi na preglednici vidimo znatne spremembe v starosti zaposlenih udeležencev: bistveno zmanjšanje mlajših od 34 let in povečanje starejših. Pri brezposelnih se je delež mlajših tudi znatno zmanjšal na račun povečanja starejših. Pri upokojencih se je skoraj za desetino povečal delež starejših od 65 let, kar je, glede na to, da je porast upokojenih udeležencev med obema opazovanima obdobjema med vsemi statusnimi kategorijami največji, še toliko izdatnejša sprememba.

Na slikah, ki sledijo, smo udeležence in njihove značilnosti, v celotnem 20 letnem obdobju, razdelili glede na tip SSU. Središča smo razdelili na tri tipe: središča, ki delujejo znotraj ljudskih univerz, središča pri knjižnicah in središča pri zasebnih izobraževalnih zavodih.

Slika 12: UPORABNIKI PO STATUSU, GLEDE NA TIP SSU - število

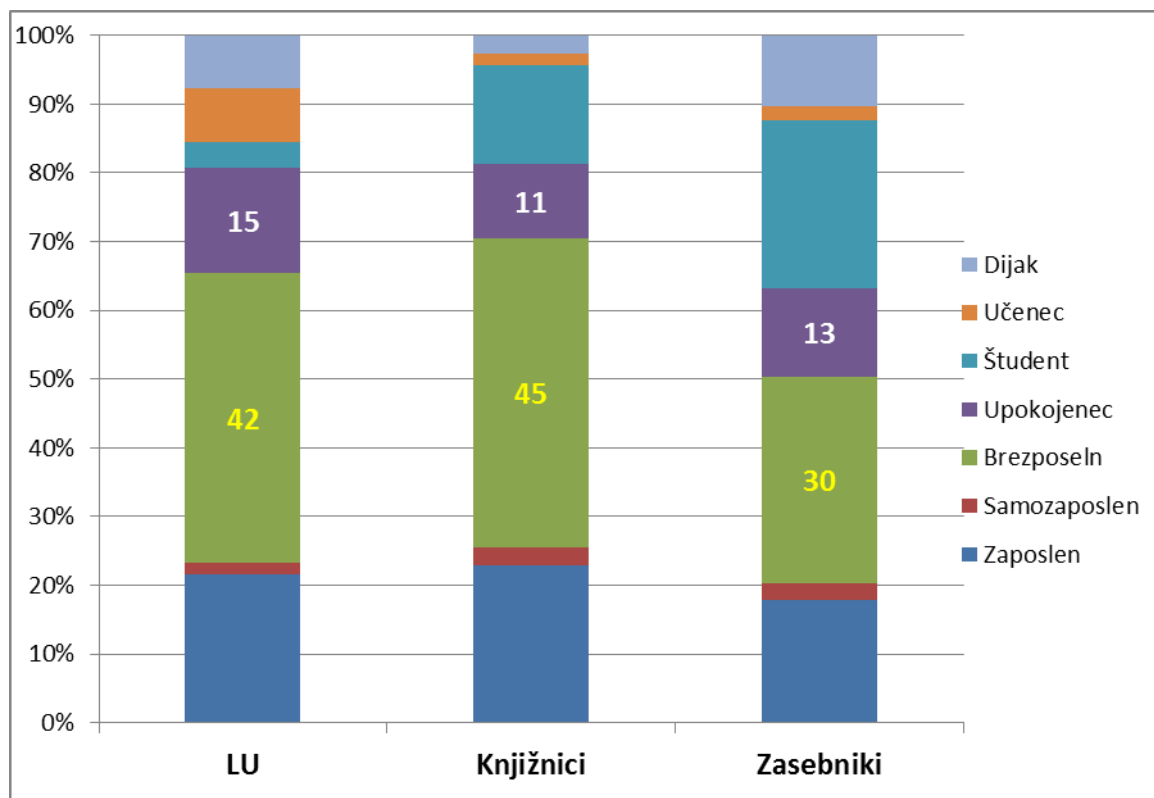

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Na sliki 12 smo najprej pokazali število uporabnikov glede na njihov status v posameznih tipih središč. Glede na največje število središč, ki delujejo pri ljudskih univerzah je razumljivo, da v teh središčih številčno prevladujejo tudi uporabniki.

Zanimalo pa nas je, kako so deleži med uporabniki v posameznih tipih središč razporejeni glede statusa (slika 13).

Slika 13: UPORABNIKI PO STATUSU GLEDE NA TIP SSU - deleži

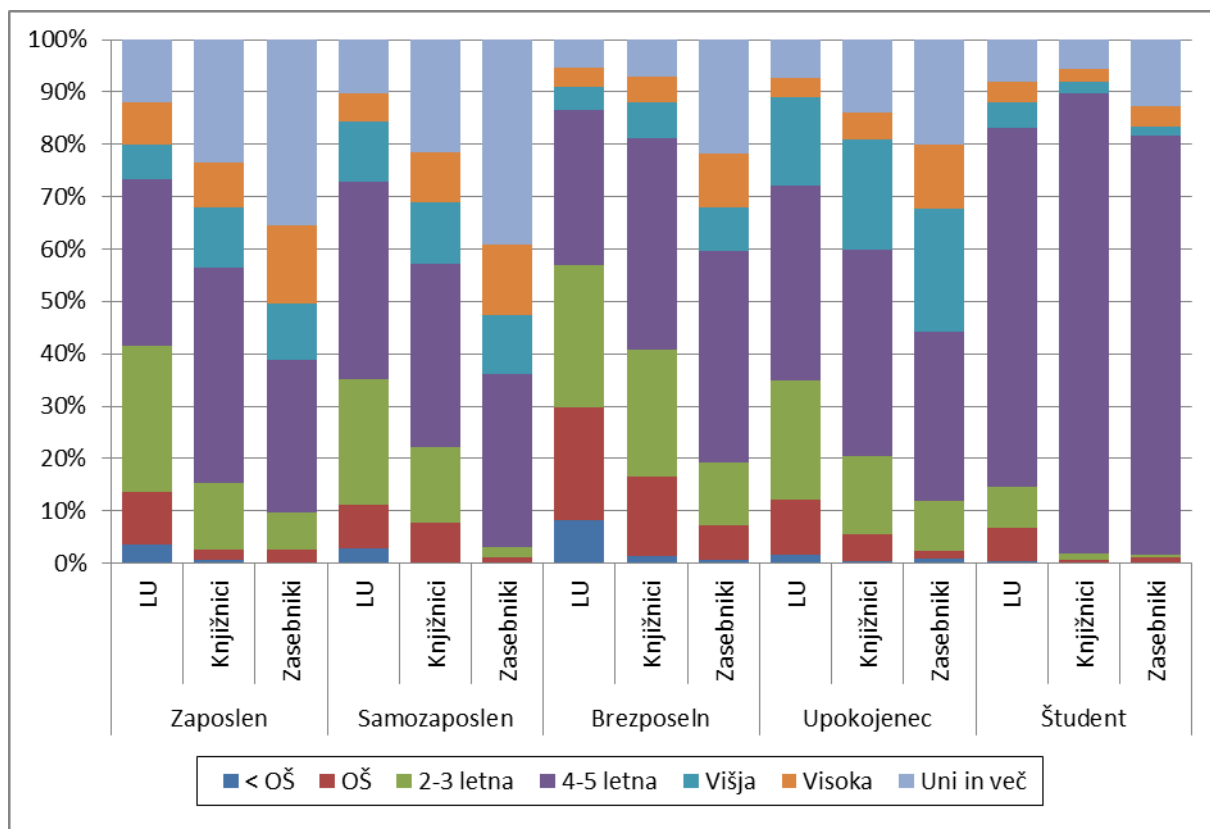

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Razlike med ljudskimi univerzami in knjižnicama skorajda ni. Precej pa odstopajo deleži posameznih statusov uporabnikov pri zasebnikih: opazno večji je delež študentov in dijakov, manjši pa je delež brezposelnih.

Na sliki 14 prikazujemo statusse uporabnikov še glede na njihovo stopnjo izobrazbe. Razlike med posameznimi tipi središč se tukaj še bolj izostrijo.

Slika 14: UPORABNIKI PO STATUSU IN IZOBRAZBI, GLEDE NA TIP SSU

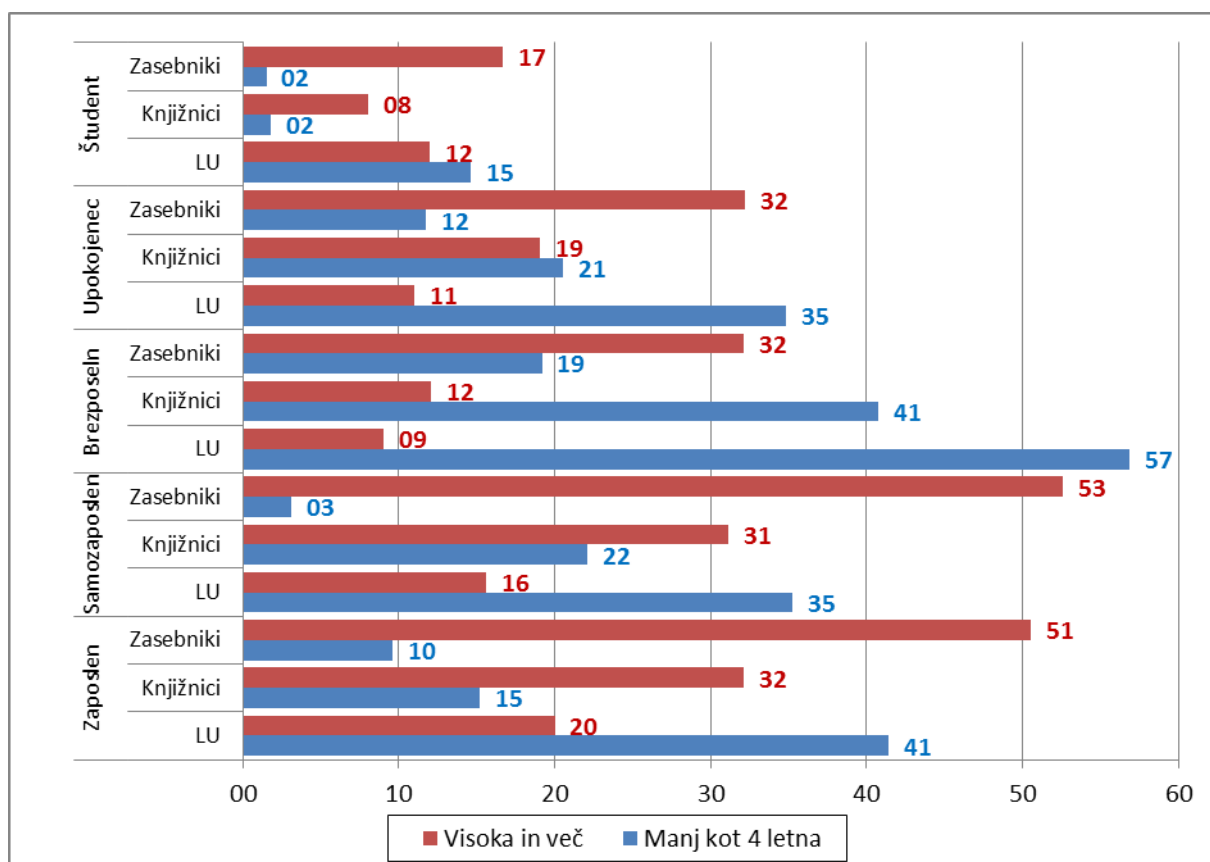

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

Pri vseh statusih uporabnikov v posameznih tipih središč lahko opazimo izrazite razlike glede izobraženosti. Še posebej to velja za številčno najbolj zastopane statusne kategorije: zaposleni, brezposelni in upokojenci. Tako je, na primer, med zaposlenimi, ki se samostojno učijo v središčih pri zasebnih zavodih, manj kot desetina takih, ki imajo dokončano manj kot 4-5 letno srednjo šolo, medtem ko je delež le-teh pri ljudskih univerzah čez 40 odstotkov. Nekoliko nižje, vendar še vedno značilne enako pomenske razlike so tudi pri brezposelnih in upokojencih (pri samozaposlenih in študentih so tovrstne razlike tudi opazne, vendar jih, zaradi njihovega manjšega deleža v celotnem številu uporabnikov, posebej ne omenjamo).

Na sliki 15 smo te razlike osvetlili še bolj nazorno. Izobrazbo smo razdelili samo v dve kategoriji: (1) manj, kot 4-5 letna srednja šola in (2) več, kot 4-5 letna srednja šola (pomeni, da je delež uporabnikov s 4-5 letno srednjo šolo izpuščen).

Slika 15: DELEŽI VISOKOIZOBRAŽENIH IN MANJ IZOBRAŽENIH UPORABNIKOV PO STATUSU, GLEDE NA TIP SSU

Vir: Aplikacija SSU, preračuni ACS.

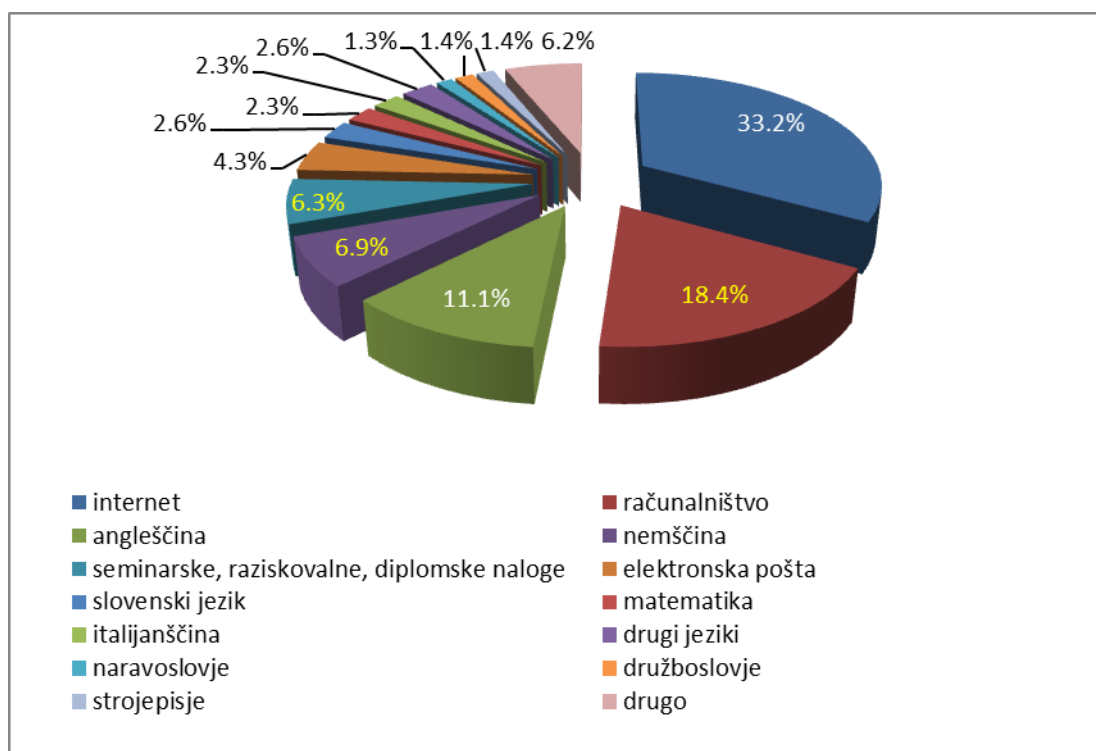
Razlike se pokažejo v še bolj izraziti luči. Na primer, med brezposelnimi uporabniki, ki obiskujejo SSU pri ljudskih univerzah, jih je kar 57 odstotkov z dokončano manj kot 4-5 letno srednjo šolo, medtem ko je takih pri zasebnikih samo 19 odstotkov. Ali, med zaposlenimi, ki obiskujejo središča pri zasebnikih, je kar 51 odstotkov takih, ki imajo dokončano višjo šolo ali več. Tudi pri knjižnicah je delež bolj izobraženih zaposlenih uporabnikov (32 odstotkov) precej višji, kot pri ljudskih univerzah (20 odstotkov), medtem ko je njihova vloga pri manj izobraženih brezposelnih bližje ljudskim univerzam, kot zasebnikom. Tudi vse ostale razlike so velike in kažejo v isto smer.

Učne vsebine

Učne vsebine v aplikaciji e-SSU, s katero jih ugotavljamo, niso enoznačno opredeljene. Tako se lahko kategorije »Internet, računalništvo in elektronska pošta«, ki zajemajo kar 46 odstotkov učnih ur, med seboj tudi prekrivajo. To slabost zajema podatkov, ki traja od pilotne uvedbe leta 2007 in je nanje opozorila tudi fokusna skupina, bo potrebno v prihodnosti odpraviti (ponekod v rubriko »internet« vnašajo učenje tujih jezikov s pomočjo spletnih učnih gradiv, vsebino učenja pa pojasnijo v opombi).

Učenje jezikov, kot drugo najbolj popularno učno vsebino obsega slabo četrtno uporabljenih ur (slika 16). Predvsem pri internetu in elektronski pošti je iz samih podatkov težko ločiti namensko učenje od priložnostnega ali zabave. O tem več v nadaljevanju.

Slika 16: NAJBOLJ POGOSTO IZBRANE VSEBINE UČENJA Z DELEŽI PORABLJENIH UČNIH UR V DESETLETNEM OBDOBJU 2004-2013

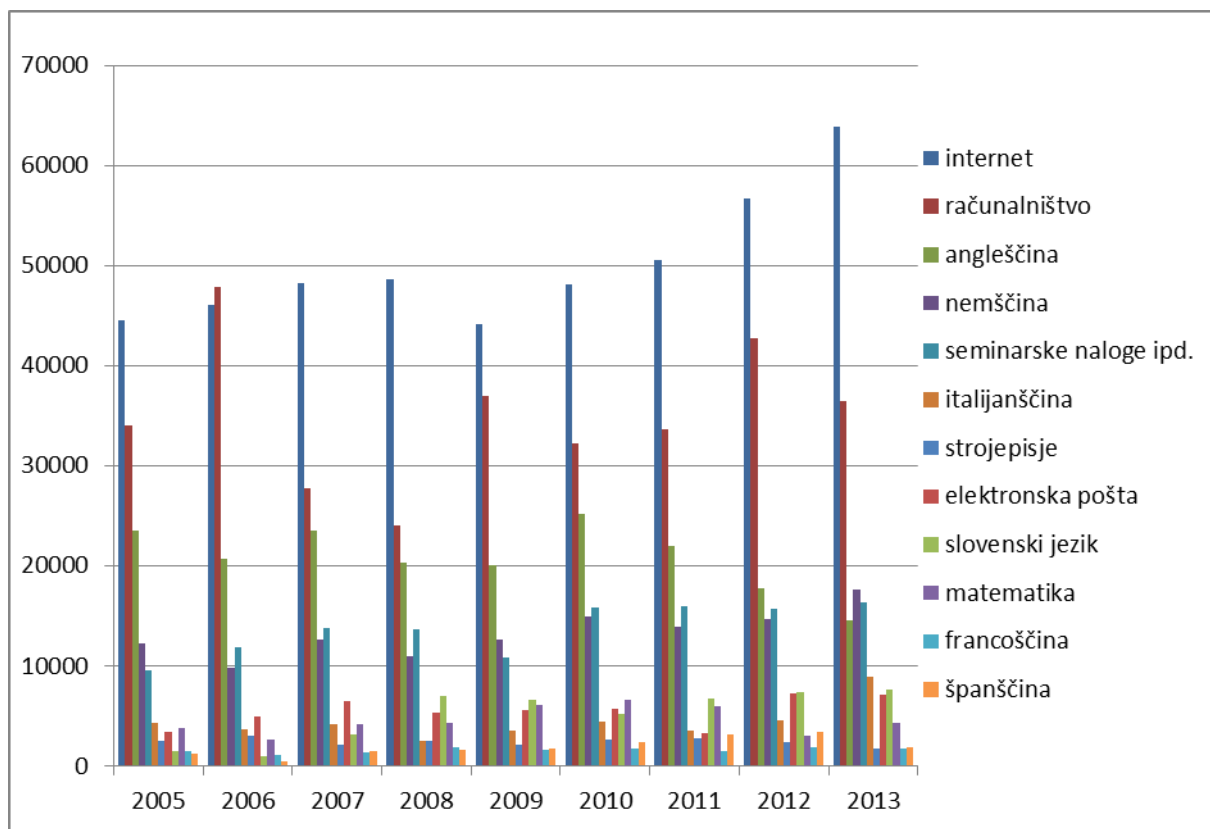
Vir: Aplikacija SSU.

Med tujimi jeziki udeleženci največkrat izberejo angleščino, ki ji sledi nemščina. Razmeroma velik delež uporabe samostojnih učnih ur predstavljajo tudi seminarske in druge naloge (6,3%). Prav to področje je posebej zanimivo s stališča zasnove SSU, saj gre za tri ravni izkoriščanja možnosti, ki jih središča nudijo: (1) spodbudno učno okolje, ki omogoča bolj osredotočeno delo, (2) priključek na splet, ki omogoča sprotno iskanje in uporabo dostopnih gradiv, in (3) strokovno pomoč zaposlenih svetovalcev, ki lahko svetujejo ali preverjajo potek procesa izdelave nalog.

Na sliki 17 lahko opazujemo, kako so se razmerja med izbranimi učnimi vsebinami spreminjala v obdobju devetih let. Internet je vsa leta, z izjemo leta 2006, ko ga je za malenkost prehitelo računalništvo, na vrhu po številu učnih ur, ki mu jih udeleženci posvetijo. Še posebej v zadnjih štirih

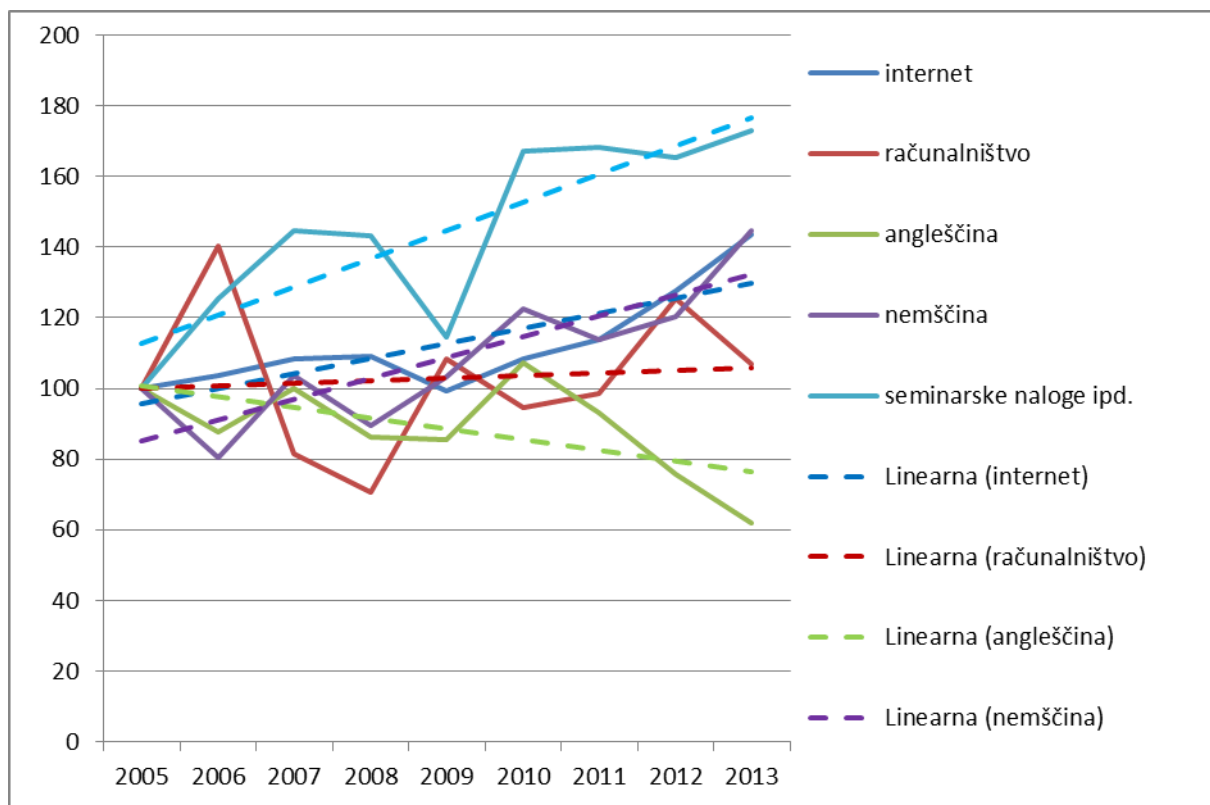
letih je trend tega zanimanja v strmem porastu, kar je spričo neprestanega širjenja možnosti, ki jih medmrežje ponuja, razumljivo. Kot smo že omenili, pri uporabi interneta težko ločimo med načrtnim učenjem in uporabo ostalih možnosti, ki jih internet omogoča. Računalništvo, kot druga izbira, po številu ur precej bolj niha, vendar je njegov delež vedno visok. Na naslednjih mestih po številu realiziranih učnih ur so angleščina, nemščina in seminarske ali raziskovalne naloge. Tudi pogostnost izbire teh vsebin je v teh letih nihala, kar bi težko pojasnili s kakšnimi spremembami v okolju. Na sliki lahko opazimo stalno povečanje števila ur, posvečenih učenju slovenskega jezika.

Slika 17: ŠTEVILO UR SAMOSTOJNEGA UČENJA NAJPOGOSTEJE IZBRANIH UČNIH VSEBIN – PO LETIH

Vir: Aplikacija SSU.

Slika 18: TREND PORABE UČNIH UR SAMOSTOJNEGA UČENJA ZA 5 NAJPOGOSTEJE IZBRANIH UČNIH VSEBIN

Vir: Aplikacija SSU.

Da bi ugotovili zakonitosti v omejenih nihanjih pri izbiri posameznih učnih vsebin, smo za 5 najpogosteje izbranih učnih vsebin izračunali trend gibanja porabljenih ur (slika 18). Najbolj strmo rast opazimo pri izdelovanju seminarskih nalog, ki jim sledita nemščina in internet. Računalništvo kaže konstantno mesto, zanimivo pa je, da nekoliko pada trend izbire učenja angleščine. Nemščina pridobiva na popularnosti, saj se uporabniki pripravljajo za iskanje dela v Avstriji in Nemčiji.

Glede možnosti vrednotenja znanja, ki si ga udeleženci pridobijo v SSU, smo med intervjuji prejeli skoraj enoznačne odgovore, da formaliziranje pridobljenega znanja presega domet zasnove SSU. Ocenjevanje je prisotno samo pri določanju izhodiščne ravni znanja pri odločanju o primernem učnem programu ali pri preverjanju pripravljenosti na neko drugo, zunanje preverjanje znanja, na primer izpita. Preverjanje in vrednotenje ostaja pri samostojnem učenju prisotno samo v primerih uporabe programov, ki imajo preverjanje že sistemsko vgrajeno.

Podrobnejši pregled odzivnosti udeležencev in obsega učenja v SSU po regijah in izvajalcih

Zaradi izredno velikih razlik med regijami v Sloveniji, tako po razvitosti, izobrazbeni in socialni sliki prebivalcev, kot po geografskih značilnostih, smo SSU razvrstili in analizirali tudi po njihovi regionalni umeščenosti.

Preglednica 6: SEZNAM SSU, ŠTEVILO UČNIH MEST IN ŠTEVILO UDELEŽENCEV - PO REGIJAH

REGIJA	2013		
	SSU	Število učnih mest	Število udeležencev
Pomurska	Ljudska univerza Lendava	34	336
	Ljudska univerza Murska Sobota	8	132
2	skupaj	42	468
Podravska	Andragoški zavod Maribor - Ljudska univerza	6	257
	Animacija, d.o.o., Ptuj	13	304
	DOBA, Evropsko poslovno izobraževalno središče, Maribor	9	355
	Kadring, d.o.o., Slovenska Bistrica	12	75
	RASG, Slovenske gorice	14	257
	Ljudska univerza Ormož	6	65
	Ljudska univerza Ptuj	5	89
	Ljudska univerza Slovenska Bistrica	7	94
8	skupaj	72	1496
Koroška	Smeri, d.o.o. Ravne na Koroškem	5	132
	MOCIS, Slovenj Gradec	12	189
2	skupaj	17	321
Savinjska	Ljudska univerza Celje	23	758
	Ljudska univerza Rogaška Slatina	20	235
	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	6	472
	UPI - Ljudska univerza Žalec	13	198
4	skupaj	62	1663
Zasavska	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	3	45
1	skupaj	3	45
Spodnjeposavska		0	0
Jugovzhodna Slovenija	Ljudska univerza Kočevje	16	214
	Razvojno izobraževalni center Novo mesto	8	931
	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	8	685
3	skupaj	32	1830
Osrednjeslovenska	CDI Univerzum Ljubljana	7	100
	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	20	364
	Inter-es, d.o.o., Ljubljana	6	191
	Rossana, d.o.o., Logatec	15	105
	Mestna knjižnica Ljubljana	6	503

	Mitra, d.o.o., Ljubljana	13	52
6	skupaj	67	1315
Gorenjska	Ljudska univerza Jesenice	15	169
	Ljudska univerza Tržič	15	40
2	skupaj	30	209
Notranjsko-kraška	Znanje, Postojna	5	80
1	skupaj	5	80
Goriška	Ljudska univerza Ajdovščina	14	301
	Ljudska univerza Nova Gorica	22	284
2	skupaj	36	585
Obalno-kraška	Ljudska univerza Koper	8	365
	Mestna knjižnica Izola	8	231
2	skupaj	16	596
33	SKUPAJ	382	8626

Vir: Aplikacija SSU.

V preglednici 6 je navedenih vseh 33 SSU po regijah, z navedenimi osnovnimi zmogljivostmi: številom učnih mest in številom udeležencev v letu 2013, kot zadnjem upoštevanem letu. Številke same ne povedo veliko, če jih ne umerimo z značilnostmi posameznih regij.

V preglednici 7 smo nanizali nekatere značilnosti prebivalstva v posamezni regiji, ki lahko posredno vplivajo na potrebe in interes po samostojnem učenju.

Preglednica 7: NEKATERE ZNAČILNOSTI PREBIVALCEV V POSAMEZNI REGIJI

LETO 2013								
REGIJA	PODATKI ZA SSU			NEKATERE ZNAČILNOSTI PREBIVALSTVA V REGIJI				
	Število SSU	Število učnih mest	Število udeležencev	Število prebivalcev v regiji	Delež brezposelnih med aktivnimi	Delež dijakov in študentov v med odraslimi 15-24	Delež upokojencev med prebivalci 55+ MOŠKI	Delež upokojencev med prebivalci 55+ ŽENSKE
Pomurska	2	42	468	101,230	17.2	67.5	72.0	86.8
Podravska	8	72	1,496	277,441	14.6	76.4	74.1	86.5
Koroška	2	17	321	61,001	13.0	71.5	80.3	88.3
Savinjska	4	62	1,663	219,483	14.0	72.1	80.1	88.7
Zasavska	1	3	45	37,308	15.9	71.5	89.9	91.4
Spodnje-posavska	0	0	0	59,664	15.7	71.9	78.0	88.0
Jugovzhodna Slovenija	3	32	1,830	119,243	14.3	72.6	77.3	91.0
Osrednje-slovenska	6	67	1,315	453,903	11.4	82.5	74.1	88.5
Gorenjska	2	30	209	170,259	9.8	76.3	77.7	91.2
Notranjsko-kraška	1	5	80	44,385	12.2	72.4	77.4	89.6
Goriška	2	36	585	100,941	11.4	76.9	78.3	90.9
Obalno-kraška	2	16	596	96,487	11.7	74.3	71.9	85.3

Vir: SURS, aplikacija SSU.

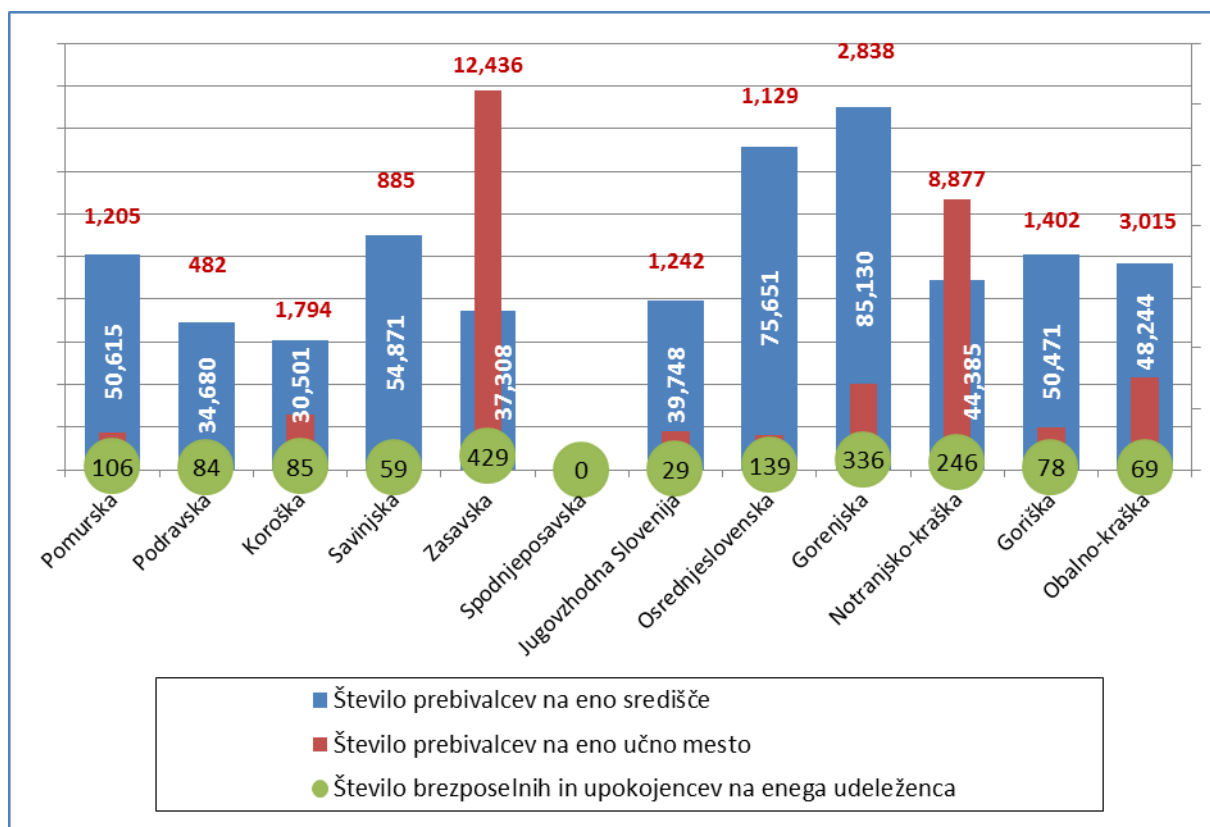
Med značilnostmi prebivalstva v posamezni regiji, smo izbrali predvsem tiste, ki določajo razsežnosti populacije, ki je potencialno najbolj zainteresirana za takšne oblike samostojnega učenja, kot jih ponujajo SSU. V to populacijo smo uvrstili brezposelne, šolajočo se mladino, ter upokojence. Med regijami so znatne razlike. Delež brezposelnih med aktivnim prebivalstvom je sicer povsod visok, vendar vseeno kaže na izrazito velike razlike med obema t.i. kohezijskima regijama: na vzhodu je razpon med 13 odstotki na Koroškem in kar 17.2 odstotki v Pomurju, za razliko od zahodnih regij, kjer je trenutno najmanj nezaposlenih na Gorenjskem (9.8 odstotkov) in največ na Notranjskem (12.2 odstotka). Ti podatki se z leti spreminjajo, zato so razmerja z deležem brezposelnih le delno uporaben kazalnik za standardizacijo dela SSU, bolj stabilen pa je trend večanja deleža upokojencev, zaradi česar obstaja dilema ali spodbujati ravnotežje ali pa se prilagoditi stanju.

Deleža šolajoče se mladine, v generaciji 15-24, se med kohezijskima regijama med seboj sicer ne razlikujeta tako znatno, vendar je razlika med največjima deležema (Osrednjeslovenska regija, 82.5 odstotka) in Pomursko (67.5 odstotka) vseeno izjemno velika.¹¹

Med značilnosti prebivalcev, ki vplivajo na obseg potencialnih uporabnikov SSU, smo vključili tudi delež upokojencev med prebivalci, starejšimi od 55 let, ki smo jih razdelili tudi po spolu. Znatne razlike opazimo predvsem pri moškem delu prebivalstva (med 71.9 na Obali in Krasu, ter kar 89.9 odstotki upokojenih v Zasavski regiji). Vendar je še bolj poveden podatek o deležu upokojenih žensk: po 55. letu jih je aktivnih samo še okrog 10 odstotkov.

¹¹ V nadaljnjem prikazu razmerij med zmogljivostmi SSU in številčnostjo opredeljenih skupin v posamezni regiji, smo delež šolajoče se mladine izpustili. V razpravi na fokusni skupini II., so nas namreč razpravljavci, ki so predstavljali SSU, opozorili, da dijaki in študentje niso njihova ciljna populacija, ne glede na to, da je njihov delež med uporabniki velik.

Slika 19: PRIMERJAVA ZMOGLJIVOSTI SREDIŠČ S ŠTEVILOM IN ZNAČILNOSTMI PREBIVALSTVA V REGIJAH

Vira: Aplikacija SSU, SURS.

V okviru namenov in dometa naše naloge, smo predstavljene prebivalstvene učne potenciale umerili po obstoječih zmogljivostih SSU. Na nekoliko zapleteni sliki 13 smo predstavili osnovna tri razmerja, po katerih lahko sodimo razlike med zmogljivostmi obstoječih SSU v posameznih regijah.

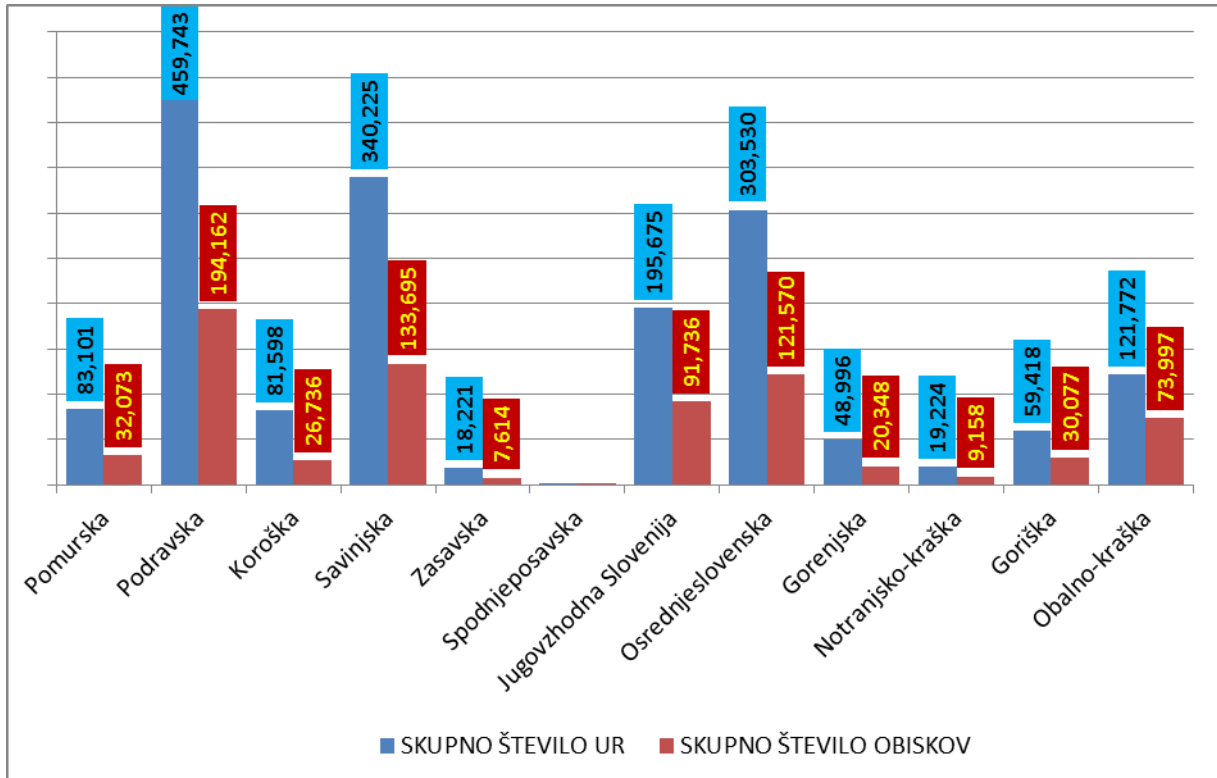
Število prebivalcev na eno središče se med regijami znatno razlikuje, saj je razlika med najmanjšim številom (Koroška) in največjim (Gorenjska) skoraj trikratna. Vendar lahko te razlike postanejo relativne, če upoštevamo geografske in poselitvene značilnosti regij, gospodarske značilnosti in mrežo prometnih povezav, kar vse določno opredeljuje dostopnost do središč. Iz tega zornega kota je, na primer, dostopnost prebivalca Koroške do učnega mesta lahko še vedno manjša, kot pri prebivalcu Gorenjske. Če k temu podatku dodamo še število prebivalcev na eno učno mesto, pridemo do še večjih razlik. V Podravske in Savinjske regiji pride eno učno mesto na manj kot tisoč prebivalcev, medtem ko je to razmerje na Notranjskem skoraj 9 tisoč, v Zasavju pa celo več kot 12 tisoč.

Izračunali smo stopnjo udeležbe ranljivih ciljnih skupin, torej število prebivalcev, ki jih pogojno lahko štejemo med ranljive ciljne skupine (brezposelni in upokojenci), na udeleženca. V Jugovzhodni Sloveniji se približno tri in pol odstotka (1/29) skupnega števila vseh brezposelnih in upokojencev vključuje v organizirane oblike samostojnega učenja. Na Gorenjskem je to razmerje zgolj 1/336, ali slabe tri promila. Ti podatki izostrijo razlike med regijami, glede razpoložljivih zmogljivosti na eni strani, in potencialnimi potrebami prebivalcev na drugi. Ponudba OSU se z vidika pokrivanja potreb prebivalstva loči v tri skupine:

1. izrazito šibko v Spodnjeposavski, Zasavski in Notranjsko kraški regiji, saj mora SSU zadostiti potrebam skoraj 10.000 prebivalcev,
2. komaj zadovoljiva (Obalno kraška regija, Gorenjska in Koroška pokrivata med 2000 in 3000 prebivalcev).

3. dobra v regijah, kjer SSU zadosti potrebam približno 1000 prebivalcev (Pomurje, JV in Osrednja Slovenija in Goriška).
4. Odlična, kjer SSU zadovolji manj kot 1000 prebivalcev (Podravje, Savinjska regija).

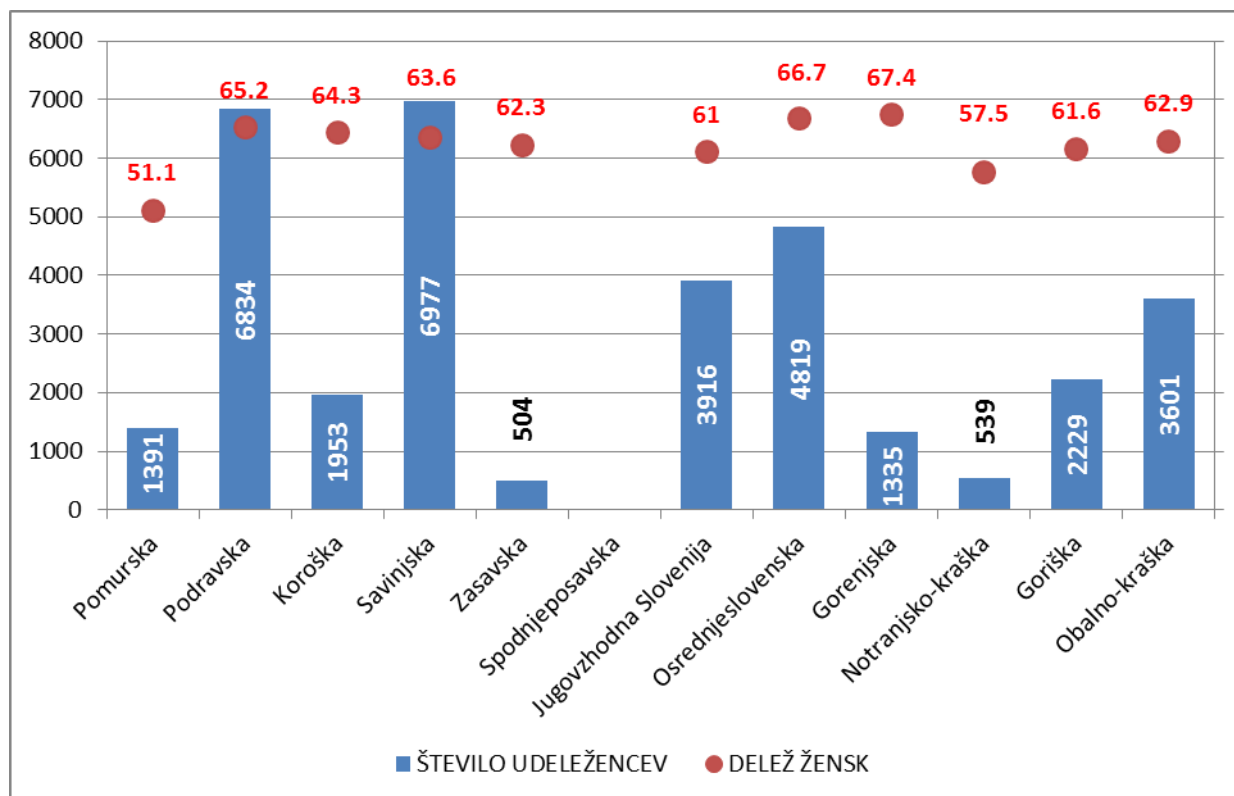
Slika 20: UČNE URE IN ŠTEVILO OBISKOV - PO REGIJAH (2004-2014)

Vir: Aplikacija SSU.

Na sliki 20 lahko opazujemo razlike po številu obiskov SSU v posameznih regijah v desetletnem obdobju, in razlike glede trajanja posameznih obiskov. Po številu obiskov prednjači Podravska regija, kjer so zabeležili kar eno tretjino več obiskov, kot v Savinjski ali Osrednjeslovenski regiji. V vseh regijah pa je povprečno trajanje posameznega obiska podobno: okrog dve uri (delimo število ur s številom obiskov).

Slika 21: ŠTEVILO UPORABNIKOV IN DELEŽ ŽENSK MED NJIMI – PO REGIJAH (2004-2014)

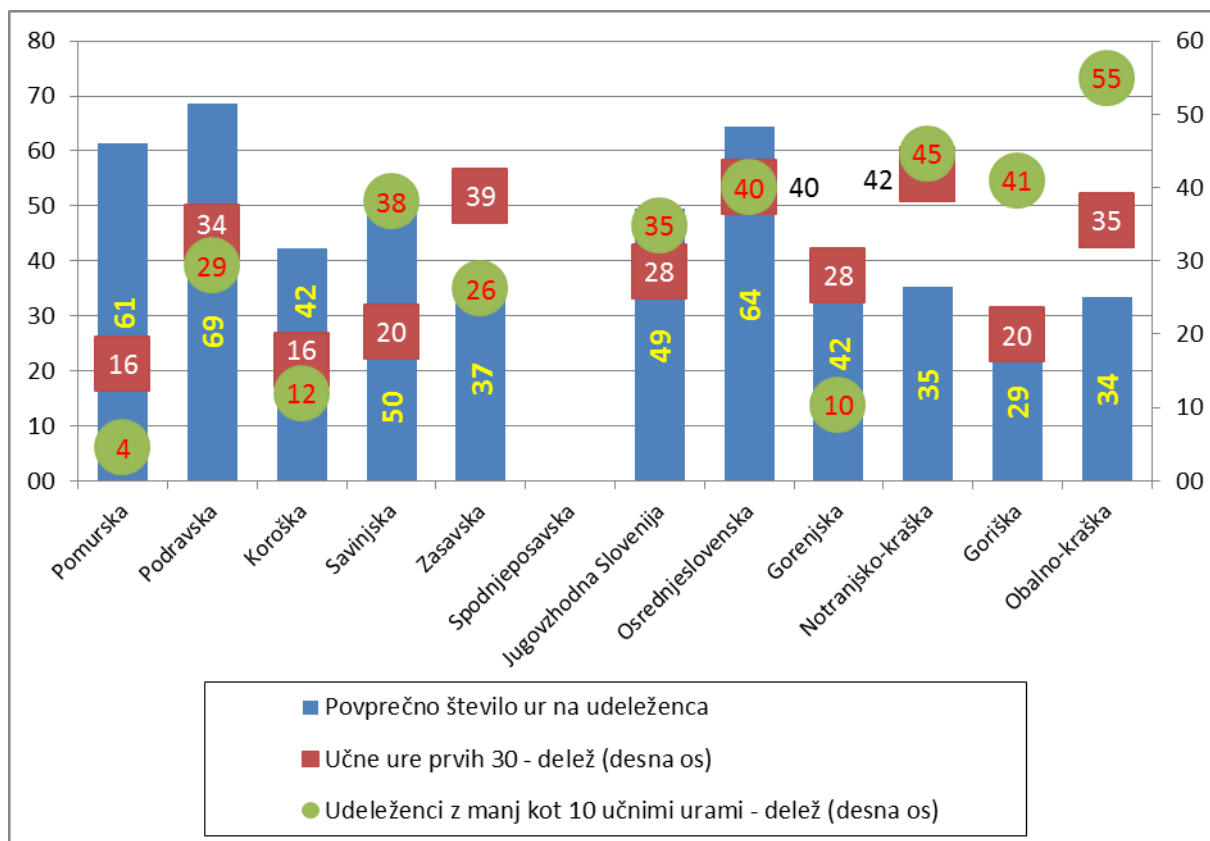

Vir: Aplikacija SSU.

Po številu uporabnikov (slika 21) je na prvem mestu Savinjska regija, tesno za njo pa Podravska. Ostale regije zaostajajo, vključno z Osrednjeslovensko, v kateri živi dvakrat več prebivalcev, kot v Savinjski. Delež žensk je v vseh regijah večinski, vendar kljub temu opazimo znatne razlike: v Pomurju sta deleža po spolu skoraj izenačena, medtem ko je v Podravju, Osrednjeslovenski in Gorenjski regiji, med uporabniki kar dve tretjini žensk.

Na sliki 22 prikazujemo povprečne števila ur, ki so jih uporabniki porabili za samostojno učenje skupaj v desetletnem obdobju (2003-2013), po regijah. Vrednosti se gibljejo med 29, kolikor so uporabniki povprečno porabili za učenje v Goriški regiji, do več kot dvakrat toliko, v Podravju. Poleg tega smo v sliko uvrstili še dva zanimiva podatka: razlike med uporabniki glede porabljenega časa za samostojno učenje, po regijah. Uporabnike smo razdelili v dve skupini, ki predstavljata dva skrajna pola: v prvo skupino smo uvrstili 30 uporabnikov, ki so se v desetletnem obdobju skupaj učili največ časa, v drugo pa tiste, ki so se učili najmanj časa – manj kot 10 ur v celotnem desetletnem obdobju. Ugotovili smo, da je prvih 30 uporabnikov v desetih letih porabilo od 16 odstotkov skupnega fonda ur (Pomurska in Koroška regija), do kar 42 odstotkov v Notranjsko kraški regiji. Delež uporabnikov, ki so v vseh desetih letih preživeli v središču vsega skupaj manj kot 10 ur, pa se giblje med 4 odstotki v Pomurski regiji, do kar 55 odstotkov v Obalno kraški regiji.

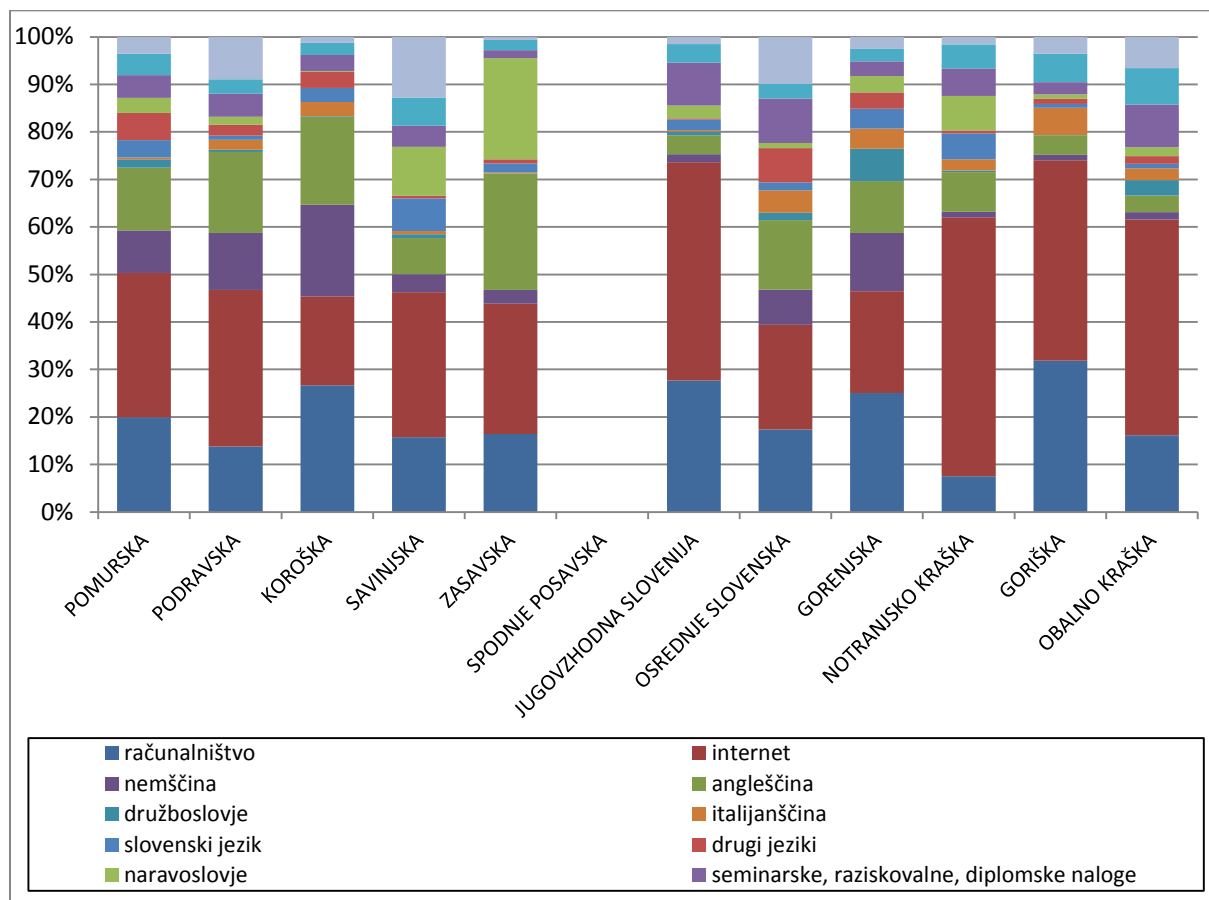
Slika 22: POVPREČJE UČNIH UR NA UPORABNIKA IN ZA PRVIH 30 UPORABNIKOV TER DELEŽ TISTIH Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI PO REGIJAH V OBDOBJU 2004 - 2014

Vir: Aplikacija SSU.

Ti podatki so se nam zdeli zelo zanimivi, zato je podrobnejša razčlenitev po posameznih izvajalcih prikazana v nadaljevanju.

Slika 23: DELEŽI PORABLJENIH UR ZA POSAMEZNE UČNE VSEBINE – PO REGIJAH (2004-2014)

Vir: Aplikacija SSU.

Spodnjeposavska regija nima SSU. Na sliki 23 je očitno, da se regije med seboj znatno razlikujejo. Že na slikah 17 in 18 smo lahko videli, da uporabniki največji delež učnih ur posvetijo računalništvu in internetu. V Jugovzhodni Sloveniji in na Goriškem, uporabniki skoraj polovico vsega časa namenijo internetu (na Notranjskem celo več kot polovico). Ta delež je občutno manjši na Koroškem, Gorenjskem in Osrednji Sloveniji, kjer je povsod manjši od četrtiline. Prav uporaba interneta kot učne vsebine je verjetno najbolj izzivalno področje, ki bi zahtevalo podrobnejšo analizo. Kljub izjemnim in neprecenljivim možnostim, ki jih svetovni splet nudi, je upoštevanje njegove uporabe kot organizirano učenje lahko dvomljivo. Če imajo uporabniki na voljo vse možne učne vsebine, ki jih lahko izberejo, ko se prijavijo v središče, potem lahko predpostavimo, da gre pri izbiri interneta za brskanje, ki ga vsekakor lahko štejejo za priložnostno učenje, vendar v SSU, kot so zamišljena, ne sodi.

Druga najpogostejša izbira je računalništvo, ki pa ga uporabniki, glede na regijo v kateri prebivajo, tudi različno pogosto izberejo. Še večje razlike med regijami so pri ostalih izbranih vsebinah: angleščina variira med skoraj eno četrtilino v Zasavju do slabih 5 odstotkov na Obali, nemščina je zelo prisotna v Pomurju, Podravju, na Koroškem in na Gorenjskem, skoraj nič uporabnikov pa nima na Primorskem. Opazne razlike so tudi pri uporabi središč za izdelavo seminarskih, raziskovalnih ali diplomskih nalog.

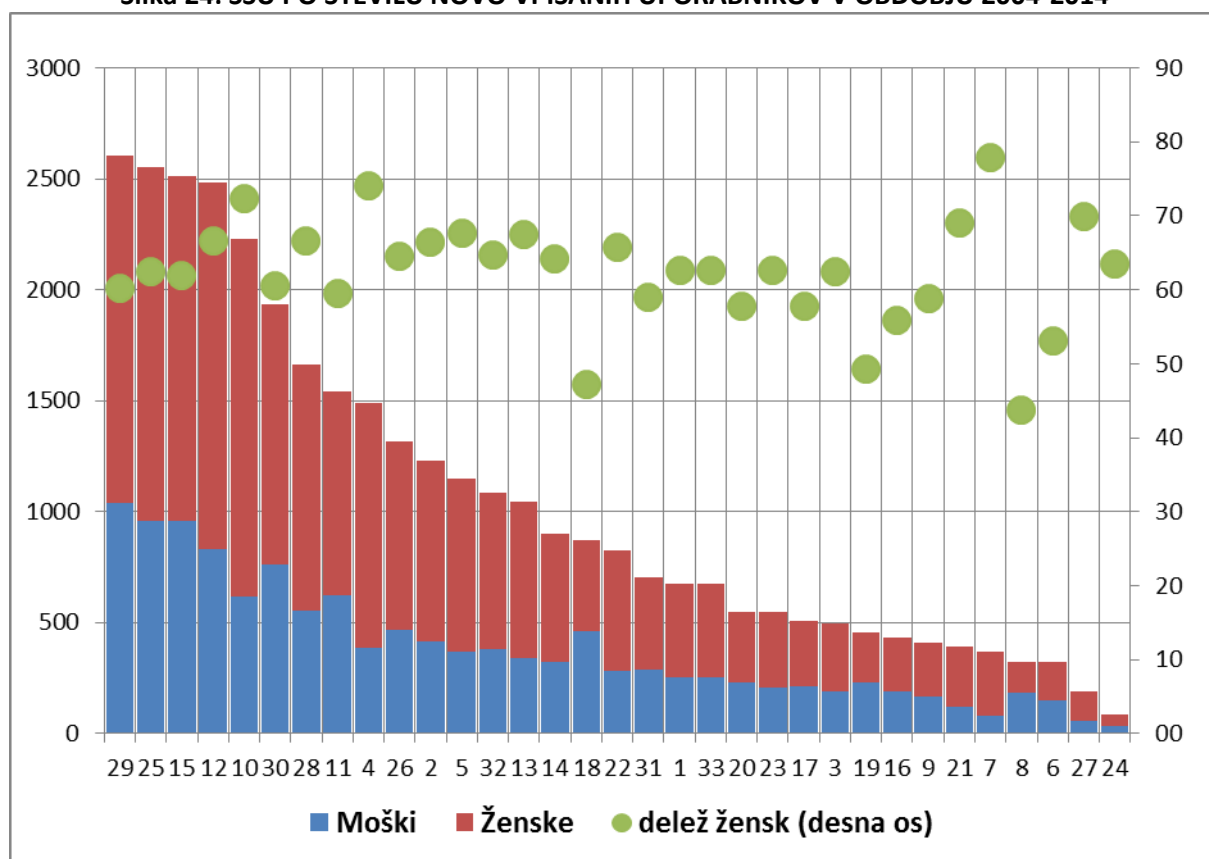
Predstavitev delovanja in uporabnikov po posameznih središčih

Seznam SSU z zaporednimi številkami, uporabljenimi v nekaterih preglednicah in slikah

1	AZLU Maribor	12	LU Celje	23	LU Trbovlje
2	Animacija Ptuj	13	LU Jesenice	24	LU Tržič
3	CDI Univerzum	14	LU Kočevje	25	AZLU Velenje
4	DOBA	15	LU Koper	26	MK Izola
5	Glotta Nova	16	IC Sl. Gorice	27	Mitra, Ljubljana
6	Smeri	17	LU Lendava	28	MOCIS, Slovenj Gradec
7	Kadring, Slovenska Bistrica	18	LU Murska Sobota	29	RIC Novo mesto
8	Inter-es, Ljubljana	19	LU Ormož	30	LU Žalec
9	Rossana	20	LU Postojna	31	ZIK Črnomelj
10	Mestna knjižnica Ljubljana	21	LU Ptuj	32	LU Nova Gorica
11	LU Ajdovščina	22	LU Rogaška Slatina	33	LU Slovenska Bistrica

Preglednica z navedenimi SSU, z njihovimi zaporednimi številkami je namenjena lažjemu sledenju podatkom v preglednicah in sliki, ki sledijo.

Slika 24: SSU PO ŠTEVILU NOVO VPISANIH UPORABNIKOV V OBDOBJU 2004-2014

Vir: aplikacija SSU.

Na sliki 24 vidimo vrstni red posameznih središč, glede na število novo vpisanih članov v desetletnem obdobju. Na prvih petih mestih, kjer beležijo več kot 2 tisoč vpisanih uporabnikov, so RIC Novo mesto, AZLU Velenje, LU Koper, LU Celje in MK Ljubljana. Pod tisoč vpisanih pa so uspeli privabiti v središčih: Inter-es, Ljubljana; Smeri, Ravne na Koroškem; Mitra, Ljubljana; in LU Tržič. Opazimo tudi,

da je delež žensk v domala vseh SSU prevladuje, z nekaj izjemami: LU Murska Sobota, LU Ormož in Smeri, Ravne na Koroškem, kje sta deleža vpisanih po spolu izenačena.

Preglednica 8: ŠTEVILO UČEČIH SE, ŠTEVILO UČNIH UR IN POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UPORABNIKA 2004-2014

SSU	Število učečih	Učne ure	Povprečno ure/učeči
AZLU Maribor	654	17.646	27,0
Animacija Ptuj	1169	39.765	34,0
CDI Univerzum	491	20.517	41,8
DOBA	1714	139.632	81,5
Glotta Nova	1086	110.457	101,7
Smeri	321	27.146	84,6
Kadring, Slovenska Bistrica	369	33.826	91,7
Inter-es	322	19.169	59,5
Rossana	405	28.012	69,2
MKL	2225	94.956	42,7
LU Ajdovščina	1412	41.836	29,6
LU Celje	2151	105.434	49,0
LU Jesenice	1038	35.448	34,2
LU Kočevje	871	70.119	80,5
LU Koper	2420	54.678	22,6
RASG Sl. Gorice	429	22.341	52,1
LU Lendava	517	33.418	64,6
LU Murska Sobota	874	49.799	57,0
LU Ormož	443	39.986	90,3
LU Postojna	539	19.26	35,7
LU Ptuj	418	102.207	244,5
LU Rogaška Slatina	795	22.004	27,7
LU Trbovlje	500	18.432	36,9
LU Tržič	83	11.089	133,6
AZLU Velenje	2475	182.857	73,9
MK Izola	1192	67.723	56,8
Mitra, Ljubljana	189	32.065	169,7
MOCIS, Slovenj Gradec	1638	55.062	33,6
RIC Novo mesto	2289	71.549	31,3
LU Žalec	1653	37.154	22,5
ZIK Črnomelj	767	55.196	72,0
LU Nova Gorica	828	17.968	21,7
LU Slovenska Bistrica	654	17.646	27,0

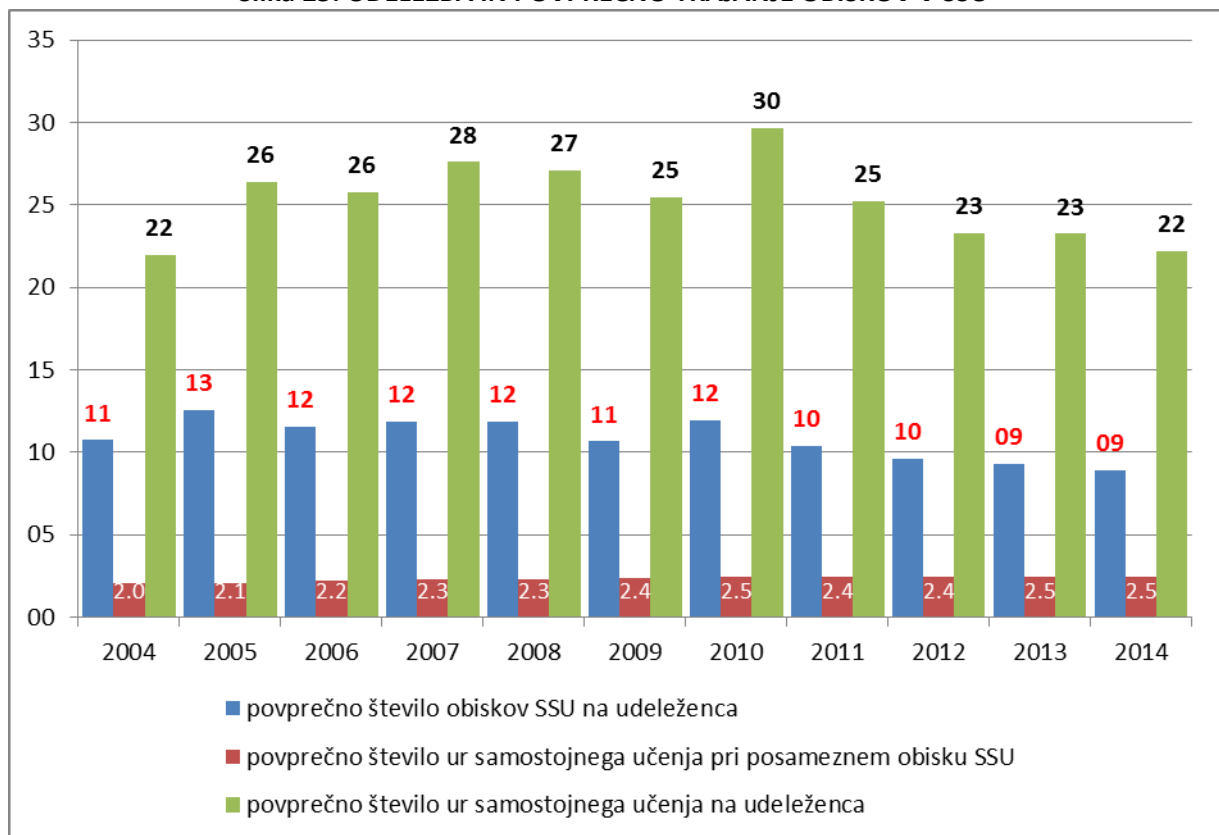
Vir: Aplikacija SSU.

V preglednici 8 so navedeni podatki o številu učečih, številu učnih ur in povprečnem številu ur, ki jih je posamezni udeleženec porabil za učenje. Prva dva podatka prikazujeta velikost, oziroma zmogljivost posameznih SSU, glede katere nekaj središč posebej izstopa: DOBA, Glotta Nova, MKL, LU Celje, LU Ptuj in AZLU Velenje glede porabljenih učnih ur, LU Koper, RIC Novo mesto, MKL, LU Celje in

AZLU Velenje pa glede števila učečih se. Zanimive so razlike, ki jih dobimo, če število učnih ur delimo s številom učečih se: v Novi Gorici se je tako posamezni udeleženec v desetih letih skupaj samostojno učil le dobrih 21 ur, medtem ko je ta izračun za LU Ptuj 244 ur, kar je več kot desetkrat več (povprečje je 63,6 ure).

Obseg učenja v SSU

Slika 25: UDELEŽBA IN POVPREČNO TRAJANJE OBISKOV V SSU

Vir: Aplikacija SSU.

Če smo v preglednici 8 razbiral dogajanja na učnih mestih v posamezni SSU za desetletno obdobje, lahko na sliki 25 opazujemo razmere za vsa SSU po posameznih letih. Povprečno udeleženci obiskujejo SSU enkrat na mesec, vendar opazimo, da je trend pogostosti obiskov v upadanju. Povprečno prebije udeleženec na učnem mestu med dvema urama do dveh ur in pol, kar zneso v celoletnem obdobju med 22 in 30 urami samostojnega učenja.

Kot smo napovedali pri opisu slike 22, smo razlike med udeleženci, glede porabe časa za učenje, podrobneje razčlenili tudi za vsako SSU posebej. To prikazujemo na sliki 26 in v preglednici 9, ki prikazuje iste vrednosti kot slika, vendar je nekoliko bolj pregledna.

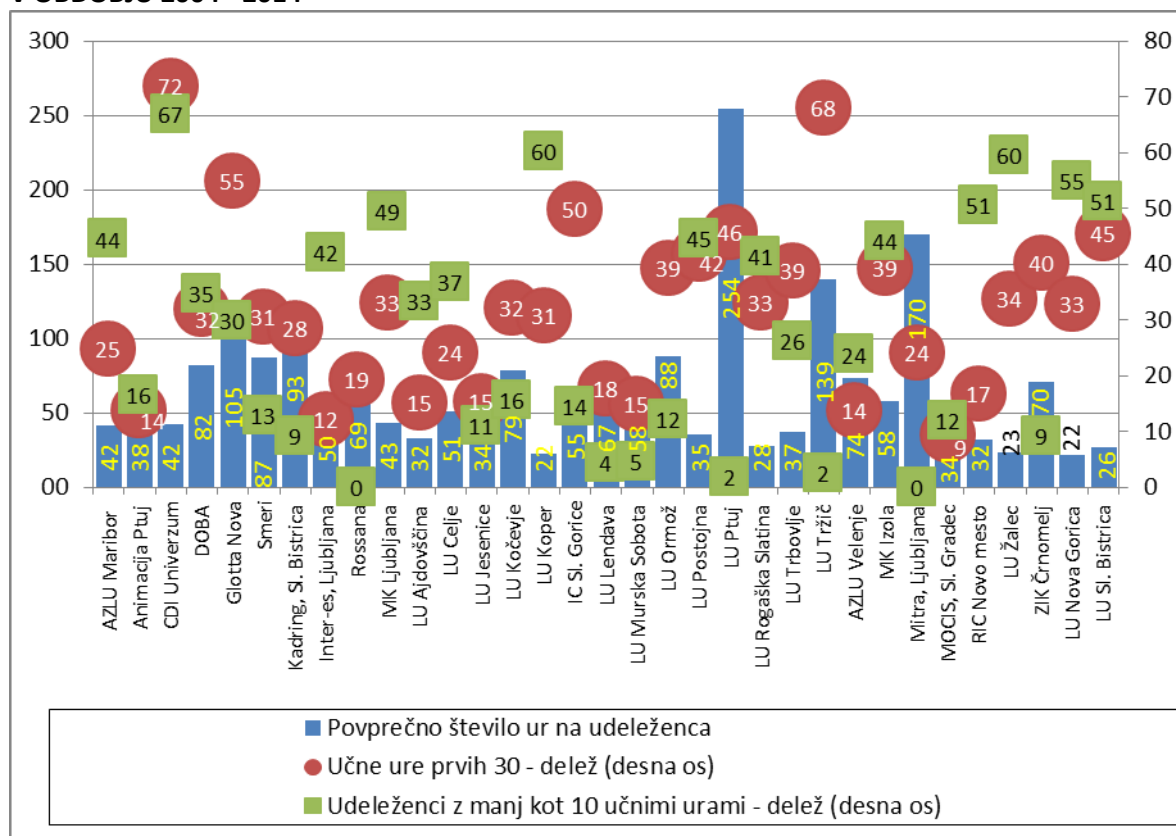
Razlike med udeleženci po posameznih SSU so velike. Najprej si oglejmo razlike glede povprečnega števila ur samostojnega učenja v desetletnem obdobju, na posameznega udeleženca. Vrednosti se med seboj izjemno razlikujejo: od 244 ur, ki jih je za učenje v povprečju porabil udeleženec na Ptuj in še v treh SSU, kjer ta vrednost presega število 100 ur (Glotta nova, LU Tržič in Mitra), pa vse do

vrednosti pod 30 ur, kolikor so se v povprečju v desetih letih učili v Novi Gorici, Žalcu, Slovenski Bistrici, Kopru, Rogaški Slatini, AZLU Maribor in LU Ajdovščina.

Tako kot smo na sliki 22 predstavili podatke po regijah, smo tudi na ravni posamezne SSU najprej izračunali, kolikšen delež učnih ur je v desetih letih porabilo prvih 30 uporabnikov z največ urami. Opazimo lahko izrazito velike razlike: v petih središčih je vrednost tega deleža pod 15 odstotki (Animacija, Interes, Mocis, LU Murska Sobota, LU Velenje), medtem ko je v nekaterih središčih izjemno visoka, tudi 50 odstotkov in več (Glotta nova 54, CDI Univerzum celo 72 odstotkov).

Dodali smo še izračun deleža obiskovalcev središč, ki so za učenje v desetih letih porabili vsega skupaj manj kot 10 ur. Razlike med središči so še večje kot v zgornjem primeru. Lahko sestavimo dve, glede tega deleža, diametralno različni skupini središč. V prvi skupini, kjer je ta delež pod 15 odstotki, se znajde deset SSU (Kadring, Rossana, LU Jesenice, LU Lendava, LU Murska Sobota, LU Ormož, LU Ptuj, LU Tržič, Mitra in LU Črnomelj), v drugo, kjer se je kar polovica ali več vseh udeležencev v desetih letih samostojno učilo vsega skupaj manj kot deset ur, pa lahko uvrstimo šest SSU (CDI Univerzum, LU Koper, RIC Novo mesto, LU Žalec, LU Nova Gorica in LU Slovenska Bistrica).

Slika 26: POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UDELEŽENCA, PORABA UR PRVIH 30 UDELEŽENCEV IN DELEŽ UDELEŽENCEV Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI, PO POSAMEZNIH SREDIŠČIH, V OBDOBJU 2004 - 2014

Vir: Aplikacija SSU.

Preglednica 9: POVPREČNO ŠTEVILO UČNIH UR NA UDELEŽENCA, PORABA UR PRVIH 30 UDELEŽENCEV IN DELEŽ UDELEŽENCEV Z MANJ KOT 10 UČNIMI URAMI, PO POSAMEZNIH SREDIŠČIH, V OBDOBJU 2004 - 2014

		Učne ure skupaj	Udeleženci skupaj	Povprečno število ur na udeleženca	Učne ure prvih 30 - delež	Udeleženci z manj kot 10 učnimi urami - delež
1	AZLU Maribor	69467	1670	41.6	24.7	44.4
2	Animacija Ptuj	46597	1242	37.5	13.6	16.4
3	CDI Univerzum	21063	500	42.1	71.9	66.8
4	DOBA	141447	1725	82.0	31.9	34.7
5	Glotta Nova	115188	1099	104.8	54.8	29.9
6	Smeri	28066	321	87.4	30.5	12.7
7	Kadring, Sl. Bistrica	34552	372	92.9	28.4	9.1
8	Inter-es, Ljubljana	20143	403	50.0	12	41.9
9	Rossana	28972	421	68.8	19.3	0
10	MK Ljubljana	97577	2283	42.7	33.1	49.4
11	LU Ajdovščina	50255	1550	32.4	15.1	33.3
12	LU Celje	110294	2165	50.9	24.1	36.8
13	LU Jesenice	36294	1061	34.2	15.3	11
14	LU Kočevje	70893	901	78.7	32	15.6
15	LU Koper	55774	2529	22.1	30.7	60.1
16	IC Sl. Gorice	23467	430	54.6	49.9	14.4
17	LU Lendava	34569	519	66.6	17.7	4.2
18	LU Murska Sobota	51042	874	58.4	14.8	4.6
19	LU Ormož	40020	454	88.1	39.2	12.1
20	LU Postojna	19813	560	35.4	41.7	44.6
21	LU Ptuj	106484	419	254.1	45.7	1.7
22	LU Rogaška Slatina	22047	796	27.7	33.1	41.3
23	LU Trbovlje	18999	507	37.5	38.8	26.2
24	LU Tržič	11564	83	139.3	67.9	2.4
25	AZLU Velenje	184384	2502	73.7	13.7	23.7
26	MK Izola	69613	1210	57.5	39.3	44.1
27	Mitra, Ljubljana	32523	191	170.3	24.1	0
28	MOCIS, Sl. Gradec	55432	1649	33.6	9.3	11.8
29	RIC Novo mesto	75790	2403	31.5	16.6	50.5
30	LU Žalec	38744	1687	23.0	33.7	59.5
31	ZIK Črnomelj	55681	791	70.4	40.2	9.2
32	LU Nova Gorica	18486	847	21.8	32.8	54.9
33	LU Sl. Bistrica	18194	688	26.4	45.4	51.2

Vir: Aplikacija SSU.

Tako visoke vrednosti deleža udeležencev, ki so se, v nekaterih SSU, v desetih letih samostojno učili vsega skupaj manj kot deset ur, so lahko utemeljene na več možnih načinov porabe tega časa: ti udeleženci so lahko prihajali deset let, vsako leto po eno uro, lahko nekajkrat po dve, tri ali več ur, lahko pa samo enkrat in v središču ostali nekaj manj kot deset ur v enem kosu.

Da bi preverili, v koliko odmerkih so ti udeleženci porabili svojih deset ur učenja, smo pri šestih SSU, pri katerih ta delež presega 50 odstotkov, preverili, kolikšen je delež udeležencev, ki so se v posameznem letu učili eno uro ali manj. Te vrednosti so predstavljene v preglednici 10.

Preglednica 10: DELEŽI UDELEŽENCEV, KI SO SE V POSAMEZNEM LETU SAMOSTOJNO UČILI ENO URO ALI MANJ, OZIROMA 2 URI ALI MANJ

(tisti SSU, pri katerih ta podatek v preglednici 9 presega 50 odstotkov)

	ENA URA ALI MANJ /LETO					
	CDI Univerzum	LU Koper	RIC Novo mesto	LU Žalec	LU Nova Gorica	LU Sl. Bistrica
2004	19.2	19.9	16.2	11.5		
2005	23.0	13.1	12.2	2.2		
2006	13.6	9.6	16.4	5.5		
2007	18.2	7.2	23.1	15.4		
2008	36.7	14.7	28.7	15.6	55.9	0.0
2009	17.6	6.6	16.6	12.9	19.1	13.2
2010	24.5	10.2	11.2	3.6	17.2	7.7
2011	17.2	9.8	16.3	16.0	3.5	9.4
2012	24.2	13.5	7.3	11.6	11.1	3.1
2013	17.0	15.6	16.7	3.0	9.8	3.5
2014	14.5	9.2	15.1	5.9	10.5	0.6
povprečje	20.5	11.8	16.3	9.4	18.1	5.4

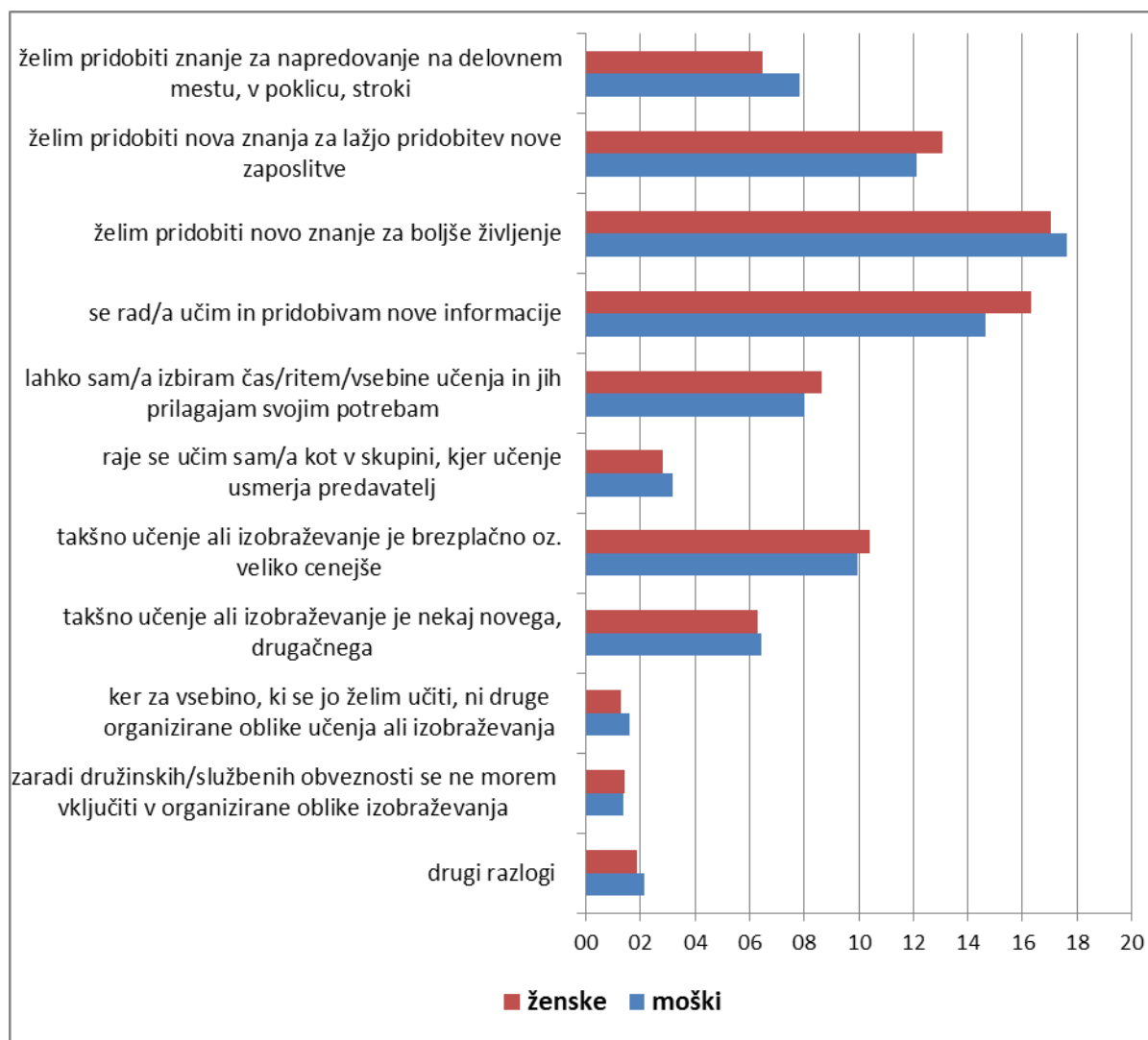
Vir: Aplikacija SSU.

Vidimo, da večina tistih, ki so v desetih letih porabili slabih 10 ur, teh ur ni porabila v desetih odmerkih po eno uro, temveč z manjšim številom obiskov, ki so trajali nekoliko dlje.

Učni razlogi in nameni

Pri vpisu v SSU morajo udeleženci odgovoriti tudi na vprašanje, zakaj so se odločili za samostojno učenje v okviru SSU. Odgovori so na vpisnem listu že nanizani, tako da prijavljeni obkrožijo 3 take, ki se jim zdijo najbolj ustrezni. Na sliki 27 smo njihove odgovore razvrstili po pogostnosti in jih obenem tudi razdelili glede na spol vpisanega.

Slika 27: ODGOVORI UDELEŽENCEV O RAZLOGIH ZA OBISKOVANJE SSU, OB VPISU: 2005- 2014

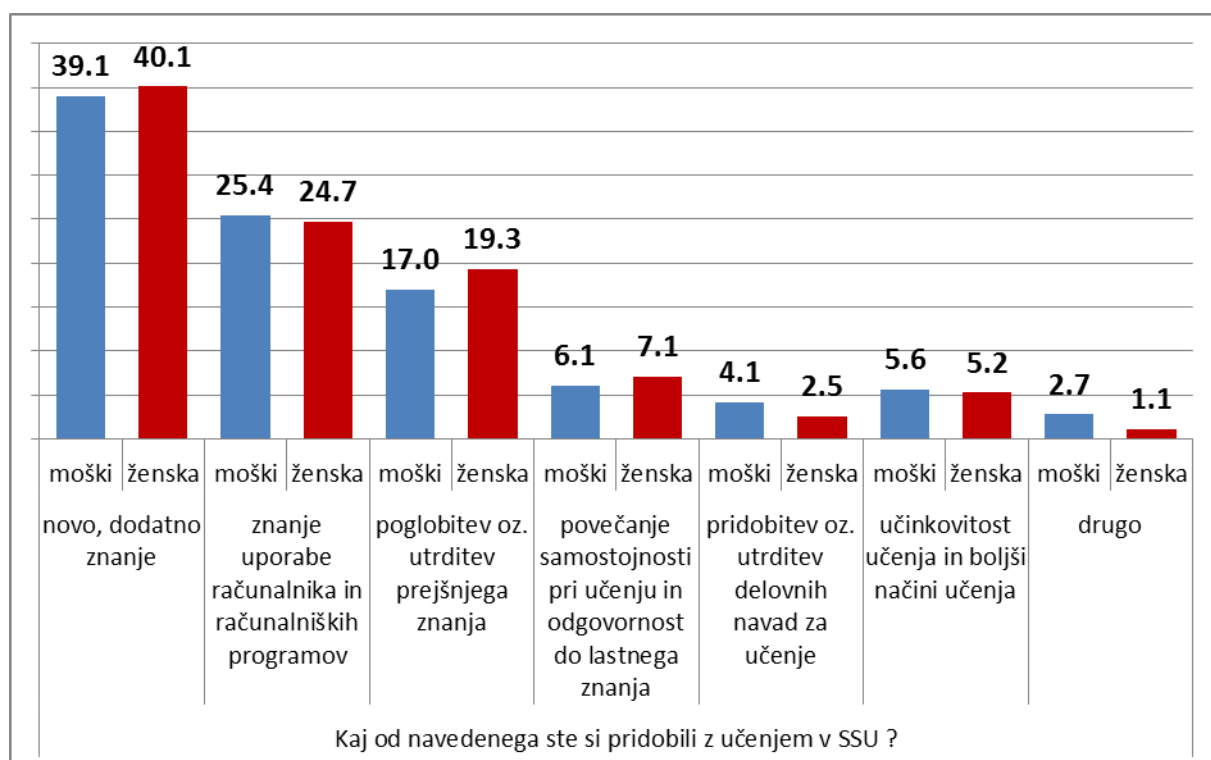
Vir: Aplikacija SSU.

Pridobivanje novega znanja je razlog za obisk SSU za približno polovico udeležencev, posredno vezani tudi na druge razloge, navedene s približno po 15 odstotki: lažje pridobivanje zaposlitve, za boljše življenje in za pridobivanje informacij, medtem ko je razlog pridobivanja znanja za napredovanje zastopan z okrog 8 odstotki. Razlike med moškimi in ženskami niso zelo izstopajoče. Drugi niz odgovorov po pogostnosti sestavljajo izbire, ki se tičejo specifik, ki jih pri učenju omogočajo SSU, med katere spada, poleg svobodne izbire pogojev in zanimivosti, tudi brezplačnost.

Odgovore o namenih vključitve lahko primerjamo tudi z odgovori na vprašanja, postavljena v anketi o zadovoljstvu uporabnikov, ki jo udeleženci izpolnijo ob svojem desetem obisku središča (od leta 2005 do sredine decembra 2014 je bilo izpolnjenih 4082 anket, kot je omenjeno že v opombi 1), na primer na vprašanje o učinkih samostojnega učenja v SSU.

Na sliki 28 vidimo, da 40 odstotkov vprašanih vrednoti učinek s pridobljenim novim znanjem. Če k temu deležu prištejemo še specifično znanje računalništva, ki ga tudi lahko prištejemo k pridobljenemu novemu znanju, potem je delež teh dveh izbir skupaj približno dve tretjini. Opazen, okrog 20 odstoten je tudi delež odgovorov, ki so učenje v SSU izkoristili za poglobitev in/ali utrditev prejšnjega znanja.

Slika 28: OCENA UČINKOV UČENJA V SSU (iz ankete o zadovoljstvu)

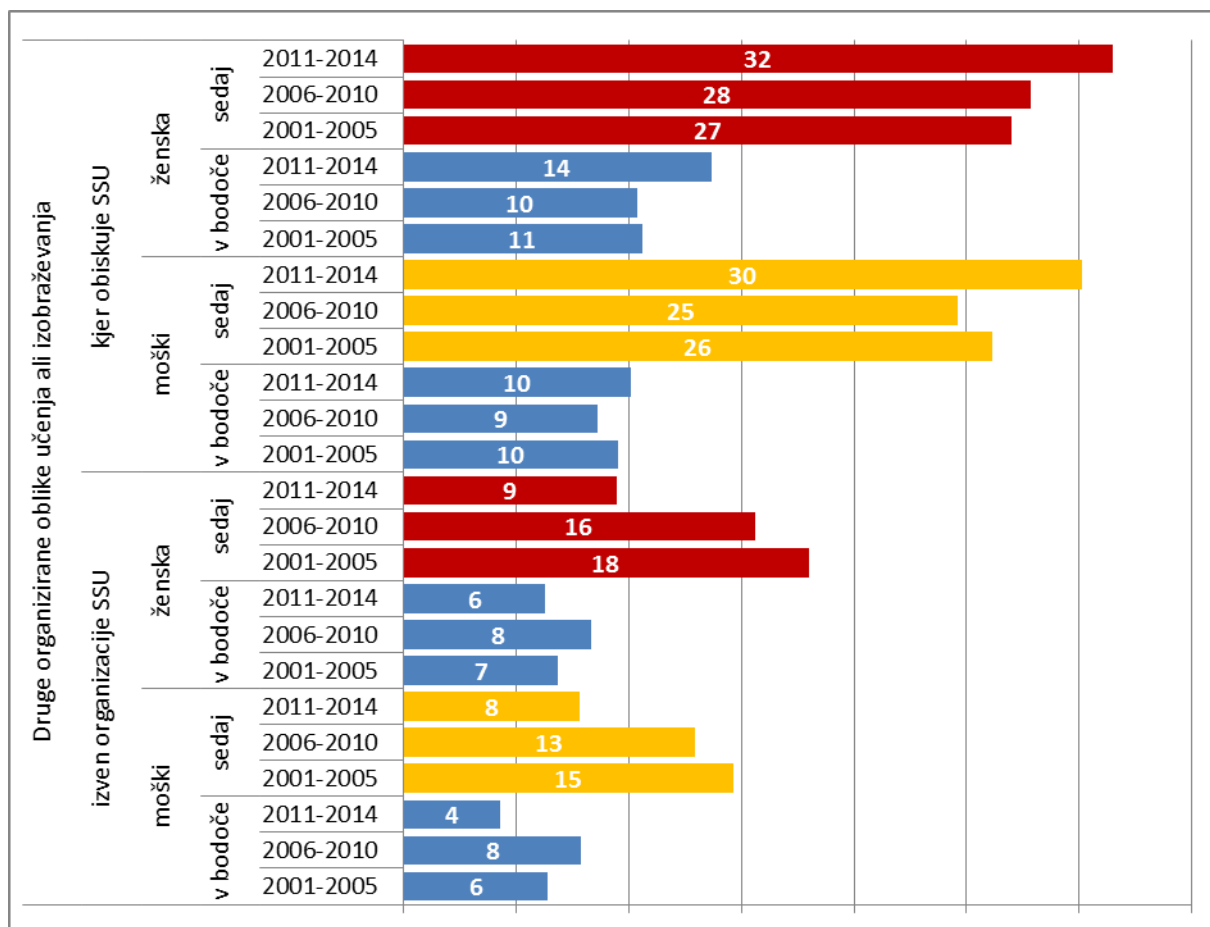
Vir: Aplikacija SSU.

Naslednja slika 29, ki razčlenjuje podatke iz obrazcev, ki jih udeleženci izpolnjujejo ob vpisu, je sicer nekoliko bolj zapletena, vendar ponuja zanimiva opažanja. Razdeljena je na dva časovna horizonta, sedaj in v bodoče in to po petletnih obdobjih.

V zgornji polovici so prikazani odgovori iz obrazca ob vpisu na vprašanji o tem, ali so udeleženci SSU, poleg samostojnega učenja, vključeni tudi v katere druge oblike učenja v organizaciji, v kateri obiskujejo SSU, in ali se v take oblike nameravajo vključiti v bodoče. Tako pri ženskah, kot pri moških vidimo, da je povezanost med obiskovanjem SSU in vključenostjo še v katero od oblik učenja v isti organizaciji, razmeroma velika in da z leti raste: pri ženskah je takih, v zadnjem petletnem obdobju že skoraj tretjina, pri moških 30 odstotkov. V prihodnje vključitev v druge oblike učenja načrtuje desetina moških in 14 odstotkov žensk.

Zanimivo je da delež takih, ki so vključeni v organizirane oblike učenja izven organizacije, v kateri obiskujejo SSU, z leti upada pri obeh spolih (spodnja polovica slike 29) in to tako v času obiskovanja SSU, kot v načrtovani bodočnosti.

Slika 29: SPREMEMBE V DELEŽIH VKLJUČENIH TUDI V DRUGE OBLIKE ORGANIZIRANEGA UČENJA PO PETLETNIH OBDOBJIH IN PO SPOLU

Vir: Aplikacija SSU.

Zadovoljstvo uporabnikov in njihovi učni načrti

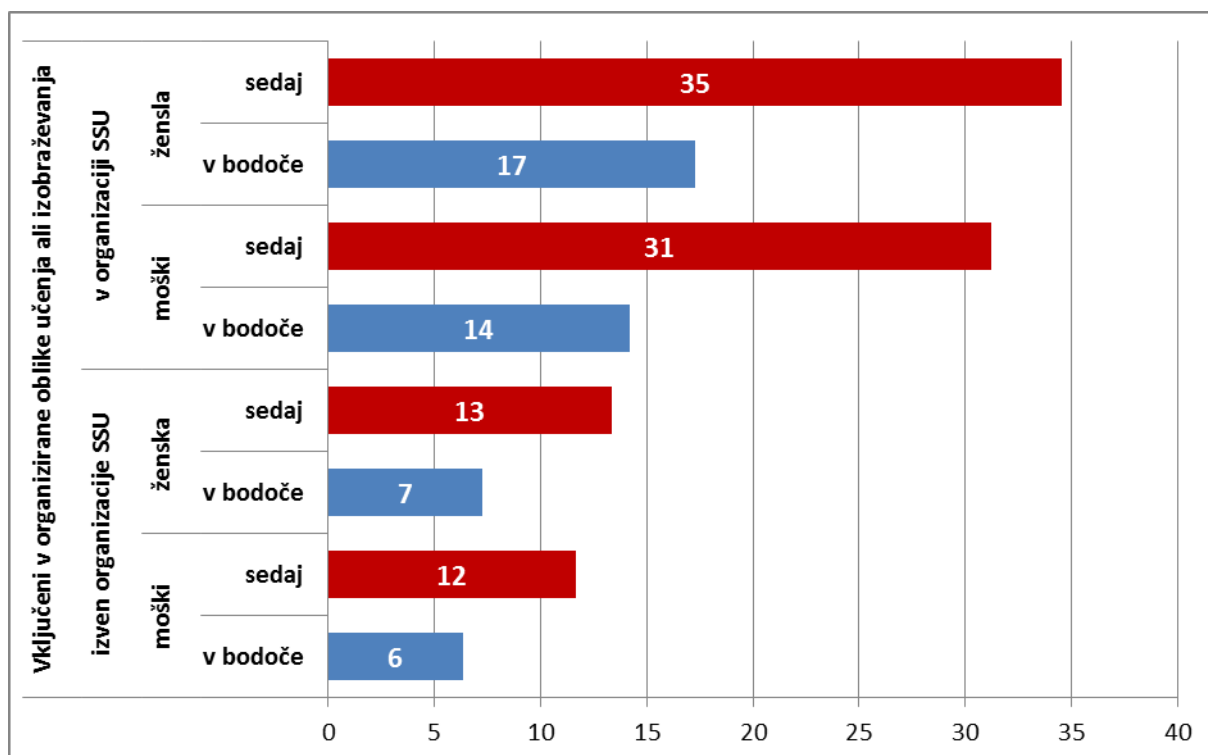
Udeleženci SSU so pretežno zadovoljni z delovanjem SSU, kar kažejo ocene elementov modela, med katerimi so – skladno z ugotovitvami intervjujev in druge fokusne skupine, najnižje ocenjena učna gradiva in pripomočki (preglednica 11):

Preglednica 11: ZADOVOLJSTVO ANKETIRANIH UDELEŽENCEV S POGOJI SAMOSTOJNEGA UČENJA

ZADOVOLJSTVO ANKETIRANIH UDELEŽENCEV Z:	POVPREČNA OCENA (lestvica 1-7)
DELOM ZAPOSLENIH	6.6.
GRADIVOM	6.2
UČNIMI PRIPOMOČKI	6.2
UČNIM OKOLJEM	6.3

Vir: Aplikacija SSU.

Slika 30: UČNE AKTIVNOSTI ANKETIRANIH IN NAČRTI ZA PRIHODNOST

Vir: aplikacija SSU

Če slika 29 predstavlja odgovore, ki jih udeleženci izpolnijo pri vpisu v SSU, na sliki 34 predstavljamo njihova stališča po pridobitvi izkušnje učenja v SSU, na podlagi ankete o zadovoljstvu. Odgovori so podobni, vendar lahko ugotovimo, da je med anketiranci, ki so SSU obiskali že desetkrat, delež takih, ki obiskujejo tudi druge oblike učenja večji, kot pri udeleženci, ki se šele vpisujejo. To velja za oba spola, za oba časovna horizonta (sedaj in v bodoče) in za obe ponujeni izbiri: v organizaciji SSU in izven nje. Ta razlika se nam zdi pomembna.

Učna gradiva in učne vsebine

Ključni predpogoj za omogočanje samostojnega učenja je zagotovljen dostop do učnih gradiv – bodisi gradiv, ki so posebej pripravljena za samostojno učenje (z značilnostmi gradiv za samostojno učenje predstavljani na str. 10 v Perme in Hlebec, 2005) in drugih gradiv (t.i. podporna gradiva). SSU razpolagajo z različnimi učnimi gradivi tako glede na vrsto kot učno vsebino, med seboj pa se razlikujejo tudi po številu razpoložljivih naslovov gradiv. Iz podatkov o gradivih, ki so vnešeni v aplikacijo, lahko dobimo le okvirno sliko o razpoložljivosti gradiv, vrsti gradiv in učnih vsebinah. Na podlagi analize razpoložljivih podatkov lahko sklepamo, da v aplikacijo niso vpisani vsi naslovi gradiv, s katerimi razpolagajo v SSU-jih. V aplikaciji je evidentiranih 8.600 gradiv, od tega je največ t.j. 67,35% pisnih, petina CD-romov oz. računalniških programov in le nekaj avdiokaset, videokaset in internetnih virov (preglednica 12). Tudi v okviru terenskih obiskov so nam povedali, da premorejo predvsem različna pisna gradiva (priročnike, knjige, knjižice, slovarje, delovne zvezke, vaje, atlase, navodila ipd.) in multimedijska gradiva (oz. programe na CD, ključkih ali inštaliranih na računalnike) le redkeje pa so omenjali spletna gradiva. Avdio- in videokasete pa izločajo iz ponudbe, saj tako rekoč niso več v

uporabi razen izjemoma. Ilustrativna izjava: »zelo redko jih uporabljajo samo še starejši udeleženci središča«.

Preglednica 12: RAZLIČNE VRSTE UČNIH GRADIV

Vrsta učnega vira	Število gradiv	Delež v odstotkih
avdio kasete	506	5.88%
učbenik	2780	32.33%
CD-ROM/rač. program	1772	20.60%
video kasete	242	2.81%
delovni zvezek	989	11.50%
internetni viri	289	3.37%
priročnik	2022	23.52%
Skupaj	8600	100.00%

Vir: Aplikacija SSU, september 2014

Glede na učno vsebino prevladujejo gradiva za učenje tujih jezikov, saj jih je nekoliko več kot polovica (vključno s slovarji 50,14%). Med njimi prednjačijo gradiva za učenje angleškega jezika (skoraj četrtina), nekaj več kot desetina je gradiv za učenje nemščine, 3,76% je gradiv za italijanščino in skoraj 2 % gradiv za učenje španščine. Delež gradiv za učenje drugih jezikov pa je manjši od 1%. Učnih gradiv s področja naravoslovja in matematike je okoli desetina (10,05%), za učenje računalništva in interneta pa je namenjenih 8,67% gradiv. Za učenje slovenskega jezika je na voljo 7,02% naslovov gradiv, v kategorijo drugo pa jih je razporejenih 12,34% (preglednica 13).

Preglednica 13: UČNA GRADIVA V SSU PO UČNIH VSEBINAH

Učna vsebina	Število gradiv	Delež v odstotkih
angleščina	2061	23.97%
nemščina	1107	12.87%
računalništvo	684	7.95%
slovenski jezik	604	7.02%
podjetništvo	394	4.58%
matematika	393	4.57%
pedagogika/ andragogika	340	3.95%
slovarji	323	3.76%
italijanščina	322	3.74%
španščina	167	1.94%
francoščina	152	1.77%
seminarske, raziskovalne, diplomske naloge	134	1.56%
geografija	133	1.55%
druge naravoslovne vsebine	126	1.47%
pravo	94	1.09%
biologija	73	0.85%
fizika	70	0.81%
kemija	69	0.80%
internet	62	0.72%
ostali drugi jeziki	44	0.51%
strojepisje	38	0.44%
ruščina	33	0.38%
madžarščina	32	0.37%
elektronska pošta	13	0.15%
portugalščina	12	0.14%
švedščina	12	0.14%
nizozemščina	10	0.12%
grščina	9	0.10%
danščina	6	0.07%
arabščina	5	0.06%
norveščina	5	0.06%
poljščina	5	0.06%
romunščina	5	0.06%
srbohrvaščina	2	0.02%
drugo	1061	12.34%
Skupaj	8600	100.00%

Vir: Aplikacija SSU, september 2014

Glede na vrsto gradiv v SSU po učnih vsebinah prevladujejo pri vseh učnih vsebinah pisni viri, največ pri matematiki (77,8%), sledi podjetništvo (76,4%). Največ CD je na voljo za učenje francoščine

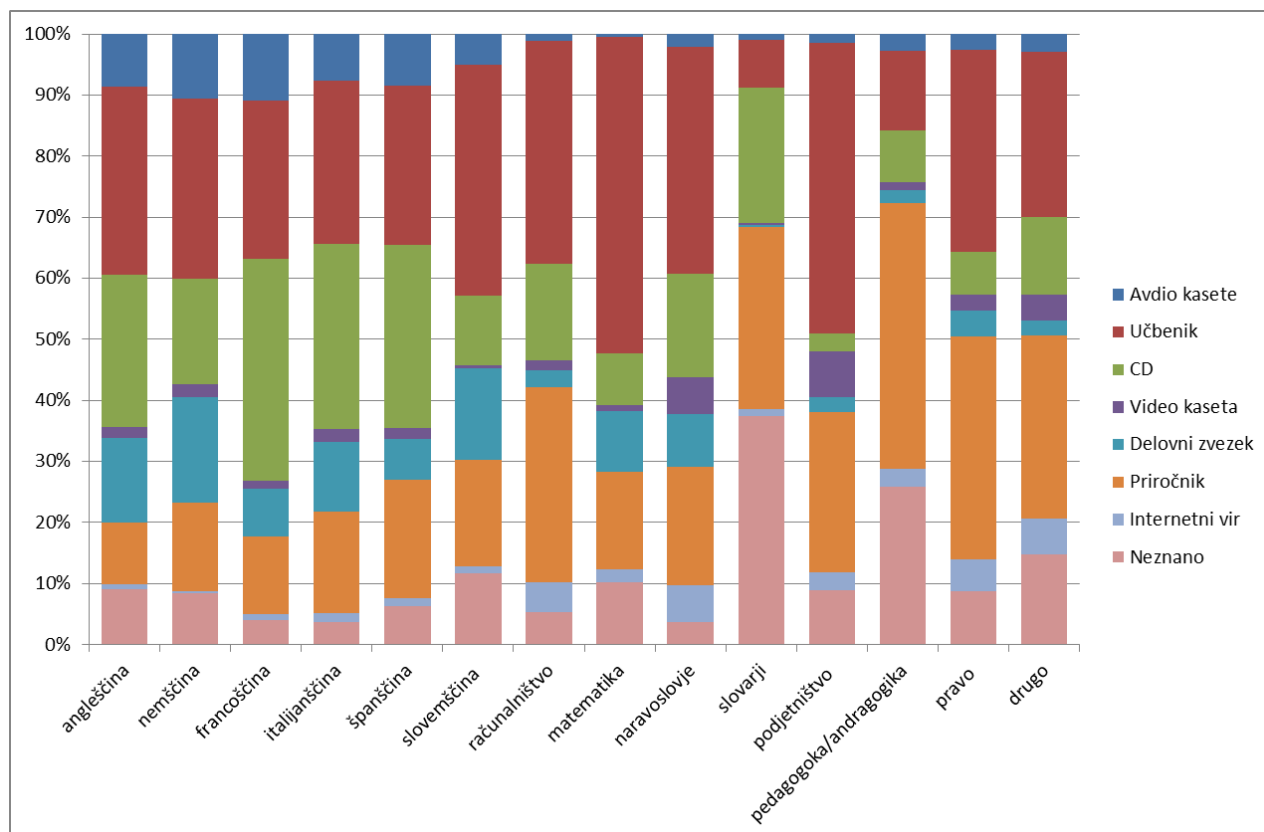
(36,4%) ter nekaj manj kot tretjina za učenje italijanščine in španščine. Internetnih virov je izredno malo – največ (6%) jih na voljo za naravoslovje in enako (6%) za druge nespecificirane učne vsebine (preglednica 14 in slika 35).

Preglednica 14: RAZLIČNE VRSTE GRADIV V SSU PO UČNIH VSEBINAH - DELEŽI

	Avdio kasete	Učbenik	CD	Video kasete	Delovni zvezek	Priročnik	Internetni vir	Neznano
angleščina	8.6	30.8	24.9	1.8	13.9	10.2	0.8	9.0
nemščina	10.5	29.5	17.3	2.0	17.4	14.5	0.3	8.4
francoščina	10.9	25.9	36.4	1.4	7.7	12.7	0.9	4.1
italijanščina	7.7	26.7	30.3	2.0	11.5	16.5	1.6	3.6
španščina	8.4	26.2	30.0	1.7	6.8	19.4	1.3	6.3
slovenščina	5.1	37.8	11.4	0.4	15.1	17.4	1.2	11.6
računalništvo	1.2	36.4	15.8	1.6	2.9	31.8	4.9	5.4
matematika	0.5	51.9	8.5	0.9	9.9	16.0	2.1	10.1
naravoslovje	2.1	37.1	16.9	6.2	8.6	19.4	6.0	3.7
slovarji	0.9	8.0	22.1	0.3	0.3	29.8	1.2	37.5
podjetništvo	1.5	47.6	3.0	7.4	2.6	26.2	3.0	8.9
pedagogika/andragogika	2.7	13.0	8.4	1.4	2.2	43.5	3.0	25.8
pravo	2.6	33.0	7.0	2.6	4.3	36.5	5.2	8.7
drugo	3.0	27.0	12.7	4.3	2.3	30.0	6.0	14.7

Vir: Aplikacija SSU, september 2014.

Slika 31: RAZLIČNE VRSTE GRADIV PRI POSAMEZNIH PREDMETIH - DELEŽI

Vir: Aplikacija SSU, september 2014.

Tako v okviru terenskih obiskov kot na 1. fokusni skupini je bilo opozorjeno, da je veliko (oz. celo največ) težav na področju učnih gradiv¹². Stališča razpravljalcev na fokusni skupini se glede problematike gradiv večidel ujemajo z mnenji intervjuvancev v okviru terenskih obiskov. Pridobljena stališča predstavljamo jih v nadaljevanju.

Vsako SSU nakupuje gradiva zase. Ni neke centralne enote, ki bi nabavljala gradiva za vsa SSU ali vsaj za več SSU skupaj. Nekatera gradiva so izdelana v tujini, nekatera v Sloveniji. V osnovnem konceptu SSU je bil predviden tudi razvoj gradiv za samostojno učenje, kar pa večinoma ni bilo uresničeno. Le nekatera SSU tudi sama razvijajo oz. pripravljajo določena gradiva (npr. priročnike, pisna navodila ipd. za potrebe neke ciljne skupine SSU). Gradiva razvijajo tudi v okviru matične organizacije za nek program neformalnega ali formalnega izobraževanja in jih nato dajo na voljo oz. v uporabo v SSU, ali pa jih SSU pridobijo oz. dostopajo do njih brezplačno (npr. izdelana učna gradiva v okviru nekega nacionalnega ali mednarodnega projekta). Nekatera SSU se medsebojno povezujejo (npr.

¹² Na probleme v zvezi z gradivi je bilo opozorjeno že v začetku novega tisočletja (str. 9, Perme in Hlebec, 2005) in sicer v »Sloveniji primanjkuje programov za samostojno učenje, tisto malo števil obstoječih pa ni posodobljenih in prilagojenim novim načinom učenja ter možnostim, ki jih zagotavlja sodobna učna tehnologija«. Pa tudi to, da v SSU »uporabljajo veliko število programov za samostojno učenje, ki so pripravljani v tujini in zato tudi v tujem jeziku«. Stanje na področju ponudbe gradiv v SSU je sedaj sicer nekoliko boljše (v letu 2014 je bilo na voljo 8.600 naslovov, v primerjavi z letom 2007, ko jih je bilo po podatkih iz poročila (Orešnik in Pečnik, 2007) na voljo 5.887. Nekaj gradiv za samostojno učenje nastalo tudi znotraj projekta CVŽU).

posredovanje povezav do e-gradiv, nastalih znotraj CVŽU, posredovanje informacij o izkušnjah z gradivi in njihovi kvaliteti). Če nekega gradiva, po katerem je povpraševanje, ni na voljo v SSU, si ga lahko udeleženci sposodijo v matični organizaciji (če je ta knjižnica ali pa ima še knjižnico). Naleteli smo na primer, ko je matična organizacija knjižnica in poteka nabava gradiv za SSU v okviru knjižnice. Pri nabavi učnih gradiv se pojavlja več problemov. Eden od njih je, kako oceniti kvaliteto oz. primernost gradiv za učenje različnih ciljih skupin, ki prihajajo v SSU (npr. glede na raven zahtevnosti gradiv). Na tržišču je namreč veliko izbire na nekaterih področjih (predvsem v tujini izdelanih gradiv). Zato si v SSU pomagajo s strokovnjaki na posameznih področjih.¹³

Pri multimedijских programih se pojavlja problem podpornega jezika (ni v slovenščini ali v jezikih priseljencev npr. albanščina, srbohrvaščina itd.) in s tem tudi vprašanje uporabnosti le-teh v SSU glede na potrebe udeležencev. Prihaja namreč do spremembe ciljnih skupin, več je ranljivih skupin (npr. priseljencev), katerih znanje angleščine je slabo, ali pa ga sploh nimajo.

Eden od problemov je tudi zastarevanje gradiv zaradi spremembe operacijskega sistema računalnikov v SSU (nekatera multimedijška gradiva po spremembi sistema preprosto ne delujejo več). Ilustrativna izjava: »Problem je, ker se ti operacijski sistemi tako hitro spreminjajo. In določeni CD ne delujejo. Smo prav rekli, da bomo obdržali en računalnik z Windows 98, ker če pride kdo, da rabi kakšno gradivo, da ga damo prav tja. Ker če ne, je nemogoče dvojni operacijski sistem imeti gor«. Spletna gradiva so lahko brezplačna ali plačljiva in dostopna na podlagi nakupa licence preko gesla.

Problemi s financiranjem SSU se odražajo tudi pri financiranju nabave gradiv. Nekatera SSU jih nabavljajo iz lastnih sredstev (oz. sredstev matične organizacije), nekateri iz sredstev MIZŠ, ki jih dobijo za delovanje SSU, nekateri kombinirano. Ker dobijo SSU finančna sredstva za svoje delo od MIZŠ za nazaj in ker ne vedo vnaprej, koliko bo teh sredstev (in po kakšnih kriterijih bodo določena za posamičen SSU) so nekatera SSU dokaj previdna pri nabavi gradiv. Nekatera gradiva so dokaj draga, še posebej pa, ker jih kupujejo SSU posamično - vsako zase.

V SSU večinoma beležijo povpraševanje udeležencev po določenih vsebinah oz. učnih gradivih. Interes udeležencev si prizadevajo tudi upoštevati oz. se prilagajati njihovim potrebam seveda v skladu s finančnimi možnostmi. Navajamo nekaj primerov:

- Ob meji z Italijo je večje povpraševanje po gradivih za učenje italijanskega jezika, ob meji z Avstrijo pa za učenje nemškega jezika. Za učenje teh tujih jezikov so zainteresirani brezposelni, ki si iščejo delo čez mejo.
- V okolju, kjer je veliko kmetij in tudi udeležencev – kmetov v programu Osnovne šole za odrasle, zagotovijo v SSU gradiva, ki so jih razvili v okviru Osnovne šole za odrasle. (Kmetje brez osnovne šole namreč ne morejo prevzeti kmetij ali pridobiti NPK).
- V okolju s turističnimi kmetijami se prilagodijo potrebam udeležencem, ki potrebujejo znanje tujih jezikov (npr. italijanščina).
- V matični organizaciji je potekal študijski krožek za učenje romunskega jezika. Udeleženci ŠK so prihajali prevajat v SSU, pa so v SSU nabavili romunsko-slovenski in slovensko-romunski slovar.

¹³Na primer - za mnenje o multimedijškem programu zaprosijo učitelja angleščine, ki predava v tečajih na matični organizaciji, vodjo jezikovnega programa v matični organizaciji ali strokovnjaka tudi zunaj nje.

Interesom udeležencev skušajo ustreči, seveda pa to vedno ni možno – ko gre za interes nekega posameznika, gradivo pa je drago, razen izjemoma. V nekaterih SSU si gradiva (npr. kak CD) sposodijo od učiteljev tujih jezikov, ki predavajo v njihovih tečajih (npr. ko je znotraj učbenika na voljo tudi CD). Udeleženci SSU so dokaj heterogeni, kar se tiče predhodnega znanja na nekem področju, vključenosti v nek formalni program izobraževanja odraslih, računalniškega znanja, potrebe po socialnih stikih, samozavesti, motiviranosti za učenje in glede svojih pričakovanj do oblik pomoči oz. svetovanja pri učenju v SSU itd. Zato so različne tudi njihove potrebe in preference, kar se tiče uporabe učnih gradiv. Seveda pa je uporaba gradiv odvisna tudi od njihove razpoložljivosti v SSU (če določenih gradiv v SSU nimajo, jih ne morejo ponuditi udeležencem). Nekateri udeleženci si pisna gradiva prinesejo s seboj (npr. v okviru učne pomoči) in se nato iz njih učijo v SSU. Nekateri udeleženci so računalniško manj pismeni ali celo nepismeni, sploh starejši. Ilustrativna izjava: »Tudi miško ga je potrebno naučiti držati«. Ilustrativna izjava: »Mislilim, da se še vedno bojijo, da bodo kaj pokvarili, pri računalnikih, predvsem starejši. Takim je potrebno pomagati, da se naučijo uporabljati računalnik na neki osnovni ravni, šele nato so sposobni uporabljati multimedijška ali spletna gradiva«. Po drugi strani pa prihajajo v SSU tudi zahtevnejši udeleženci, ki bi želeli neko specifično znanje na področju računalništva (npr. oblikovanje spletne strani, uporaba neke računalniške aplikacije ipd.). Dogaja se, da osebje v SSU ni kos tem zahtevam, zato tovrstnim udeležencem ponekod pomaga tudi računalničar (npr. zaposlen v matični organizaciji, v kateri je SSU) ali pa jih usmerijo v borzo znanja. Ker se udeleženci glede ravni zahtevnosti razlikujejo med seboj, jim svetovalci oz. mentorji v SSU svetujejo, katero gradivo bi bilo primerno za njih, na podlagi razgovora z njimi; skupaj pregledajo neko gradivo; ponekod pa jim ponudijo možnost, da v SSU opravijo uvrstitveni test (npr. glede znanja tujih jezikov). Uvrstitvene teste imajo namreč za jezikovne tečaje, ki se izvajajo v sklopu matične organizacije. Zainteresirani udeleženci jih v nekaterih SSU lahko opravijo na spletni strani. Nekatera SSU udeležencem tudi posodijo gradiva za domov.

Glede vsebin, ki bi jih bilo treba ponuditi v SSU, in še niso zastopane, je bilo omenjeno pomanjkanje primerne gradiva za učenje slovenščine za tujce (npr. to, s katerim razpolagajo, ne ustreza albanskim priseljencem, saj se iz njega zelo težko učijo, ker podporni jezik ni albanski). Opozarjajo tudi na pomanjkljivo opremljenost SSU z učnim gradivom za formalno izobraževanje (npr. za učenje angleščine in matematike). V nekaj SSU so omenili, da se pojavlja povpraševanje po novih vsebinah s področja osebne rasti (komunikacija, obvladovanje stresa, čustvene inteligence), psiholoških tem, podjetništva, še zmerom pa je aktualno učenje tujih jezikov in strojepisja.

Glede načrtov nabave učnih gradiv v prihodnosti nismo dobili veliko odgovorov. V nekaterih SSU so povedali, da načrtujejo nabavo v skladu s finančnimi možnostmi. Ali pa, da bi bilo potrebno povečati ponudbo gradiv za osebno rast. V enem SSU so povedali, da bodo na strežnik naložili izobraževalne filme z aktualnimi vsebinami (npr. s področja komunikacije, osebne rasti, o naravnem porodu) in jih dali na voljo za ogled udeležencem SSU. V nekem drugem SSU so menili, da bo v bodoče potrebno razpolagati tako s pisnimi kot tudi z e-gradivi. Ilustrativna izjava: »da bi samo e-gradiva imel – to ni najbolj sprejeto pri udeležencih«.

V SSU se spletna gradiva uporabljajo, vendar v manjši meri, kot bi lahko pričakovali glede na možnosti, ki jih uporaba sodobne IKT ponuja pri učenju oz. izobraževanju. Nekatera SSU oz. njihove matične organizacije so razvile določena spletna gradiva oz. krajše programe e-izobraževanja (npr. v okviru CVŽU projekta).

Nekatera SSU se povezujejo med seboj tako, da so v spletni učilnici ene organizacije na voljo tudi spletna gradiva druge in obratno. V intervjujih so strokovni delavci SSU omenjali kar nekaj ovir, zaradi katerih uporaba spletnih gradiv v SSU ni doživela preboja in sicer:

- pomanjkanje računalniškega znanja predvsem pri manj izobraženih, starejših, pomanjkanje samostojnosti pri učenju;
- ni pravega povpraševanja po e-gradivih, ko so »udeleženci večinoma čisti začetniki«;
- nepriljubljenost spletnih gradiv pri določenih ciljnih skupinah (ilustrativna izjava: » ...pri teh mojih kmetih je zadnjič kazala te rože iz tega krep papirja in je rekla: 'Saj je vse na spletu. Je en filmček in ti vse pokaže, kako moraš to narediti'. In ne, eni niso za to. Eni so raje rekli: 'Ti meni pokaži, jaz moram to videti'.«);
- pomanjkljiva informiranost strokovnih delavcev SSU o razpoložljivih in ustreznih (glede na ovire, potrebe udeležencev) spletnih gradivih;
- pomanjkanje vedenja strokovnih delavcev SSU o tem, katera spletna gradiva so kvalitetna (npr. če so brezplačna – ali so konkurenčna plačljivim glede kvalitete?);
- pomanjkljiva usposobljenost strokovnih delavcev SSU za nudenje podpore udeležencem pri uporabi spletnih gradiv;
- pomanjkanje ustreznih spletnih gradiv v slovenskem jeziku za odrasle (v glavnem so v angleškem jeziku);
- pomanjkljivo znanje strokovnih delavcev za razvoj spletnih gradiv.

V nekaterih SSU so še posebej opozarjali na problematiko v zvezi z gradivi (Ilustrativne izjave: »Največji problem so gradiva in usposobljenost s temi novimi načini dela« in »Kar se tiče koncepta ni nobenih pomanjkljivosti, problem je le, kar se tiče gradiva. Pa s financiranjem, no.«).

64

Na podlagi terenskih obiskov in razprave v 1. fokusni skupini, smo oblikovali naslednje predloge oziroma priporočila:

- obogatiti bi bilo potrebno ponudbo gradiv in jo posodobiti;
- na področju gradiv bi morala imeti zelo pomembno vlogo koordinacija SSU;
- urediti bi bilo potrebno skupno nabavo gradiv za vse SSU ali več SSU. S tem bi dosegli nižjo nabavno ceno in zagotovili dostop do teh gradiv vsem v mreži SSU;
- naj se oblikuje skupna baza oz. spletni portal, kjer bi bila vsa gradiva na voljo celotni mreži v okviru koordinacije;
- pregledati bi bilo potrebno ponudbo programov, jo segmentirati po posameznih področjih in potem ponuditi vsem SSU (npr. v spletnem okolju);
- v okviru koordinacije bi si morali deliti med seboj tudi izkušnje pri uporabi gradiv (tako strokovni delavci kot udeleženci), v ta namen naj bi se oblikoval spletni forum;
- zbrati bi bilo potrebno že pripravljena gradiva za program Osnovne šole za odrasle in jih dati na voljo mreži SSU;
- da se dogovori, da nek SSU pripravi neko gradivo in se nato da na voljo celotni mreži SSU;
- da bi poiskali, pregledali in prevedli v slovenščino kvalitetna gradiva za samostojno učenje iz tujine;
- usposobiti bi bilo potrebno strokovne delavce za podporo udeležencem pri uporabi spletnih gradiv.

Osebjje

V zasnovi SSU so opredeljeni štiri različni profili svetovalnih delavcev: informator, svetovalec, mentor, vodja središča, poleg teh pa še tehnični administrator. V pogovorih v središčih, ki smo jih obiskali, sogovornice niso posvečale pozornosti razlikam med tako opredeljenimi profili. Nekoliko odstopa profil tehnični administrator, ki je, zaradi tehnološkega razvoja učne opreme, pridobil na veljavi in je v večini primerov del enotne skupine vzdrževalcev programske opreme na ravni celotne organizacije.

Ne glede na to, kako se formalno imenuje, je vloga svetovalnih delavcev (ta termin uporabljamo za poimenovanje vseh različnih profilov) zelo pestra, raznolika in zahtevna. Razdelimo jo lahko v več faz in postopkov:

Promocija in informiranje: v večini SSU, ki smo jih obiskali, imajo zelo razvejano prakso obveščanja različnih skupin o delovanju SSU in možnostih, ki jih ponujajo. Središča predstavijo vsem udeležencem raznih tečajev, potem sodelujejo z zavodi za zaposlovanje, kjer o možnostih učenja in svetovanja obvestijo brezposelne, o SSU dosledno obveščajo tudi v ISIO središčih.

Svetovanje: ob vpisu novega udeleženca SSU, je zelo pomemben uvodni razgovor, ki poleg izmenjave osnovnih podatkov, zajame tudi osnovne potrebe, želje, ambicije in domet učenja, zaradi katerega se je novinec vpisal v SSU. Pri tem je zelo pomembno svetovanje, predlaganje in usmerjanje udeleženca na primerne vsebine, ravni težavnosti, tempo in metode učenja.

Mentorstvo: med samim učnim procesom je, predvsem za manj izobražene in bolj ranljive skupine, zelo pomembno individualno mentorsko delovanje. Gre za vodenje skozi učni proces in tudi preverjanje osvojenega znanja. Zelo pomembno pri tem je primerno motivacijsko spodbujanje.

V vseh središčih, ki smo jih obiskali smo se prepričali, da svetovalci zelo zavzeto in vestno opravljajo svoje vloge. Zelo veliko je individualnega dela, ki marsikdaj tudi presega zahtevane naloge. Še posebej pozitivno je tako ravnanje zato, ker gre v največ primerih za ranljive skupine oziroma posameznike, ki jim tak pristop lahko zelo veliko pomaga pri nadaljnji poti učenja in napredovanja.

Vsi svetovalci v SSU, ki smo jih obiskali, imajo opravljeno dvodelno usposabljanje, ki ga je organiziral ACS. Velika večina pa je mnenja, da bi bilo koristno in potrebno imeti usposabljanj še veliko več. Namenjena bi morala biti seznanjanju z novimi programi, metodami in tehnikami učenja, ki jih prinaša razvoj predvsem računalniške tehnologije, pa tudi izmenjavi izkušenj in dobrih praks pri uporabi različnih programov.

V zasnovi delovanja SSU je opredeljenih pet profilov strokovnih delavcev in en profil tehničnega osebja, ki skupaj zagotavljajo podporo udeležencem v vseh fazah, stopnjah in oblikah samostojnega učenja:

Informator v središču za samostojno učenje

- ureja evidence o samostojnem učenju in udeležencih;
- informira o možnostih SSU;

- skrbi za izdajo in vračanje učnega gradiva in virov za samostojno učenje;
- pomaga pri uporabi učne tehnologije;
- svetovalcu oz. vodji SSU poroča o dogajanju v središču in udeležencih oz. njihovih potrebah po učenju;
- s svetovalcem oz. vodjo sodeluje pri informativnih in promocijskih aktivnostih.

Svetovalec v SSU

- ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oz. področje;
- svetuje udeležencem pri uporabi učnega gradiva in drugih virov ter učne tehnologije;
- pripravlja, organizira, spremlja učenje v SSU;
- spremlja gibanja učenja, uporabe učnih programov in potreb udeležencev;
- vodi evidence in pripravlja poročila;
- skrbi za posodabljanje učnega gradiva in materialov glede na potrebe udeležencev;
- skrbi za uvajanje novosti v SSU;
- načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v SSU;
- motivira in spodbuja udeležence pri učenju;
- posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja;
- spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin;
- sodeluje z vodjo SSU pri uvajanju novosti, razvoju in organizaciji dela v središču za samostojno učenje;
- vodi ustrezne evidence svetovalnega dela;
- pripravlja obveščanja/srečanja in druge promocijske aktivnosti informativne narave in skrbi za promocijo samostojnega učenja.

Mentor/tutor v SSU

- ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oz. področje;
- vodi oz. usmerja učni proces ter zagotavlja dodatno razlago učnih vsebin, za katere je strokovnjak;
- načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v SSU;
- motivira in spodbuja udeležence pri učenju;
- udeležencem posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja;
- spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin, za katere ima ustrezno strokovno znanje;
- pripravlja dodatne naloge;
- zbira in posreduje učne vire;
- poroča svetovalcu oz. vodji SSU o nadaljnjih priporočilih za uporabo programov za samostojno učenje pri posameznih udeležencih, ki jim je mentor;
- vodi ustrezne evidence mentorskega dela.

Vodja SSU

- ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oz. področje;
- svetuje udeležencem pri uporabi gradiv in učnih virov ter učne tehnologije;
- pripravlja, organizira, spremlja učenje v SSU;
- spremlja gibanje učenja, uporabe učnih programov in potreb udeležencev;

- vodi evidence in pripravlja poročila;
- skrbi za posodabljanje gradiv in materialov glede na potrebe udeležencev;
- skrbi za uvajanje novosti v SSU;
- načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v SSU;
- motivira in spodbuja udeležence pri učenju;
- udeležencem posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja;
- spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin, za katere ima ustrezno strokovno znanje;
 - sodeluje s koordinacijo Mreže SSU pri uvajanju novosti, razvoju in organizaciji dela v SSU;
- vodi ustrezne evidence svetovalnega dela.
 - pripravlja obveščanja/srečanja in druge promocijske aktivnosti informativne narave, in skrbi za promocijo samostojnega učenja.

Tehnični administrator v SSU

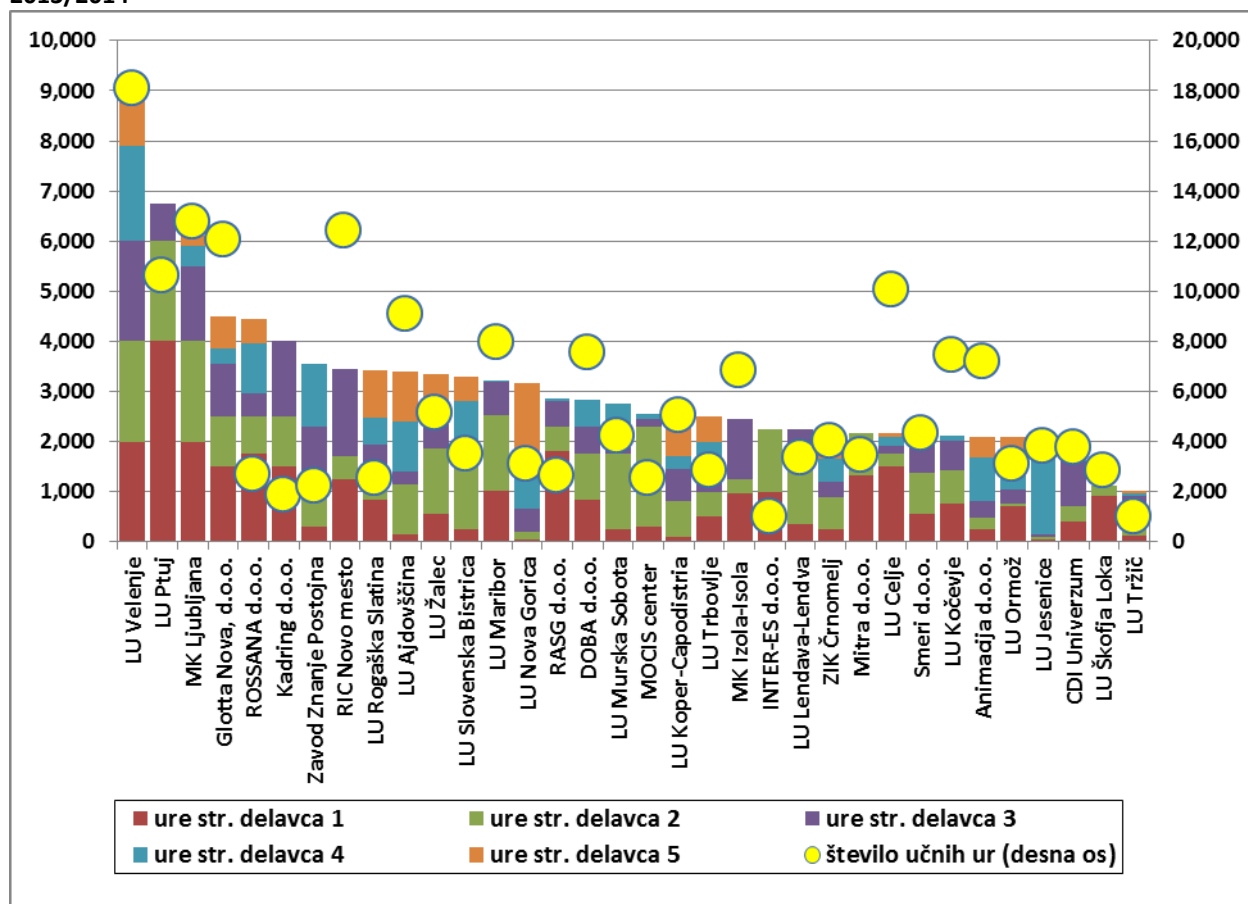
- Nastavlja in pripravlja učno tehnologijo za uporabo multimedijskih programov;
- vzdržuje ustrezne nastavitve in skrbi za nemoteno delovanje učne tehnologije (še posebej multimedijskih računalnikov);
- poroča vodji središča o morebitnih napakah in možnostih odpravljanja napak učne tehnologije;
- pripravljane predlogov za izboljšanje delovanja in uporabe učne tehnologije.

Strokovni delavci, in sicer vodja središča in svetovalci, pridobijo ustrezno znanje v okviru usposabljanja, ki poteka na ACS, in sicer v dveh delih: *Uvodni seminar o postavitvi in vodenju središča za samostojno učenje, in Svetovanje in mentorstvo pri samostojnem učenju.*

V praksi v SSU strokovnega dela ne ločijo strogo po opredeljenih vlogah zaposlenih strokovnih delavcev. Odstopa le postavljeni vodja središča, ki je po strokovnem profilu sicer ostalim sodelavcem enakovreden, opravlja pa še naloge, ki so vezane na organizacijo in koordinacijo dela znotraj središč.

Obseg dela svetovalnih delavcev je v različnih SSU različno obsežen in tudi različno organiziran. Na sliki 32 je vseh 34 SSU (ker gre za podatke iz leta 2014, je med njimi tudi LU Škofja Loka) prikazanih glede na obseg ur svetovalnega dela, od največjega do najmanjšega. Posamezni stolpci, ki predstavljajo vsoto ur vseh delavcev, so razdeljeni na toliko odsekov, kolikor različnih sodelavcev so SSU vključili v svoje poročilo. Za primerjavo je na sliki 32 dodano še število opravljenih učnih ur uporabnikov.

Slika 32: ŠTEVILO UR SVETOVALNEGA DELA V SSU IN ŠTEVILO UČNIH UR UPORABNIKOV V ŠOLSLEM LETU 2013/2014

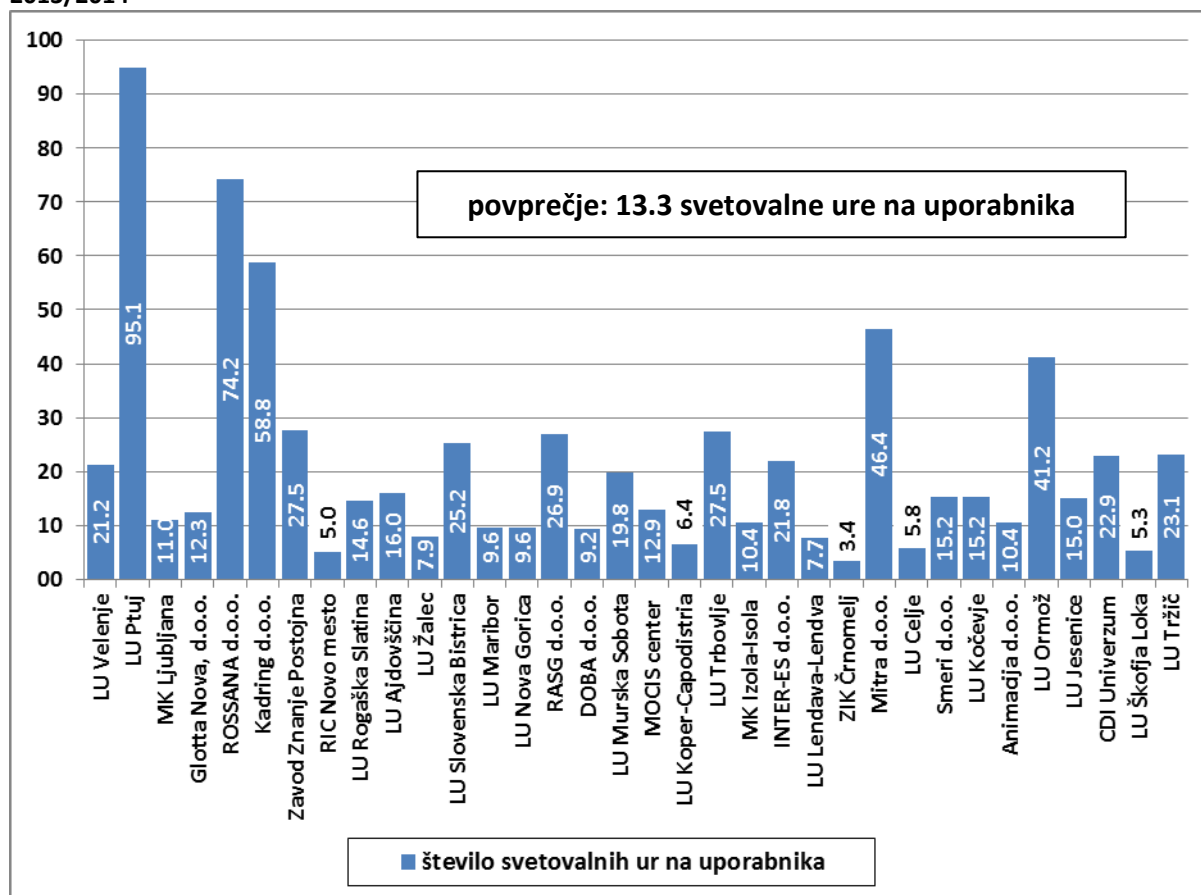

Vir: Aplikacija ReNPIO

Razlike glede števila ur svetovalnega dela, o katerih SSU poročajo v aplikacijo ReNPIO, so zelo velike. Pri nekaterih SSU so odstopanja pogojena z obsegom dejavnosti (n.pr. pri LU Velenje, kjer imajo SSU organizirane v treh enotah, ali v MK Ljubljana, pri kateri je velik obseg svetovalnega dela utemeljen tudi z velikim številom učnih ur), pri nekaterih pa so nesorazmerja med obsegom svetovalnega dela in obsegom ur samostojnega učenja uporabnikov zelo izstopajoča. Poglejmo ta nesorazmerja še nekoliko podrobneje.

Najprej smo izračunali, kakšne razlike so med posameznimi SSU glede obsega svetovalnega dela v primerjavi s številom uporabnikov.

Slika 33: ŠTEVILO EVIDENTIRANIH SVETOVALNIH UR NA ENEGA UPORABNIKA SSU V ŠOLSLEM LETU 2013/2014

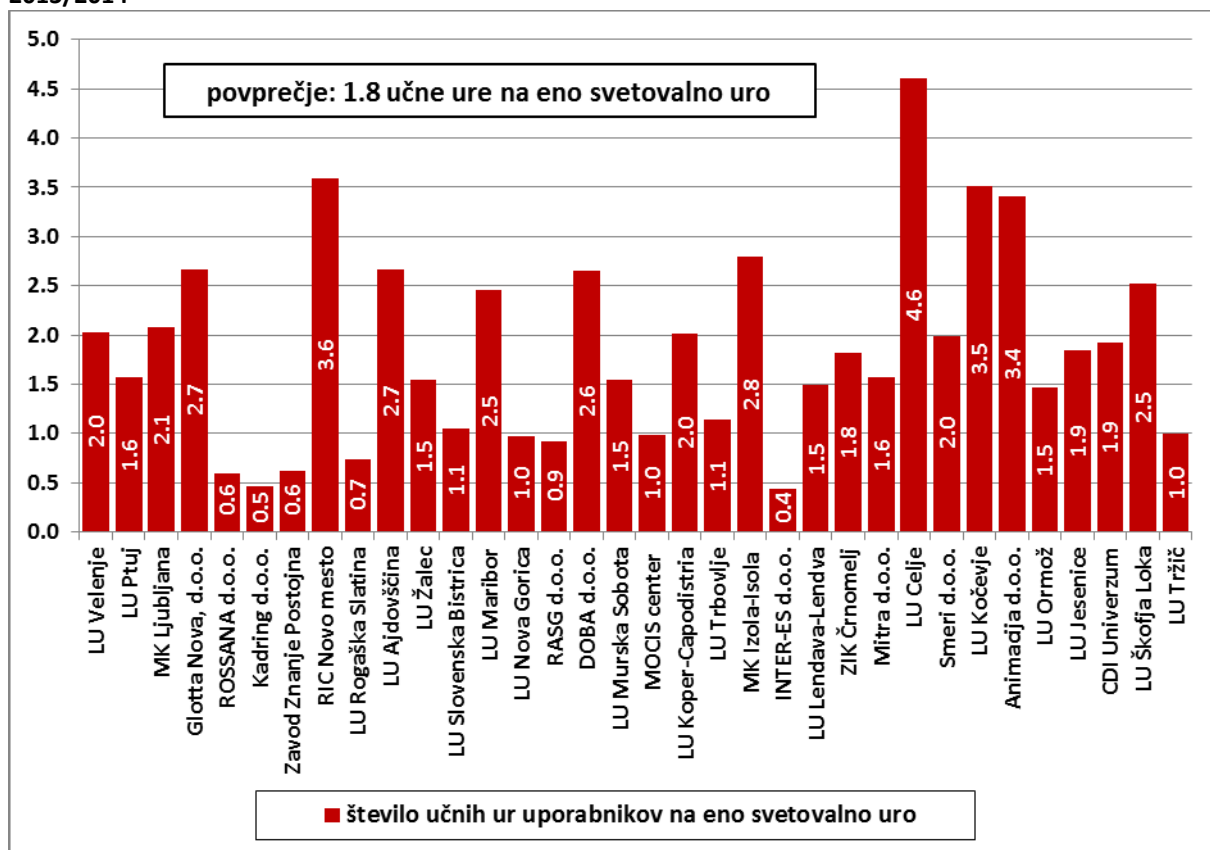

Vir: Aplikacija ReNPIO

Na sliki 33 vidimo odstopanja od povprečja pri razmerju med obsegom svetovalnega dela in številom uporabnikov SSU. Odstopanja so izjemno velika. Evidentiranje tako velikega števila ur svetovalnega dela v poročilih, ki se zbirajo v aplikaciji ReNPIO (pri tem najbolj odstopa LU Ptuj, kjer je bilo v šolskem letu 2013/2014, na 71 uporabnikov SSU evidentiranih 6.750 ur svetovalnega dela, od katerih jih je bilo kar 4.000 pripisanih enemu svetovalnemu delavcu), je nerazumljivo tudi zato, ker obseg svetovalnega dela ne pogojuje obsega financiranja.

Na sliki 34 si pogledamo še razmerje med obsegom svetovalnega dela in obsegom učnih ur uporabnikov SSU.

Slika 34: ŠTEVILO UČNIH UR UPORABNIKOV NA ENO EVIDENTIRANO SVETOVALNO URO V ŠOLSLEM LETU 2013/2014

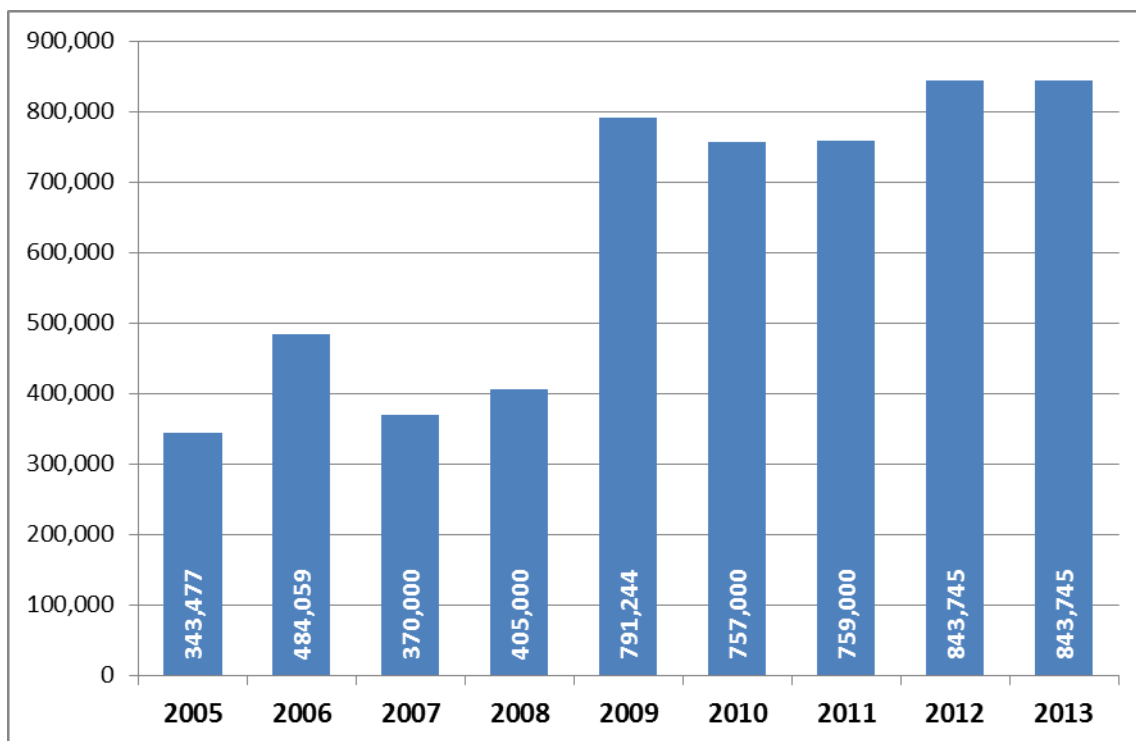

Vir: Aplikacija RenPIO

V povprečju svetovalni delavci v SSU posvetijo približno pol ure strokovnega dela na vsako uro samostojnega učenja uporabnikov. Nekateri SSU znatno odstopajo od povprečja v obe smeri (n.pr. Rossana, Kadring, Interes in LU Rogaška Slatina, pri katerih ti podatki kažejo, da kar dva strokovna delavca pomagata vsakemu uporabniku ves čas njegovega samostojnega učenja, za razliko od LU Celje, RIC Novo mesto ali LU Kočevje, kjer pride v povprečju okrog četrte ure svetovalnega dela strokovnega delavca na eno uro samostojnega učenja uporabnika).

Financiranje

Slika 35: SREDSTVA MINISTRSTVA ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

Viri: Analize uresničevanja ReNPIO, aplikacija ReNPIO, MIZŠ.

Na sliki 35 je vidna dinamika financiranja SSU s strani MIZŠ. Vidimo, da je bil med letoma 2008 in 2009 napravljen razmeroma velik skok pri obsegu sredstev, ki je po tem letu ostal približno enak, z nekoliko povečanjem med letoma 2011 in 2012.

V preglednico 15 smo vnesli vse dosegljive podatke o financiranju posameznih SSU, z navedenim številom zaposlenih svetovalnih delavcev. Navedeni znesek je s sklepom za tekoče šolsko leto, letno objavljenim julija, razmeščen po SSU-jih. Organizacije zalagajo sredstva, na slabost česar so opozorili udeleženci fokusnih skupin in večine intervjujev, saj je načrtovanje dela izpostavljeno negotovosti glede zaposlitev.

Preglednica 15: FINANCIRANJE POSAMEZNIH SSU S STRANI MIZŠ V OBDOBJU 2009-2013, IN ŠTEVILO SVETOVALCEV

Leto	2009		2010		2011		2012		2013	
	Sveto- valci	Odobrena sredstva	Sveto- valci	Odobrena sredstva	Sveto- valci	Odobrena sredstva	Sveto- valci	Odobrena sredstva	Sveto- valci	Odobrena sredstva
Andragoški zavod LU Velenje	2	36,382	3	39,489	3	52,342	3	53,856	3	50,123
Andragoški zavod Maribor - LU	1	18,191	1.5	19,744	2	34,895	2	35,904	1.5	25,062
Animacija, d.o.o., Ptuj	0.5	9,096	1.5	19,744	2	34,895	2	35,904	0.5	8,354
CDI Univerzum Ljubljana	0.5	9,096	0.5	6,581	0.5	8,724	0.5	8,976	1	16,708
DOBA EPIS Maribor	1.5	27,286	3	39,489	2	34,895	2	35,904	2	33,416
Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	3	54,563	3	39,489	2	34,895	2	35,904	2	33,416
INTER-ES, d.o.o., Ljubljana	1.5	27,286	1	13,163	0	0	0.5	8,976	1	16,708
Kadring, d.o.o., Slovenska Bistrica	1	18,191	1.5	19,744	1	17,447	1	17,952	1	16,708
LU Ajdovščina	1	18,191	1	13,163	1.5	26,171	1	17,952	2.5	41,770
LU Celje	1.5	27,286	3	39,489	2	34,895	2	35,904	2.5	41,770
LU Jesenice	1.5	27,286	1.5	19,744	1.5	26,171	1	17,952	1.5	25,062
LU Kočevje	1.5	27,286	3	39,489	2	34,895	2	35,904	1.5	25,062
LU Koper - Univerzita popolare Capodistria	1.5	27,286	2	26,326	2	34,895	2	35,904	2	33,416
LU Lendava	1	18,191	1.5	19,744	1.5	26,171	1	17,952	1	16,708
LU Murska Sobota	1	18,191	2.5	32,907	1.5	26,171	1.5	26,928	1.5	25,062
LU Nova Gorica	0.5	9,096	0.5	6,581	0	0	1	17,952	1.5	25,062
LU Ormož	2.5	45,477	2	26,326	1	17,447	1	17,952	1	16,708
LU Ptuj	1	18,191	3	39,489	1	17,447	2	35,904	2	33,416
LU Rogaška Slatina	1	18,191	0.5	6,581	0.5	8,724	0.5	8,976	1	16,708
LU Slovenska Bistrica	1	18,191	1	13,163	1	17,447	1	17,952	1	16,708
LU Tržič	1	18,191	0.5	6,581	0	0	0.5	8,976	0.5	8,354
Mestna knjižnica Izola	1.5	27,286	3	39,489	2	34,895	2	35,904	2	33,416
Mestna knjižnica Ljubljana	1.5	27,286	3	39,489	2.5	43,618	3	53,856	3	50,123
MITRA, d.o.o., Ljubljana	1	18,191	1.5	19,744	1	17,447	1	17,952	1	16,708
Mocis, Slovenj Gradec	1	18,191	3	39,489	1	17,447	1.5	26,928	1.5	25,062
RASG, d.o.o. -	1.5	27,286	0.5	6,581	1	17,447	1.5	26,928	0.5	8,354

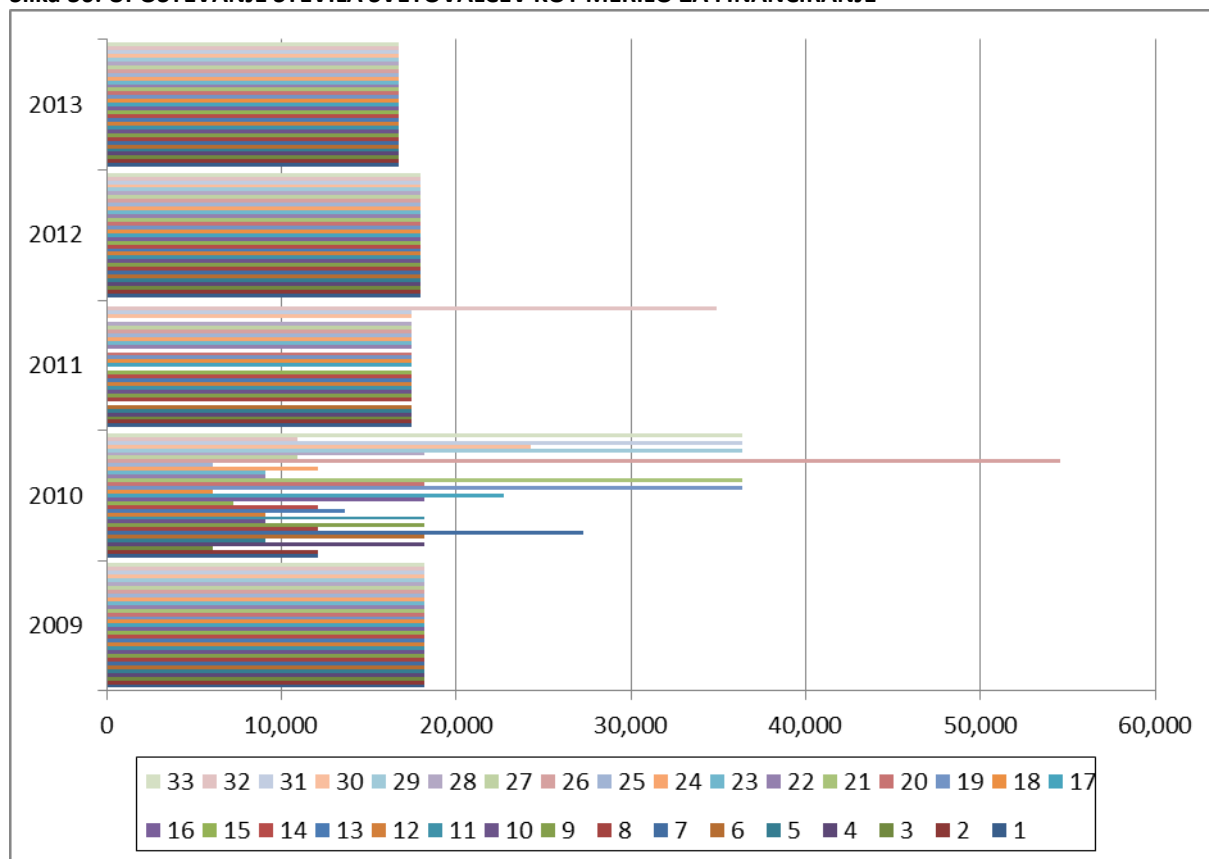
Slovenske gorice										
RIC Novo mesto	1.5	27,286	2.5	32,907	3	52,342	2	35,904	3	50,123
Rossana, d.o.o., Logatec	1	18,191	1	13,163	1	17,447	1	17,952	1	16,708
Smeri, d.o.o., Ravne na Koroškem	1	18,191	0.5	6,581	0	0	1.5	26,928	1.5	25,062
UPI - LU Žalec	2	36,382	1.5	19,744	1	17,447	1	17,952	1.5	25,062
Zasavska LU Trbovlje	2	36,382	1	13,163	1	17,447	0.5	8,976	0.5	8,354
ZIK Črnomelj	1.5	27,286	2.5	32,907	1	34,895	2	35,904	2.5	41,770
Zavod Znanje Postojna - OE LU	1	18,191	0.5	6,581	0	0	0.5	8,976	1	16,708
SKUPAJ	43.5	791,294	57.5	756,872	42.5	758,960	47	843,745	50.5	843,745

Viri: Aplikacija ReNPIO, MIZŠ.

Delitev sredstev v posameznih letih je bila torej opravljena tehnično glede na število strokovnih delavcev, usposobljenih za vodenje ali delo v SSU, ali glede na obseg strokovnega dela v središčih, z osnovno (dogovorjeno) enoto 1.300 ur samostojnega učenja na enoto.

Tudi na sliki 36 se nazorno vidi, da je razrez izpeljan zgolj glede na število strokovnih delavcev. Poskus diferenciacije je bil izpeljan v letu 2010, vendar so ga že v naslednjem letu opustili.

Slika 36: UPOŠTEVANJE ŠTEVILA SVETOVALCEV KOT MERILO ZA FINANCIRANJE

Vir: MIZŠ.

Koordinacija

Koordinacija SSU je bila vzpostavljena ob vpeljavi projekta in to ločeno od BZ. Svojo vlogo je opravljala, dokler je bil sofinancirano osebje, ne glede na prostorske in kadrovske spremembe (Benedik, Orešnik, Pečnik, Perme) in ne glede na lokacijo kadra (ACS, nato KOŽ oz. MKL). Rezultat sprotnega in kakovostnega usklajevanja ne glede na menjave vodstev v vseh deležnikih (Povzetek dokumentov 2002-2010), je bila delujoča mreža in naraščanje odziva nanjo, kar je razvidno iz letnih poročil.

Z zmanjševanjem financiranja kadrov je prihajalo do težav na različnih področjih (nesodobna učna gradiva, neenoten in stihijski razvoj mreže, fluktuacija kadrov, nižja kakovost dokumentacije). Reševanje težav dokumentirajo Dogovori med ACS in KOŽ (primer je npr. Dogovor 2008). Odsotnost ESS sredstev in proračunskih sredstev za koordinacijo v letu 2014 je bila po navedbah druge fokusne skupine in internih ustnih informacijah, predvidoma rešena z dogovorom za sofinanciranje projekta za ponovni zagon s posebnim poudarkom na ACS, nakar so bila sredstva MIZŠ jeseni usmerjena na MKL, o čemer deležnika nista bila obveščena. Koordinacija je zato omejena le na nujno zagotavljanje delovanja mreže (vstop in izstop v aplikacijo za spremljanje delovanja, vpis v ReNPIO in odziv na pobude MIZŠ) ter na sodelovanje v pripravi tega besedila.

Prav v vseh središčih, ki smo jih obiskali, so se pritoževali nad pomanjkanjem oziroma odsotnostjo koordinacije, kar so potrdile tudi ostale navedbe in predlogi fokusnih skupin. Vsi menijo, da bi bilo nujno in koristno, če bi obstajalo neko vozlišče, v katerem bi se zbirale pobude, informacije, primeri dobrih praks, preverjeni in ocenjeni programi učenja, kar bi bilo vsem dostopno. Prav odsotnost koordinacije je bila glavna pripomba vseh sogovornic v obiskanih središčih. Naloge koordinacije so bile opredeljene že leta 2008 (Dogovor KOŽ-ACS 2008) in obsegajo: usklajevanje in spodbujanje mreže izvajalcev z redno komunikacijo, usklajevanje in skrb za skupno promocijo, ustrezno zagotavljanje in povezovanje svetovalne dejavnosti, utrjevanje identitete projekta v različnih kontekstih in nivojih, skrb za kontinuirana vsebinska srečanja praktikov, ažurno urejanje skupne dokumentacije, sodelovanje pri pripravi nacionalnega poročila, skrb za kakovost pri neposrednem delu z udeleženci učnega in izobraževalnega procesa, pobude za dopolnjevanje in razvoj kriterijev kakovosti, pobude razvoju, ki izhajajo iz neposrednega dela v praksi, skrb za zagotavljanje virov za kritje materialnih stroškov projekta (za promocijo, širitev opreme ali gradiv, študentsko pomoč itd.) in usklajevanje s sofinancerjem mreže izvajalcev, trenutno je to MIZŠ.

Operativne naloge koordinacije za projekta »**Organizirano samostojno učenje**« in »**Borza znanja**« so:

- vodenje in ažuriranje baz podatkov;
- komunikacija z izvajalci posamezne mreže;
- načrtovanje, organizacija in izpeljava izobraževalnih programov za usposabljanje osebja/strokovnih delavcev (npr. izbira vsebine in predavateljev, uporaba prostora, izdaja potrdil);
- načrtovanje, organizacija in izpeljava rednih letnih srečanj (npr. izbira vsebine in predavateljev, uporaba prostora, izdaja potrdil);
- svetovalna pomoč;
- informiranje mreže neformalnih oblik učenja o dogodkih, pomembnih za njihovo delovanje;

- spremljanje in ocenjevanje projektov oz. neformalnih oblik učenja (npr. svetovalno-
evalvacijski obiski, zasnova poročil in njihovih interpretacij);
- spremljanje in posodabljanje delovanja računalniških aplikacij za spremljanje dejavnosti
projektov glede na nadaljnji razvoj projektov;
- sistemsko urejanje položaja projektov;
- promocija dejavnosti projektov;
- priprava letnih poročil za lastne razvojne in raziskovalne potrebe ter za pristojno ministrstvo
oz. financerja dejavnosti in;
- iskanje novih virov znanja in sredstev (npr. iz mednarodnih projektov);
- načrtovanje, priprava, organizacija in izpeljava mednarodnih projektov;
- oblikovanje in posredovanje pobud za razvoj in raziskave;
- usklajevanje kriterijev za sofinanciranje posamezne mreže s sofinancerjem (trenutno MIZŠ);
- druge naloge za potrebe prakse, razvoja in raziskovanja, ki so v skupnem interesu in krepijo
obstoj in razvoj dejavnosti.

V intervjujih in na fokusni skupini je bila posebej izpostavljena potreba po koordinaciji na področju
dostopnosti spletnih učilnic, e-gradiv in še zlasti dostopa do slovenskih učnih gradiv ter (dodatnega)
izobraževanja strokovnih delavcev.

BORZA ZNANJA

Razvoj mreže BZ je potekal po sledeči dinamiki:

1. december 1993 – BZ Ljubljana, pri KOŽ z ustanovitvijo še drugih, pridobi po dogovoru z ACS zaradi vzpostavitve enotnega koncepta in izvajanja treh temeljnih funkcij (razvoja, izobraževanja in usposabljanja sodelavcev) tudi koordinacijo BZ v Sloveniji (poleg statusa regijske BZ, še status Osrednje BZ);
24. januar leta 1996 – BZ Maribor, ustanovljena pri zasebni izobraževalni organizaciji z zelo obsežno izobraževalno ponudbo;
26. maj leta 1996 - BZ Novo mesto v RIC Novo mesto;
4. junij 1997 – BZ Slovenj Gradec v okviru MOCIS, Centra za izobraževanje odraslih Slovenj Gradec, prva v vrsti lokalnih enot;
22. oktober 1998 – BZ Izola v prostorih Mestne knjižnice Izola, s statusom regijske BZ;
14. maj 1999 – BZ Murska Sobota, ki deluje pod okriljem Ljudske univerze v Murski Soboti, s statusom lokalne BZ;
19. april 2000 – BZ Škofja Loka, v Izobraževalnem centru Freising Škofja Loka, s statusom lokalne BZ;
1. december 2005 – BZ Ptuj, v prostorih Ljudske univerze Ptuj, s statusom lokalne BZ;
1. marec 2006 – BZ Celje, ki deluje v okviru izobraževalnih dejavnosti Ljudska univerza Celje, s statusom lokalne BZ.

Pregled stanja ponuja spletna stran <http://www.borzaznanja.si/>, kjer vstopita tudi ponudnik in povpraševalec po znanju. Spletna stran namreč ponuja registriranim uporabnikom pregled iskalcev in ponudnikov posameznih znanj. V primeru zanimanja za katero od teh, se med ponudnika in povpraševalca vmeša strokovni delavec borze, ki zainteresiranim posreduje podatke o ponudniku, oziroma povpraševalcu.

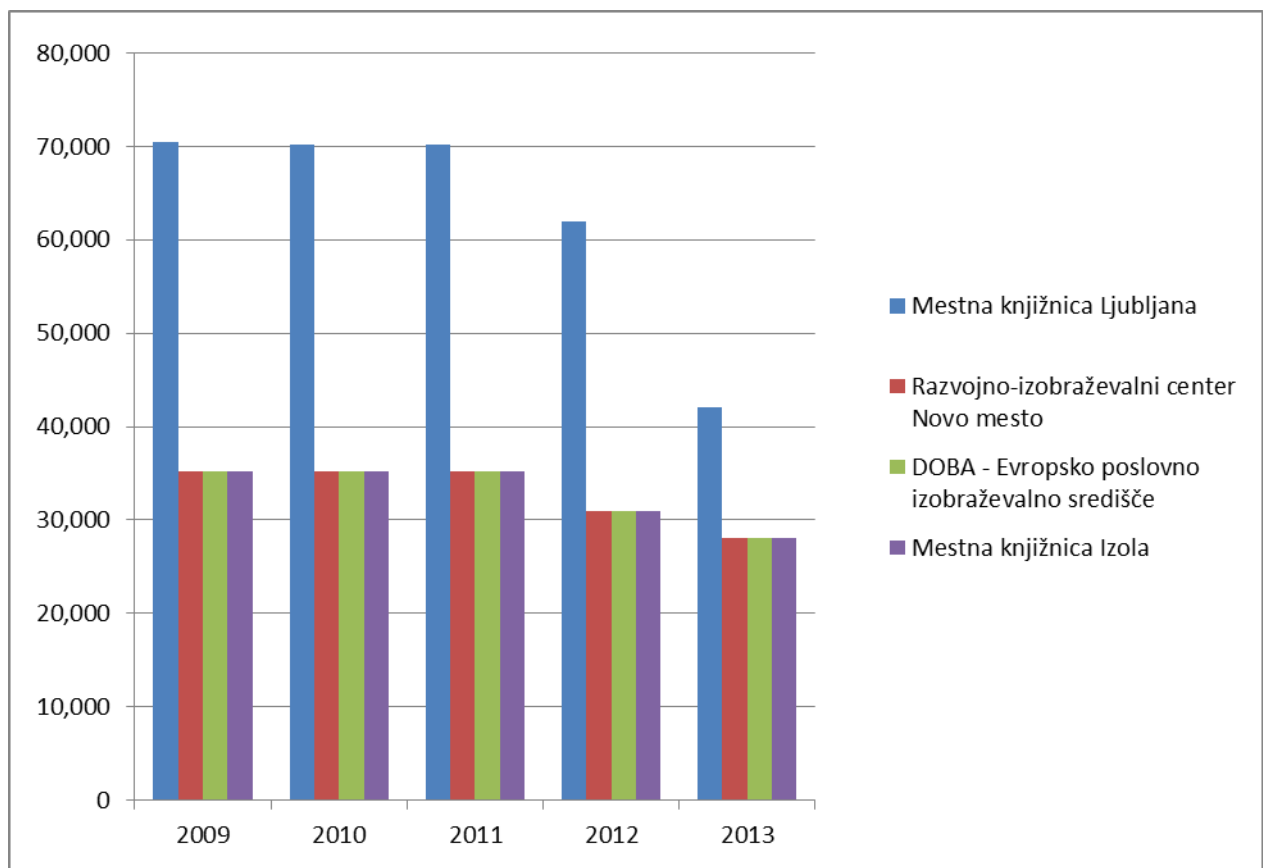
76

Preglednica 16: FINANCIRANJE BORZ ZNANJA S STRANI MIZŠ, V OBDOBJU 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Mestna knjižnica Ljubljana	70,536	70,196	70,196	61,902	42,018
Razvojno-izobraževalni center Novo mesto	35,268	35,268	35,268*	30,951	28,012*
DOBA - Evropsko poslovno izobraževalno središče	35,268	35,268	35,268	30,951	28,012
Mestna knjižnica Izola	35,268	35,268	35,268	30,951	28,012
SKUPAJ (eur)	176,340	176,000	176,000	154,755	126,055

*v aplikaciji ReNPIO sta vnešeni številki: za leto 2011 29.390 eur, in za leto 2013 22.960 eur;

Slika 37: FINANCIRANJE BORZ ZNANJA S STRANI MIZŠ, V OBDOBJU 2009-2013

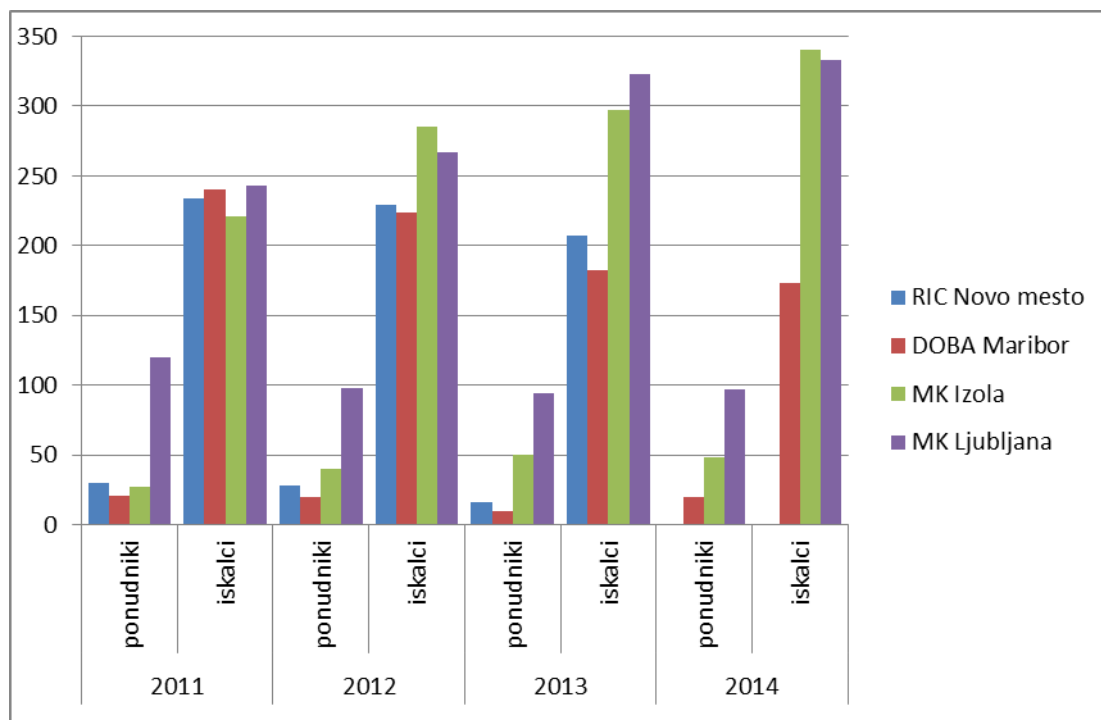
Vir: MIZŠ, aplikacija ReNPIO.

Pri predstavitvi delovanja BZ smo nekoliko omejeni. Namreč MIZŠ financira samo štiri borze in samo te štiri so dolžne o svojem delovanju poročati v aplikacijo ReNPIO, kjer lahko spremljamo njihovo delovanje in podrobneje analiziramo značilnosti uporabnikov in vsebin.

Če odpremo spletno stran Borza znanja se nam ponudi 11 delujočih borz. Na ljudskih univerzah UPI Žalec, Zavod Znanje Postojna in LUNG Nova Gorica so jih ustanovili v okviru projekta CVŽU, ki je bil sofinanciran s strani Evropskega socialnega sklada in se je že zaključil.

V preglednici 16 in na sliki 37 si najprej pogledajmo financiranje omenjenih štirih borz, s strani MIZŠ. Številke nam povedo, da so vse borze financirane z enakim zneskom, dodatna sredstva, ki jih prejema borza s sedežem v MKL, pa so namenjeni koordinaciji. Ta koordinacija pa ni namenjena samo tem štirim borzam, ampak vsem enajstim, ki delujejo v okviru spletne strani.

Slika 38: GIBANJE ŠTEVILA PONUDNIKOV IN ISKALCEV ZNANJA

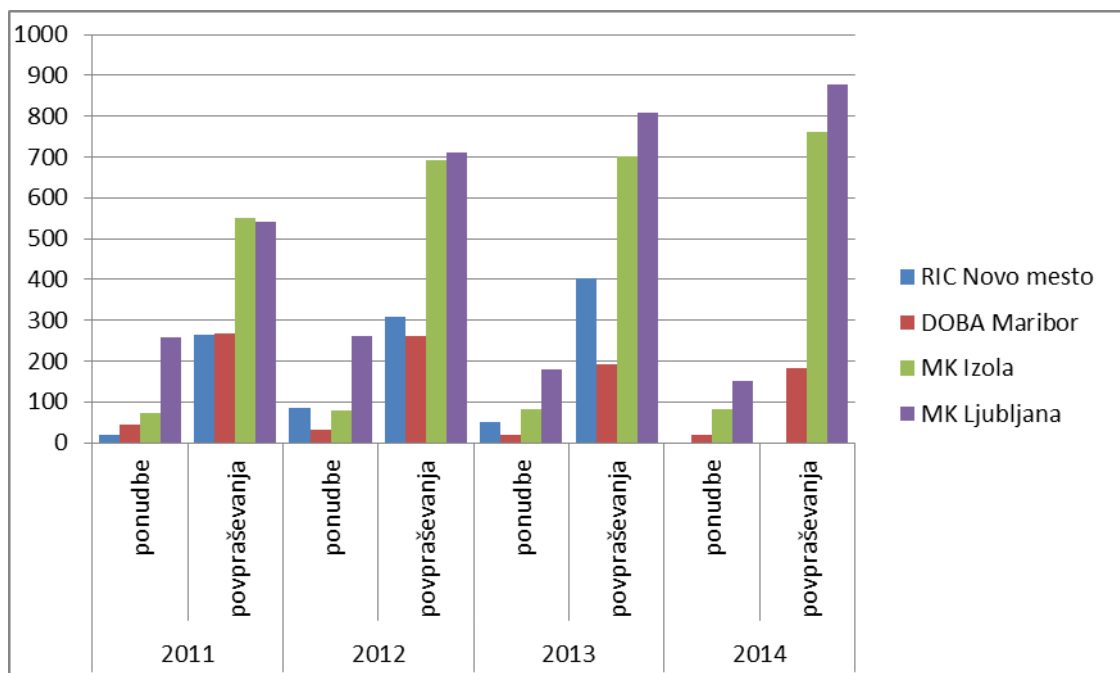
Vir: aplikacija ReNPIO.

Na sliki 38 je predstavljeno gibanje števila ponudnikov in iskalcev znanja v štirih borzah, v letih, za katera imamo podatke zbrane v aplikaciji ReNPIO (za RIC Novo mesto, za leto 2014, podatki niso vnešeni). Razberemo lahko, da med ponudniki daleč največji delež pokriva MKL, vendar se je tudi tukaj število med letoma 2011 in 2014 zmanjšalo, medtem ko se je v Mestni knjižnici Izola (MKI) povečalo.

Pri iskalcih znanj pa opazimo znatno povečanje tako pri MKL kot MKI, medtem ko se je pri DOBI število zmanjšalo.

Na sliki 39 pa je predstavljeno število ponujenih znanj (vsak ponudnik ali iskalec lahko ponuja ali išče več posameznih znanj). Razmerja so enaka, kot na sliki 38: največje število posameznih znanj ponujajo v Ljubljani, vendar število pada, pri povpraševanju pa tudi tukaj prednjačita Ljubljana in Izola, njihovo število pa se je z leti tudi v tem primeru povečalo.

Slika 39: GIBANJE ŠTEVILA PONUJENIH ZNANJ IN POVPRASEVANJ PO RAZLIČNIH ZNANJIH

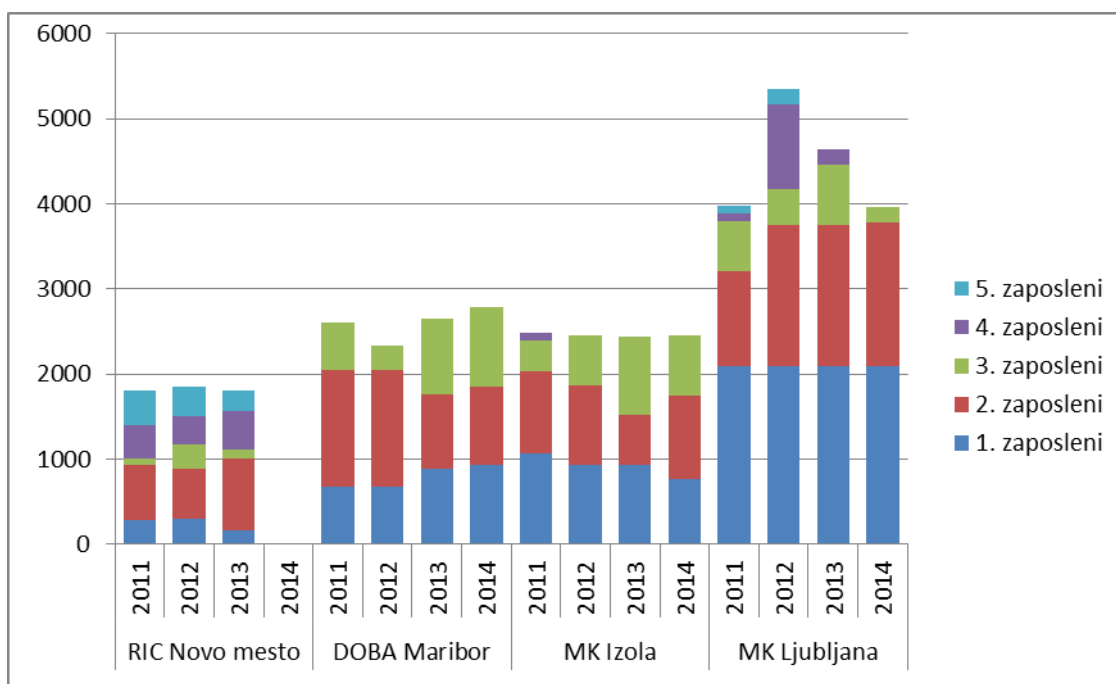

Vir: aplikacija ReNPIO;

Obseg delovanja posamezne borze je težko meriti, saj so med posameznimi uspešnimi »srečanja« med ponudbo in povpraševanjem velike razlike in jih ne moremo meriti oziroma standardizirati. Zato lahko obseg delovanja predstavimo s porabo ur strokovnih delavcev, ki pri delovanju borz sodelujejo.

Na sliki 40 so predstavljeni obsegi ur strokovnih sodelavcev, kot so jih štiri obravnavane borze vpisovale v obrazce aplikacije ReNPIO za posamezna leta, od leta 2011, ko je aplikacija začela delovati, do 2014.

Slika 40: DELOVANJE BORZE PO PORABLJENIH URAH SODELAVCEV

Vir: aplikacija ReNPIO.

Vidimo, da med DOBO in MK Izolo glede obsega delovanja po tem kazalcu skorajda ni razlik: trije zaposleni skupaj porabijo od 2200 do 2700 ur na leto. V primeru MK Ljubljane pa je ta vrednost, zaradi koordinacije, bistveno večja, med 4000 in 5000 urami, kar sta več kot dva polno zaposlena strokovna delavca. V RIC Novo mesto se ta vrednost giblje pod 2000 urami in je razdeljena na kar pet zaposlenih.

80

Preglednica 17: NAJPOGOSTEJŠE UČNE VSEBINE PONUDBE IN POVPRASEVANJA

POVPRAŠEVANJE	PONUDBA
Angleščina - nadaljevalne stopnje, konverzacija	Angleščina - nadaljevalne stopnje, konverzacija
Arhitektura	Angleščina za OŠ in SŠ
Cvetličarstvo in aranžerstvo	Arhitektura - notranja oprema
Ekonomija-drugo	Astronomija-astronomija
Energetika - energija vetra	Cvetličarstvo in aranžerstvo
Filozofija - misticizem in okultizem	Drugi jeziki – nadaljevalne stopnje, konverzacija
Filozofija - osnovna znanja filozofije	Drugi jeziki – začetne stopnje
Fotografija, film in video	Ekonomija - drugo
Geografija - drugo	Energetika- vetrna, sončna energija
Glasba - glasbila s tipkami	Filozofija - misticizem in okultizem
Godala in brenkala	Filozofija - osnovna znanja filozofije
Gostinstvo kuhanje, peka - posebna prehrana	Fizika
Gostinstvo, kuhanje, peka - nacionalne kuhinje	Fotografija, film, video
Gradbeništvo: gradnja stavb	Geografija - drugo
Grafična dejavnost	Glasba - glasbila s tipkami

Hobiji - zbirateljstvo	Glasba-kitara
Jeziki	Godala in brenkala
Jeziki - angleščina, nemščina	Gostinstvo, kuhanje in peka
Kaligrafija	Gradbeništvo
Komuniciranje: beseda in nebesedna komunikacija	Gradbeništvo - drugo, gradnja kaminov, gradnja hiš iz gline in slame
Likovna umetnost	Gradbeništvo: gradnja stavb
Likovna umetnost - slikanje	Grafično oblikovanje
Likovna umetnost - vitraži	Informatika
Literatura	Jeziki – Italijanščina – začetne stopnje, OŠ in SŠ
Matematika in statistika	Jeziki - slovenski jezik
Modeliranje, krojenje, šivanje	Jeziki-drugi jeziki , konverzacija (japonski jezik, madžarski jezik...)
Modni dodatki	Kaligrafija
Nacionalne kuhinje	Komuniciranje - drugo
Nega telesa	Kultura
Nega telesa - manikura	Lesarstvo - drugo
Nega telesa - masaže	Likovna umetnost
Osebnostna rast	Likovna umetnost - kiparstvo
Osebnostna rast - meditacija	Likovna umetnost - vitraži
Osebnostna rast - mejne metode	Likovna umetnost: keramika
Osebnostna rast - osebnostna rast-drugo	Likovna umetnost: slikanje
Osebnostna rast - Sprostitutvene tehnike in joga	Masaže
Pedagogika in andragogika-drugo	Matematika in statistika
Peka	Modeliranje, krojenje in šivanje
Ples	Nacionalne Kuhinje
Pletenje	Nega telesa
Psihologija – Psihologija-drugo	Nemščina – začetne stopnje, OŠ in SŠ
Psihologija - Svetovanje in terapija	Oblikovanje
Računalništvo in informatika -znanja osnov računalništva	Osebnostna rast - drugo
Risanje	Osebnostna rast - Mejne metode
Ročna dela - drugo	Osebnostna rast -Meditacija
Ročna dela - Modeliranje, krojenje in šivanje	Osebnostna rast: Sprostitutvene tehnike in joga
Ročna dela: Kvačkanje, klekljanje, vezenje	Peka
Steklo - graviranje stekla	Ples
Steklo - pihanje stekla	Posebna prehrana
Šport in igre - individualni športi	Prodaja
Trg dela - kadrovski inženiring in usposabljanje za trg dela	Psihologija - Svetovanje in terapija
Turizem	Računalniški programi in jeziki
Verstva in teologija -drugo	Računalništvo in informatika
Vrtnarstvo in hortikultura- bio vrtnarjenje	Risanje, slikanje
Vrtnarstvo in hortikultura-cvetličarstvo in aranžerstvo	Ročna dela - drugo
Zdravilna zelišča: Zdravilna zelišča	Ročna dela - kvačkanje, klekljanje in vezenje
Zdravstvena dejavnost	Ročna dela - modeliranje, krojenje in šivanje

Zdravstvena dejavnost - alternativne metode zdravljenja	Ročna dela - pletenje
Zdravstvena dejavnost - drugo	Socialne teme: socialne teme
Zdravstvena dejavnost: Zdravstveni nasveti	Sociologija - osnove znanja sociologije
Zgodovina - umetnostna zgodovina	Steklo - graviranje stekla
Zgodovina: splošna zgodovina	Šport in igre - vodni športi
Zgodovina - drugo	Tehnična kultura - modelarstvo
	Trg dela: Kadrovski inženiring in usposabljanje za trg dela
	Turizem - popotniške informacije
	Verstva in teologije - drugo
	Vrtnarstvo in hortikultura –bio vrtnarjenje
	Zdravilna zelišča
	Zdravstvena dejavnost - drugo
	Zgodovina - drugo
	Zgodovina - Umetnostna zgodovina

Vir: Aplikacija ReNPIO.

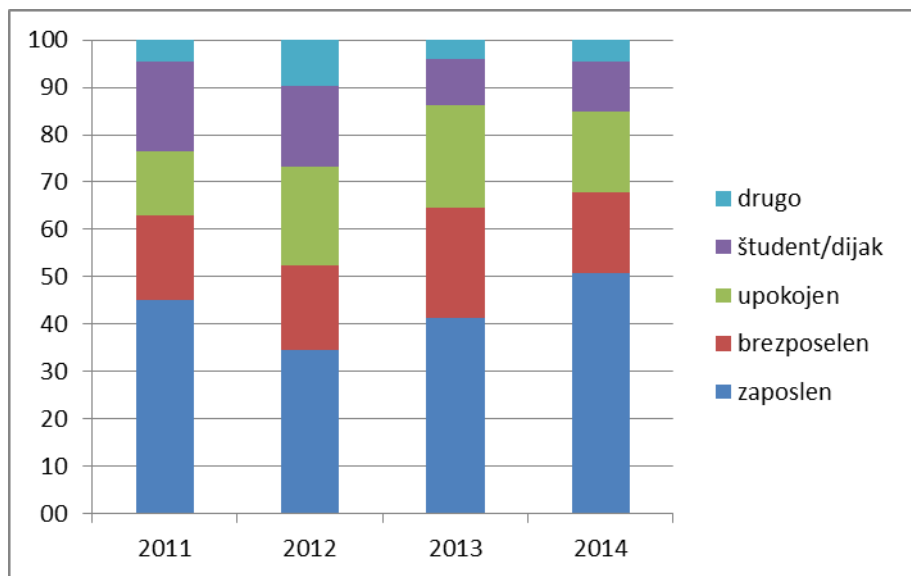
V preglednici 17 smo nanizali posamezna znanja, tako na strani ponudbe, kot povpraševanja. Seznama se, z nekaj majhnimi razlikami, v veliki meri ujemata.

V nadaljevanju si pogledjmo nekatere značilnosti uporabnikov BZ.

Na sliki 41 so uporabniki BZ predstavljeni glede na zaposlitveni položaj.

82

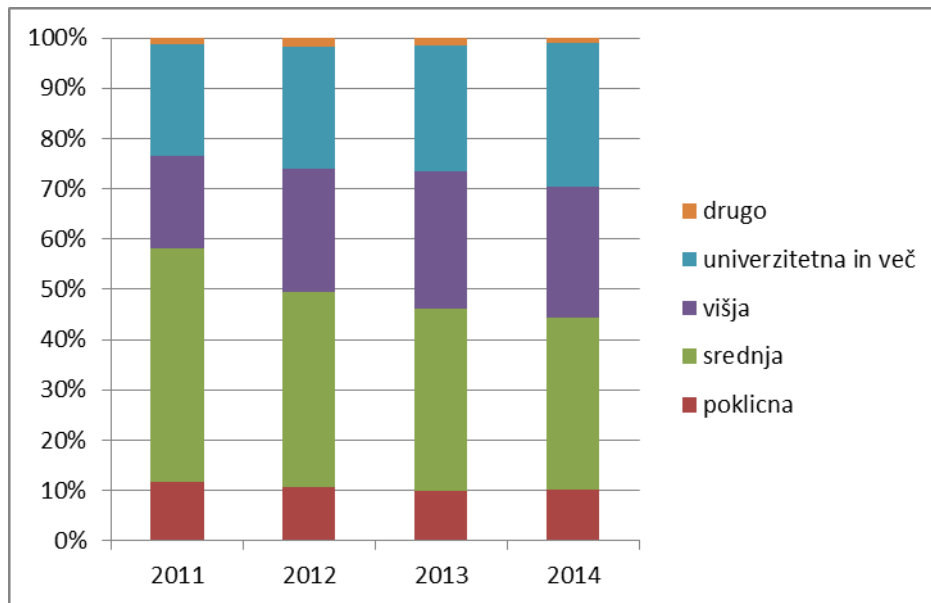
Slika 41: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO ZAPOSLOTVENEM POLOŽAJU

Vir: aplikacija ReNPIO.

Opazimo, da se deleži posameznih kategorij v zadnjih štirih letih niso bistveno spreminjali: nekoliko se je povečal delež zaposlenih, med letoma 2011 in 2013 sta se povečala deleža brezposelnih in upokojenecv in zmanjšal se je delež študentov (mogoče podatki za leto 2014, ki se še ni končalo, niso najbolj primerni za primerjavo).

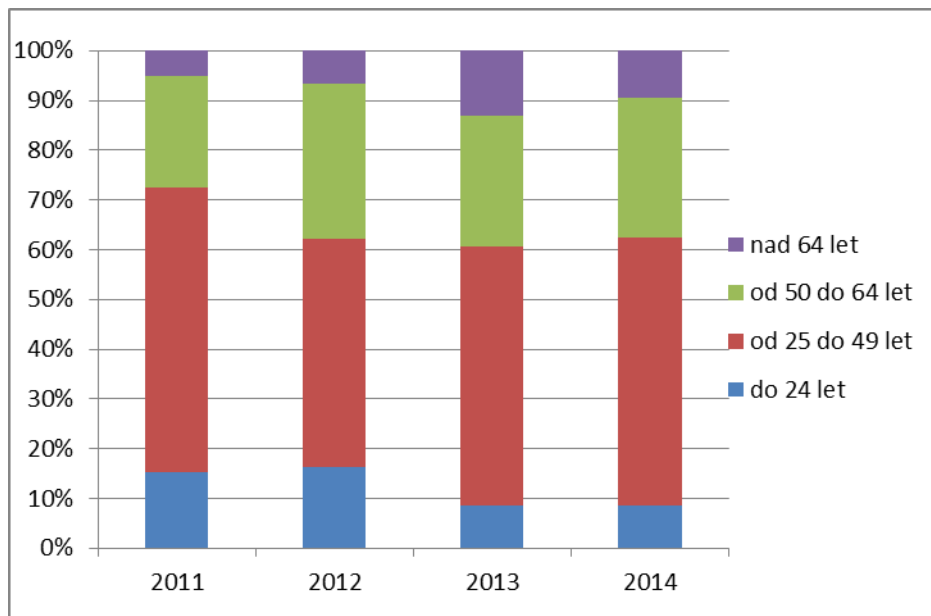
Slika 42: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO IZOBRAZBI

Vir: aplikacija ReNPIO.

Na sliki 42 so uporabniki BZ predstavljeni po izobrazbi. Opazimo velike spremembe: zmanjševanje deleža uporabnikov s srednjo izobrazbo in povečevanje bolj izobraženih. Ta podatek je zelo pomenljiv za razmislek o nadaljnjem razvoju koncepta borze znanja.

Slika 43: UPORABNIKI BORZE ZNANJA PO STAROSTI

Vir: aplikacija ReNPIO.

Na zadnji sliki 43, so uporabniki borz znanja prikazani še po starosti. Tudi v tem primeru se kažejo znatne spremembe v zadnjih letih: izrazito se je povečal delež starejših, predvsem na račun mlajših od 24 let. Tudi ta podatek bo treba upoštevati pri načrtovanju delovanja borz v bodoče.

MEDNARODNE IZKUŠNJE

Dobre prakse organiziranega samostojnega učenja v tujini

Besedilo ponuja del pogleda na OSU v tujini, in sicer opis nekaterih storitev v tujini, ki so podobne slovenskemu konceptu SSU, in predstavitev nekaterih dejavnosti podobnih slovenskemu konceptu delovanja BZ. Ker je namen besedila splošen vpogled v tuje prakse in organizacijske zasnove teh praks, so predstavljene tako konkretne rešitve v izbranih državah kot tudi konceptualne značilnosti, kolikor jih je bilo ob danih omejitvah mogoče doseči.

OSU lahko glede na klasifikacije umestimo na mejo med neformalnim izobraževanjem in priložnostnim učenjem. Sistematični opisi stanja in ponudbe, statistični podatki o udeležbi, obsegu in vsebini, so na tem področju redki. Obseg in poglobljenost analize določa več omejitev:

- razpoložljiv čas in sredstva (omejenost na vire brez mobilnosti),
- obseg besedila,
- dostop do podatkov samo v lokalnih jezikih in
- neenotnost uporabe terminologije.

Opazili smo veliko raznolikost uporabljene terminologije pri opisovanju OSU, saj se za isto dejavnost uporablja več različnih terminov ali se isti termin uporablja za različne dejavnosti. V literaturi in v spletnih virih sta prisotni dve uporabi termina učni center (angl. *learning centre*):

1. Širša učni center opredeljuje kot spremenjeno institucijsko obliko izobraževanja odraslih (Stang 2006, str. 41). V tem primeru gre za t. i. izobraževalno-storitveni center (nem. *Lernservice-Zentrum*), ki poleg ponudbe izobraževanja in učenja, vsebuje še druge možnosti za svetovanje, komunikacijo in zabavo¹⁴ (Dohmen 2001, str. 201–202). Model imenovan tudi »*One-Stop-Shop*« se je posebej uveljavil v Nemčiji in Avstriji (Stang 2010, str. 37). Iz nemškega prostora je primer Kultur123, institucija v mestu Rüsselheim, ki na eni lokaciji združuje mestno knjižnico, ljudsko univerzo, gledališče in glasbeno šolo¹⁵. Po tem principu je kot učni center v nekaterih virih opisana celotna Mestna knjižnica Dunaj in celotni Stolp znanja v Linzu (Diwischek 2006, str. 81–87). Dostopnih je več virov, ki opisujejo učne centre v Evropi sledeč širši opredelitvi (npr. Stang in Hesse ur. 2006; Stang, Hesse in Clark ur. 2006; Wack 2000).
2. Ožja opredelitev učni center opredeljuje kot z ustrezno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in učnimi gradivi opremljen prostor za individualno samostojno učenje, v katerem uporabniku pri izbiri učnih gradiv in načina učenja pomagajo strokovno usposobljeni svetovalci in mentorji. V Sloveniji v tem pomenu govorimo središčih za samostojno učenje¹⁶.

¹⁴ Eden prvih primerov prostorske združitve izobraževanja odraslih in splošnih knjižnic je bil londonski koncept Idea store, ki je bil vzorčni model in navdih tudi za razvoj drugih podobnih organizacijskih oblik drugje, npr. na Danskem (Jessing Tønder 2006, str. 31) in v Avstriji.

¹⁵ <http://kultur123ruesselsheim.de/>

¹⁶ <http://ssu.acs.si/predstavitev/>

V naši analizi pri opredeljevanju in opisovanju SSU sledimo ožji opredelitvi, OSU. Predstavljamo torej geografsko gledano parcialni¹⁷ pregled OSU izven Slovenije. Primere dejavnosti smo v izbor uvrstili na podlagi podobnosti s slovenskim konceptom SSU, t.j. zagotavljanje prostora in strokovnega kadra za podporo učečemu, in konceptom BZ, t.j. povezovanje individualnih ponudnikov in iskalcev znanja. Kriteriji in skupne značilnosti izbranih primerov so natančneje opredeljeni v uvodu v poglavju z opisi primerov. V analizi so iz geografskega vidika podrobno opisani primeri SSU iz Avstrije, Nemčije in Romunije, ter primeri učnih centrov kot se pojavljajo na univerzah v različnih državah. Izbrani primeri podobni slovenskemu konceptu BZ v večini (razen primera učenja v tandemu, vezanega na nemško govorno področje), presegajo omejitve na ozemlje nacionalnih držav.

Izbrani primeri nakazujejo trende in možne (inovativne) dopolnitve za obstoječi koncept in prakso OSU v Sloveniji, bodisi v obliki SSU ali BZ. Vsak primer je predstavljen z enako shemo:

1. namen in lokacija storitve,
2. ciljna skupina in ključni nameni storitve,
3. opis prostora in storitve,
4. kadrovska opremljenost in vloge kadrov
5. financiranje (a.) z vidika uporabnika, (b.) z vidika vira za delovanje,
6. odziv in spremljanje,
7. nacionalna oz. regionalna koordinacija.

V analizi so zaradi aktualnosti in dostopnosti podatkov opisani primeri SSU, ki so z delovanjem pričela po letu 2007. Delovanje učnih centrov v širšem in ožjem pomenu pa ima daljšo tradicijo. Primer zgodnejšega razvoja je Velika Britanija, kjer so bili učni centri v širšem in ožjem pomenu predmet strokovnih diskusij že med leti 1960 in 1970. Tako je v Angliji od leta 1980 do leta 2000 praktično v vsaki izobraževalni instituciji nastal kakšen učni center¹⁸ in tako so nastali številni centri v splošnih knjižnicah, na univerzah, v podjetjih, srednjih šolah ipd. (Wack 2000, str. 3). Po letu 2000 je bilo v Veliki Britaniji spodbujano ustanavljanje zasebnih učnih centrov, namenjenih predvsem migrantom (Stang 2006, str. 43). Izbrani opisi primerov, ki so podobni slovenskemu konceptu borze znanja, zajemajo tudi prve primere sistematične organizirane menjave znanja med posamezniki iz konca 80. in začetka 90. let 20. stoletja, in sicer primer časovne banke v Združenih državah Amerike in učenja tujih jezikov v tandemu v Nemčiji. Pri slednjem smo opisali dve novejši različici – spletni portal Tandepartners in primer organizacije učenja v tandemu iz avstrijskega Linza. V analizo so vključeni tudi novejši koncepti kot so kreativnice (angl. *makerspace*), skupni delovni prostori (angl. *coworking spaces*) in spletne skupnosti »naredi sam« (angl. *Do It Yourself - DIY*).

Večina podatkov je zbrana posredno, na podlagi pregleda spletnih virov, kot so spletne strani institucij ponudnic izobraževanja odraslih v različnih državah in različne spletno dostopne baze podatkov, del podatkov pa je zbran tudi z neposredno komunikacijo s ponudniki storitev (predvsem s področja Avstrije) in pa na podlagi neposrednega dela v instituciji ponudnici storitev.

¹⁷ Zaradi prostorske omejenosti manjka npr. pregled primerov iz skandinavskih držav.

¹⁸ Poimenovanje »learning centre« je v Veliki Britaniji zelo popularno in se uporablja za zelo različne tipe organizacij, ki omogočajo kakršenkoli dostop do kakršnega koli učenja v kakršni koli obliki. Termin označuje tako ponudbo za splošno javnost kot tudi za posamezne ciljne skupine in tudi takšne, ki ponujajo širok nabor učnih oblik in metod (Clark 2006, str. 53). Ti se med sabo v različnih vidikih razlikujejo, zaradi česar so glede na njihove skupne značilnosti nastale klasifikacije učnih centrov (Wack 2000, str. 3).

Središča za samostojno učenje

Za dejavnosti OSU v SSU smo pri pripravi tega pregleda zasledili sledeče izraze:

- *Open learning centre* (angl. in nem.)
- *Language centre* (angl.)
- *Zentrum für selbstreguliertes Lernen* (nem.)
- *Selbstlernzentrum* (nem.)
- *Lernzentrum* (nem.)

Dejavnostim iz seznama je skupno, da uporabnikom zagotavljajo:

1. prostor za samostojno učenje s potrebno
 - a. informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (računalnik, slušalke, mikrofoni, dostop do interneta),
 - b. gradiva primerna za samostojno učenje (interaktivni računalniški programi, tiskani materiali, spletni viri) in
2. strokovne delavce z naslednjimi vlogami
 - a. mentorstvo,
 - b. svetovanje
 - c. informiranje ali
 - d. spremljanje.

Osebna prisotnost strokovnega delavca, usmerjenega predvsem v uporabnika, je tista, ki opredeljuje učni center za samostojno učenje in ga loči od prostora, kjer je na voljo učno mesto in učni material (Wack 2000, str. 2–3). Primer slednjega prostora je npr. študijska čitalnica ali prostor za učenje v splošni knjižnici, in tega v analizi nismo obravnavali kot primerov OSU. Poglobljenost opisov posamezne dejavnosti je odvisna od dostopnih podatkov.

Pregled izbranih praks podajamo primerjalno za ciljne skupine, financiranje, vloge kadrov in koordinacijo. Podobnejše opise in vpogled omogočajo citirani viri in interno gradivo, dostopno na ACS.

Preglednica 18: PREGLED IZBRANIH PRAKS ORGANIZIRANEGA SAMOSTOJNEGA UČENJA V TUJINI

	Ciljna skupina	Financiranje	Vloge kadrov	Koordinacija
Učni center LeWis Linz	Vsi prebivalci lokalne skupnosti, migranti, osipniki, udeleženci programov ljudske univerze	Plačljiva storitev za uporabnike. Za delovanje še sredstva lokalne skupnosti, različne projekti.	Različni informatorji, svetovalci, mentorji. Svetovalci in mentorji specializirani za posamezne vsebine.	Na nacionalni ravni ni koordinacije. Neformalna mreža petih učnih centrov iz Nemčije in Avstrije.
Učna centra Bad Kreuznach in Bingen	Vsi prebivalci lokalnega okolja, poudarek na migrantih.	Za uporabnike brezplačno. Delovanje financirano iz sredstev EU in lokalne skupnosti.	Opravljajo vlogo informatorja in svetovalca. Za Bad Kreuznach: profesorici tujih jezikov z migrantskim ozadjem.	Nista del nacionalne ali regionalne koordinacije.
»Quali-Fair«/Open Learning Center	Migrantje, posamezniki, katerih materni jezik ni nemščina.	Za uporabnike brezplačno. Za delovanje sredstva Evropskega socialnega sklada in avstrijskega ministrstva za izobraževanje, umetnost in kulturo.	Spremljevalci pri učenju, na voljo tudi prostovoljci.	Skupna koordinacija znotraj projekta je obsegala izdelavo skupne zloženke, skupno evalvacijo in del skupne promocije.
Učni centri na univerzah	Študentje in zaposleni v določeni instituciji.	Za uporabnike je strošek običajno vključen v plačilo šolnine za študij. Za delovanje: zelo različni; državna sredstva, zasebna sredstva, šolnine, projekta sredstva ipd	Za usmerjanje in pomoč so običajno na voljo strokovni delavci.	Podatki o tem vidiku niso dostopni.
Biblionet	Vsi prebivalci lokalnega okolja.	Za uporabnike brezplačno. Za delovanje: Bill & Melinda Gates Foundation, mednarodna nevladna organizacija IREX, romunsko nacionalno združenje za splošne knjižnice in knjižničarje, Ministrstvo za kulturo, lokalne in regionalne vlade in knjižnice.	Pomoč uporabnikom je le ena izmed delovnih nalog zaposlenih, ki nastopajo v več vlogah: kot izobraževalci zaposlenih, izobraževalci uporabnikov, v vlogi knjižničarjev, nosilcev mednarodnih projektov, individualnih mentorjev pri učenju, informatorjev, svetovalcev.	Koordinacija ni omejena izključno na učni center, ampak na celotni projekt. Izvajata jo neprofitna organizacija IREX in romunsko nacionalno združenje za splošne knjižnice in knjižničarje.
TandemLernen, LeWis	Vsi prebivalci lokalne skupnosti, predvsem migrantje.	Plačljiva storitev za uporabnike. Za delovanje še sredstva lokalne skupnosti,	Mentor poveže udeleženca, jima pomaga določiti cilje, da napotke za	Licenca prevzeta od Tandem Fundazioa.

	Ciljna skupina	Financiranje	Vloge kadrov	Koordinacija
		različne projekti.	delo, spremlja delo in ju podpira pri evalvaciji.	

Avstrijski primer Le-wis (Linz Avstrija, glej Lernzentrum LeWis, 2014) je del mreže, v kateri so tudi nemški ponudniki [Kultur 123 Stadt Rüsselheim](#), [Südpunkt iz Nürnberga](#), Center za informacije in izobraževanje [ZIB](#) iz kraja Unna ter [DAStietz](#) iz kraja Chemnitz. Vsem štirim je skupno, da so učni centri v širšem pomenu termina, imajo pa znotraj tega tudi dejavnosti podobne SSU v Sloveniji. Drugi primer sta učna centra Bad Kreuznach in Bingen, Nemčija, prvi deluje v uradu župnije od januarja 2008 in je osredotočen na vprašanja priseljencev, po njem pa je nastal tudi učni center v Ljudski univerzi Bingen in je deloval od marca 2012 do maja 2014, ko je bil pa prostorsko umeščen v mestno knjižnico Bingen. Vsebinsko gledano je pri obeh poudarek na temeljnem opismenjevanju, osnovnih bralnih in pisnih spretnostih (uporabniki iz držav, kjer pisava ni latinica), podpora za dokončanje začetnega formalnega izobraževanja, začetno računalniško opismenjevanje, učenje tujih jezikov ter tudi kot možnost za dopolnitev in ponovitev vsebin, ki jih obravnavajo na tečajih ipd. V obeh centrih je v ospredju cilj, da se uporabnik poleg obiskovanja učnega centra vključi še v druge izobraževalne programe, v skladu s tem pa je udeležencem nudena podpora pri vstopu v proces organiziranega (formalnega in neformalnega) izobraževanja. Uporabnikom je na voljo tudi svetovanje pri izbiri primernih tečajev na ljudskih univerzah ali pri drugih ponudnikih. Uporabniki uporabljajo centra tudi kot dopolnilno obliko izobraževanja ob jezikovnih tečajih, različnih integracijskih izobraževalnih programih, ob pripravah na izpite iz tujih jezikov ter tudi za pisanje življenjepisov in prijav za delovna mesta. Spremljanje je poenostavljeno na ime in priimek ter čas uporabe učnega centra v listo prisotnosti, šele pri drugem ali tretjem obisku v celoti izpolnijo vpisni list. Opisana učna centra nista del nacionalne ali regionalne koordinacije. Več v interni dokumentaciji ter v spletnih virih (LU Bingen: <http://www.vhs-bingen.de/index.php?id=300>, Urad župnije Bad Kreuznach za vprašanja priseljencev: http://auslaenderpfarramt.de/?page_id=59).

V okviru integracijskega projekta »Quali-Fair«/Open Learning Center (v nadaljevanju OLC) so v Avstriji delovali trije t. i. *Open learning centri*, in sicer OLC Karitas v Gradcu, OLC v BFI Tirol, Innsbruck ter OLC v oddelku za begunce diakonije na Dunaju. Projekt je trajal od 1. avgusta 2013 in 25. maja 2014, delovanje OLC-ji pa so bili namenjeni migrantom, posameznikom, katerih materni jezik ni nemščina, da bi bile izboljšane zaposlitvene možnosti migrantov preko podpore pri (formalnem) izobraževanju, in sicer zaključek obstoječega šolanja ali vpis v programe za pridobitev višje stopnje izobrazbe ter pridobivanje in izboljševanje znanja nemškega jezika. Med se je v treh OLC učilo 520 oseb, od tega 395 v Gradcu, 88 v Innsbrucku in 37 na Dunaju in med njimi pa je bilo približno 60 % moških. Natančnejša analiza je pokazala, da so OLC uporabljali predvsem mlajši moški, iz držav tretjega sveta, ki v Avstriji bivajo šele krajši čas. Projekt je vseboval koordinacijo, ki je obsegala izdelavo skupne zloženke, skupno evalvacijo in del skupne promocije. Več na OLC Karitas Gradec <http://www.caritas-steiermark.at/hilfe-einrichtungen/fuer-migrantinnen/integration/quali-fair-graz/>
Projekt Quali-Fair: <http://www.quali-fair.at/>.

Veliko učnih centrov deluje tudi na univerzah kot primerov *open learning* in *learning* centrov, kjer so prostori običajno združeni z visokošolsko knjižnico in čitalnico. Poudarek je predvsem na učenju tujih jezikov, zato jim v nekaterih primerih pravijo tudi (multimedijski) jezikovni centri. Uporabnikom v teh

centrih so običajno za usmerjanje in pomoč pri učenju na voljo strokovni delavci. Podatkov o spremljanju in koordinaciji nismo našli. Viri za različne države pa so:

Finska <http://www.helsinki.fi/kksc/english/tutorsandselfaccess.html>,

Japonska: <http://kandaeli.com/2010/09/24/silc/>

Nemčija: <https://www.sprachenzentrum.hu-berlin.de/>

Španija: <http://www.ub.edu/sl/en/fl/servei3.htm>

Tajvan: <http://www.cle.nkfust.edu.tw/files/13-1044-14635.php>

Biblionet je projekt v romunskih splošnih knjižnicah v okviru fundacije Billa in Melinde Gates v okviru programa Global libraries¹⁹, s katerim so v 41 okrožnih knjižnicah v Romuniji ustanovljeni Regionalni izobraževalni centri (*The Regional Training Centers*) in v njih usposobljenih približno 3.000 knjižničarjev, pri čemer je šlo za izobraževanje izobraževalcev v knjižnicah (angl. *TOT – training fot the trainers of library*). K projektu se je z donacijo priključilo romunsko zasebno podjetje Intuitext, ki je doniralo 4.500 e-izobraževalnih paketov. Izobraževalni paketi so vsebovali 19 e-izobraževalnih programov za pet šolskih predmetov, ki pokrivajo kurikulum od začetka šolanja do srednje šole, namenjeni šolanju mladine in odraslih, dejavnost samostojnega učenja pa ni omejena samo na projekt Biblionet, ampak za svoj obstoj uporablja različne finančne vire oz. kombinirane oblike financiranja – del prihodkov iz sredstev lokalnih skupnosti in del iz mednarodnih projektov, saj ni celovitega sistematičnega nacionalnega systemskega financiranja. Beleženju informacij je namenjen list za vpisovanje prijav. Pogosto je težava, da uporabniki ne želijo dati informacij o svoji starosti, o tem, kaj se učijo in katere vire uporabljajo. Njihova odzivnost se poveča, če imajo dober stik s tam zaposlenim informatorjem. Koordinacija je vzpostavljena, vendar s pomočjo mednarodne neprofitne organizacije IREX ter nacionalnega združenja za splošne knjižnice in knjižničarje. Več na sledečih spletnih straneh:

http://www.bjbv.ro/en/default_en.php

<http://www.irex.org/project/biblionet-global-libraries-romania>

<http://conference.ifla.org/past-wlic/2011/124-baran-en.pdf>

Borze znanja

Za dejavnosti podobne dejavnosti slovenskemu konceptu BZ, smo pri pripravi tega pregleda zasledili sledeče izraze:

- Učenje jezikov v tandemu (nem. *Tandem Lernen; der Sprachtausch; Sprachtandem ali SprachDUO*)
- Časovna banka (angl. *Time banking*)
- *DIY ali Do It Yourself* (angl.)
- Kreativnice (angl. *Makerspace*)
- Deljen/skupni delovni prostor (angl. *Coworking*)

Dejavnostim, ki smo jih uvrstili v pregled, je skupno, da na določen način (preko spletnega vmesnika, preko zagotavljanja prostora, preko organizacije dogodkov za povezovanje) povezujejo ponudnike in iskalce različnih znanj. Pomembno je, da ti ponudniki in iskalci znanj niso institucije, ampak da gre za ponudnike, ki so običajno fizične osebe in da v naslednji fazi menjava znanja poteka med različnimi

¹⁹ Podpora fundacije Billa in Melinde Gates v okviru projekta Global libraries je od leta 2002 prejelo približno 13.000 knjižnic, ki so organizirale izobraževanje za 20.000 zaposlenih v knjižnicah in približno 1,5 milijona uporabnikov. Države, kjer je financiranje potekalo v večjem obsegu so še: Bolgarija, Moldavija, Ukrajina, Turčija, Mehika, Latvija, Litva, Čile, Botsvana, Vietnam, Indonezija, združene države Amerike.

posamezniki. Ti posamezniki v večini primerov niso poklicni ponudniki določenih znanj, v ospredju pa je pri tem menjava znanja v določeni skupnosti in nadgrajevanje znanja. Sam način menjave, kraj, čas in lokacija menjave so prepuščeni ponudnikom in iskalcem znanja, v nekaterih primerih pa so jim za izmenjavo in nadgrajevanje znanja na voljo tudi prostori in gradiva. Poglobljenost opisov posamezne dejavnosti je odvisna od dostopnih podatkov.

Preglednica 19: PREGLED IZBRANIH PRAKS IZMENJAV ZNANJ V TUJINI

	Ciljna skupina	Financiranje	Vloge kadrov	Koordinacija
TandemPartners	Vsi uporabniki spleta, nemško govorno okolje.	Za uporabnike brezplačno. Za delovanje je odgovorno zasebno podjetje, del sredstev iz oglasov na spletni strani.	Vzdrževanje in nadgrajevanje spletne aplikacije, spletni marketing.	Portal je namenjen povezovanju v nemško govorečih deželah.
Časovna banka	Globalni nivo, omejeno na predstavnike posamezne lokalne skupnosti.	Uporabnikom so informacije o drugih ponudnikih/iskalcih na voljo brezplačno. Za delovanje je financiranje nesistematično, veliko prostovoljnega dela oz. dela za »točke« in »dobropise«.	Ni redno zaposlenega kadra, veliko dela opravijo člani časovne banke, ki za to sodelovanje dobijo dobropis v časovni banki.	Na svetovni ravni nekaj podpore novoustanovljenim (materiali, navodila, spletna aplikacija).
Naredi sam	Vsi uporabniki spleta.	Za uporabnika je uporaba takšnih spletnih virov običajno brezplačna. Urednikovanje in objave običajno potekajo na brezplačnih platformah, v nekaterih primerih to financirajo kakšne založbe, medijske hiše.	Portali v redkih primerih moderirani s strani poklicnih urednikov spletnih portalov, običajno pa tudi to urejanje prevzemajo posamezniki, ki se s tem ne ukvarjajo poklicno.	Portali urejani s strani enega ustvarjalca ali manjše skupine ustvarjalcev, lahko pa tudi zelo velikih skupnosti, nekateri tudi s strani založb, medijskih hiš.
Kreativnice	Vsi prebivalci - prioritete odvisne od kreativnice.	Običajno so prostori in materiali uporabnikom na voljo brezplačno. Finančni viri za delovanje so zelo raznoliki.	Pomoč strokovnih delavcev je lahko na voljo del časa, večinoma si uporabniki pomagajo med sabo.	Gibanje. Številna društva in skupnosti.
Skupni delovni prostori	Vsi prebivalci - prioritete odvisne od skupnega delovnega prostora.	Prostor je uporabnikom na voljo brezplačno ali pa zanj plačajo najemnino. Finančni viri za delovanje so zelo raznoliki.	Pomoč strokovnih delavcev je lahko na voljo del časa, večinoma si uporabniki pomagajo med sabo.	Gibanje. Številna društva in skupnosti. Revija oziroma spletni portal DeskMag.

Koncept izmenjave znanja tujih jezikov med dvema oseba z različnima maternima jezikoma, ki vzajemno poteka preko osebnega stika, videoklicev ali preko dopisovanja, je v nemškem prostoru

poimenovan učenje v tandemu (nem. *Tandem Lernen*), zanj se uporabljajo tudi termini izmenjava jezikov (nem. *Sprachaustausch*), jezikovni tandem (nem. *Sprachtandem*) ali tudi jezikovni duet (nem. *SprachDUO*). Koncept učenja jezikov v tandemu se izvaja v več institucijah, in organizacijo učenja v tej obliki svojim uporabnikom ponuja več, predvsem visokošolskih institucij, namenjenih študentom npr.:

- Humboltova univerza v Berlinu,
- Univerza Basel,
- Univerza Zürich,
- Univerza Leipzig,
- Univerza Manchester,
- Univerza Leuven, Nizozemska,
- največja evropska študentska organizacija AEGEE in
- Universität für Bodenkultur na Dunaju.

Poleg tega je na spletu več mednarodnih spletnih baz, ki ponujajo možnost (brezplačnega) iskanja partnerjev za učenje jezika v tandemu.

Koncept učenja v tandemu naj bi bil ustvarjen leta 1994 na Univerzi Ruhr, Bochum, Nemčija²⁰. Takrat je bila s pomočjo evropskih sredstev ustanovljena fundacija Tandem, v povezavi z njo še vedno deluje Mednarodna mreža Tandem in agencija Tandem, ki na mednarodni ravni omogoča brezplačno iskanje kontaktov za izvajanje učenja v tandemu. Spletna stran²¹ je na voljo v nemškem, angleškem, španskem, francoskem in nizozemskem jeziku.

Kot primera dobre prakse za natančnejši opis smo izbrali dva primera. Prvi je spletni portal TandemPartners²², drugi je pa učenje v tandemu, kot je organizirano v LeWisu, učnem centru, ki deluje na preseku ljudske univerze in splošne knjižnice v avstrijskem Linzu v t. i. Stolpu znanja (nem. *Wissensturm*). Prvega smo izbrali, ker gre za novejšo, povsem spletno storitev, ki jo ponuja podjetje in je trenutno zelo dejavna, drugo pa smo izbrali, saj predstavlja pristop, kjer je v ospredju osebni stik, poudarjena je vloga mentorja/svetovalca in se odvija v javnem zavodu.

Portal **TandemPartners** je namenjen vsem uporabnikom interneta, se pravi posameznikom, ki so večji uporabe spleta in ga je ustanovilo dansko podjetje Better Collective. Pregled uporabnikov po starosti daje vtis, da je velika večina uporabnikov v starostni skupini med 20 in 40 let. Več na TandemPartners: <https://www.tandempartners.org/>

Tudi v Tandemlernen Linz, ki je dostopen vsem prebivalcem, najbolj pa so dejavni migranti, socialno ogroženi imajo pri plačilu te storitve 50 % popust je ključni namen storitve vzpostavitev povezave med iskalcem in ponudnikom znanja določenih jezikov (več na <http://www.linz.at/bildung/43254.asp>.)

Uporaba spletnega portala je za uporabnika brezplačna, vendar institucija zagotavlja kadre za vzdrževanje in nadgrajevanje spletne aplikacije, spletni marketing ipd. Izmenjava podatkov in vpis

²⁰ http://www.tandemcity.info/de_index.html

²¹ <http://ta.slf.ruhr-uni-bochum.de/pa/pr/anm.php?lang=en>

²² <https://www.tandempartners.org/>

oseb, opisovanje interesov in izražanje želja pa uporabniki opravijo samostojno, za kar so na portalu navodila in napotki za uporabnike.

Pri **konceptu časovnega bančništva** (angl. *time banking*) gre za izmenjavo različnih znanj, sposobnosti, spretnosti in storitev med različnimi udeleženci, zlasti lokalnimi prebivalci, pri čemer so vsa znanja vrednotena enako: ena ura dela je vedno ena ura dela, ne glede na to, ali gre za poučevanje tujega jezika, čiščenje, varstvo otroka, učenje igranja glasbenega instrumenta itd.

Časovne banke imajo poleg vzpostavljanja povezav med iskalci in ponudniki in povezovanja uporabnikov v določeni skupnosti v ozadju tudi cilj opozarjanja na socialne neenakosti, vzpostavljanje alternativnih sistemov obstoječi monetarni ureditvi, spreminjanje družbenih ureditev v smeri večje enakopravnosti, krepitev lokalnih skupnosti ipd.

Pri tem pa ne gre za klasično menjavo, torej jaz tebi – ti meni, ampak za načelo vzajemnosti: jaz tebi – ti njej – ona meni ... Delovanje časovne banke v praksi poteka tako, da tisti, ki potrebuje storitev stopi v stik s tistim, ki nudi storitev. O kraju in času izmenjave se dogovorita ponudnik in iskalec sama. Sistem deluje po načelih vzajemnosti, soustvarjanja in enakosti.

Časovno bančništvo je bilo razvito v 80-ih letih 20. stoletja v Združenih državah Amerike, kot njegov ustanovitelj je na več mestih naveden Edgar Cahn, ustanovitelj društva Time Dollar USA. Poleg približno 300 časovnih bank v Združenih državah Amerike, so podobni projekti pod različnimi imeni, kot so »pravični deleži« tudi v več kot tridesetih državah, npr. v Veliki Britaniji, na Škotskem, v Španiji, Italiji, Rusiji, na Japonskem²³. Leta 2009 je projekt pod imenom Časovna banka Slovenije ob veliki začetni medijski podpori začel teči tudi v Sloveniji. Trenutno v Sloveniji osnovna spletna stran časovne banke ni več aktivna, prav tako tudi ne Facebook profil, deluje pa še spletna stran časovne banke Šentjur, Slovenija²⁴. Posamezne časovne banke prostorsko pokrivajo različno velika območja – od držav, večjih mest, do manjših lokalnih skupnosti. Nekatere od njih so omejene na manjše skupnosti, kot so npr. coworking skupnosti²⁵.

Nekatere časovne banke delujejo na spletu, v nekaterih primerih pa so za delovanje in tudi menjave znanj na voljo prostori v kakšnih skupnostnih prostorih (prostori kakšnih društev, občin, javni prostori, kot trgi). Menjave dejavnosti potekajo tudi v zasebnih prostorih sodelujočih posameznikov.

Posamezna časovna banka koordinira, beleži in ureja izmenjavo različnih znanj, sposobnosti, spretnosti in storitev med različnimi udeleženci. Udeleženci dobijo za eno časovno enoto dela dobropis v obliki ene časovne enote dela, ki ga lahko zamenjajo za storitev oziroma delo drugega uporabnika storitve. V primerjavi s slovenskim konceptom BZ koncept časovne banke poleg prenosa znanja vključuje tudi izvajanje nekaterih del in storitev (npr. varstvo otroka, delo na vrtu), med tem, ko se BZ osredotoča načeloma samo na menjavo znanj in veščin. Razliko lahko pokažemo na primeru, ki ga v slovenskem jeziku pogosto uporabljamo. Pri konceptu borze znanja gre za to, da »ljudi naučimo loviti ribe«, da si posamezniki med sabo prenesejo znanja in si pomagajo pri njihovem uresničevanju, pri konceptu časovne banke in medsosedske pomoči pa lahko gre tudi samo za to, da

²³ <http://timebanks.org/>

²⁴ <http://cbs-sentjur.si/index.html#>

²⁵ Več o skupnih delovnih prostorih v nadaljevanju, v poglavju Kreativnice in skupni delovni prostori.

nekomu »prinesemo ribe« in za to dobimo »dobropis v časovni banki« ali da se določena stvar ne plača z denarjem. Pomembna razlika je tudi, da lahko pri konceptu časovne banke pridobljene točke, ki jih ponudnik pridobi v zameno za svoje delo pri določenem iskalcu, uporabi za »plačilo« dela tretjega uporabnika. V večini časovnih bank ni redno zaposlenih in tudi njihovemu izobraževanju ni posvečena posebna pozornost, ponekod so pripravljena navodila oziroma napotki za organizacijo časovnih bank in posameznih vidikov tega dela. V delo banke se na različne načine vključujejo tudi posamezniki iz skupnosti, člani časovne banke, ki za to sodelovanje dobijo dobropis v časovni banki. Običajno je delo organizirano v smislu sodelovanja prostovoljcev in skupnosti. Velikosti timov so različne, prav tako je različna njihova starostna, spolna, izobrazbena in etnična sestava.

Delovanje časovnih bank je kontekstualno specifično tako z vidika odziva kot z vidika zakonodajne ureditve. Tako npr. Belgija »dohodke« iz časovne banke obdavči, zato morajo uporabniki svoje dejavnosti v okviru časovne banke prijaviti²⁶ državnim organom za obdavčenje. V Združenih državah Amerike »dohodki« iz časovne banke niso obdavčljivi²⁷. Podpora oz. koordinacija časovne banke poteka v sledečih oblikah:

- (brezplačna) programska oprema za organizacijo menjav, npr. *Time and Talents*²⁸, *Community Weaver*²⁹ ali *hOurworld*³⁰,
- možnost (brezplačnega) izobraževanja in svetovanja pri ustanavljanju časovne banke,
- dokumenti, ki opisujejo dela in naloge koordinatorjev časovnih menjav,
- predloge za vključitev članov v aktivno soustvarjanje časovne banke,
- ideje za vsebine, ki se lahko ponujajo preko banke,
- promocijski videoposnetki,
- skupne (elektronske) revije (npr. TimeBanks USA e-Magazine) ipd.

93

Več na <http://timebanks.org/> ali <http://hourworld.org/>, Spletna stran globalne časovne banke TimeRepublik: <https://timerepublik.com/>, Spletna stran časovne banske Šentjur, Slovenija: <http://cbs-sentjur.si/index.html#>

Z BZ lahko primerjamo tudi tiste **spletne vire, ki ponujajo različne nasvete in navodila za katere se v slovenskem jeziku uveljavljata poimenovanji »naredi (si) sam« in »tako se naredi«**, v angleškem jeziku pa je uveljavljeno poimenovanje *DIY* ali *Do It Yourself* viri. Takšne spletne skupnosti nastajajo v različnih državah, nekatere od njih presegajo meje nacionalnih držav. Dvosmerna komunikacija med uporabniki in ponudniki briše razlike med vlogama učitelja in učenca, tistega, ki ponuja in tistega, ki išče določeno znanje, se tu mnogokrat prepletajo in izmenjujejo. Slabost te oblike izmenjave znanj je, da je vezana na uporabo IKT, ki nekaterim bolj deprivilegiranim skupinam posameznikov ni dostopna, na eni strani zaradi finančnih razlogov in na drugi strani zaradi pomanjkanja znanja ali drugih razlogov.

²⁶ <http://www.deskmag.com/en/coworking-spaces-explore-the-use-of-alternative-currencies-866>

²⁷ Več o razlogih in argumentih: http://timebanks.org/wp-content/uploads/2014/01/What-about-taxes_-Edgar-Cahn.pdf

²⁸ <http://hourworld.org/>

²⁹ <http://timebanks.org/>

³⁰ <http://hourworld.org/TimeAndTalents.htm>

Primer Do It Yourself³¹ je najširši mogoč, ožji pa je npr. npr. oprema doma – skupnost DIY Home Decorating³², Mittags-pauze³³ Nekateri uporabljajo socialno omrežje Facebook., drugi ne, nekatere portale moderirajo poklicni uredniki, drugih pa ne. Prisotnost oglasov za različna gradiva, medije in storitve povezane z »naredi sam« pristopom govori o načinih zbiranja virov ter uporabi brezplačnih platform (npr. Facebook, Blogger ipd.).

Tudi **Kreativnice** in skupni (ali tudi deljeni) delovni prostor sta koncepta, ki ju v tujini poznajo pod imenoma *makerspace* in *coworking*. Oba koncepta sta v nekaterih vidikih podobna OSU in menjavi znanj med posamezniki. Koncepta presegata omejenost na spletno povezovanje, izmenjavo informacij, znanj v spletnem okolju, pri obeh je poudarek na srečevanju in socialni interakciji v fizičnem prostoru, v določenih segmentih pa gre pri konceptih za obnavljanje starih oblik skupinskega dela. Kreativnice so z različnimi gradivi opremljeni prostori, namenjeni samostojnemu in skupinskemu učenju in ustvarjanju posameznikov vseh starostnih skupin. Največ kreativnic je nastalo v ZDA in v skandinavskih državah. Nekatero so nastale v knjižnicah³⁴, nekatere v opuščeni tovarnah, na pobudo različnih društev in skupnosti, govorimo lahko celo o gibanju (*maker movement*, *maker culture*).

Delo v skupnem delovnem prostoru je sodoben načina dela, kjer si samozaposleni in tudi drugi posamezniki občasno ali stalno delijo delovni prostor in delovno opremo z drugimi iz svoje ali sorodnih panog. Začetki vzpostavljanja **skupnih delovnih prostorov** segajo v 90. leta 20. stoletja, podatki iz portala DeskMag pa kažejo, da je bilo konec leta 2013 v skoraj 80-ih državah več kot 20.000 takšnih prostorov. Februarja 2014 je bil tudi v Ljubljani odprt prvi skupni delovni prostor, in sicer slovenski kreativni center Poligon, osredotočen na področje kreativnih ekonomij, socialnega podjetništva, kulture in *start up initiative*. Poleg tega je npr. v Ljubljani še Kino Šiška Coworkig, Kreativna cona Šiška in Hekovnik, v Zasavju pa npr. PUNKT – laboratorij za kreativne industrije.³⁵

Več na: Coworking Slovenija: <http://coworking.si/>, Deskmag: <http://www.deskmag.com/>, Kreativni center Poligon: <http://www.poligon.si/>, Makerspace: <https://www.youtube.com/watch?v=7NUjR9l6vyE>, Makerspace: <https://www.youtube.com/watch?v=hOqTcQedDrw>, 7 things you should know about Makerspaces: <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli7095.pdf>, The League of Extraordinary coworking spaces: <http://lexc.org/>.

³¹ <https://www.facebook.com/TryDIY>

³² <https://www.facebook.com/diycozyhome>. V Sloveniji je podoben primer Facebook skupnost Vse si lahko naredite sami: <https://sl-si.facebook.com/pages/Vse-si-lahko-naredite-sami/530675296959615>, v Nemčiji pa <https://www.facebook.com/DoltYourselfOfficial>.

³³ <http://www.mittags-pause.de/>

³⁴ Npr. Andersson (2014) opisuje primer švedske knjižnice. Koncept kreativnic bo v letu 2015 začela uresničevati MKL.

³⁵ <http://coworking.si/>

Zaključne ugotovitve

Opisani primeri praks OSU vsebujejo nekatere dobre organizacijske, finančne in vsebinske rešitve. Odražajo raznolikost pristopov, ki so določeni s tradicijo posameznega okolja, ekonomskimi in socialnimi dejavniki v posamezni lokalni, nacionalni in tudi širši evropski skupnosti. To preprečuje, da bi lahko prakse enostavno preslikali v slovensko okolje.

Raznoliki konteksti, raznolike potrebe uporabnikov in prioritete ponudnikov imajo za posledico zelo raznoliko ponudbo in urejenost OSU, kar otežuje enoznačno klasifikacijo in primerjavo med različnimi praksami. To se odraža tudi tu pričujoči analizi. Že uvodoma so se pojavili problemi neenotnega in nekonsistentnega poimenovanja izbranih storitev v različnih državah, v nadaljevanju pa dileme ob prevajanju nekaterih terminov v slovenski jezik. Za novejša dejavnosti, kot so kreativnice in skupni delovni prostor, se bolj kot slovenski prevodi tudi v Sloveniji uporabljajo kar poimenovanja v angleškem jeziku, in posledično slovenska poimenovanja še niso uveljavljena med splošno in strokovno javnostjo. Analiza je tako tudi poskus poslovenjenja teh terminov.

Na področju SSU se v vseh primerih kaže prepletanje polja formalnega in neformalnega izobraževanja ter priložnostnega učenja. SSU so na eni strani prostor, kjer se lahko posamezniki ob različnih učnih gradivih samostojno učijo izbranih vsebin ter hkrati tudi prostor, kjer lahko posamezniki nadaljujejo, dopolnjujejo, poglobljajo in nadgrajujejo znanje, ki ga pridobivajo v nekem drugem učnem procesu, npr. na tečaju, v okviru formalnega izobraževanja (Wack 2000, str. 2).

Pri več primerih se je izrazil problem časovno omejenega projektnega financiranja dejavnosti in v nadaljevanju zmanjšanje ali ukinitve dejavnosti, po zaključku obdobja projektnega financiranja. V enem letu delovanja se določena storitev za deprivilegirane skupine kot so migranti komaj uveljavi, zaposleni strokovni delavci vzpostavijo sistem delovanja in oblikujejo tim prostovoljcev. Zaključitev dejavnosti v tej fazi kaže na neprimernost oblikovanja in financiranja tovrstnih dejavnosti izključno iz začasnih projektnih sredstev.

V koncept SSU je potrebno umestiti v še eno novejšo obliko izobraževanja (odraslih), in sicer množično odprto spletno izobraževanje (angl. *MOOC - Massive Open Online Course*). Takšno izobraževanje je brezplačno, v celoti poteka v spletnem okolju in običajno v katerem od tujih jezikov. Vsebine, ki jih je možno tako usvojiti, so na različnih ravneh zahtevnosti in pokrivajo najrazličnejša področja. Z dostopnostjo, prilagodljivostjo, brezplačnostjo, interaktivnostjo in vsebinsko pestrostjo je takšna oblika izobraževanja za pomemben del populacije, uporabna in primerna. Oblikovanje in spodbujanje uporabe tovrstne oblike izobraževanja odraslih se kaže kot ena od možnosti za dopolnitev koncepta SSU. Pri tem se postavlja vprašanje, kakšno vlogo lahko pri tovrstnem izobraževanju imajo strokovni delavci v SSU, ali v odnosu do tega potrebujejo kakšna dodatna znanja, da bodo lahko uporabnike pri tovrstnem individualnem in samostojnem učenju podpirali.

Temeljna značilnost SSU je zagotavljanje prostora za samostojno učenje s potrebno IKT in gradivi primernimi za samostojno učenje. Razvoj fizičnega internetnega omrežja in mobilnega širokopasovnega interneta, ki omogočata dostop do interneta v velikem deležu gospodinjstev in na

mobilnih napravah³⁶ na najrazličnejših lokacijah v Sloveniji to vlogo umešča v nov kontekst. Za ta kontekst je značilna tudi relativna (cenovna) dostopnost in posledična razširjenost IKT, kot so tablični računalniki in pametni telefoni, ki pri določenem delu populacije potrebo po zagotavljanju takšnih pogojev zmanjša. Prav tako je na spletu dostopnih veliko virov za (samostojno) učenje, ki sicer niso v slovenskem jeziku, ampak pri delu populacije tudi to potrebo po zagotavljanju virov preoblikuje v potrebo po svetovanju pri izbiri virov. Opisano povečana dostopnost pa na drugi strani še bolj izključi skupine posameznikov, ki do tega zaradi različnih razlogov nimajo dostopa in v tem pogledu večja potrebo pa SSU, ki zagotavljajo prostor, IKT, učna gradiva in tudi pomoč in podporo strokovnega delavca.

Številne od pobud, predvsem na področju BZ, presegajo omejitvev na lokalno okolje (npr. časovno bančništvo, kreativnice, skupni delovni prostori), v nekaterih primerih to posledično pomeni omejitvev dostopa za posameznike, ki ne poznajo IKT ali ne govorijo tujih jezikov. Učenje jezikov v tandemu je v primerjavi s slovenskim konceptom BZ osredotočen na ožje vsebinsko področje. Ta koncept v praksi izvajajo različne organizacije – univerze, ljudske univerze, knjižnice in tudi podjetja, zanj ni urejenega sistematičnega državnega financiranja. V primeru spletnega portala TandemPartners gre, podobno kot v slovenskem konceptu, za informacijski servis. Razlika je v tem, da se v slovenskem konceptu poleg spletne aplikacije ta servis izvaja tudi v informacijskih pisarnah BZ preko osebnega stika, TandemPartners pa je samo spletno podprt. V nasprotju s tem je koncept učenja v tandemu, kot ga razvijajo v Linzu poleg informacijskega servisa osredotočen tudi na podporo, ki jo mentor/svetovalc daje posameznikom, ko izmenjujeta znanja tekom samega procesa njune menjave znanja (uvodno srečanje, vmesno srečanje, zaključno evalvacijsko srečanje). V konceptu učenja v tandemu vsak posameznik nastopa hkrati v vlogi ponudnika in iskalca znanja, pri slovenski BZ pa lahko en posameznik znanje tudi samo ponudi, ali tudi samo išče.

Primeri, ki smo jih opisali v razdelku o BZ, nakazujejo dve različni smeri razvoja te dejavnosti. Prvi je povsem spletna menjava znanja in povezovanja uporabnikov (npr. naredi sam spletne skupnosti in portal TandemPartners), na drugi strani pa se predvsem v obliki kreativnic in skupnih delovnih prostorov kaže potreba po druženju in skupnem ustvarjanju, učenju, menjavi idej in izkušenj preko osebnega stika. Razen primera spletnega portala TandemPartners, za katerega pa nimamo informacij o tem, kako se uporabniki res učijo, je pri vseh drugih prisoten nekakšen konglomerat metod in oblik učenja: v časovnih bankah organizacija festivalskih dogodkov, kjer se prikazujejo znanja, organizacija delavnic, kjer gre za skupinsko izobraževanje, delo v kreativnicah in skupnih delovnih prostorih, kjer se učenje med uporabniki prepleta s samostojnim delom, občasnim delom/prisotnostjo strokovnih delavcev, uporaba spletnih virov ipd. To najverjetneje odraža raznolikost uporabnikov in njihovih pristopov k učenju in kaže na to, da tudi en posameznika znanja pridobiva po različnih poteh.

³⁶ Takšno učenje ima svoje posebnosti. V praksi in teoriji se že uporablja termin m-učenje (angl. m-learning) in posledično se pojavljajo tudi različni viri, strokovna in znanstvena posvetovanja in srečanja, ki obravnavajo to področje, (komercialni) ponudniki tovrstnih vsebin ipd.
(<http://elearningindustry.com/subjects/elearning-concepts/mobile-learning-mlearning> ali <http://www.unesco.org/new/en/unesco/themes/icts/m4ed/>).

ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA

Zaključki in priporočila obsegajo posodobljeni model SSU in BZ, nato pa ugotovitve, ki so podlaga za predloge nadaljnjega razvoja SSU in BZ. Vsak predlog torej temelji na analitični podlagi, ki je kratko povzeta v ugotovitvi. Navedenih je 11 (strukturiranih) predlogov, ločeno za SSU in BZ. Menimo, da zaključki in priporočila predstavljajo pomemben razvojni korak v dveh desetletjih razvoja tistega segmenta IO, kjer slovenska ponudba ni le sledila tujim trendom, ampak jih, sistemskim težavam navkljub, še vedno soustvarja.

Posodobljeni model SSU in BZ

Leta 1993 vzpostavljen model individualnega neformalnega učenja v SSU in BZ (torej organiziranega in sistematično spremljanega) ima sledeče ključne prednosti: 20 let stabilnosti, mirno in kakovostno učno okolje z možnostjo mobilnega približevanja uporabnikom, zavzeti in usposobljeni strokovni delavci s strokovnimi pobudami, dobra in mestoma rastoča odzivnost uporabnikov, umeščena v institucionalno ponudbo IO, pestrost oz. prilagodljivost lokalnim potrebam in primerljivost s tujino, za katero je celo primer dobre prakse.

Elementi modela SSU so naslednji:

1. prostor s potrebno IKT opremo,
2. učna gradiva (pisna gradiva, podporna gradiva – atlasi, enciklopedije, pravopisi, slovarji, spletna gradiva, multimedijška, spletna),
3. učna podpora (informiranje, mentorstvo in svetovanje), ki jo nudijo usposobljeni strokovni delavci,
4. druge naloge strokovnih delavcev (vodenje SSU, promocija, spremljanje itd.).

Za **BZ** pa so **elementi modela** točka 1., deloma 3 (informiranje) in 4.

Strokovni delavci, doslej dostopni in na voljo le *in situ*, torej v SSU, naj bi bili, zaradi hitrega razvoja IKT in ključne vloge, ki jo za SSU ima, v posodobljenem modelu na voljo tudi »na daljavo« (npr. z vstopnim geslom v SSU okvir npr. učilnico/portal/forumu ipd.). To zmanjšuje pomen in vlogo »prostora s potrebno IKT opremo« (točka 1.), a je ne ukinja, temveč le specificira uveljavljajočo se možnost za del uporabnikov in le za omejen del časa strokovnega delavca. Omejitve časa in druge pogoje take spremembe je šele potrebno ugotoviti in precizirati.

Projekta SSU in BZ, vzpostavljena kot infrastrukturna dejavnost v devetdesetih letih se glede modela povežeta, a ohranjata vsak svoje posebnosti.

Modela SSU in BZ morata zagotavljati:

- možnost individualnega organiziranega in s tehnologijo podprtega učenja v reguliranem učnem okolju;
- strokovno podporo udeležencem;
- podporo formalnim programom v izobraževalni ustanovi (nov cilj);
- vključitev doslej nedoseženih ciljnih skupin v VŽU (nov cilj);
- spremljanje potreb odraslih v najširšem smislu (nov cilj);

- posebno pozornost ranljivim skupinam v družbi (nov cilj).

Osnovni standardi za delovanje obeh projektov so:

1. usposobljeni strokovni delavci,
2. nacionalna koordinacija,
3. standardni elementi modela.³⁷

³⁷ Navedeno je zapisano v Odredbi o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih.

Predlogi za posodobitev delovanja SSU in BZ

Predloge za izboljšanje delovanja SSU, ki so jih imeli intervjuvanci v okviru terenskih obiskov in udeleženci FS, lahko razdelimo v tri skupine:

Povezovanje in koordinacija: največ pobud je bilo namenjenih spodbujanju in omogočanju povezovanja središč. Izmenjava izkušenj, obveščanje o programih, predstavitev dobrih praks, vse to bi bilo dobrodošlo pri razvijanju in izboljševanju delovanja središč. Koordinacija naj bi na enem mestu omogočala zbiranje informacije o novostih, novih programih, racionalna bi bila skupna nabava učnih gradiv in programske opreme, organiziran bi bil lahko forum, v katerem bi si izmenjevali mnenja in izkušnje.

Usposabljanje strokovnih delavcev naj bo redno in usmerjeno v novosti o sodobnih metodah učenja, učnih gradivih in orodjih za učenje. Vsi so bili enotni, da je ACS pravi naslov za taka srečevanja in izmenjavo.

Pristopi in približevanje potencialnim udeležencem: veliko je bilo podanih zamisli o mobilnih enotah, ki bi v odročnejših krajih, v katerih ni dobrih prometnih povezav, gostovale ob določenih in dogovorjenih terminih. To bi bilo uresničljivo s prenosnimi računalniki in internetno povezavo, gostovali pa bi lahko v poslopih npr. šol, tudi podružničnih ali drugih javnih ustanovah.

Nadaljnjih 11 predlogov, v nekaj primerih s pod-predlogi (a,b,c) podajamo glede na njihovo raven in vsebino ter ločeno tudi za projekt BZ.

Poleg že predstavljene posodobitve modelov SSU in BZ, ki predstavlja naš prvi predlog za izboljšanje SSU in BZ, v nadaljevanju podajamo še druge predloge za posodobitev delovanja SSU in BZ.

99

Sistemska vprašanja in financiranje

Ugotovitev 1: Pregled strateških in drugih dokumentov na nacionalni ravni kaže, da je sistemska umestitev SSU in BZ nekonsistentna, saj se v nekaterih dokumentih uvršča med programe prvega prednostnega področja, drugod pa med podporne dejavnosti.

Predlog 1: Predlagamo, da se SSU in BZ umestijo med podporne dejavnosti, saj obseg njune dejavnosti in njihov pomen naraščata - še posebej v času ekonomske krize, spremenjenega družbenega in ekonomskega okolja ter hitrega razvoja sodobne IKT oz. možnosti, ki jih ponuja za učenje oz. izobraževanje. Z umestitvijo v podporne dejavnosti bi zagotavljali tudi stabilnejše finančne pogoje za izvajanje dejavnosti, skrbeli za enakomernejšo regionalno razmestitev dejavnosti in s tem večje dostopnosti do znanja. Podporne dejavnosti v IO naj bi bile del javne mreže, v katero bodo vključene javne organizacije za IO t.j. LU. Med SSU je 9 oz. 27,2% zasebnih organizacij in 2 (oz. 6%) knjižnic t.j. približno tretjina od vseh 33 SSU. Predlagamo, da se ohrani dejavnost SSU, ki poteka izven LU tako, da se zagotovi njihovo financiranje preko podelitve koncesije. Prenoviti oz. posodobiti bi bilo potrebno pravne podlage za delovanje SSU in BZ.³⁸

Ugotovitev 2: Rezultati naloge Analitične podlage za nadaljnji razvoj mrež SU in BZ omogočajo opredelitev bolj kompleksnih vsebinskih kriterijev sofinanciranja, da bi se vsaj približali uskladitvi med rezultati dela SSU ter strateškimi usmeritvami države in EU. Podrobnejši vpogled v značilnosti udeležencev je pokazal znatne razlike tudi glede na različne tipe SSU. V središčih, ki delujejo znotraj

³⁸kot npr. 7. člen Odredbe o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih.

zasebnih izobraževalnih zavodov, je delež bolj izobraženih udeležencev bistveno večji kot pri središčih, ki delujejo znotraj (dvaindvajsetih) LU ali v okviru (dveh) knjižnic. To velja tako za zaposlene, kot tudi za brezposelne in upokojene.

Predlog 2: Značilnosti udeležencev so eden od ključnih kriterijev financiranja. Glede na to, da je upravičenost javnega financiranja SSU utemeljena predvsem na strokovni učni pomoči ranljivim ciljnim skupinam, med katere spadajo tudi manj izobraženi, bi bilo pri razrezu finančnih sredstev, namenjenih SSU, smiselno upoštevati **tudi** delež vključenih ranljivih skupin in ne samo obseg dela strokovnih delavcev, oziroma obseg učnih ur.

Merila (za sofinanciranje posameznih SSU naj bi bila naslednja:

- število opravljenih učnih ur (učenja udeležencev);
- delež ranljivih skupin, izražen z % udeležencev oz. uporabnikov, ki imajo manj od SŠ izobrazbe (s tem, da je število udeležencev zmanjšano za mlajše od 15 let, študente in dijake - ki nimajo dokončane SŠ, pa zaradi tega ne sodijo med ranljive).

Model izračuna sredstev za SSU:

1. delež uporabnikov z dokončano manj kot 4 – letno srednjo šolo (tokrat za leto 2014);
2. skupno število učnih ur (skladno z Uredbo) delimo s 1300; za vsako SSU dobimo število enot strokovnega delavca;
3. korekcija tega števila z deležem manj izobraženih uporabnikov v istem letu (brez mlajših);
4. na podlagi tako dobljenega števila strokovnih delavcev se izračuna vrednost enote ob predpostavki enakega obsega razpoložljivih sredstev, kot je bila razdeljena v preteklem letu³⁹.

Koordinacija

Ugotovitev 3: Osnovni model obsega tudi koordinacijo ponudnikov OSU, ki je v prvem desetletju prakso pomagala vzpostaviti, v drugem desetletju pa so bile z njenim financiranjem velike težave. Pri domala vseh intervjuvanih SSU so potožili nad zelo pomanjkljivo koordinacijo med SSU. Vsi so mnenja, da bi bilo zelo koristno, če bi se na enem mestu združevalo in iz enega mesta širilo vedenje o novostih, o novih metodah in učnih gradivih, medsebojno izmenjevanje izkušenj in primerov dobre prakse itd.

Predlog 3: Koordinacija SSU se vzpostavi na ACS, ob pogoju, da se za to zagotovijo kadrovski, tehnični in finančni viri.

Umeščenost v prostor

Ugotovitev 4: Neenakomerna je umeščenost SSU med posameznimi regijami. Najbolj nepokrita regija je *Spodnjeposavska*, kjer ni niti enega SSU. Ponudba OSU e z vidika pokrivanja potreb prebivalstva loči v tri skupine:

- izrazito šibko v Spodnjeposavski, Zasavski in Notranjsko-kraški regiji, saj mora posamezno učno mesto v SSU zadostiti potrebam skoraj 10.000 prebivalcev;
- komaj zadovoljiva (Obalno-kraška regija, Gorenjska in Koroška, kjer vsako učno mesto pokriva med 2.000 in 3.000 prebivalcev);
- dobra v regijah, kjer vsako učno mesto v SSU zadosti potrebam približno 1.000 prebivalcev (Pomurje, Jugovzhodna in Osrednja Slovenija ter Goriška);

³⁹ V letu 2014 je bila med SSU dodana LU Krško (ker Spodnjeposavska regija doslej ni imela SSU); po drugih kriterijih so ji bile dodeljeni 3 svetovalni delavci.

- odlična, kjer posamezno SSU zadovolji manj kot 1. 000 prebivalcev (Podravje, Savinjska regija).

Predlog 4: Priporočamo izenačitev razlik v prostorski umeščenosti in zmogljivostih SSU, in sicer predvsem z:

- okrepitvijo vlaganj v regije, kjer je ponudba izrazito šibka (Spodnjeposavska, Zasavje, Notranjsko-kraška regija) (predlagamo, da se SSU LU Krško uvrsti med središča, ki so financirana iz javnih sredstev MIZŠ);
- z okrepitvijo dostopnosti do spletnih učnih gradiv enakomerno vsem SSU;
- z vzpostavitvijo koordinacije, ki bo sistematično skrbela za enotne usmeritve in kriterije strokovnega dela ter spremljanje podatkov;
- z dopuščanjem relativno visokega deleža (trenutno okoli 30%) udeležencev, ki SSU le kratko obiščejo (1 ura), vendar izpopolnjenim sistemom beleženja takih obiskovalcev in v praksi prioriteten obravnavi tistih, ki prihajajo v SSU redno in/ali za daljši čas.

Udeleženci

Ugotovitev 5: Značilne in izrazito velike so razlike med tipi središč pa tudi med njihovimi uporabniki glede na njihovo starost, izobrazbo in zaposlitveni položaj. Te razlike so pogojene na eni strani z velikimi družbenimi in ekonomskimi razlikami med okolji, v katerih središča delujejo, z značilnostmi poselitve, geografskimi značilnostmi in podobno, na drugi strani pa s spremembami v času, ki so pripeljale do znatnega povečanja deleža brezposelnih in starejših odraslih. Velja opaziti, da je razmerje med spoloma bolj izenačeno kot v drugih programih (cca. 60% žensk: 40% moških) in da podrobnejši vpogled v notranjo strukturo udeležencev odpira možnosti nadaljnjega razvoja.

Predlog 5a: Tudi enoten model je mogoče prilagajati posebnim skupinam uporabnikov v posameznem središču. Pozornost bo treba posvetiti predvsem trem tipom uporabnikov:

- tistim, ki so vključeni v kak drug program izobraževanja v izobraževalni organizaciji (OŠ za odrasle, RPO ali druge programe), kjer je smiselno, da svoje učenje delijo z drugimi;
- tistim, ki prihajajo v SSU neodvisno od drugih izobraževalnih programov in hkrati potrebujejo relativno stalno pomoč strokovnega delavca (npr. manj izobraženi upokojeanci, manj izobraženi brezposelni itd.);
- tistim, ki iz različnih razlogov fizično ne morejo obiskati SSU, ga pa uporabljajo bodisi s pomočjo mobilne enote (približevanje uporabniku) ali »na daljavo«. O slednjem bo potrebno prakso in pravila razviti šele z uveljavitvijo večje dostopnosti spletnih gradiv (npr. podpora učenju osebam s posebnimi potrebami, podpora po telefonu/v spletni učilnici itd.); razvoj tovrstne ponudbe je novost in poseben izziv prihodnjega razvoja SSU (npr. opredelitve ciljnih skupin s to potrebo, možnosti za tako ponudbo, opredelitve pogojev, pod katerimi model SSU tako ponudbo lahko razvija ipd.).

Predlog je skladen z načelom prilagajanja ponudbe potrebam odraslih in hitrega razvoja IKT v zadnjem desetletju. Njegova realizacija naj se precizira v okviru koordinacije in ob večji uveljaviti spletnih učnih gradiv. Razviti bo potrebno npr. kriterije za prioriteten uporabo učnih mest, kriterije za spremljanje udeležbe z aplikacijo e-SSU s poudarkom na potencialno potrebni razmejitvi učne podpore na daljavo in učne podpore v SSU.

Predlog 5b: Odziv mlajših moških je potrebo podpreti. SSU se v prihodnosti lahko uveljavijo tudi s pomočjo tega segmenta udeležencev. Bolj izobraženi udeleženci s specifičnimi potrebami lahko prispevajo k povezavi z BZ in promociji v novih okoljih oz. v drugih institucijah.

Ugotovitev 6: Pestrost uporabnikov je prednost SSU, ločili bi jih lahko v dve skupini:

- uporabniki, ki koristijo tako tehnično plat učnih zmogljivosti, kot strokovno pomoč svetovalnega osebja, za sistematično in ciljno naravnano samoizobraževalno dejavnost, praviloma v daljšem časovnem obdobju;⁴⁰
- udeleženci oz. uporabniki, ki uporabljajo računalniško opremo in spletno povezavo za aktivnosti, ki bi jih lahko opredelili kot priložnostno učenje (torej ne kot OSU, ki je oblika neformalnega, torej organiziranega in sistematično spremljanega učenja).

Predlog 6: Tehnologija omogoča uporabo priložnostnega učenja preko spleta v večini prostorov organizacij, v katerih se nahajajo SSU (WI-FI, tablice). S predpostavko, da je del priložnostnega učenja v SSU dopusten, ker je razmejevanje med informiranjem in učenjem praktično nemogoče, bi bilo smiselno 1. poenostaviti prijavljanje tistih registriranih uporabnikov, ki prihajajo občasno v središče za krajši čas (ali se celo registrirajo na daljavo), 2. opredeliti, kolikšen je lahko delež tovrstnih uporabnikov, da sploh lahko govorimo o modelu SSU in 3. opredeliti način njihovega spremljanja, ker je sedanje dosledno vpisovanje vsakega obiska omejuje možnosti za strokovno pomoč udeležencem, ki jo potrebujejo.

Strokovni delavci

Ugotovitev 7: Svetovalni delavci so tako formalno (izobrazba in predpisana usposabljanja) kot tudi kompetenčno primerno usposobljeni za izvajanje vlog in opravil pri delu z udeleženci. Njihova obremenjenost pri tem pa je zelo različna: od formalnega evidentiranja udeležencev oziroma njihovih aktivnosti, do vseh oblik svetovalnega dela: izbire vsebin, učnih pripomočkov, učni pomoči, motivaciji ipd. Zaradi zelo različnih potreb prihaja do sodelovanja z drugim učnim ali strokovnim osebjem v organizaciji, v kateri SSU deluje. Večkrat pa se pojavi tudi pomanjkanje določenih specifičnih znanj, ki jih udeleženci pričakujejo (npr. za učno podporo pri vseh vsebinah, ki so na voljo v SSU).

Zaradi naraščajoče zahtevnosti veščin, opravil in postopkov, ki jih udeleženci pričakujejo od strokovnih delavcev v SSU, je pričakovanja vedno težje uresničevati, saj je neutemeljeno pričakovati, da bi se strokovni delavci lahko dodatno usposabljali v zadostni meri.

Predlog 7a: Racionalizacija dela strokovnih delavcev SSU je možna s poenotenjem pravil delovanja:

- kakšno ponudbo točno SSU nudi: pedagoško-andragoško, motivacijsko, organizacijsko ali strokovno na področju učnih gradiv ter
- do kakšne ravni zahtevnosti se pričakuje odziv strokovnega delavca v SSU na specifične zahteve po svetovanju »na daljavo«;
- možnosti in utemeljenost izposoje učnih gradiv na dom.

Že sedaj pa je mogoče vpeljati določene racionalizacije:

- spremljanje delovanja (npr. v okviru koordinacije v dogovoru z izvajalci),
- evidentiranje obsega svetovalnih ur,

⁴⁰ V povprečju je prvih 30 udeležencev z največjim številom ur v desetletnem obdobju porabilo približno tretjino vsega fonda učnih ur v središčih.

- postopek/omejitve/spremljanje svetovanja »na daljavo«,
- možnost skupinskega motiviranja uporabnikov, ki se nato samostojno učijo itd.,
- rokovanje z učnimi gradivi (npr. po vzoru knjižnic, spremljati rabo in na podlagi tega izločanje neaktualnih in/ali neuporabljenih učnih gradiv, ali, morebiti, izmenjavo med središči).

Predlog 7b: *Potrebno je nadaljevati redna srečevanja in usposabljanja strokovnih delavcev, na katerih bi se seznanjali z novostmi, izmenjevali izkušnje, gradiva, dobre prakse.*

Predlog 7c: *Posodobiti bi bilo potrebno opise nalog za posamezno vlogo tudi z upoštevanjem kompetenčnih opisov strokovnih delavcev v IO (Možina, 2014).*

Učna gradiva

Ugotovitev 8: *Posodabljanje, razvoj in nakup kot podlaga za ponudbo učnih gradiv v SSU so v preveliki meri odvisni od pripravljenosti, znanj in možnosti matičnih organizacij (v katerih so SSU) ter od njihove tehnoloških zmogljivosti in znanja.*

Predlog 8a: *S pomočjo koordinacije in usposabljanja strokovnih delavcev bo potrebno načrtno zagotavljati tako razvoj kot tudi nakup ustreznih učnih gradiv. Vzporedno s pozornostjo temu področju, ki je po našem mnenju za SSU prioriteten, se bo razvijala tudi njihova uporaba.*

Predlog 8b: *Financer(ji) naj bi zagotavljali tudi posodabljanje računalniške opreme, saj je ta predpogoj za delovanje SSU oz. uporabo sodobnih učnih gradiv.*

Ugotovitev 9: *V bistveno premajhni meri se uporabljajo spletna gradiva in še zlasti slovenska, ki so že na voljo na nekaterih spletnih portalih (čeprav niso vsa primerna za IO).*

Predlog 9a: *Strokovna koordinacija bi morala imeti večjo vlogo tudi pri zagotavljanju dostopnosti do razpoložljivih (zlasti slovenskih učnih e-gradiv) npr. z izgradnjo spletnega portala ali nadgradnjo že obstoječega na spletni strani ACS ter s centraliziranimi nakupi gradiv za mrežo SSU, ki bi omogočali več možnosti za popust pri dobavitelju in s tem nižjo ceno na enoto.*

Borze znanja

Ugotovitev 10: *Borze so zelo aktivne in s pridom izkoriščajo sodobne tehnološke možnosti. Tesno in uspešno se povezujejo z drugimi oblikami učenja, tako v organizacijah, v katerih delujejo, kot tudi v lokalni skupnosti izven njih. Poleg samega usklajevanja ponudbe znanja in povpraševanja po njem, kar je bil osnovni namen njihovega ustanavljanja, je njihova dejavnost razširjena tudi na organizacijo učnih dogodkov in predstaviti učnih dosežkov. Pri tem se koristijo prostorske, informacijske, tehnološke in druge zmogljivosti organizacije gostiteljice. Uspešno je tudi sodelovanje z lokalnim okoljem in mediji. Zapisano osvetljuje izkušnje in prakso delovanja BZ v bistveno drugačni luči od zamišljene ob ustanavljanju. Nekatere funkcije v zamišljene konceptu so postale zaradi razvoja medmrežnega okolja odveč (usklajevanje ponudbe in povpraševanja je, s pomočjo medmrežja, lahko vodeno samodejno), nekatere so se s tem šele pojavile (organizacija skupinskega posredovanja znanja, obveščanje, promocija, predstavljanje dosežkov). Vse to je pripeljalo do spremenjene vloge strokovnih delavcev na eni strani in koordinacije na drugi.*

Predlog 10a: *BZ naj se umestijo med podporne dejavnosti. Koordinacija naj bo namenjena vsem 11 BZ in ne samo 4, ki so sedaj financirane s strani MIZŠ.*

Predlog 10b: *Koordinacija naj se opredeli in umesti skupaj s koordinacijo delovanja SSU.*

Ugotovitev 11: *Tehnološke možnosti omogočajo znatno zmanjšanje potrebnega strokovnega dela pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja po določenem znanju ter tudi pri koordiniranju delovanja BZ.*

Smiselno je obdržati možnost in zmogljivosti osebne stika med udeleženci in strokovnim delavcem, predvsem pri iskalcih znanj iz ranljivih ciljnih skupin in pri organiziranju predstavitev dosežkov.

Predlog 11: Sredstva, ki bodo namenjena delovanju BZ naj se razdelijo med vseh 11 delujočih borz.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ACS	- Andragoški center Republike Slovenije
BZ	- borza znanja
CVŽU	- center za vseživljenjsko učenje
ESS	- Evropski socialni sklad
FS	- fokusna skupina
IKT	- informacijska in komunikacijska tehnologija
IO	- izobraževanje odraslih
ISIO	- informativno svetovalna dejavnost v izobraževanju odraslih
KOŽ	- Knjižica Otona Župančiča
LPIO	- Letni program izobraževanja odraslih
LU	- ljudska univerza
MIZŠ	- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MKL	- Mestna knjižnica Ljubljana
OLC	- Open Learning Centre (center za odprto učenje)
OSU	- organizirano samostojno učenje
ReNPIO	- Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih
SSU	- središče za samostojno učenje
VŽU	- vseživljenjsko učenje

LITERATURA IN VIRI

- Andersson, H. (2014). Makerspace. *Scandinavian Library Quarterly*, let. 47, št. 4, str. 20–22.
- Benedik, I. (1994). Borza znanja pod drobnogledom. Kako ocenjujejo Borzo znanja njeni uporabniki. *Vzgoja in izobraževanje*. 25, 4. str. 22-25.
- Benedik, I. (1995). Razvoj in implementacija središč za samostojno učenje. *Raziskovalno poročilo*. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.
- Benedik, I. (1996). Organizirano samostojno učenje – pristop v učenju in izobraževanju za potrebe 21. Stoletja (1. del). *Sodobna pedagogika*. 1-2. str. 48-56.
- Benedik, I. (1996). Organizirano samostojno učenje – teoretsko ozadje - 2. del. *Sodobna pedagogika*. 3-4. str. 159-167.
- Benedik, I. (1996). Organizirano samostojno učenje – osebnost samostojnih učencev in nova vloga učitelja - 3. del. *Sodobna pedagogika*. 5-6. str. 284-290 .
- Benedik, I. (2001). Organizirano samostojno učenje odraslih v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- Benedik, I. (2001). Pripravljenost uporabnikov za učenje v središču za samostojno učenje, njihova samostojnost in stališča do takšnega učenja. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.
- Bogataj, N. (2011). Središča za samostojno učenje in Borza znanja. Projekt systemske ureditve razvojno-organizacijske koordinacije na Andragoškem centru Republike Slovenije. *Interno gradivo*. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.
- Bregar, L., Zgamajster, M. in Radovan, M. (2010). *Osnove e-izobraževanja*. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.
- Clark, A. (2006). Vielfalt als Ansatzpunkt für eine flächendeckende Infrastruktur. *Learning Centres in Großbritannien*. V: Stang, R. in Hesse, C. (ur.) *Learning Centres. Neue Organisationskonzepte zum lebenslangen Lernen in Europa*. Bonn: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung, str. 53–72.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *Rethinking Education: Investing in Skills for Better socio-economic outcomes* (2012). COM (2012) 669 final. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/com669_en.pdf (pridobljeno 3.9.2014)
- Diwischek, A. (2006). Gestaltung von attraktiven Lernsettings als Neuorientierung. *Learning Centres in Österreich*. V: Stang, R. in Hesse, C. (ur.) *Learning Centres. Neue Organisationskonzepte zum lebenslangen Lernen in Europa*. Bonn: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung, str. 73–91.
- Dohmen, G. (2001). Informelles Lernen und Lernservice-Zentren. V: Stang, R. in Puhl, A. (ur.), *Bibliotheken und lebenslanges Lernen*. Bielefeld, str. 185–204
- Dogovor KOŽ-ACS 2008. *Interno gradivo* 5 s.
- Dovžak, K. et al. (ur.) (2014). *Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013-2020 (ReNPIO 13-20)*. Ljubljana : Andragoški center Slovenije.
- Javni razpis MIZŠ za ustanavljanje CVŽU (MIZŠ, 2008);
- Jessing Tønder, C. (2006). Verknüpfung von unterschiedlichen Lernkontexten als Herausforderung. *Learning Centres in Dänemark*. V: Stang, R. in Hesse, C. (ur.) *Learning Centres. Neue Organisationskonzepte zum lebenslangen Lernen in Europa*. Bonn: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung, str. 53–72.
- Krek, J. in Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport).

Lernzentrum LeWis, 2014: <http://www.linz.at/bildung/lewis.asp>, die-Lernzentren.de:
<http://www.die-lernzentren.de/> in <http://mkl-stolpznanja.blogspot.co.at/> (dostop 15. december 2014)

Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2014 (LPIO 2104) (2014). Ljubljana : Republika Slovenija, Vlada Republike Slovenije.

LU Bingen: <http://www.vhs-bingen.de/index.php?id=300> (dostop 15. december 2014))

Memorandum o vseživljenjskem učenju (2000). SEC (2000) 1832 final. Komisija evropskih skupnosti. Možina, T. (2014). Kompetenčna zasnova spopolnjevanja vodij/organizatorjev v izobraževanju odraslih. V: Zaključna konferenca projekta ESS Izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih od 2011 do 2014 : Izobraževalec odraslih in njegove raznolike vloge: prispevki. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Mitchell, C. in Chu, M. (2014). Open Education Resources: The New Paradigm in Academic Libraries. Journal of Library Innovation. 5, 1. str. 13 – 29.

Nadaljnje izobraževanje, Slovenija, 2012/13 - končni podatki. Statistični urad Republike Slovenije. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=6343 (pridobljeno 2.9.2014).

Odredba o standardih in normativih v izobraževanju odraslih (2000). Ur. l. RS, št. 43/2000.

Odredba o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (1998). Ur. l. RS, št. 82/1998.

OLC Caritas Gradec <http://www.caritas-steiermark.at/hilfe-einrichtungen/fuer-migrantinnen/integration/quali-fair-graz/> (dostop 15. december 2014)

Opening up Slovenia (2014). <http://www.k4all.org/openingupslovenia/> (pridobljeno 2.9.2014).

Orešnik, J. in Pečnik, E. (2007). Poročilo o delovanju Mreže središč za samostojno učenje v šolskem letu 2005/2006. Projekt: Razvoj organiziranega samostojnega učenja. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.

Paris Declaration Promotes International Support of OER. Connections. 17. 2, str. 1-2. Vancouver : COL.

Pečnik, E. (2009). Spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU : navodila za uporabo aplikacije za spremljanje delovanja središč za samostojno učenje. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.

Perme, E. in Orešnik, J. (2003). Neformalne oblike učenja – središča za samostojno učenje. 10 let teorije in prakse organiziranega samostojnega učenja v Sloveniji. Novičke. September 2003.

Perme, E. (2004). Učenje drugače. Kapital (23.8.2004).

Perme, E. in Orešnik, J. (2004). Nekaj podatkov iz rezultatov analize letnih poročil Delovanje središč za samostojno učenje v šolskem letu 2002/2003. Novičke. Maj 2004.

Perme, E. , Hlebec V. et al. (2005). Razvoj novih programov za samostojno učenje. Raziskovalno poročilo : Razvoj novih programov za samostojno učenje. Ljubljana: Zveza ljudskih univerz Slovenije. Povzetek dokumentov 2002-2010, interno gradivo, 2 s.

Program temeljnega usposabljanja: Svetovanje in mentorstvo pri organiziranem samostojnem učenju. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije. http://izobrazevanje.acs.si/programoteka_as/ (pridobljeno 10.7.2014).

Program temeljnega usposabljanja: Uvodni seminar o postavitvi in vodenju središča za samostojno učenje. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije. http://izobrazevanje.acs.si/programoteka_as/ (pridobljeno 10.7.2014).

Repozitorij gradiv Trubar. Zbirka gradiv na portalu SIO. (2014). Slovensko izobraževalno omrežje. http://www.sio.si/sio/gradiva/repozitorij_gradiv_trubar/ (pridobljeno. 3.10.2014).

- Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPIO). (2004). Ur. l. RS, št. 70/2004.
- Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (2011). Ur. l. Evropske unije, 2011/C372/01.
- Sečko, B. (ur.) (2000). Statistično poročilo o delu borz znanja za leto 2000 Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije.
- Siemens, G. in Tittenberger, P. (2009). Handbook of Emerging Technologies for Learning. University of Manitoba. http://umanitoba.ca/learning_technologies/cet/HETL.pdf (pridobljeno 28.11.2009)
- Sklepi sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (»ET 2020«) (2009). Ur. l. Evropske unije (2009/C 119/02). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:SL:PDF> (pridobljeno 2.9.2014).
- Sporočilo komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko- socialnemu odboru in Odboru regij. Evropska digitalna agenda. (2010). COM (2010) 245 konč. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:SL:PDF> (pridobljeno 2.9.2014)
- Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij. Odpiranje izobraževanja: inovativno poučevanje in učenje za vse z novimi tehnologijami in prosto dostopnimi učnimi viri (2013). COM (2013) 654 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0654&from=EN> (pridobljeno 2.9.2014)
- Središče za samostojno učenje (2014). http://sl.wikipedia.org/wiki/Sredi%C5%A1%C4%8De_za_samostojno_u%C4%8Denje (pridobljeno 27.8.2014).
- Stang, R. (2006). Kooperation und Vernetzung als strategisches Konzept. Learning Centres in Deutschland. V: Stang, R. in Hesse, C. (ur.) Learning Centres. Neue Organisationskonzepte zum lebenslangen Lernen in Europa. Bonn: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung, str. 37–52.
- Stang, R. (2010). Kooperationsstrukturen für neue Lernarchitekturen. Lernzentren als Experimentierfeld. *DIE Zeitschrift für Erwachsenenbildung*, I/2010, str. 37–40.
- Stang, R. in Hesse, C. (ur.) (2006). Learning Centres. Neue Organisationskonzepte zum lebenslangen Lernen in Europa. Bonn: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung.
- Stang, R., Hesse, C., Clark, A. (ur.) (2006). Learning centres in Europe. Leicester: NIACE.
- Strategija razvoja informacijske družbe v Republiki Sloveniji si 2010 (2007). Ljubljana : Vlada Republike Slovenije.
- Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020 (2014). Digitalna Slovenija. Izhodišča za javno razpravo. Osnutek, v 1.1 http://www.eurydice.si/index.php?option=com_content&view=article&id=9145&Itemid=999 (pridobljeno 1.9.2014)
- Urad župnije Bad Kreuznach za vprašanja priseljencev: http://auslaenderpfarramt.de/?page_id=59 (dostop 15. December 2014)
- Zakon o izobraževanju odraslih (1996). Ur. l. RS , št. 12/1996.
- Zakon o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja. Ur. l. RS, št. 16/2007
- Žmauc, M. et al. (1996). Borza znanja. Ljubljana : Borza znanja v sodelovanju s Knjižnico Otona Župančiča, z Dobo, Zavodom za izobraževanje p.o. in z Andragoškim centrom Republike Slovenije.
- Wack, O. G. (2000). Lernzentren in England und Deutschland. KBE-Fachtagung »Neue Lernwelten«, 28.-29.9.2000, Bensberg.

Spletni viri o učnih centrih na univerzah (dostop 15. december 2014):

Finska <http://www.helsinki.fi/kksc/english/tutorsandselfaccess.html>,

Japonska: <http://kandaeli.com/2010/09/24/silc/>

Nemčija: <https://www.sprachenzentrum.hu-berlin.de/>

Španija: <http://www.ub.edu/sl/en/fl/servei3.htm>

Tajvan: <http://www.cle.nkfust.edu.tw/files/13-1044-14635.php>

Romunija: http://www.bjbv.ro/en/default_en.php, <http://www.irex.org/project/biblionet-global-libraries-romania>, <http://conference.ifla.org/past-wlic/2011/124-baran-en.pdf>

Časovne banke (dostop 15. december 2014)

<http://timebanks.org/> ali <http://hourworld.org/>

Spletna stran globalne časovne banke TimeRepublik: <https://timerepublik.com/>,

Spletna stran časovne banske Šentjur, Slovenija: <http://cbs-sentjur.si/index.html#>

Primerljivo z borzami znanja (dostop 15. december 2014)

Coworking Slovenija: <http://coworking.si/>

Deskmag: <http://www.deskmag.com/>

Kreativni center Poligon: <http://www.poligon.si/>

Makerspace: <https://www.youtube.com/watch?v=7NUjR9l6vyE>

Makerspace: <https://www.youtube.com/watch?v=hOqTcQedDrw>

7 things you should know about Makerspaces: <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli7095.pdf>

The League of Extraordinary coworking spaces: <http://lexc.org/>

PRILOGE

Priloga 1: Nabor vprašanj za terenske obiske SSU

1. Vprašanja v zvezi z udeleženci :

- Kdo vse prihaja v vaše središče (starost, izobrazba, zaposlitveni položaj) ?
- Kako bi posamezne kategorije razporedili v deležih v preteklih letih ?
- Ali se je v zadnjem času struktura udeležencev kaj spremenila ?
- Ali se udeleženci posameznih tipov med seboj razlikujejo glede:
 - o števila obiskov in njihovega trajanja ? Katere in kolikšne so te razlike ?
 - o namena učenja ? Na kakšen način ?
 - o vsebine ?
- Kateri so po njihovem mnenju ključni razlogi za obisk (motivacija) udeležencev v SSU ? (npr. da je brezplačno, ker jim način učenja ustreza, imajo fizične, časovne ali druge ovire za vključevanje v organizirane oblike učenja)

2. Vprašanja v zvezi s potekom učenja ter s sodelovanjem, oziroma pomočjo pri učenju:

- Kakšen je tipičen postopek, ko se nekdo pojavi z željo po samostojnem učenju ?
- Ali zainteresirani vedno že vnaprej ve, kaj se želi učiti, ali potrebuje kakšen nasvet ?
 - o če da, kako pogosto in na kakšni podlagi poteka svetovanje ?
- Kako poteka izbira primernega učnega gradiva ?
- Na kakšen način strokovni delavci, sodelujejo pri učnem procesu ?
- V razvidu strokovnih delavcev SSU so navedeni: informator, svetovalec, mentor in tehnično administrativno osebje. Imate zaposlene različne strokovne delavce, od katerih vsak pokriva svoje področje, ali so vsi usposobljeni za vse štiri ravni sodelovanja, oziroma pomoči pri učenju, in meje med posameznimi ravnmi podpore ni mogoče potegniti ?
- Kako poteka podpora ? Kakšne razlike se pojavljajo pri tem ?
- Koliko časa traja taka podpora ? Kako beležite porabljeni čas strokovnega delavca ?
- Ali strokovni delavec tudi preverja, kaj se je udeleženec naučil ?
 - o če da, kako poteka preverjanje ?

3. Vprašanja v zvezi z učnimi gradivi:

- Kakšne vrste gradiv premorete ?
- Na kakšen način pridobivate gradiva ? Kako financirate njihovo nabavo?
- Kako ste opremljeni z informacijsko tehnologijo ? Kako jo posodabljate?
- Ali pri nabavi gradiva upoštevate tudi interese udeležencev ? Ali jih evidentirate ?
- Katere vrste gradiv se zdijo udeležencem najbolj primerne in jih najpogosteje uporabljajo ? V kolikšni meri se še uporabljajo avdio in videokasete? Katere ravni zahtevnosti so najbolj aktualne za udeležence (začetniške, srednje, zahtevnejše)?
- Katere vsebine bi bilo potrebno ponuditi, a še niso zastopane?
- Kakšne načrte imate glede nabave gradiv in tehničnih pripomočkov v prihodnosti ?

- V kolikšni meri in kako hitro se uveljavljajo možnosti, ki jih ponuja svetovni splet ? (brezplačne in plačljive)
 - o katere od teh možnosti in katera spletna orodja oz. programi se najbolj uveljavljajo ?

4. Vprašanja v zvezi z **delovanjem SSU**

- Kako ocenjujete koncept SSU (glede na to, da so prva SSU nastala že v davnih devetdesetih)?
 - o katere pomanjkljivosti se vam zdijo najbolj pereče ?
 - o kakšne izboljšave bi predlagali ?
- Katere so ključne koristi (prednosti) SSU?
- Ali so zmogljivosti (prostorske, kadrovske) SSU izkoriščene? Uporabljate prostore tudi v druge namene?
- Kako evidentirate obiske:
 - o obrazec s podrobnimi podatki ob prvem obisku in potem samo beleženje prisotnosti ?
 - o ali se mora udeleženec, ki potrebuje strokovno podporo, vnaprej najaviti ?
- V analizo bi želeli vključiti tudi udeležence. Ali nam lahko svetujejo, kateri način bi bil pri tem najbolj ustrezni?

5. Kakšna je usposobljenost vaših **kadrov** v SSU?

- Katera znanja vam (jim) (morda) primanjkujejo?
- V kolikšni meri vas je temeljno **usposabljanje** ACS pripravilo na konkretno delo v SSU?
- Ali bi potrebovali dodatna spopolnjevanja?
 - o če da, kako pogosto naj bi taka spopolnjevanja potekala ?
- Katera oblika usposabljanja in spopolnjevanja bi se vam zdela najbolj primerna ?

111

6. Financiranje:

- Na kakšen način poteka financiranje SSU (postopek, poročanje MIZŠ, vodenje evidence stroškov – posebno SM)?
- Kateri so poglavitni viri financiranja (približni deleži) ?
- Ali sredstva MIZŠ zadostujejo za pokritje stroškov delovanja SSU? (plače, stroške gradiv, opreme ipd.)
- Ali so problemi na področju financiranja in če da, kateri? Kako bi jih lahko rešili?

Priloga 2: Nabor vprašanj za terenske obiske BZ

1. Vprašanja v zvezi **zasnovo delovanja** Borze znanja :

- Kakšen je običajen postopek prijave potencialnega uporabnika BZ ?
 - o Obrazec, zahtevani podatki;
 - o Kakšno je razmerje med prijavi na sedežu BZ in prijavi po spletu ali e-pošti ?
- Ali zainteresirani uporabnik že ob prijavi pove, katera znanja ponuja in po katerih povprašuje ?
- Ali mora uporabnik v vsakem primeru ponuditi svoja znanja, ali lahko samo povprašuje po znanjih drugih ?

- Ali se pri ponudniku znanja, to znanje na kakršenkoli način preverja ?
- Ali imate na sedežu BZ kakšne obveznosti ali sploh vlogo pri usklajevanju ponudnikov in povpraševalcev ? Če da, kakšno ?
- Gre v vseh primerih za usklajevanje ponudbe in povpraševanja med posamezniki, ali kdaj organizirate tudi predstavitve izdelkov ali dosežkov posameznikov tudi drugim ? Na kakšen način to poteka ?
- Kako, na splošno, ocenjujete zasnovo Borze znanja ? Na katerih področjih in na kakšne načine bi se, po vašem mnenju, dalo zasnovo izboljšati ali nadgraditi ?
- Predstavljam si, da so nove tehnološke možnosti, predvsem internet, bistveno spremenile pogoje delovanja borze, kot je bila zasnovana. Kako bi se dalo, po vašem mnenju, bolje izkoristiti te možnosti ?

2. Vprašanja v zvezi z **udeleženci** Borze znanja:

- Katere se najpogostejše značilnosti udeležencev BZ ?
 - o Spol, starost, izobrazba, zaposlitveni položaj;
- Kateri so poglavitni vzgibi, nameni ali cilji udeležencev, tako ponudnikov, kot povpraševalcev po znanjih ?

3. Vprašanja v zvezi s **potekom delovanja** Borze znanja:

- Ko je udeleženec enkrat registriran, lahko njegovi ponudba ali povpraševanje potekata na različne načine: osebno, telefonsko, elektronsko...
 - o Kateri načini so najpogostejši ?
 - o Kateri se zdijo vam najbolj ustrezni ?
- Ali vi, oziroma vaši sodelavci, udeležencem tudi svetujete, kako naj oblikuje svojo ponudbo ?
- Ali iskalcu posameznih znanj tudi svetujete, kje izven BZ bi si ta znanja lahko pridobil ?
- Ali se morda v zvezi s tem kdaj povežete tudi s SSU ali ISIO ?
 - o Če takih povezav ni, bi se vam zdele smiselne ?
- Pomemben del delovanja borze je tudi promocija: informiranje, predstavitve ipd.
 - o Katere načine promocije uporabljate ?
 - o Kateri med temi se vam zdijo najbolj primerni ?
 - o Kako je s sodelovanjem lokalnih in nacionalnih medijev ? Gre za oglaševalski odnos ali so pripravljene svoje storitve ponuditi tudi bolj ugodno ?
- Kako poteka sodelovanje z drugimi ustanovami: šolami, kulturnimi domovi ipd.
 - o Bi bilo lahko tega sodelovanja več ?
 - o Kaj bi bilo treba, po vašem mnenju, postoriti, da bi bilo sodelovanje (še) boljše ?

4. Kakšna je **usposobljenost** vaših **kadrov** v Borzi znanja ?

- Katera znanja vam (jim) (morda) primanjkujejo?
- V kolikšni meri vas je temeljno usposabljanje ACS pripravilo na konkretno delo v BZ ?
- Ali bi potrebovali dodatna spopolnjevanja?
 - o Če da, kako pogosto naj bi, po vašem mnenju, taka spopolnjevanja potekala ?

- Katera oblika usposabljanja in spopolnjevanja bi se vam zdela najbolj primerna ?

5. Vprašanja v zvezi s financiranjem delovanja Borze znanja:

- Na kakšen način poteka financiranje BZ (postopek, poročanje MIZŠ, vodenje evidence stroškov – posebno SM)?
- Kateri so poglavitni viri financiranja (približni deleži) ?
- Ali sredstva MIZŠ zadostujejo za pokritje stroškov delovanja BZ ? (plače, stroške gradiv, opreme ipd.)
- Ali so problemi na področju financiranja in če da, kateri? Kako bi jih lahko rešili ?

Priloga 3: Vprašanja za udeležence I. fokusne skupine

1. Ali je zasnova SSU v okolju, ki ga oblikuje svetovni splet še aktualna ?
2. Kako vpliva novo informacijsko okolje na ustreznost in uporabo različnih gradiv za učenje ?
3. Kako se v spremenjenem tehnološkem okolju spreminja vloga svetovalca in njegove naloge ?
4. Katere bistvene spremembe značilnosti udeležencev lahko ugotovimo v zadnjih 10 letih (n.pr. starost, zaposlitveni položaj, izobrazba, učne vsebine) ?
Kako te spremembe vplivajo na svetovalno delo v središčih ?
5. Kako poteka sodelovanje ali povezovanje med središči ?
6. Ali je usposabljanje svetovalcev ustrezno ?
7. Kakšne izboljšave pri spremljanju in financiranju dejavnosti bi bile možne in zaželeno v okviru nespremenjenega finančnega obsega sredstev ?
8. Kako ocenjujete zasnovo in delovanje Borz znanja ?
9. Kakšne izkušnje imate z delovanjem CVŽU ?

113

Priloga 4: Gradivo z vprašanji za udeležence II. fokusne skupine

Namen fokusne skupine:

- Testiranje dela predlogov ACS, ki izhajajo iz analitičnih podlag
- Odgovori na dileme v interpretaciji podatkov
- Identifikacija ključnih priporočil s pomočjo razprave

Obravnavo projektov SSU in BZ bo potekala ločeno, zato v nadaljevanju podajamo vprašanja za razpravo skupaj z izsekom iz analitičnih podlag.

Osnovne ugotovitve in vprašanja za obravnavo v fokusni skupini II.

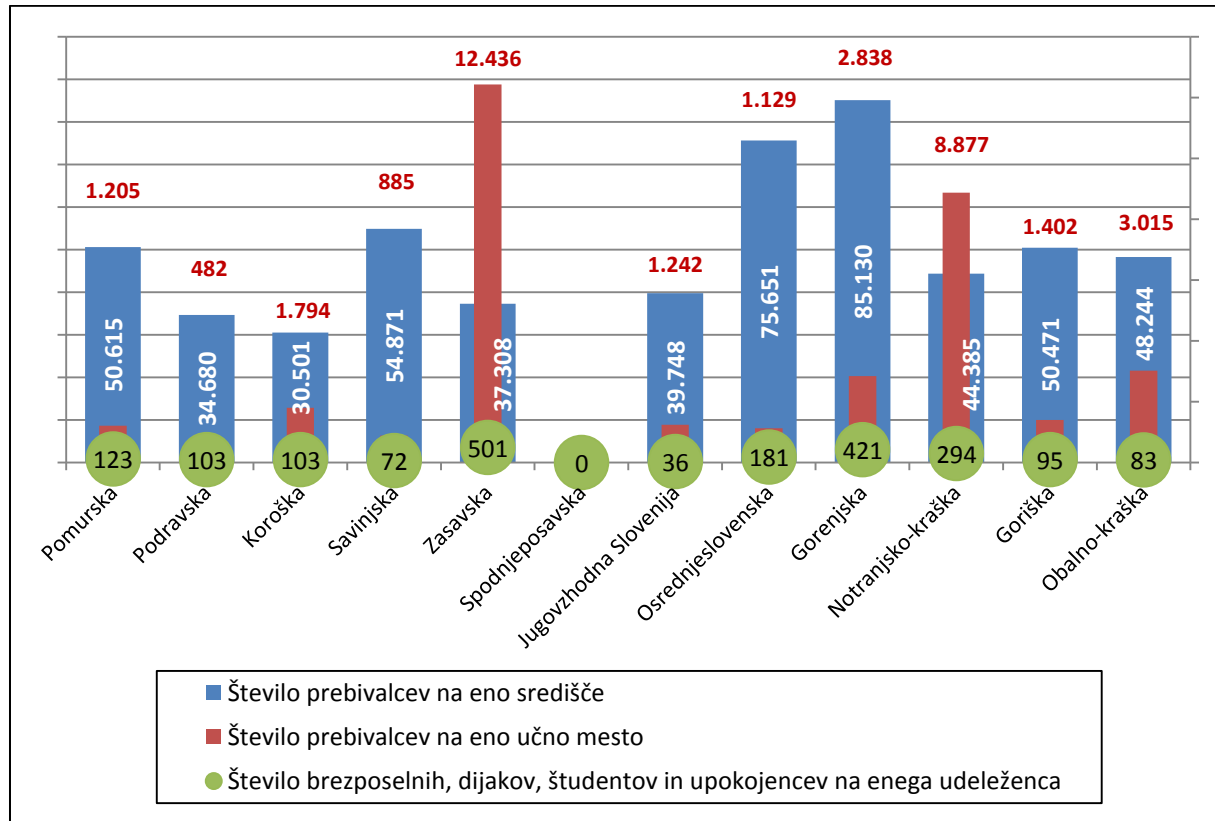
Središča za samostojno učenje:

Po pregledu in analizi dosegljivih podatkov o zmogljivostih posameznih SSU, udeležencih in učnih vsebinah, ter po opravljenih vodenih intervjujih v 10 različnih središčih, smo ugotovili:

Umeščenost v prostor:

- Neenakomerna umeščenost SSU med posameznimi regijami (Slika 1):

Slika 1: UMEŠČENOST SSU PO REGIJAH IN PRIMERJAVA ZMOGLJIVOSTI

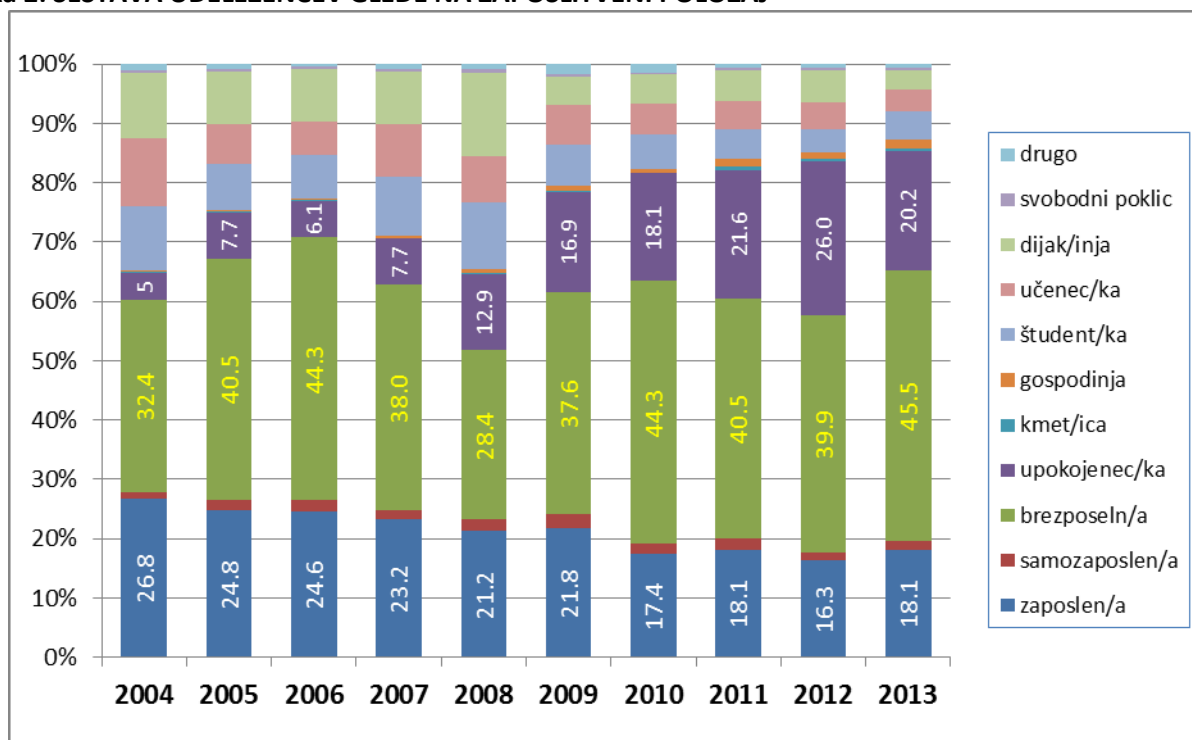
Vprašanje 1:

Kako omiliti nesorazmerno umeščenost SSU med posameznimi regijami v Sloveniji ?

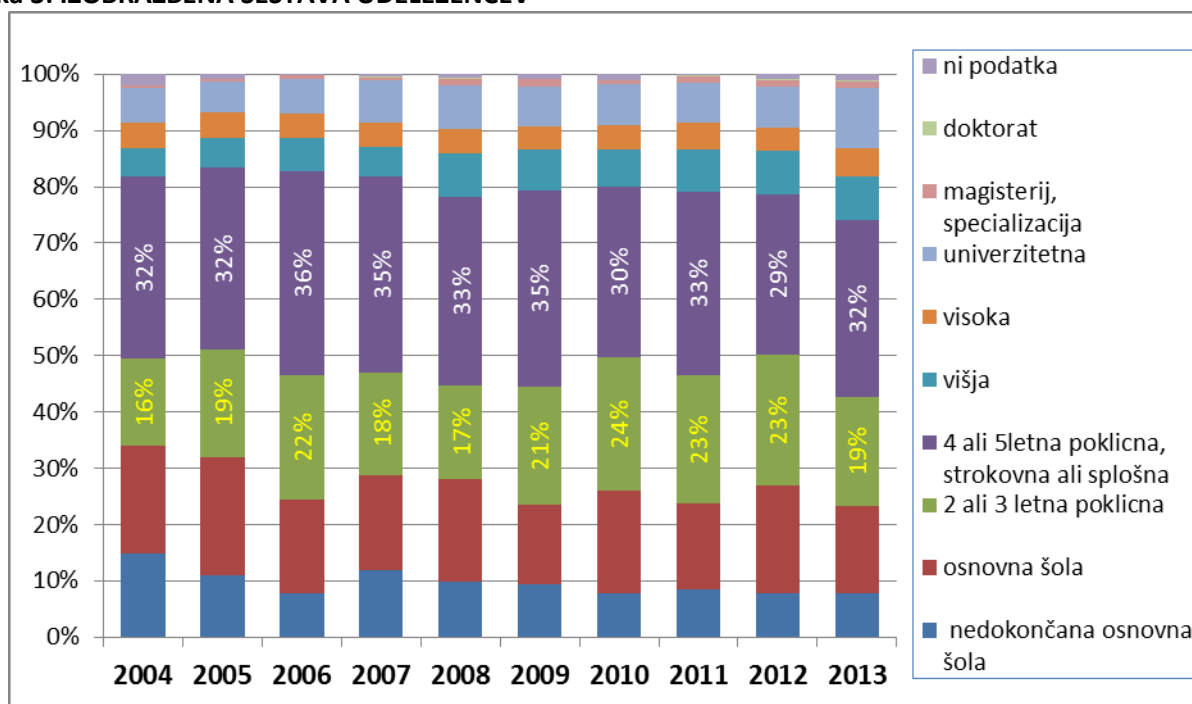
Udeleženci:

- Značilne in izrazito velike razlike med uporabniki posameznih središč, glede na njihovo starost, izobrazbo in zaposlitveni položaj. Te razlike so pogojene na eni strani z velikimi družbenimi in ekonomskimi razlikami med okolji v katerih središča delujejo, z značilnostmi poselitve, geografskimi značilnostmi in podobno, na drugi strani pa s spremembami v času, ki so pripeljale do znatnega povečanja deleža brezposelnih in starejših odraslih (Slike 2,3 in 4).

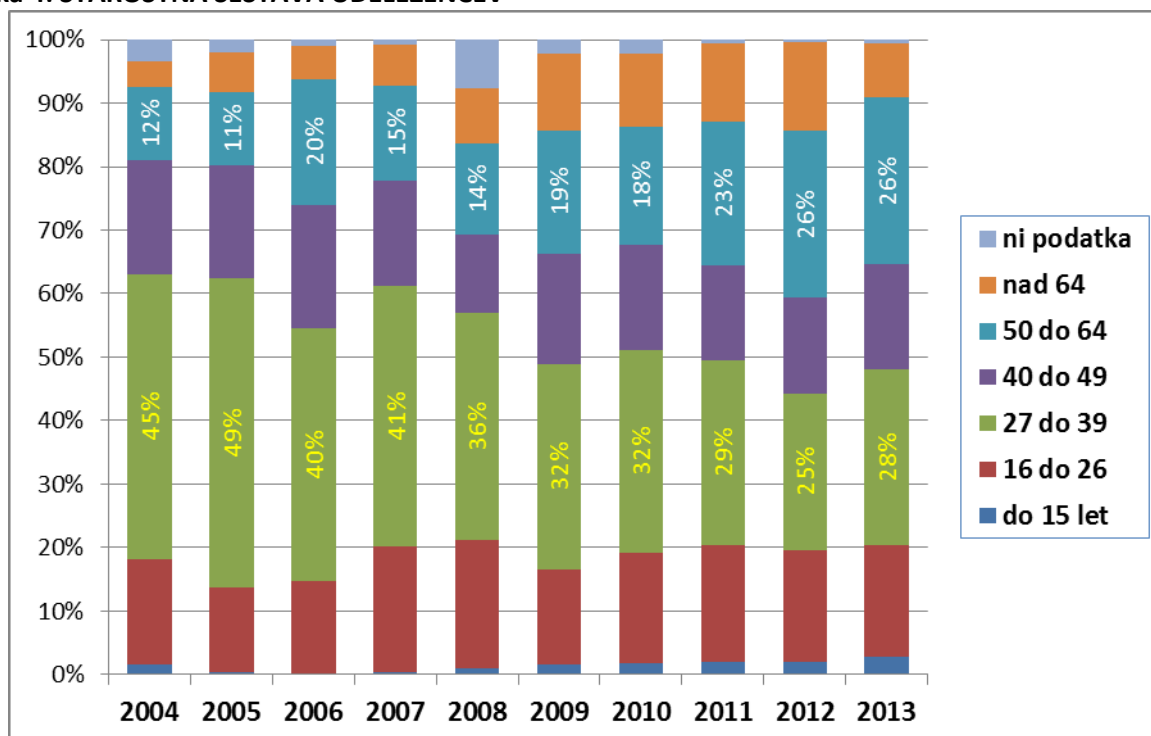
Slika 2: SESTAVA UDELEŽENCEV GLEDE NA ZAPOSILITVENI POLOŽAJ

Slika 3: IZOBRAZBENA SESTAVA UDELEŽENCEV

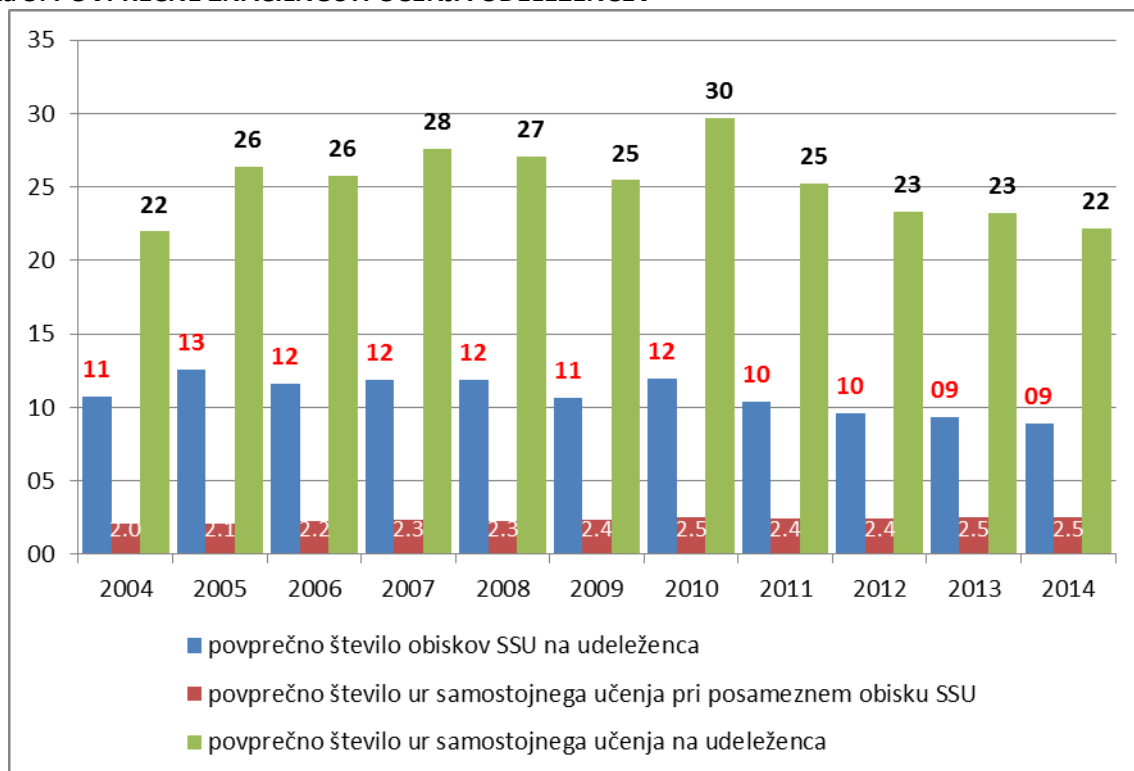

Slika 4: STAROSTNA SESTAVA UDELEŽENCEV

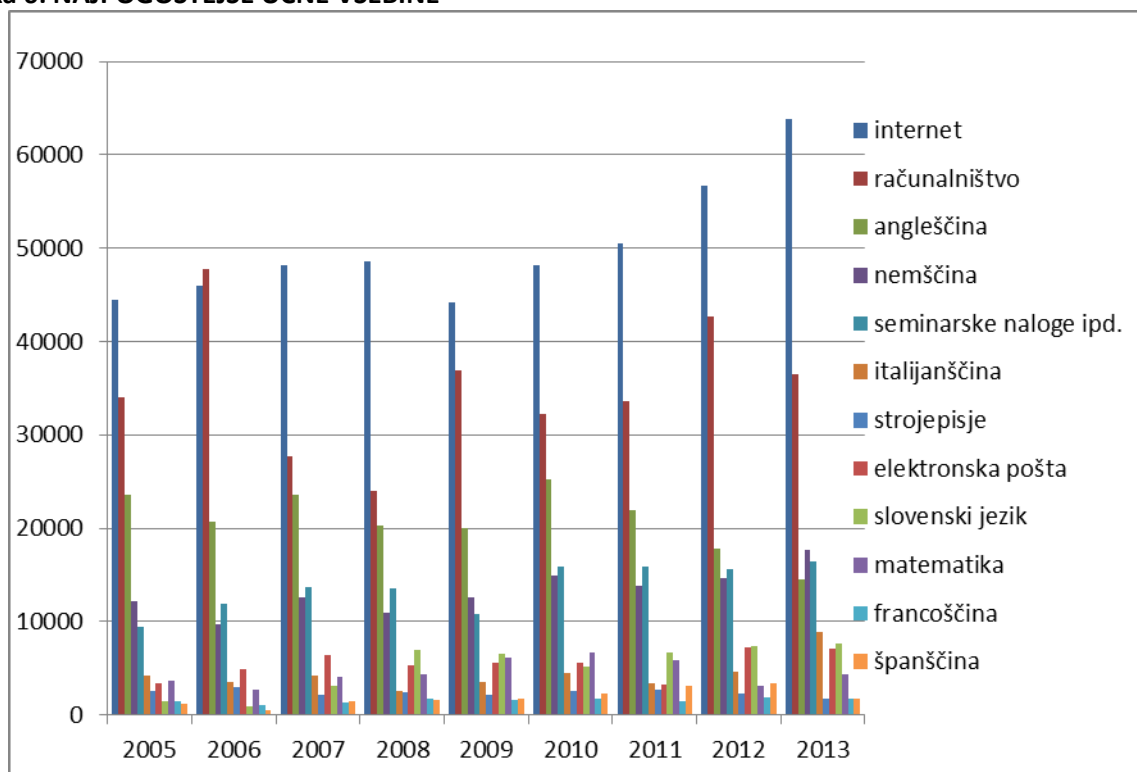

- Poleg prikazanih značilnosti udeležencev in njihovega spreminjanja v zadnjih 10 letih, pa so velike razlike tudi med udeleženci v posameznih središčih: na eni strani gre za »tipične« uporabnike, ki koristijo tako tehnično plat učnih zmogljivosti, kot strokovno pomoč svetovalnega osebja, za sistematično in ciljno naravnano samoizobraževalno dejavnost, praviloma v daljšem časovnem obdobju (Sliki 5 in 6):

Slika 5: POVPREČNE ZNAČILNOSTI UČENJA UDELEŽENCEV

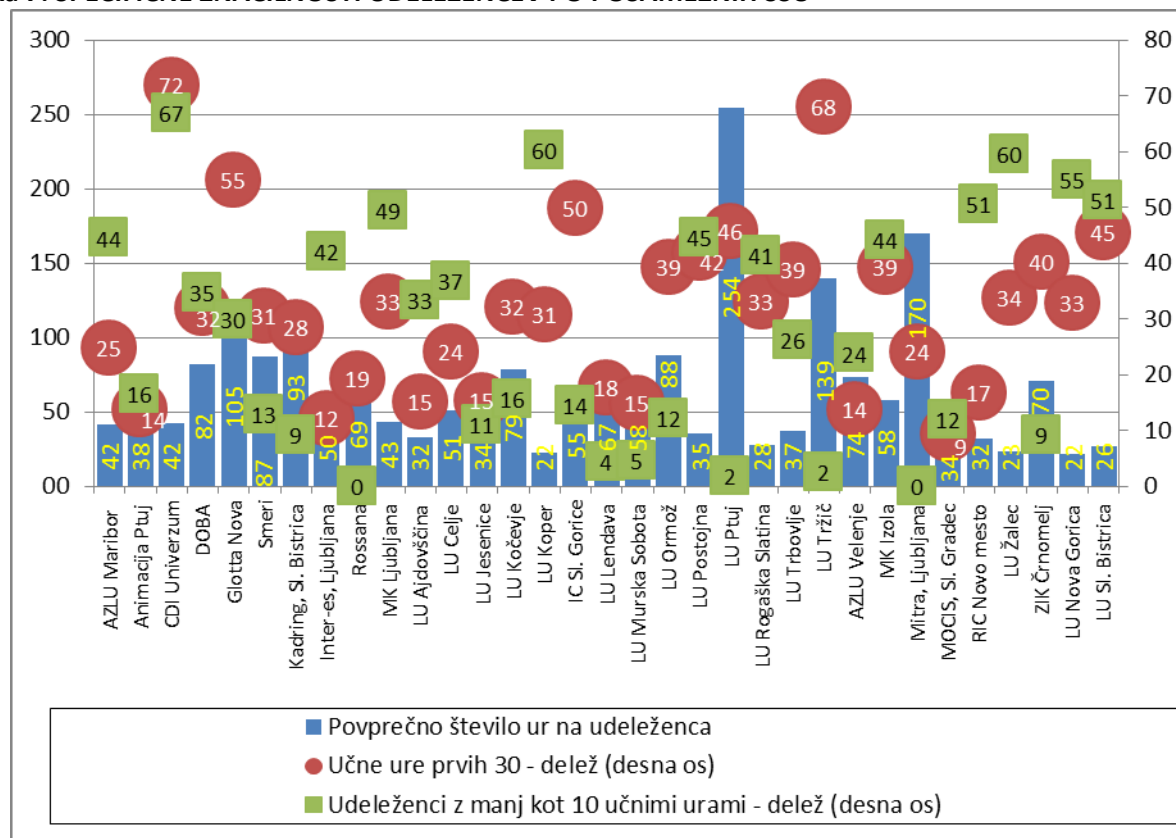

Slika 6: NAJPOGOSTEJŠE UČNE VSEBINE

na drugi strani pa evidenca uporabnikov beleži veliko število udeležencev, ki uporabljajo računalniško opremo in spletno povezavo za aktivnosti, ki bi jih lahko opredelili kot priložnostno učenje (Slika 7):

Slika 7: SPECIFIČNE ZNAČILNOSTI UDELEŽENCEV PO POSAMEZNIH SSU

Med tema dvema skrajnostma je seveda cela vrsta različnih tipov uporabnikov in uporabe SSU. Velik je tudi delež udeležencev, ki poleg SSU obiskujejo tudi druge izobraževalne aktivnosti v isti organizaciji.

Razlike pa opredeljujejo in pogojujejo različne pristope, metode in vloge strokovnih delavcev pri evidentiranju, spremljanju in/ali vodenju procesa samostojnega učenja.

Vprašanje 2:

Obstajata predvsem dva tipa udeležencev: taki, ki uporabljajo učno mesto za dalj časa trajajočo, ciljno naravnano učno aktivnost, in drugačni, ki uporabljajo središče za priložnostno učenje ali komunikacijo s pomočjo spletne povezave. Ali bi bilo smiselno ta dva osnovna vidika uporabe SSU med seboj ločiti ?

Strokovni delavci:

- Svetovalni delavci so tako formalno (izobrazba in predpisana usposabljanja) kot tudi kompetenčno primerno usposobljeni za izvajanje vlog in opravil pri delu z udeleženci. Njihova obremenjenost pri tem pa je zelo različna: od formalnega evidentiranja udeležencev oziroma njihovih aktivnosti, do vseh oblik svetovalnega dela: izbire vsebin, učnih pripomočkov, učni pomoči, motivaciji ipd. Zaradi zelo različnih potreb prihaja do sodelovanja z drugim učnim ali strokovnim osebjem v organizaciji, v kateri SSU deluje. Večkrat pa se pojavi tudi pomanjkanje določenih specifičnih znanj, ki jih udeleženci pričakujejo.

Vprašanje 3:

V praksi se kaže, da med različnimi delokrogi opredeljenih profilov strokovnih delavcev (vodja, informator, svetovalec, mentor) ni pomembnih razlik. Pokazalo pa se je, da bi vsi strokovni delavci potrebovali posodabljanje svojega znanja. Kakšno naj bi bilo ustrezno usposabljanje in kdo naj bi bil zanj odgovoren ?

Koordinacija:

- Pri domala vseh intervjuvanih SSU so potožili nad zelo pomanjkljivo koordinacijo med SSU. Vsi so mnenja, da bi bilo zelo koristno, če bi se na enem mestu združevalo in iz enega mesta širilo vedenje o novostih, preverjanje novih metod in učnih gradiv, primeri dobre prakse, medsebojno izmenjevanje izkušenj, redna srečanja, dopolnilna usposabljanja, racionalnejša nabava sodobnih gradiv (skupne licence) ipd.

Vprašanje 4:

Kako sistemsko opredeliti vlogo koordinacije (priloga 1 in 2), njene naloge in obveznosti, kot na primer pri:

- Obveščanju,
- Sodelovanju, izmenjavi izkušenj in dobrih praks,
- Preverjanju, vrednotenju, ocenjevanju in nabavi učnih gradiv,
- Usposabljanju, osvežitvi znanj, seznanjanju z novostmi svetovalnega kadra,
- Razvijanju in vzdrževanju spletnega portala,
- Skrbi za zagotavljanje kvalitete oz. ustreznosti spletnih gradiv,
- Moderiranju foruma o izmenjavi izkušenj z uporabo gradiv znotraj portala,
- Spodbujanju razvoja novih gradiv ali prilagajanju oziroma posodabljanju obstoječih ?

119

Sistemska vprašanja:

Pri pregledu umeščenosti SSU v strateških in drugih dokumentih smo izhajali iz koncepta oz. opredeljene vloge SSU in njegove dejavnosti v praksi.

Strateški dokumenti, ki podpirajo vlogo in dejavnost SSU z različnih zornih kotov, so naslednji:

- Memorandum o vseživljenjskem učenju (2000),
- Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020),
- Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (2011),
- Evropska digitalna agenda (2010),
- *Rethinking Education: investing in skills for better socio-economic outcomes* (2012),
- Odpiranje izobraževanja: inovativno poučevanje in učenje za vse z novimi tehnologijami in prosto dostopnimi učnimi viri (2013),
- Osnutek dokumenta Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020 (2014),
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011),
- Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013-2020 (2014).

Pregled strateških in drugih dokumentov na nacionalni ravni kaže na nekonsistentnost sistemske umestitve SSU. V strateških dokumentih, v operativnem dokumentu Letni program izobraževanja odraslih Republike Slovenije in v Odredbi o standardih in normativih v izobraževanju odraslih so SSU različno umeščeni. SSU so umeščeni med izobraževalnimi programi (Bela knjiga), med dejavnosti, potrebne za izvajanje izobraževanja odraslih (ReNPIO), med infrastrukturne dejavnosti (Odredba o standardih in normativih v izobraževanju odraslih) in v okvir prvega prednostnega področja LPIO (kazalnik SSU -10.000 vključenih udeležencev) ter med okvirne kazalnike spremljanja izvajanja LPIO 2014, kjer so središča za samostojno učenje navedena v točki 4. Spremljanje podpornih dejavnosti, vsebine in izvajalcev.

Predlagamo, da se SSU umestijo med podporne dejavnosti, saj obseg njihove dejavnosti in njihov pomen naraščata – še posebej v času ekonomske krize, spremenjenega družbenega in ekonomskega okolja ter hitrega razvoja sodobne IKT oz. novih možnosti, ki jih ponuja za učenje oz. izobraževanje. Z umestitvijo v podporne dejavnosti bi zagotavljali tudi stabilnejše finančne pogoje za izvajanje dejavnosti, skrbeli za enakomernejšo regionalno razmestitev dejavnosti SSU in s tem večje dostopnosti do znanja. Glede na izračune desetletnega povprečja bi za izvedbo dosedanje dejavnosti SSU potrebovali 55 strokovnih delavcev.

Vprašanje 5:

Sistemska umeščenost SSU (Priloga 1):

Podporne dejavnosti v izobraževanju odraslih naj bi bile del javne mreže, v katero bodo vključene javne organizacije za izobraževanje odraslih t.j. ljudske univerze. Med SSU je 9 oz. 27,2% zasebnih organizacij in 2 (oz. 6%) knjižnic t.j. približno tretjina od vseh 33 SSU. Ali naj se ohrani dejavnost SSU, ki poteka izven ljudskih univerz tako, da se zagotovi njihovo financiranje preko podelitve koncesije ali pa morebiti na kak drug način (razmestitve)?

120

Vprašanje 6:

Standardi in normativi, kot osnova za financiranje:

Kaj je prava mera (udeleženci, učne ure, svetovalno delo ? Kako meriti ?

Kakšna naj bo povezava z drugimi dejavnostmi v okviru organizacije: ISIO, vrednotenje, splošno neformalno izobraževanje ?

Borze znanja:

Med 11 Borzami znanja, ki delujejo v okviru spletnega naslova, jih 4 financira MIZŠ, med temi eno dodatno, za koordinacijo. Večina preostalih je nastala v okviru CVŽU. Te 4 smo obiskali in intervjuvali.

1. Borze so zelo aktivne in s pridom izkoriščajo sodobne tehnološke možnosti.
2. Tesno in uspešno se povezujejo z drugimi oblikami učenja, tako v organizacijah, v katerih delujejo, kot tudi v lokalni skupnosti izven njih.

3. Poleg samega usklajevanja ponudbe znanja in povpraševanja po njem, kar je bil osnovni namen njihovega ustanavljanja, je njihova dejavnost razširjena tudi na organizacijo učnih dogodkov in predstavitvi učnih dosežkov. Pri tem se koristijo prostorske, informacijske, tehnološke in druge zmogljivosti organizacije gostiteljice.
4. Uspešno je tudi sodelovanje z lokalnim okoljem in mediji.
5. Vloga koordinacije je nekoliko nejasna in zato tudi njene naloge oziroma obveznosti niso dovolj določno opredeljene. Ena od njene značilnosti je, da koordinira vseh 11 borz in ne samo 4, ki so financirane s strani MIZŠ.
6. Financiranje, tako kot pri SSU, poteka z zamikom in za nazaj. Postavlja se tudi vprašanje financiranja ostalih 7 borz.

Vprašanje 7:

Kako opredeliti koordinacijo BZ, njene naloge in obveznosti ter kako njeno delo spremljati ?

Priloga 1: KOORDINACIJA

Opredelitev nacionalne koordinacije OSU

Vsebina dela:

- usklajevanje in spodbujanje izvajalcev z redno komunikacijo,
- usklajevanje in skrb za skupno promocijo,
- ustrezno zagotavljanje in povezovanje svetovalne dejavnosti,
- utrjevanje identitete projekta v različnih kontekstih in nivojih promocija:
- informiranje mreže neformalnih oblik učenja o dogodkih, pomembnih za njihovo delovanje;
- načrtovanje, organizacija in izpeljava izobraževalnih programov za usposabljanje osebja/strokovnih delavcev v sodelovanju z Andragoškim centrom R Slovenije (npr. izbira vsebine in predavateljev, uporaba prostora, izdaja potrdil);
- načrtovanje, organizacija in izpeljava rednih letnih srečanj v sodelovanju z Andragoškim centrom R Slovenije (npr. izbira vsebine in predavateljev, uporaba prostora, izdaja potrdil);
- spremljanje in ocenjevanje projektov oz. neformalnih oblik učenja (npr. svetovalno-evalvacijski obiski, zasnova poročil in njihovih interpretacij);
- svetovalna pomoč;
- ažurno urejanje skupne dokumentacije:
- spremljanje in posodabljanje delovanja računalniških aplikacij za spremljanje dejavnosti projektov glede na nadaljnji razvoj projektov v sodelovanju z Andragoškim centrom R Slovenije;
- vzdrževanje in minimalna posodobitev infrastrukture SSU,
- dostop do podatkov (priprava letnih poročil za lastne razvojne in raziskovalne potrebe ter za pristojno ministrstvo oz. financerja dejavnosti in projektov (samostojno ali po potrebi v sodelovanju z Andragoškim centrom R Slovenije);
- skrb za kakovost pri neposrednem delu z udeleženci učnega in izobraževalnega procesa;
- pobude o iskanju novih virov znanja in sredstev (npr. iz mednarodnih projektov).

Priloga 2

UČNA GRADIVA

Ključni predpogoj za omogočanje samostojnega učenja je zagotovljen dostop do učnih gradiv – bodisi gradiv, ki so posebej pripravljena za samostojno učenje bodisi drugih podpornih gradiv. Učna gradiva so bila identificirana (tako v sklopu terenskih obiskov SSU kot tudi v razpravi na 1. fokusni skupini) kot eno od ključnih področij, na katerem so potrebne posodobitve in racionalizacija. SSU razpolagajo z različnimi učnimi gradivi tako glede na vrsto kot učno vsebino, med seboj pa se razlikujejo tudi po številu razpoložljivih naslovov gradiv. V aplikaciji je evidentiranih 8.600 gradiv, od tega je največ t.j. 67,35% pisnih, petina CD-romov oz. računalniških programov in le nekaj avdiokaset (5,88%), videokaset (2,81%) in internetnih virov (3,37%). Glede na trende pri uporabi IKT pri učenju in izobraževanju ter sodobnih učnih pristopov v razvitem svetu (razmah e-izobraževanja, večanje obsega prostodostopnih izobraževalnih virov na spletu ipd.) je razpoložljivost internetnih virov v SSU dokaj skromna. To se sklada tudi z ugotovitvijo v SWOT analizi v osnutku Strategije razvoja informacijske družbe do leta 2020 (str. 20) in sicer »Pomanjkljiva ponudba e-vsebin in e-storitev v slovenskem jeziku na nekaterih področjih« ter »Nezadostno izkoriščene možnosti uporabe IKT v učnem procesu«. Ker avdio- in videokasete takorekoč niso več v uporabi razen izjemoma, nas nizek delež le-teh v ponudbi gradiv ne preseneča.

Ocenjujemo, da bo za SSU tudi v bodoče značilna raznolikost uporabe učnih gradiv v skladu s potrebami, ravnijo e-veščin in preferencami različnih ciljnih skupin udeležencev SSU ter v skladu z možnostmi oz. ponudbo gradiv v SSU. Menimo, da bi bilo potrebno v večji meri izkoristiti priložnosti, ki jih ponuja uporaba sodobne IKT pri učenju ter povečati uporabo že razvitih spletnih virov za učenje v slovenskem jeziku.

Glede na to predlagamo naslednje:

1. Da se najprej ugotovijo oz. analizirajo potrebe po učnih gradivih, nato pa se pristopi k njihovi nabavi, potencialni adaptaciji že razvitih (npr. spletnih gradiv za področje osnovnošolskega, srednješolskega in višješolskega formalnega izobraževanja ter v sklopu programov e-izobraževanja v slovenskem jeziku), k razvoju novih učnih gradiv pa tudi k skupni uporabi (npr. gradiva, razvita v enem SSU naj bodo na voljo vsem SSU).
2. Da se v SSU spodbudi uporaba spletnih gradiv, za kar pa je potrebno zagotoviti določene pogoje:
 - da se obogati ponudba spletnih gradiv za odrasle v slovenskem jeziku, ki naj bodo na voljo na spletnem portalu (z repozitorijem gradiv in forumom za izmenjavo izkušenj z uporabo določenih gradiv);
 - da se s tem namenom razvije samostojni portal ali dogradi kateri od obstoječih spletnih portalov – (npr. Trubar, ACS spletne podstrani – SSU, e-kotiček);
 - Da se dodatno usposobi strokovne delavce v SSU za pomoč udeležencem pri izbiri, iskanju in uporabi spletnih gradiv;